Ionel Teodoreanu

LORELEI

IONEL TEODOREANU

Lorelei

7

EDITURA EMINESCU
1970

Cuprins

PARTEA ÎNTÎI *„Pe harfa răsturnată a ierburilor tale, vară…”*.....3

PARTEA A DOUA *„Trupul şi sufletul meu sunt începutul unui mare cîntec…”*.....30

PARTEA A TREIA *„…Şi tremurul mînii care-l caută”*.....49

PARTEA A PATRA *Prietenul Nathan*.....146

PARTEA A CINCEA *„Anii mei tineri au sunat a cîntec…”*.180

PARTEA A ŞASEA *„…dar am trecut pe lîngă el cu dragostea de mîna…”*.....216

PARTEA A ŞAPTEA *„…Şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear”*.....274

PARTEA ÎNTÎI

„Pe harfa răsturnată a ierburilor tale, vară...”

TRENUL SE OPRI LENEŞ, CU UN fumător posomorit la fereastra unui compartiment de clasa întîi.

Gară mică.

Tot aşa trec, cu literă mică, versurile lui Francis Jammes, ducînd în trap mărunt, spre cerul cel mai dulce, şi-n văratec parfum de sulfină, livănțică, mintă şi romaniță, numele fetelor de altădată.

Oprire de trei minute. Numai trei. Dar iată ce se întîmpla în lumină de iunie. Sosise în dosul gării o vastă trăsură de țară, veche şi ponosită, adusă de nişte căluți zburliți şi urecheați, cam rudă cu măgăruşii. Un zîmbet aburise lumina deasupra acestei trăsuri venită parcă dintr-un odinioară al amintirii, prin lanuri de grîu şi maci.

La gîtul cailor cînta lin cling-cling de clopoței.

O fată vorbea tare cu vrăbiile în luna cireşelor, şi rîdea cu dinți proaspeți; a doua, mai cuminte, mai măicuță la umbra genelor negre, avea în brațe un mănunchi de flori cîmpeneşti, sprinten multicolore. Purtau pe cap acele pălării „de pai, împletite în Ardeal, abea puse pe creştet plutind în soare ca lotuşii pe ape — şi prinse cu elastic pe subt bărbie, să nu le răstoarne vîntul. Rochii de pînză, cam mototolite; cu mîneci scurte. Sandale. Din spate, deopotrivă de înalte, păreau surori, din față, prietene tinere care s-ar scoborî din acelaşi scrînciob, unde-au plutit rîzînd alături

aninate în soare, cer şi vînt, la fel vii, la fel ameţite de vară, aducînd pe pămînt un neastâmpăr aerian.

Şi în jurul lor, atunci revărsate din trăsură, într-o îmbulzire şi o foială de hulubi speriaţi, pachete, pachețele şi coşuri de papură, toate făcute şi legate ca vai de lume. Pe deasupra, un geamandan bucşit, încins cu sfoară şi frînghiuță, un termos şi o liotă de pui de găină cu glasuri suprasoprane de rîndunele piuind subt o streşină. Din trăsură mai coborîse a babă cernită; de pe capră, un moşneag cu musteți fudule şi coada biciului înfiptă în carîmbur cizmei. Iar cinele ciobănesc, niţos, hirsut şi plin de scaieți, se tolănise la umbra trăsurii, cu palpitații trandafirii de limbă lungă, răstind u-se c-o bruscă tresăltare mînioasă la cîte-o muscă.

Fetele se mişcară iute ca puii secundelor, în timp ce baba şi moşneşgul, cu grabă terestră de broaşte țestoase, aduceau spre tren calabalîcul.

Fata cu glas vesel sosea cu biletele, ținînd un coşuleț într-o mînă. Dar chiar lingă scara vagonului se împiedică şi căzu, răsturnînd coşul cu cireşe negre drept în fața trenului. Bombate şi elastice, hui toanele se risipiră ca o turmă de mînji sălbateci într-o depărtare văzută de sus.

— Vai de mine!

Se şi ridicase. Pălăria îi căzuse pe spate, rămînînd atîrnată de elasticul alunecat în jurul gîtului. Negru, des şi creț, părul îi împrejmuia compact”tîmplele şi ceafa, umflîndu-se tumultuos, c-un fel de mişunare sălbatecă şi ageră, ca hoardele barbare, călări venite şi cu suliți, în jurul unei însorite cetăți cu portocali în floare. Căci fruntea, obrajii şi gîtul erau în ceasul cel mai luminos fraged al tinereții.

Mina celeilalte îi cuprinse afectuos umărul, împingînd-o uşor spre scară.

— Hai, Luli, hai, pleacă trenul.

Silabele numelui sunară în lumină — Lu-li — ciocnindu-se uşoare ca o chemare de pasăre nevăzută, sus, printre frunzişuri de crîng.

Luli făcu o mişcare de cumpănă nehotărîtă între tren şi cireşe, dar învinsă de gornița plecării, se sui, cu două lacrimi alungite pe obraji.

Atît. Trei minute,

Dar între miliardele de minute ale vieții, sure ca pînza păianjenilor morți, acestea se iviseră cu grația şi prospețimea unor acuarele de Tonitza.

Trenul porni.

Un căluț întoarse capul după tren, trimețindu-i zvon blînd de clopoței rămaşi în soare de iunie, cu numele fetelor de altădată.

Fumătorul posomorit de la fereastra compartimentului de clasa întîi aprinse o nouă țigară de la focul celei pe sfîrşite, dar nu pentru timpul Încet şi lung, ci pentru bătaia de inimă înviorată pe care-o ai atunci cînd într-o carte anostă descoperi un citat încîntător.

*

C-un deget, Luli îşi scoase elasticul care-o strîngea de gît, răsturnîndu-şi pălăria pe genunchi. De obicei, după ce se descopăr, femeile îşi potrivesc părul cu mînile, instinctiv. Luli însă, n-avea nevoie. Părul ei se pieptăna singur, parcă sculptat într-o izbucnire de vînt, afirmind conturul vitalității lui vibrante. Şi avea gîtul acela avîntat, galeş şi mlădiu, înduioşător de pur, al adolescenților decapitați în vechimea timpurilor, care-au devenit apoi mucenici tineri în moarte pe icoanele bisericilor. Şi ca şi aceştia, rămaşi la fereastra creştină a veşniciei lor —, cu tot copilărescul colorit al obrajilor umeziți de lacrimile picurate după cireşe, Luli avea o gravitate meditativă, ea şi cum ar fi ascultat zvonuri şi coruri într-o depărtare a sufletului ți a vremii.

Parcă o uitase pe Gabriela, deşi numai ele erau în compartimentul de clasa doua, față în față, lingă fereastră, hurducate de roțile aceluiaşi tren care o ducea pe Luli spre

bacalaureat. Gabriela acoperise geamul din dreptul ei cu perdeluța cafenie, rămînînd în umbră. Lumina de afară avea splendoarea toridă a verii pe stînci calcaroase; arşiță de iunie secetos. Dar nu se înduplecase să tragă storul şi în dreptul lui Luli. Nu numai c-o înfrumusețea învăluirea soarelui, dar parcă o şi hrănea ca pe fructele tropicale.

Alături de Luli, Gabriela nu mai simțea nevoia cărților, măcar ținute pe brațe, dacă nu şi cetite. Ca o fereastră deschisă pe-o mare lumină de lună cu abur de lilieci înfloriți, preajma lui Luli îi dădea o uşoară exaltare visătoare. Dacă ar fi fost bărbat, Gabriela ar fi simțit delaolaltă teama şi ispita unei pasionate îndrăgostiri. Era însă o nuanță care înlătura echivocul. Un lied de Schumann te tulbură cu prezența dragostii la optsprezece ani, fără să-ți dea nevoia de-a-l strînge în brațe, de-a-l avea numai pentru tine, de-a-i spune „tu" ochi în ochi, respirîndu-l posesiv. Aşa se simțea alături de Luli: cuprinsă de o proaspătă încîntare contemplativă care-o seducea, fără să-i dea imboldul de-a seduce. Căci raporturile ei verbale cu Luli aveau acelaşi firesc, acelaşi calm şi aceeaşi intimitate ca şi pînă atunci, pe care, din alt punct de vedere, nici noua ei situație de profesoară a lui Luli, nu le alterase. Schimbarea din ea față de Luli coincidă cu surpriza aparițiiei, după o despărțire de patru ani, a unei fetițe numită „Luli-boy" odinioară, revăzută atunci, pe peronul gării Galați, cu mirare, alta deşi aceeaşir nouă ca şi numele Luli rămas singur pe buzele Gabrielei, deprinsă ani de-a rîndul să-i spuie Luli-boy, adică băiețelul Luli.

Cînd se cunoscuseră, Luli avea cinci ani, Gabriela, nouă. Un plod şi o fetiță. Tatăl lui Luli, pînă atunci judecător de instrucție la Bîrlad, fusese avansat judecător de instrucție cu grad de preşedinte la Galați, unde tatăl Gabrielei era avocat, tot de la Bîrlad venit înainte de căsătorie.

— Gabriela, vei avea o nouă prietenă. Vezi să fii drăguță cu ea.

E greu să fii „drăguță” cu prietinele impuse de capriciul tatei, mai ales cînd eşti fetiță singură la părinți, abea cuprinsă de pasiunea lecturilor. Dar Lucica Novleanu era într-adevăr dezagreabilă. I se spunea şi „Cica” fiindcă numele Lucica, dat de părinți, nu încăpuse încă întreg prin gurița ei pînă la trei ani, iar de atunci, mîndră se vede că toate poveştile apăreau cu numele ei „Ci-că” drept steag şi goarnă, începea şi ea mai toate frazele, cu un „ci-că” spus c-un fel de trufie zburdalnică de mînzoc care nechează cu capul în sus, scuturîndu-şi coama.

— Ci-că tu cine eşti?

— Gabriela Nei.

— Spune şi mata frumos cum te cheamă, o îndemnase tatăl ei, de la spate.

Dar Lucica scuturase capul negativ. Cum era cu putință ca o fetiță ştiutoare de poveşti să nu cunoască numele ei cel care mergea în fruntea alaiului zînelor, zmeilor şi feților-frumoşi?...

— O cheamă Lucica, dar noi îi spunem Cica. Ştiți, e cam sălbatecă, o scuzase zîmbind magistratul.

La acea epocă, Lucica Novleanu era numai ochi şi păr. Un păr şi nişte ochi de Herodiadă. Gene zburlite, păr creț, slabă ca un greier de iarnă, o paloare caldă, şi un arzător clocot în ochii prea mari pentru trupul ei. Cotrobăia cu ochii, ca o țigancă cu mînile, tot ce vedea în jurul ei. Asta durase cît timp stătuse captivă pe scaunul din salon. Apoi venise fatalul: „Hai, Gabriela, arată fetiței jucăriile tale”.

Gabriela o luase de mînă să o distreze. Dar mînuța cu degete lungi îi scăpase din mîni ca o şopîrlă.

— Ci-că fii tu calul meu.

Imperativ.

Gabriela fusese; era binecrescută.

— Ci-că tu ai păpuşi?

Le avea intacte în somnul lor de domnițe vrăjite. Lucica le mobilizase imediat, ducîndu-le la război în pas de defilare, cu trâmbițe în glas şi armate duşmane în mîni.

— Ci-că, tu ai doctor?

N-avea.

Avea în schimb lacrimi de văduvă, fiindcă păpuşile făcuseră atîtea vitejii, spunea Lucica, încît erau numai bune de înmormîntat.

Peste puțin timp, Gabriela aflase cu o adevărată groază că părinții micului ciclon cumpăraseră casa de alături. Şi cîteva zile după mutare, Lucica apăruse singură la ei în ogradă — se strecurase se vede fără de ştirea părinților —, intrase pe la bucătărie şi o descoperise pe Gabriela tot în odaia măcelului, unde îi pusese în brațe o păpuşă gătită ca miresele, spunîndu-i cu un ton de protectoare dojană:

— Ci-că să nu mai plîngi la război.

Şi fugise cum venise.

Păpuşa fusese curcubeul de după furtună.

Lucica Novleanu era. mai puțin ciclon decît părea Ia primul contact Putea să asculte poveşti ceasuri de-a rândul, mult mai concentrată decît copiii cuminți. Le asculta însă, fără lene, fără somnolență, fără „cap în poală", cu dinții încleştați, cu bărbia proiectată în afară, rezemîndu-şi capul slab şi palid în mînuța uscată cu degete prelungi. Atitudinea ei avea ceva primitiv oriental. Iți venea s-o îmbraci cu şalvari, punîndu-i mărgele albastre la gîi, brățări în jurul gleznelor, şi pe cap, basma de culoarea macului.

Gabriela nu se mai putea gîndi la poveşti, fără să nu-i apară întipărită în minte, Lucica, ascultîndu-le. La început, poveştile erau un fel de bir: hrană balaurului ca să fie blînd.

Lucica nu-i mulțumea. In schimb, însă, apărea din senin, aducîndu-i cele mai ciudate daruri: burateci, greieri, fluturi, clei de cireş, pui de şopîrlă, broaşte țestoase, licurici, — cu o demnitate de şef de trib african împrietenit cu o față albă. După un an însă, Lucica nu mai era acceptată ca o fatalitate, ci dorită. Absența ei lăsa un gol în Gabriela, pe care nici o distracție nu-l putea acoperi. Avea,

fireşte, prietene de vîrsta ei, cu care se putea juca în felul fetelor, şi vorbi. Nici una însă nu se api'opiase de ea ca Lucica, în clipele cînd o asculta, privind-o cu ochi de țigancă ghicitoare în ghioc. Subt formă de ciclon nu-i mai apăruse de la războiul păpuşelor. La „Gabica" era cuminte. Cînd era însă la ea acasă, Gabriela o „auzea": drac împielițat Era în ograda ei ca o ploaie de vară, pînă şi pe acoperiş, pîntînd, rîzînd, tiialogînd cu ea, cu pietrele, cu copacii, cu cînii şi pisicile, organizînd mereu războaie din care nu ieşea mai cruțată decît păpuşele Gabrielei, căci genunchii, coatele şi fruntea ei, de la cucui pînă la zgancă, purtau toate semnele eroice.

Apoi venise faza „Luly-boy".

La şaisprezece ani, Gabriela era domnişoară cu admiratori, pe cîtă vreme, vecina ei era o Scufiță Roşie din cursul inferior cu nota şase la conduită. Avea obraji sănătoşi de ulcică țărănească plină de căpşune, aceiaşi ochi splendizi de şatră, şi un năsuc tot atît de impertinent ca şi răspunsurile ei. Dar abea crescuse.

Vecine, veneau la şcoală împreună, şi împreună se întorceau acasă. De cînd începuse să învețe englezeşte, Gabriela îi spunea „Luli-boy". Îi bătea dimineața La fereastră, şi Luli-boy apărea cu bereta pe-o ureche, mîncînd totdeauna pe stradă o felie de pîne unsă cu unt. Era foarte apreciată în clasa a şasea, de cînd cu răspunsul dat profesoarei de matematecă, domnişoara Țitron: galbenă ca lămîia — ficat — şi c-o uşoară dicțiune grecească. Gabriela avea teză. Luli-boy venise într-un suflet să-i aducă sticluța cu cerneală uitată la ea. Domnişoara Țitron o surprinsese înconjurată de fetele care-i admirau părul, genele şi vivacitatea de veveriță îmblînzită.

— Ce cauți aci, fetițo?

— Am venit la prietena mea.

— Care prietenă? Ce prietenă? Cine îndrăzneşte?

Dar Luli nu-şi pierduse cumpătul. Scuturîndu-şi părul, cu mişcarea-aceea de mînz care nechează — păstrată din

întîia copilărie —, răspunsese pompos, cum ar spune un rege, „poporul meu”:

— Clasa a şasea.

Zîmbise şi profesoara.

De atunci, şi în cancelarie, Novleanu Lucia era numită prietena clasei a şasea. Evident, măgulirea era de partea lui Luli-boy: oricum, fetiță din cursul inferior. Dar cu toată diferența de vîrstă, de rang şcolar, şi cu tot prestigiul pe care-l avea Gabriela față de ea, Luli-boy nu era ordonanța Gabrielei, ci mai degrabă pajul ei răsfățat. Tovărăşia lor surprindea mai ales pe prietenele Gabrielei, care se bucura de o mare reputație şcolară.

— Ce poți tu vorbi cu dracul acesta!

A vorbi, în sensul orgolios adolescent: adică schimb de gînduri, filosofare în doi, confidențe, proiecte împărtăşite, complicitate mîndră de generație nouă.

Mirarea prietenelor Gabrielei nu izvora numai din contrastul vrîstelor — ireductibil pentru fete abea tinere —, dar şi din natura lui Luli-boy, atît de opusă Gabrielei. Căci Luli-boy era un fel de Aghiuță care stimula în recreații duhul băiețesc al cursului inferior, organizînd tot războaie, oarecum sportive: cu mingea, săniuța şi chiar sabia de lemn, — de pe urma cărora, participantele stîngace sau temerare se alegeau cu semne ca şi păpuşile Gabrielei.

— Parcă-i fată de militar, nu de magistrat, se spunea la liceu.

Pe cîtă vreme Gabriela, cu toate că învăța tenis, patinaj, înot şi călărie, şi dansa pe deasupra, era socotită şi şcolar şi extraşcolar ca o „intelectuala”.

Şi totuşi, Luli era încorporată în intimitatea Gabrielei, fiind, ca şi mai înainte, „auditoriul” ei. Îi istorisea toate lecturile, comentîndu-le, parcă neluînd în seamă diferența de vrîstă. Şi ochi lui Luli-boy se deschideau gravi şi arzători, ca şi odinioară cînd era o mică țigăncuşă albă care asculta poveşti. Parcă erau două ființe în ea: una care trăia exterior, pasionat şi copilăros, vorbareță, agresivă, numai

clocot şi neastîmpăr; şi alta care asculta transmisiunile Gabrielei cu o prematură concentrare în ochi.

Tot aşa intra, fără s-o ştie şi s-o audă nimeni — cînii n-o lătrau: avea darul de-a se împrieteni de îndată cu toate dobitoacele — şi se instala în odaia Gabrielei jos pe covor, cu spatele rezemat de părete. Gabriela o simțea cu coada ochiului. Dacă lucra, continua pînă ce isprăvea, fără grabă, trimețindu-i în treacăt un zîmbet prietenos. Nu numai că n-o deranja, dar prezența ei înviora intimitatea, ca ochii unei stele deschişi în fiecare seară la fereastră, într-acelaşi loc al cerului. Era de acolo, deşi venea de afară. Dacă ardea focul în sobă, mai aducea un lemn de la bucătărie şi se uita apoi la foc. Alteori se uita la Gabriela cum lucrează, ca şi la foc. Alteori, cu capul răsturnat pe spate, se uita în sus, ca un ciobănaş pe un vîrf de munte.

— La ce te gîndeşti tu, Luli-boy? o întrebase odată Gabriela, cu condeiul în mînă, intrigată de perfecta ei pasivitate.

— Aşa... departe...

Şi mîna ei îngustă cu degete fine făcuse un gest grațios, uşor, ca şi cum şi^ar fi muiat degetele în coardele unei harfe: mîna cu care făcea numai drăcii, pe-afară.

Locul acela de lingă zid era al ei, ca şi cum ar fi germinat acolo.

Mai avea şi alte drepturi în casa Gabrielei. La bucătărie, primăvara, ea învîrtea puii în frigare, deasupra jarului, ronțăind un morcov crud. La bucătărie i se spunea Luluța, şi era foarte bine primită. Se interesa de pisici, de cîni, de puii lor, şi de tot ce se întîmpla cu fructele şi legumele în apă şi foc.

— Ei, Luluța nu-i ca duduia noastră, spunea bucătăreasa. Are să fie o gospodină... Îşi vîra năsucul în toate oalele cercetînd şi adulmecînd, aducînd Gabrielei miros de bucătărie şi informații despre „ce-aveți la masă”. Avusese un singur conflict la bucătărie. Dăruise odată Gabrielei un pui de cioară, prins de ea. Peste cîtva timp,

darul căpătase glas de bariton şi năravuri păsăreşti. Gabriela îl expulzase la bucătărie. Ion, aşa îl botezase Luli, era un cioroi privilegiat: se îngrăşase din cale-afară, făcînd burtă de crap — cum spunea Luli — fiindcă bucătăreasa era convinsă că ea l-a îmblînzit şi că nu pleacă de dragul ei, cu toate că-i cam tăia aripele. Într-o zi, Ion dispăruse. Că l-au mîncat pisicile, c-a zburat... Dar bucătăreasa se uita de-atunci cam chiorîş la Luluța.

— Tu? o întrebase Gabriela confidențial.

— El, răspunse Luli, bătînd din palme în chip de zbor.

Cărțile Gabrielei ea le tăia cu un cuțit de masă, care părea paloş în mînuța ei. Aşa că era la curent cu toate lecturile Gabrielei, întîi prin titluri şi fraze culese la în tîmplare, apoi prin istorisirile devenite o tradiție. Cu lecturile personale şi directe ajunsese la muşchetarii lui Dumas. Prin Gabriela însă, trecuse de Loti, Farrère şi Turgheniev, ajungînd pînă la Dostoievski. Făptura ei minusculă, cu numele eroilor lui Dostoievski în gură, dădea impresia furnicelor care duc fire de pai uriaşe, cu o mare seriozitate.

La începutul primăverii, Luli-boy dispărea inexplicabil.

— De ce n-ai venit aseară? o întreba Gabriela dimineața cînd se duceau la şcoală.

— Am avut treabă, răspundea mica şcolăriță, evitînd s-o privească pe cea din cursul superior.

Pînă cînd, într-o seară a unui început de primăvară, intrigată de anuala repetare a acestor dispariții şi simțind lipsa ei în odaie, Gabriela plecase în investigare. O căutase acasă. Dar acasă toți o credeau la Gabriela. Nu era nicăieri. In sfîrşit, printr-un pur hazard, ridicînd ochii spre cerul înserării, Gabriela o descoperise pe acoperiş.

— Ce faci acolo, Luli-boy?

— Sst! îi răspunse Luli-boy cu un deget pe gură, apărînd din cerul hornurilor. Şi scoborîndu-se de acolo îi încredințase la ureche secretul: aştepta cocorii. Exact reeditarea prieteniei cu clasa a şasea.

Cum pui pe marginea ferestrei fărîmituri pentru vrăbiile familiare, Gabriela îi pregătea uneori cîte o surpriză: bomboane, fructe, alune, turtă dulce, ascunse alături de locul ei, subt faldul unei perdele. Pe aceea, mîna lui Luli, după ce se aşeza, făcea cîte o mică inspecție laterală. Gabriela o auzea ronțăind. De mulțumit, nu mulțumea. Dar odată o rugase pe Gabriela să se plimbe numai cu ea. Ieşiseră împreună. Luli o condusese la da- barcader.

— Gabico, hai să facem o plimbare cu barca, o invitase ea, arătînd o barcă multicoloră, cu motor şi steguleț.

— Luli-boy, n-am bani la mine.

— Dar am eu, zise Luli deschizînd mîna cu tezauruL

Cînd venise, ceasul despărțirii, Luli-boy era încă în cursul inferior. Gabriela absolvise liceul.

Tatăl ei obținuse un loc de avocat în contenciosul Băncii Naționale de la Bucureşti, aşa că plecarea ei la universitate însemna şi părăsirea Galaților, a camaradelor dc şcoală, a casei copilăriei şi a lui Luli-boy. Mai cu seamă.

Accentul acestei melancolii de hotar cădea pe Luli-boy. In ea se incarna intimitatea anilor de copilărie şi de şcoală. Ea era puiul rămas în cuibul gol, în clipa călătoriei spre viață. Şi totuşi, niciodată Luli-boy nu fusese mai veselă dedt în ceasurile împachetării. Zburda prin odăi, parcă încîntată de sonoritatea de biserică a casei care se golea. Ea fusese zîmbetul mutării, zîmbetul copilăriei de care te desparți. Mică în sine, părea şi mai mică alături de dulapurile scoase pe uşă şi alături de camioanele cu cai normanzi.

La gară, lume multă venită să-şi ia rămas bun. Luli, nicăieri. Gabriela o căutase pe subt canapele, printre paltoane, convinsă că iar le face vrea farsă. Dar nu-i dăduse de urmă, cu toate-că minutarele deveneau solemne ca genele unei agonii. Şi abea în clipa clopoțelului care mai amintea parcă o ultimă oară sunetul recreațiilor şcolare, Gabriela, uitîndu-se din întîmplare pe fereastra care dădea pe cealaltă parte a trenului, o descoperise pe Luli-boy

plîngînd cu ochii țintă la fereastră, mică şi singură în fața trenului ca greierul baladei lui Topîrceanu: „Cri-cri-cri, toamnă gri, tare-s mic şi amărît”. Nici n-avusese timp să o sărute. Trenul se urnea, în timp ce Gabriela lupta” să deschidă fereastra. Dar Luli-boy. sub ochii ei înspăimîntați, după ce trenul pornise, se luase după tren c-un trap iute, şi zvîrlise pe fereastră un mare pachet plat: ediția de lux a poeziilor lui Eminescu. Ş-apoi, fiindcă mai toți călătorii priveau scena, țipînd la ea: „Ia seama, fetițo, are să te calce trenul!” — îşi scuturase iar capul şi, cu ochii zburliți de fulgere, scosese o limbă drăcească, lăsînd trenul să defileze prin fața ei.

Cu tot plînsul, Luli fusese tot zîmbet în ultima clipă a despărțirii.

De-atunci, căile lor se despărțiseră, parcă pentru totdeauna. Luli-boy rămăsese la Galați, printre vechile amintiri, devenind „fetița cu care mă jucam în copilărie”. Aşa se păstrase în mintea Gabrielei: miniaturală, grațioasă şi zburdalnică, iluminând uneori asupra somnului,. În clipa unei întîmplătoare amintiri, fața Gabrielei, cu un zîmbet care exprimat în vorbe ar fi însemnat:

„Ce drăguț copil”. Se gîndea la ea tot mai rar, fiindcă trăia intens anii universității: altă muncă, alte distracții, alți camarazi, alt oraş. Cîtă vreme trăiseră alături, şi-o încorporase ca pe-o amuletă, făcînd-o să participe astfel la viața vrîstei ei. Acum însă, de cînd se despărțiseră, vrîsta devenise ocean între ele, păstrînd-o pe Luli la un orizont, invizibil de mică, abea punct.

După ce-şi luase licența, îndemnată pe de o parte de situația modestă a părinților ei încurcați băneşte în vremuri din ce în ce mai grele — boli, ipoteci intrate în conversiune —, iar pe de altă parte cuprinsă de dorința vieții neatîrnate, caracteristică mai ales generațiilor de după război, sătulă de tutelă şi sedentarism, căutase o posibilitate de cîştig oricît de modest, hotărîtă să-şi treacă doctoratul în litere fără de ajutorul părinților. Ocazia se

ivise. Fosta ei profesoară de franceză de la Galați îi oferea suplinirea catedrei în timpul congediului nelimitat obținut prin politică. La început, Gabriela şovăise. Despărțirea de Bucureşti nu era atît de uşoară. Dar zîmbetul glumeț al unei telegrame o hotărîse brusc, cum te-ar determina o grădină întrezărită să apuci pe un drum, în loc să apuci pe altul.

Iată textul telegramei:

Vă aşteptăm.
Clasa opta.

Ştiuse de îndată că pluralul o ascunde pe Luli-boy.

Îi răspunse lui Luli:

Sosesc.
Gabriela.

De la Bucureşti pînă la Galați zîmbise de atîtea ori, încît vecinii, curtenitori din clipa cînd se instalaseră, deveniseră întreprinzători. Natural, n-aveau nici un amestec cu zîmbetul întors peste ani. De-a lungul acestei călătorii şi spre trecut Luli era ca prezența sprintenă a stâlpilor de telegraf cu clipiri de rîndunele, la ferestrele goanei. Şi se mai întîmpla ceva în sufletul Gabrielei: involuntara mîndrie a celui care vine de departe, călător cu enigma pe umăr ca un şoim de vînătoare, spre cei care-au rămas pe loc înconjurați de cunoscut. Plecase abea ridicată pe de băncile şcolii, ducînd încă timiditatea şi stîngăcia provincială. Se întorcea de la Bucureşti licențiată, profesoara fostelor ei camarade de liceu, ca după o victorie cînd eşti tînăr. După anii de Bucureşti, Galațul îi apărea mic şi intim, clădit parcă pe un covor al unei odăi familiare, să-l cuprinzi într-o mînă, cu Luli-boy în el, ca un cărăbuş zburlit de zbor,

În clipa cînd luminile Galaţului se iviseră cu ochi fosforescenţi de buhne şi pisici, o revăzuse pe Luli cu limba scoasă şi bereta strîmbă, în faţa trenului.

Asta se întîmpla cu ani în urmă, căci în clipa opririi trenului, după ce se uitase pe fereastra compartimentului fără să zărească pe peron ceea ce căuta, cînd văzuse la uşă capul tînăr şi solemn în paloarea lui de argint, ca un răsărit de lună pe mare — exclamase:

— Luli... rămînînd cu ochii mari deschişi spre ea, ca şi cum ar fi întrebat-o intimidată: „Domnişoară, unde-i Luli-boy?”

Înaltă cît şi Gabriela, de la Luli-boy nu mai păstrase decît ochii, părul şi mînile înguste cu degete prelungi. Îţi venea s-o respiri, nu s-o priveşti. Şi în acea clipă chiar, cu toate că Luli îi întinsese braţele, spunîndu-i: „Ce bine-mi pare că te revăd, Gabico”, — şoimul enigmatic nu mai era pe umărul Gabrielei, ci pe-al lui Luli. Parcă ea venea de departe, dintr-o misterioasă călătorie, deşi Gabriela sosea pe vechile locuri, regăsind-o tot acolo, alta însă.

De-atunci începuse faza Luli.

Şi de-atunci, Gabriela o observase necontenit, mirarea şi încîntarea primei revederi prelungindu-se şi înnoindu-se. Era profesoara ei şi pe deasupra locuiau împreună, căci părinţii lui Luli nici nu concepeau ca prietena ei din copilărie să locuiască în altă parte. De fapt, noua atmosferă de familie, cu deprinderi la care trebuie să te adaptezi, cedînd din capriciile libertăţii tale, n-o atrăgea deloc pe Gabriela; tocmai de aşa ceva dorea să scape Dar o atrăgea Luli. Din cauza, ei numai cedase stăruinţelor, silind însă pe părinţii lui Luli să accepte compromisul unei aşa-zise chirii.

Aşadar se vedeau mereu, trăind alături, şi totuşi Luli mereu o intriga şi o emoţiona, ca şi cum ar fi zărit-o numai* fără să-i ştie glasul şi mintea, fără să-i cunoască intimitatea şi trecutul. Impresia aceasta însă o păstra în ea ca pe un secret, nu fiindcă ar fi avut un caracter

indivulgabil dar pentru că n-avea cui să-l împărtăşească Nici notele din catalog, nici comentariile din cancelarie, nici reputația printre cunoscuți nu confereau lui Luli o personalitate excepțională. La şcoală era printre fruntaşe, fără să fie faima unei , promoții, cum fusese Gabriela.

— Prietena clasei a şasea s-a muiat de cînd a crescut, îi spusese domnişoara Țitron. Am mai îmblînzit-o noi, revenise ea, transformînd într-un merit personal ceea ce spontan atribuise vrîstei.

Într-adevăr, la şcoală Luli era o elevă cuminte şi normai bună. Nu se singulariza prin nimic. Printre colegele el mai erau încă multe fete frumoase — spuneau profesoarele, — aşa că şi din acest punct de vedere, Luli era integrată într-o pluralitate. Cei de-acasă o adorau, dar pentru ei nu era decît o Luli-boy devenită „domnişoară", gata-gata să intre în balul vieții. Lipsa de mirare şi de încîntare exclamativă a celorlalți față de Luli dădea Gabrielei certitudinea că ei n-o văd, nu că ea se înşeală. Şi totuşi, nici ea nu putea defini profund cauza care, în sufletul ei, o singulariza pe Luli încîntător între celelalte fete, fie cunoscute, fie străine. Plăcerea de-a trăi alături de Luli, de-a o însoți în plimbări, de-a sta de vorbă cu ea, de-a o avea alături, de-a o privi — o domina acaparînd-o, făcînd-o parcă să renunțe temporar la afirmarea propriei ei feminități, deşi era tînără, abea cu patru ani mai mare decît Luli. Dar pentru Gabriela, tinerețea lui Luli era altceva, parcă abea atunci întîia oară întîlnire Luli îi apărea într-o veşnică lumină de lună, care dădea o îndulcire de taină albă trupului şi sufletului ei.

Odinioară, Luli-boy era auditorul Gabrielei şi oarecum spectatorul ei intim. Acum, Gabriela luase rolul de atunci al lui Luli-boy. Raporturile dintre ele erau perfect normale, afectuoase, neatinse de nici o constrîngere. Atît numai că Luli parcă evita să vorbească despre ea. Gabriela o invitase indirect, făcîndu-i cîteva confidențe. Dar Luli alunecase spre generalități, tocmai în clipa cînd tăcerea interogativă a Gabrielei aştepta parca pasul spovedaniei. Luli observase

dezamăgirea Gabrielei, şi-o spusese mai tîrziu, prietenos, dar c-un fel de jenă, şi în treacăt:

— Ce vrei să-ți spun eu despre mine Gabico? Tu nu mă vezi...

Avînd aerul să-i spuie: „Sînt o fată ca toate fetele. Nimic interesant."

De la o vreme însă, şi fără ca nimic exterior să justifice aşa ceva, Gabriela o crezuse îndrăgostită. Permanența tăinuită a unei pasiuni putea să comunice şi Gabrielei o tulburare fără cauză aparentă, dai cu atît mai intensă, ca acele unde de parfum aduse pînă-n largul mărilor de brizele uşoare ale primăverii, fără ca țărmul înflorit să apară ochiului.

Cine?...

Nici un bărbat nu dăduse Gabrielei bătaia de inimă adusă de această întrebare care-o privea pe Luli. Răspunsul nu-l putea găsi privind în jurul lor, printre cunoscuți. Unde era acest „cine?" a cărui prezență în Luli îi dădea o aspirație nostalgică? Cine putea fi? Cum era?...

Întrebări care depăşeau cu mult simpla curiozitate, căci rădăcinile lor erau in inima Gabrielei — de unde-şi trăgeau hrana —, nu în mintea ei unde numai apăreau.

Niciodată Gabriela nu simțise o aspirație mai profundă spre obscura splendoare a dragostii, decît de-a-lungul acestei epoci cînd căuta să întrevadă în Luli, ca într-o altă năframă a Sfintei Veronica, chipul necunoscut al unui bărbat.

Şi această aspirație, în loc s-o răsfrîngă asupra sufletului adus de la Bucureşti, în loc s-o determine să întindă în sfîrşit brațele celui de-acolo, care-i scria în fiecare zi, dimpotrivă, o îndepărta de el, lăsîndu-l încolo pe un țărm rămas, cu sufletul palpitînd alături de Luli, ca în pînza unei corăbii care-o ducea şi pe ea spre necunoscut.

La început venise cu intenția să plece în fiecare străbată la Bucureşti. Amînase de cîteva ori, sub diferite pretexte, pînă cînd renunțase. La scrisorile pe care le primea zilnic,

răspundea tot mai rar şi c-un efort tot mai penibil, căci fiecare zi agrava raporturile dintre ea şi cel care se socotea înainte de plecarea ei la Galaţi, aproape logodnicul ei. Îl iubise vreodată? La Bucureşti sperase că-l va iubi, stimîndu-l, fiind camarada lui, deprinsă să-l ştie alături de ea devotat şi ocrotitor, acordîndu-i ei întîietate cu toate că era pasionat de medicină, cu fanatismul acela al adevăraţilor oameni de ştiinţă. Înainte de-a o întîlni pe Gabriela, Matei Dima era poreclit de camarazii lui „amantul microbilor". Lucra la laboratorul „Babeş", fiind deocamdată conferenţiar universitar. Se îndrăgostise de Gabriela <cu ochii închişi, total, încă de pe vremea cînd ea era în anul întîi. Deocamdată nu-i ceruse decît să-l accepte ca adorator şi camarad. Devenise tovarăşul ei de teatru, concerte, expoziţii de pictură, plimbări, dovedind o prospeţime de entuziasm atribuită în genere numai poeţilor, deloc însă oamenilor de ştiinţă. Gabriela se deprinsese frăţeşte cu el. Cînd plecase pentru şase luni în Orient, trimis să studieze lepra, Gabriela se simţise mai mult desperecheată decît singură, fără să desluşească de?ajuns de limpede, dacă afectuoasa ei alarmă, în unele zile, era datorită absenţei unui om iubit, sau îngrijorării pentru viaţa unui prieten aflat printre primejdii. Prezenţa lui alături de ea îi dădea numai linişte; nici un fel de nelinişti. Abea se simţea femeie alături de el, cu toate că ochii lui mereu admirativi îi aminteau necontenit că tovarăşul ei e bărbat. Dacă nu l-ar fi stimat, l-ar fi socotit ca pe un cîne credincios care te fereşte de primejdii, veghindu-te. În ultimul timp însă, simţise alături de el dojana conştiinţei unei ingratitudini de care-ţi dai seamă. Ca cineva care primeşte mereu daruri, fără să dea nimic în schimb. Şi subt impulsiunea acestui sentiment — de justiţie, nu de dragoste — îi spusese odată din senin aşteaptă, strîngîndu-i mîinile şi privindu-i ochii, dînd vorbei „aşteaptă" semnificaţia „aşteaptă-mă". O cvasi-logodnă.

De cînd însă trăia alături de Luli, simțea categoric că nu-şi mai poate ține cuvîntul. Ceea ce la Bucureşti îi apăruse ca o răsplată firească din partea ei, acum îi apărea ca un sacrificiu de care nu se simțea capabilă.

Primea zilnic scrisori care nu păreau scrise într-un laborator, ci într-un alt veac. Dar ceea ce pînă mai ieri îi apăruse proaspăt, juvenil, — acum îi apărea demodat şi fad.

După vreo două luni de despărțire, Matei Dima îi ceruse voie într-o scrisoare să vie la Galați s-o vadă.

„Prietenă scumpă — nu îndrăznea să-i spuie altfel — nu vreau să devin fetişist alături de o fotografie. Dă-mi voie să-ți aud glasul...”

Poate că era cam desuetă delicatețea timorată a gestului; dar Gabriela-i văzuse numai ridicolul. Ca şi cum ai cere voie unei femei s-o săruți. Îi răspunsese că nu vrea să fie tulburată, fiindcă-şi lucrează teza de doctorat şi are nevoie de perfectă izolare.

Matei Dima acceptase fără murmur. Dar după alte cinci luni, venise la Galați, neanunțat. O aşteptase în fața şcolii, apariția lui dînd Gabrielei o contracție repulsivă, îl prezentase lui Luli — „Doctorul Dima, un vechi prieten” — şi-ntr-adevăr, prezența lui Luli dîndu-i numai o semnificație de vechi prieten, îl acceptase ca atare, cu o cordialitate nesilită, care-l situa însă cu totul în afara Gabrielei; căci în lăuntru îl repudia, cu inima închisă. De-a lungul plimbării şi vizitei, Gabriela n-o lăsase pe Luli de lîngă ei nici o clipă. Iar la plecare, cînd o întîmplătoare dar scurtă izolare îi pusese față în față, Matei Dima o întrebase c-un tremur abea stăpînit în glas şi-îi mîini:

— Spune-mi, Gabriela, iubeşti pe altcineva?

— Nu iubesc pe nimeni.

Net.

De-atunci nu-l revăzuse. Scrisorile lui oftau umil, nu ca frunzişurile, ci ca frunzele care se tîrăsc. Gabriela îi răspundea din cînd în cînd — cam de două ori pe lună, —

dar atît de impersonal, încît scrisorile ei aveau caracterul unei buletin informativ. Natural* nimic despre Luli: deci, nimic despre ea. In această situație, apropierea vacanței, în loc să însemne bucuria verii după un an de muncă, o îngheța. Din cauza lui Matei Dima avea oroare de Bucureşti. Iată de ce, după sfîrşitul anului şcolar, subt pretextul că vrea s-o pregătească pe Luli pentru bacalaureat, asistînd-o şi în timpului examenului, îşi amînase iar plecarea.

— Ştiți ce? le propusese tatăl lui Luli. Ce-ar fi dacă ați pleca la vie? Aer curat, linişte...

Acceptaseră încîntate. Via era în județul Tuto va. Cîteva ceasuri de tren, două cu trăsura. Libere: ele două însoțite de umbra lui Luli, dadaia, o țărancă posomorită care-o crescuse pe Luli cu poveşti, față severă şi ochi blînzi.

Aşadar plecaseră cu dadaia. La gară le aştepta moş Ciocîrdel cu trăsura. Luli sărise din tren înainte de-a se opri de-a binelea. Gabriela o găsise cu obrazul lipit pe rînd de gîtul căluților trăsurii care le aştepta cu lumina vacanței în ea.

— Săracii ei. moşneguții mei, cu urechi de iepurachi...

Şi cu toate că dadaia era o autoritate îndărătnică, Luli nu se lăsase pînă ce nu obținuse de la ea, din fundul fundului geamantanului legat cu sfoară, zahăr pentru căluții deprinşi să mănînce din palma ei.

Locurile şi via erau blînde şi modeste ca şi căluții. Dar Luli se lipea de ele, ca şi de căluți, hrănindu-le parcă din palma amintirii.

Şi acolo abea, Gabriela descoperise secretul lui Luli, la sfîrşitul săptămînii.

Îşi petrecuseră zilele recapitulând scrupulos materiile pentru bacalaureat. Bineînțeles, pe iarbă în livadă,- aşezate pe un pled? Gabriela acoperită cu „pagoda", pălăria ardelenească, Luli — cu capul gol. Gabriela se cam temea de albine, viespi, şopîrle, lilieci, şerpi şi hoți; Luli, deloc. Cu greu o hotărîse pe Gabriela să doarmă afară, în cerdac.

Învățau împreună.

— „Vides ut alta stet...” începea Gabriela.

Şi Luli trebuia să continue oda lui Horațiu: „...stet hive candidum...”

Dar cum să vorbeşti despre zăpadă, chiar cînd acoperă sfântă un vers de-al lui Horațiu, alături de un păr busuioc, al cărui parfum, încins de soare, curge ca o miere darnică...

Şi Gabriela, c-o tresărire veselă, o vedea De Luli sărind ca o lăcustă, ridicînduse, agățîndu-se, cățărîndu-se, înălțîndu-se — şi de sus, dintre busuioacele cu obraji de țărăncuță, scuturînd asupra ei dulce potop de iunie, ş-apoi spunînd în întregime oda lui Horațiu, cu atîta tinerețe printre frunze de fruct şi subt cer de soare, încît textul clasic respira, cu firele de argint ale lui Horațiu, aprinse în zîmbet alb...

Aşa că îndeobşte, Luli îi răspundea de la etajul vegetal unde apare obrazul fructelor mici şi unde-s glasurile cu aripi.

Dar uneori nici acolo nu era. Dispărea. Un ceas, două. Apoi se întorcea cu paşi înceți.

— De unde vii, Luli?

— M-am plimbat

Dar Gabriela observase o particularitate. Luli nu scria decît obligată: la şcoală. Încolo, deloc. In schimb, cînd~ dispărea ea, dispărea şi creionul Gabrielei: un creion cu mină. Într-o zi, Gabriela o pîndise şi o urmărise. Ajunseseră aşa una după alta, tocmai departe. Iarbă, flori mărunte, cer, greieri, soare.

Nici un om. Cîte-un cocostîrc ținea pe cîmp locul oamenilor. O singurătate fericită ca rîsul unui obraz de copil adormit. Soare blond în depărtare, cer albastru.

Un loc unde nu te puteai întîlni decît cu tine în dumineca celei mai curate singurătăți.

Inima Gabrielei bătea greu în aurul toropit al verii. Acum era sigură: Luli scria trişori de dragoste. O vedea mai

departe, culcată cu fața în jos, cu coatele turtite In lături, scriind singură între iarbă şi cer.

Apoi se ridicase brusc, rupsese, aruncase şi plecase. Gabriela se culcase la pămînt ca pieile-roşii cînd urmăresc. Luli ar fi putut s-o vadă. Dar n-o văzuse fiindcă n-avea ochi de cercetare decît pentru sufletul ei. Se înapoia iute, concentrată c-un fel de mînie.

Singură, Gabriela se îndreptase spre focul lui Luli. Găsise foaia ruptă. Şi urma trupului ei culcat în iarbă. Acolo s-aşezase, la fel, plutind cu fața la pamînt. Ierburile erau numai cîntec: coruri de argint subțire ca tremurul stelelor şi-al apelor.

Libelule dansau cu aripi străvezii ca nişte mici iele ale amiezii.

Scrisul lui Luli apărea în orbirea dănțuitoare a verii, subt ochii Gabrielei. Două rînduri. Scrise pe iarbă, nervos, cuvintele străpungeau foaia, cu cornițe parcă, într-un fel de zvîcnire dezordonată, nevoind să accepte captivitatea pe foaia îngustă şi plată.

„Pe harfa răsturnată a ierburilor tale, Vară, trupul şi sufletul meu sînt începutul urnii mare cîntec şi tremurul mîinii care-l caută.”

Atît.

— Luli! Luli!...

Asta era dar Luli.

La întors Gabriela parcă aducea pe buze întîile versuri ale lumii culese din rouă.

— Gabico, de unde vii?

— M-am plimbat...

Dar nu se putuse împiedica să nu-i dezmierde fruntea uşor, zîmbindu-i ca unei zări străvezii în misterul sosirilor de primăvară.

— La ce te gîndeşti, Luli-boy?

— ...Aşa... departe...

O revedea aşezată ca o ţigăncuşă albă pe covor, lingă zid, parcă dezmierdînd coarde cu degetele subţiri.

— Ce faci acolo, Luli-boy?

— Sst. Aştept cocorii.

Luli-boy îi aştepta pe acoperişul casei.

Acum îi aştepta în ea, înălţată spre cerul ei lăuntric, nouă în vechimea lumii, cu trupul ei de dansatoare arabă şi obrazul ei alb de argintul sufletului, în care ochii apăreau negri ca de subt un voal oriental.

Ciudată reacţie: o înduioşase şi o îmbunase atît de tare secretul lui Luli, încît simţise nevoia să facă o faptă bună, generoasă. Şi cum ai jertfi o mieluţă pe un altar, scrisese lui Matei Dima chiar în acea zi, o scrisoare afectuoasă. Toate cuvintele acelei scrisori erau foarte tinere şi alergau sprinten în soarele verii:

„Mîna mea încălzită şi pîrlită de soarele de aici, îţi strînge mîna, credincios prieten”.

Apoi venise ultima noapte. Se deprinsese şi Gabriela să doarmă în cerdac, dar cu pază. Cum? Ele două dormeau pe două saltele alăturate, aşezate într-un capăt al cerdacului. În celălalt capăt dormea dadaia. Pe treptele cerdacului dormea Gavrilă I-iu: un cîne ciobănesc cu piept de zimbru. În ogradă, culcat pe cojoc, tuşea moş Ciorîrdel, cînd nu horăia, alături de o puşcă străveche, parcă de pe vremea turcilor, care totuşi îşi păstrase prestigiul ei de puşcă. Şi mai erau încă. Subt streşina cerdacului, dormitor pe aripi lîngă dormitor, cuiburi de rîndunele. Pe cerdac, Gavrilă al II-lea, un motan rural, fălcos ca o gutuie, negru pe trup şi cu picioarele albe ca un gospodar noaptea, în nădragi. Şi în sfîrşit, ca nişte lebede bîlbîite, un cîrd de gîşte care clămpăneau şi prin somn.

Aşa că într-o astfel de cetate întărită, frica nu putea să intre.

Dar în ultima noapte intrase luna plină.

Dintîi noaptea fusese neagră ca o mulţime de rîndunele, pană lîngă pană, adormindu-l pe străjerul cu flintă.

Apoi, parcă zburaseră deodată miliardele de rîndunele, descoperind trupul unei imensități de marmură antică.

Asta se întîmpla tîrziu, mult după „noapte-bună”.

Apoi totul devenise străveziu, fără pondere şi fără contur, clădit parcă din abur, pe ape imense Cu adîncul mort, — şi pe cer, rotund ca de uliu, apăruse ochiul de argint fără de gene, care priveşte sufletele mai afund decît somnul.

Luna.

E foarte greu, cînd dormi afară, să ştii dacă te-ai trezit sau dacă n-ai dormit deloc; mai ales cînd deschizi ochii în ziua polară a miezului de noapte.. E un somn ager şi sprinten, de-a lungul căruia ceasul e clipă, şi noaptea de vară nu mai lungă, deşi cu stele, decît genele pleoapelor lăsate. Cînd şi le ridicase, Gabriela văzuse luna ca o mare „buna dimineața” înflorită înspre ea, printre frunzele care umbreau fațada cerdacului. Ridicase capul de pe pernă. Alături, nimeni. Patul era gol ca o lespede după o evaporare.

N-o alarmase deloc absența lui Luli, dar direct, imediat, fără nici o tranziție, ca parfumul unei înfloriri de miez de noapte, vorbele găsite în soare reveniseră, destrămîndu-se în trilurile greierilor.

„...Începutul unui mare cîntec” şedea pe marginea cerdacului, ca pe o fîntînă deschisă, cu profilul în lumina lunii. Mlădiul ei gît alb plutea ca tulpinele ieşite din ape, ducînd spre cer obrajii care aveau gestul de potir oferit lunii al lotuşilor şi al nuferilor, împrejmuiți de apa întunecată a părului.

N-ar fi vroit s-o tulbure, dar era ceasul care porunceşte gîndurilor să vorbească în tăcerea care le ascultă.

Gabriela venise lingă Luli. La apropierea Gabrielei, Luli nu tresărise, căci era noaptea ochilor deschişi, şi nesomnul oricui n-o putea mira, necum surprinde.

Dar se roşise pînă-n urechi, cu genele plecate, cum roşesc numai fetele al căror secret de dragoste a fost aflat de alții, auzind pe buzele Gabrielei vorbele nemernice

aruncate de ea pe un cîmp singuratic. Apoi ridicase spre Gabriela ochi întrebători.

— Presimțeam ceva, Luli. Te-am urmărit — iartă-mă — şi am găsit manuscrisul rupt. Sînt întîiul tău cetitor.

Luli tăcuse, cu fruntea încordată, buza de jos uşor răsfrîntă, rezemîndu-şi bărbia în pumn. Şedea pe scîndura îngustă cu genunchii aduşi la bărbie. Era îmbrăcată într-o pijama de lină subțire. Parcă plutea într-o lotcă pe un ostrov de argint.

Oftase uşor, ridicînd din umeri, resemnîndu-se parcă.

— Luli, de cînd scrii?

— Gabico dragă, dar nu scriu. O frază, o simplă frază...

Glasul avea un accent de dezolare. Se apăra.

Îşi suflecase mînicile pijamalei. Avea un tact uşor în vîrful papucilor. Un amestec de enervare, de şovăire, de nevoie de-a spune şi de pudoare pentru ceea ce apăruse în sufletul ei intim şi tulburător, ca cea dintîi rotunzire a sînilor. Nici un orgoliu însă; mai degrabă o ruşinare.

Elanul Gabrielei se oprise nehotărît. Mînile ei, pornite spre Luli, reveniseră c-un gol, ca şi cum ar fi scăpat vasul pe care i-l aduceau.

Luli îi apucase mînile deodată, bătîndu-i-le afectuos ca pe un bot de mînz, dar fața ei nu era veselă.

— Ce-i, Luli? o alintase Gabriela, cu glasul îndulcit ca pe un copil mic pe care-l doare capul. E greu?

— Uite şi tu: asta...

Arătase cu o rotire a brațului gol palatele venețiene ale nopții.

— ... şi asta!

Mîna se oprise pe fruntea ei încordată.

— Asta luptă cu asta. Ce vrei să fac?

— Să scrii, Luli, fiindcă ai talent.

— Gabico!

— Da, Luli, sînt sigură.

Alt val de sînge înroşise obrajii lui Luli, aprinzîndu-i ochii.

— Gabico, hai să ne plimbăm.

— Hai.

În pijamale şi în papuci. Descoperite. Pe iarba livezii alergau paşi albi ai luminii venite printre frunze într-un fel de menuet cadențat. Uneori cădeau fructe singure, prin somn, visînd poate că sînt culese. O vastă intimitate, ca un ocean care-ar deveni bun ca ochii boilor.

— M-am prostit, Gabico. Aş vrea să-ți spun tot şi văd că n-am ce. Nu-i chiar aşa uşor să vorbeşti despre tine.

Unele crengi erau atît de lungi şi-atît de aplecate spre iarbă, încît parcă s-adăpau din apele lunii revărsate.

— Cînd ai început, Luli?

Luli se oprise cu ochii pe zări, căutînd parcă răspunsul în ochii stelelor.

— Ştiu eu, Gabico? N-am avut linişte niciodată. Parcă luptam să ies din mine, să evadez...

— Luli-boy!

O revăzuseră amîndouă ca pe altcineva.

— Tu cunoşti senzația asta: că-i prea strimt în tine, că n-ai aer de ajuns? Vrei mai mult, mai mare, mai repede. Scriu trei-patru vorbe, o frază, două, şi rup. Nu mai am nimic.

— Luli, drăguță, şi rupi tot-tot?

— Tot.

— Cum? N-ai nimic din ce-ai scris? N-ai păstrat nici un rînd?

— Gabico, dar tu nu înțelegi că n-am scris nimic?

Gabriela zîmbise, dezmierdîndu-i obrazul înfierbîntat.

— Da, Gabico, consolează-mă.

Gabriela zîmbise mai departe.

Apoi, cu un glas glumeț îi pusese mînile pe creştet, spunîndu-i c-o nazalizare tărăgănată:

— Ca Ioan pe Isus, te botez în apele Iordanului: Luli, noul cîntec. Nu-nu-nu. Îți trebuie un nou nume, de scriitor...

Scena era glumeață. Dar lumina nopții era solemnă ca o apă a destinului.

Luli se uita în pămînt, ostenită parcă. Mînile Gabrielei pluteau pe creştetul ei. Căuta un nume. Părul lui Luli era negru, negru — şi, deodată, ca o comoară de aur, din adîncul părului desprinsă, numele se ivise cu silabe blonde ca soarele.

— Lorelei...

Luli o privise întrebător, după o absență.

— Lorelei: numele tău de scriitor.

— Glumeşti, Gabico, vorbise Luli dînd din cap.

Dar c-o pornire copilărească, apucase numele dăruit, cercetîndu-l.

— Da, e frumos: Lorelei...

Era în noapte ca şi-n apele Rhinului, numele vechei legende.

— Luli, cunoşti balada lui Heine?

Luli zîmbise şcolăreşte, cu ochii micşorați.

— Parcă, parcă! Ceva cu o zînă care cîntă pe o stîncă de pe malul Rhinului, şi care... şi care provoacă accidente mortale, se scuturase ea de atmosfera de pînă atunci, reacționînd juvenil.

Nu numai noua Lorelei dar şi Gabriela simțise nevoia unei destinderi, ca după ce-ai ieşit dintr-o biserică. Aşa că printr-un spontan acord, amîndouă deveniseră copii ai clipei de noapte cu lună plină, nesomn şi fructe coapte.

Cînd eşti tînăr şi nu cunoşti încă insomniile, e o mare mîndrie să păcăleşti somnul.

Astfel că hotărîseră, fără să mai consulte minutarele» să surprindă dimineața. Dar cum somnul, în loc să le aştepte pe saltelele din ceardac, parcă se luase după ele, dezmierdîndu-le din spate cu tăceri, îl alungaseră cu fapte diurne: adică o masă improvizată cu pîrjoale reci, pîne cam uscată, cafea neagră la termos şi fructe la discreție. Apoi făcuseră şi un foc în fundul livezii, regretînd că nu s-au copt încă păpuşoii, întreținîndu-l ca străjerii unei poveşti

cu duhuri, care-s gata să fure fructul de aur, copt numai noaptea.

Spre dimineață, şi mai treze din cauza cafelei negre şi a mîndriei tinereşti de-a fi învins somnul, recapitulaseră vertiginos materiile bacalaureatului. Şi ca întotdeauna, învățătura cu întrebări şi răspunsuri — mai ales în văzduhul sprinten al zorilor — o alungase pe Luli într-un suprem cireş de iunie, cu hultoane negre. Întrebările porneau de jos, cu greierii, răspunsurile picau de sus, cu cireşele...

...Cu cireşele răsturnate de Luli din coş, la marginea trenului care o ducea spre bacalaureat.

Dar după o noapte albă, chiar cînd ai în față o fată care-i ca un lied de Schumann, botezată Lorelei, în Rhinul unei nopți de vară, — somnul tot vine.

Mîna Gabrielei căzu, cu sufletul alături ca o carte îndelung cetită. Genele s-alungiră negre, de noapte. Obrazul păru mai luminos, în somn. Finețea lui avea ceva din înflorirea prelungă şi parcă plînsă a salcîmilor din străveziul nopților cu lună.

Luli se deşteptă, dar fără să fi dormit. O regăsi pe Gabriela în față, la umbra storului. Îşi aminti de unde venea —, cling-cling cîntaseră „moşnegii ei", scuturînd capul după tren — şi unde se ducea: profesori prinşi ca lipitorile pe mintea candidatului.

Se simțea „ostenită de ea însăşi, şi avea trac, şcolăreşte. Ar fi vrut să rîdă cu Gabica: dormea.

O clipă, avu o mişcare de nehotărîre între bancheta pe care se putea întinde şi fereastra deschisă.

Dar vîntul învinse somnul.

Fără zgomot, Luli se ridică, muindu-şi obrajii în vîntul vitezei, care uneori e şi al destinului.

PARTEA A DOUA

„Trupul şi sufletul meu sunt începutul unui mare cîntec...”

CAPUL FUMĂTORULUI DE LA FEreastra compartimentului de clasa întîi apărea la fiecare oprire a trenului, cerceta ferestrele vecine, şi se retrăgea: mereu cu ţigara aprinsă.

Mai simplu ar fi fost să iasă pe coridor, să deschidă uşa despărţitoare dintre compartimentul de-a doua şi cel de-a întîia, şi să se oprească o clipă, cît îţi trebuie să aprinzi o ţigară şi să arunci o privire, la uşa compartimentului cu cele două fete. Nu timiditatea îl împiedica s-o facă. Era deprins să intimideze el pe alţii, nu să fie intimidat. Chiar cei care nu ştiau cine-i deveneau deferenţi faţă de el, dacă erau bărbaţi; iar pe femei le intriga, dînd celor mai multe imboldul de-a-i vorbi franţuzeşte, sau într-o altă limbă străină. Era greu să treacă neobservat. Dădea o primă impresie de exotic oriunde se afla: nu numai în străinătate, dar şi în România. Părea în fiecare loc că vine din altă pârte, că e ambasadorul unei ţări depărtate. Cînd intra la un teatru, înainte de-a întinde biletul, cei de la uşă se înclinau, întrebîndu-l: „Loja dumneavoastră?” Cînd pleca la drum, fără să-l mai întrebe, tregherul îi ducea bagajele la clasa întîia. Iar cînd mergea pe stradă, cei care-l întîlneau aveau impresia că limuzina de lux îl urmăreşte mai de la distanţă.

— Eşti impunător, colega, îi spunea tatăl său, profesorul universitar Aristide Bogdan. .Regret că nu-ți sînt fiu. M-aş fi tras din frac, nu din opincă.

Nici Aristide Bogdan nu se trăgea din „opincă”. Tatăl său fusese profesor secundar. Dar era un „democrat convins”: „opincile” erau ale demagogiei, nu ale originei.

Catul Bogdan, însă, dădea într-adevăr impresia că strămoşii lui sînt zugrăviți în alungire bizantină pe zidul bisericilor ctitorite de ei. Aşa era el numai, în neamul lui — după tată —, deşi părea că a moştenit înălțimea fină şi cam dolentă a trupului de la strămoşi a căror mină, înainte de-a se efemina bizantin pe mătăniile huzurului boieresc, mînuise pe timpuri istorice, în jurul voievozilor, spada vitează. Astfel de mîni avea: mai mult fine decît puternice, cu toate că erau mari şi aparțineau unui bărbat. Fără inele totuşi, deşi ochiul care întîlnea aceste mîini căuta să-l descopere pe cel cu stemă.

„Tani are mîni de amant”, spusese lui Aristide Bogdan, Agatha, mult prea tînăra lui soție şi a doua mamă vitregă a lui Catul Bogdan.

Aristide Bogdan, cinica repetase vorba la Club. Picanta apreciere circulase cu zîmbete pe buzele clevetirii ieşene, ajungînd pînă şi la Universitate printre studentele lui Catul, făcîndu-li-l şi mai interesant.

Era şi fără de asta, mai ales pentru femei. Ochii lui veneau parcă din Orient, de subt gluga unui burnuz pudrat de pulberile deşertului, negri şi pasionați, cu gene feminin îmbelşugate; gura — mare, severă ca expresie şi ostenită parcă, avea buze de un roşu intens, umed. Dar părul era alb în întregime, dînd prin contrast o smolire de icoană veche obrajilor palizi. Pirul alb, pieptănat pe spate,- cam lung şi uşor fluturător, nu dădea o impresie de bătrîneță, ci de izolare, ca piscurile ninse ivite în zarea unor privelişti de vară, printr-un văzduh ciripitor. Un aer delaolaltă semeț, tăios şi ostenit. Fruntea înaltă şi osoasă cu arcadele adînc scobite: ochii priveau din fund, dînd frunții un relief tare.

Nasul părea perfect drept, văzut din față, cu nări subțiri de o grecească subtilitate, dar în realitate era uşor achilin, ceea ce în clipele de mare concentrare dădea profilului o severitate dantescă, un fel de izolare pe-o stîncă dinspre iad, întregind accentul fix de singurătate al părului de un alb etern.

Era de ajuns ca cineva să-i vadă numai capul, înălțat deasupra umerilor, pentru a şti că-i înalt. Astfel era: cum îl vestea osatura feții şi a frunții. Lățimea umerilor echilibra înălțimea trupului, fără să-i dea agresivitate atletică, ci dimpotrivă, un fel de zvelteță tomnatec meditativă. O femeie ar fi plîns rezemată de pieptul lui, ca subt frunzişuri de septembrie.

Se îmbrăca în gris şi albastru închis, cu ghete negre, dînd celor care-l întîlneau certitudinea că se îmbracă în străinătate la o casă mare. De fapt îşi făcea hainele la un oarecare croitor ieşan care replica numeroşilor clienți nemulțumiți:

-— Se poate să nu vă placă? Dar pe domnul profesor universitar Catul Bogdan cine-l îmbracă? Leiba. Şic de Paris.

Însă o eleganță specială, dincolo de modă. Acelaşi pantalon drept, sever ca pantalonul jachetelor, acelaşi surtuc cam lung, abea îngustat la talie, părînd că-i ceva mai larg decît trebuie. O corectitudine severă, de om elegant, care abea a părăsit haina de doliu, anticipînd parcă o renunțare la tineresc.

Catul Bogdan provoca multe antipatii. Aprecieri ca: „teatral, pozeur, cu nasul pe sus, înfumurat, boieros", cu toată gama variantelor şi derivatelor, circulau in jurul lui, fără ca cei care-l cunoşteau mai de aproape să le dezmintă, cu excepția lui Nathan Sabbetai, singurul lui prieten intim, care luptase în multe feluri pentru a4 rectifica reputația.

Aceste aprecieri erau justificate şi de aparenta lui morgă aristocratică şi de izolarea lui, dar mai ales de contrastul dintre el şi neverosimilul său tată şi coleg universitar.

Aristide Bogdan — Agatha îi spunea impertinent „papa Mito", adică, pe franţuzeşte, mitocan —, fost prefect de poliţie şi în permanenţă deputat, avea un aspect de lăutar ţigan, şi el cu părul alb, şi era intim cu toată lumea; o intimitate al cărei accent era clipirea de ochi pe care-o adresa oricui, adică: „Lasă, şmechere, că te ştiu eu". La Cameră, la Tribunal, la Universitate cînd se întrunea marele colegiu unde se învecina c? fiul său, la Teatru, pe stradă, în tramvai sau în tren, la baia de abur sau la aperitive, la fel era. Veros, cinic, vulgar, foarte inteligent şi c-o rămăşiţă de cultură din doctoratul în drept luat la Paris, căci de atunci n-avea timp intelectual decît pentru ziare — i se iertau toate, spunîndu-se despre el:

— E porc, dar e simpatic.

Catul Bogdan în schimb, nici simpatic nu era, mai ales fiindcă avea un astfel de tată. Apoi nu făcea politică. Ca şi romanele lui fără de gloate, ţărani şi oameni de pe stradă, abstinenţa lui socială era interpretată ca o izolare disprețuitoare. Vremea mulţimilor nu i-o ierta, nici în critica literară care făcea din el o moaşte a turnului de fildeş, nici în atitudinea vecinilor de viaţă cotidiană, care nu-l găseau cot la cot.

În schimb, femeile, nu numai că-l remarcau imediat şi oriunde, dar îl priveau cu ochi şi nări care ofereau pasiuni tumultuoase. Femeile, nu fetele tinere. Îl remarcau şi fetele tinere, dar ca pe o pictură interesantă amintind muzeul cu armuri şi pînze de vechi maiştri, situîndu-l dincolo de bătaia cu garoafe a inimii...

... De la fereastră la fereastră, într-o clipă de umbră cu castani a unei opriri a trenului, Luli-i întîlni ochii negri şi imediat apoi, părul alb.

„Şi tînăr şi moşneag", vorbe gîndite în zbor de libelulă, se opriră nedumerite în mintea ei, deschizîndu-i buzele mirat.

Şi întocmai ca la teatru, cînd înainte de a-şi fi scos mînuşile în loja cu scaune goale, ar fi întîlnit ceva

interesant, întorcîndu-se în urmă să-şi cheme prietenile, se uită spre Gabriela, trăgîndu-şi capul înlăuntru, să-i spuie şi ei. Dar Gabriela dormea alb în salcîmii somnului, la umbra perdeluței.

Trenul pornea.

După castanii gării, soarele izbucni mai arzător.

Capul lui Luli reapăru la fereastră, regăsind în coada Ochiului părul alb şi ochii negri.

Gara rămase în urmă cu tăcerea ei vegetală: o scufiță roşie uitată între castani. Trenul intră în vînt şi-n soare. Ierburile țîntăreau a secetă. Fumul locomotivei atîrna ca 0 umbră veninoasă deasupra trenului, mînjind lumina. Viespuiau scîntei dinspre locomotivă. Luli întoarse capul, culcîndu-şi obrazul pe brațele încrucişate pe fereastră. Vîntul o bătea în creştet, spulberîndu-i părul, dîndu-i o viață şerpuitoare. Era ca într-o apă curgătoare caldă şi arzător blondă. Abea întrezărit, cerul era un galop albastru-argintiu. Cîmpiile se-nfăşurau şi se desfăşurau cu foşnete. Totul venea, trecea, apărea, dispărea, cu o fluență suplă. Stîlpii de telegraf săltau, împlîntîndu-se dansînd în calea vitezei, şi rămîneau mlădii cu părul sîrmelor în vînt şi-n rîndunele. Îți venea să zîmbeşti somnoros.

Un zîmbet de-al lui Luli întîlni iar ochii negri. Profilul era sever ca de pisc pe subt care curge o apă repede, c-o umbră de vultur.

Numai două capete cutezau să înfrunte arşița de iunie la ferestrele trenului. Aproape vecine. În acelaşi soare aprig, în acelaşi vînt fierbinte, în aceeaşi imensitate rotundă ca tăcerea de subt bolta aceluiaşi craniu.

Luli întîlni un zîmbet, şi-i acceptă intimitatea. Era un zîmbet exterior trenului: venea din soare şi din vînt, fără gînd, fără vorbe, fără scop — pur.

Din lumea piticilor, cîteva flori se apropiară de tren fluturînd fluturi.

Cîțiva copaci se zburliră solzoşi, din lumea uriaşilor.

Apoi iar cer, cîmpii, coline ca nişte mantii de catifea verde şi aurie, umflate de vînt.

O vacă albă, cu statuia ei de marmură mînjită... Salutul din alt veac — cu spadă, panaş şi reverență — al unui cocostîrc desprins în zbor ceremonios... Un sat dominat de biserica albă, ca de un fum abea pornit din horn... Nişte oițe încleiate pe iarbă. Şi o gară pusă pe covor la căpătîiul copilului care se deşteaptă ochi în ochi cu salutul celui cu şapcă roşie...

Luli îşi freacă ochii: timpul trecea străveziu.

Vecinul aprindea o nouă țigani: mult mai fuma!

Se priviră în treacăt ca doi necunoscuți binevoitori. Zîmbetul apărea dincolo de gări.

Trenul porni spre acest mare zîmbet. Călătoria căpăta un sens intim de glumă împărtăşită într-un tren de plăcere.

Gîndurile apăreau şi dispăreau într-o dezordine veselă. De cîteva ori, Luli cercă să reconstituie cu ochii închişi fața domnului cu păr alb. Dar gîndul plastic desemna copilăreşte, ca un deget stîngaci pe un geam brumat, sau ca un cărbune pe un trotuar, un fel de caricatură de babă cu nas ascuțit şi c-un cîrcel de fum din buze.

Rîsul acoperi de cîteva ori fața lui Luli, întocmai ca la şcoală, în ora unui profesor sever, cînd stai ascuns după spinarea vecinului, cu obrazul lipit de pupitru.

Altă gară se ridică în picioare, încruntată ca un profesor de matematică, tuns scurt, cap patrat, congestionat şi cu ochelari; o privi pe Luli drept în față, cu ceasornicul fără de minutare.

Luli închise ochii, aşteptînd gornița plecării. Dar auzi de alături — celelalte zgomote n-o interesau — foşnetul scurt al unui chibrit aprins, si nu se mai bucură, deşi trenul intrase iar în soare. Îşi amintise deodată de abuzul de țigări al tatălui ei, de unele palori la masă, cu broboane de sudoare pe frunte, de respirații şuierătoare, de ochi care cer ajutor, de ridicări precipitate de la masă cu şervetul căzut pe jos...

Se supărase.

Parcă „o supărase”.

Se întunecă.

Catul Bogdan nu mai văzu decît clocotul unui păr zburlit; obrazul dispăruse, culcat cu fruntea pe brațe.

Ceea ce se întîmpla era amuzant şi absurd deopotrivă. Dar şi foarte juvenil.

„Deci şi foarte juvenil”, corectă gîndul, ca pe o foaie de manuscris prim.

Întîmplarea se împletea din două fire. Un fir parcă desprins din şalul luminos al mamei lui moartă cu zeci de ani în urmă şi rămasă mereu tînără în amintirea lui. Cu cele două fete, scoborîse din trăsura de țară şi amintirea mamei lui: tot cu pălărie de pal blond, tot tînără ca o fată întorcîndu-se de la primul bal, cu mîini subțiri şi blînde şi cu glasul acela pe care-l auzea şi acum din urmă, de la spatele veşnic pustiu de această lumină.

— Tani mic, coboară încet, să nu te împiedici... În timp ce mîna ei îi prindea uşor umărul, dîndu-i pe față o învăluire stinsă de parfum fără nume.

Firul acesta avea paloarea amintirii celei moarte, şi grația ei tristă.

Şi alt fir, fără de nimic nostalgic spre trecut, adus de un coş cu cireşe negre, deodată răsturnat, de două lacrimi pe obraji tineri, încîntător tineri...

În prima clipă avusese impulsiunea să sară din tren, să-i adune cireşele şi să i le aducă, numai ca să-i mai vadă o dată obrajii de aproape, aducîndu-le zîmbetul o dată cu cireşele. Dar de cînd se înapoiase de la Paris, nu mai era om de acțiune. Intervenția aceasta se petrecuse numai în capul lui, devenind o acțiune subiectivă pe marginea realității.

Şi iată totuşi, că se lăsase „prins” în joc, ca de-o pisică pe care o stîrneşti c-un ghemotoc de hîrtie. Şedea la fereastră cu capul în soare, umplîndu-şi ochii de funingini, numai fiindcă era amuzant şi absurd. Evadase complet din

el însuşi. Ceea ce făcea era absolut nou. Să schimbi de la o fereastră de tren zîmbete fugare cu o fetiță cochetă şi vicleană care se face că doarme iscodindu-te printre gene...

Nathan ar fi aplaudat: „experiență directă". Catul Bogdan zîmbi, prelungindu-şi zîmbetul în fumul țigării, binevoitor şi ironic, ceea ce-i restitui expresia obişnuită cînd discuta. Şi revenirea prin mască la#el însuşi îi aduse şi o observație de scriitor: constată cît era de inapt în viață să descifreze gîndurile cuiva care nu semăna cu el. Dacă fetița de la fereastră ar fi fost un personaj, prezentată aşa cum era în manuscrisul unui roman, i-ar fi atribuit gînduri şi reacții, cu atenția şi concentrarea obişnuită, dar fără efort excepțional. Şi iată că văzînd-o reală, în realitatea exterioară lui, participînd la o întâmplare la care participa şi el, — o privea cu mirare şi curiozitate, neştiind ce se petrece în capul ei zburlit de vînt. Şi de altfel grația ei îi dădea o lene cerebrală — ca şi întîile zile ale primăverii —, nu o stimulare. Analiza ceda locul senzației simple. Ii veneau dinspre ea numai emoții proaspete, de care se lăsa copleşit c-un fel de pasivitate îngăduitoare, aşa cum ai renunța la mişcări, dacă o pasăre ți s-ar sui pe umăr, ş-apoi pe braț, confundîndu-te cu un copac.

Şi mai ştia despre ea că se numeşte Luli. Asta era ca şi ceea ce vedea la fereastră: forma şi numele absurdului încîntător.

Acum abea începea să nu mai regrete plecarea la Galați, — dacă, bineînțeles, Luli...

O numise în gînd ca pe ceva care i-ar fi aparținut lui pînă la Galați. Numai pînă la sosirea la Galați. Luli-de-la-fereastra-trenului. Trenul lui Luli...

Pe nesimțite, devenise foarte bine dispus. Aşa cum sînt, după două cupe de şampanie, nebăutorii. Parcă-i venea să se joace cu vorbele, să le versifice glumeț. Luli rima cu Multa-Tulli...

Absurdul punea şi o mai intimă stăpînire pe el. Ar fi vrut să se uite în oglindă, să vadă fața acestei dispoziții, acestei

transfigurări, dar se temea să nu dispară capul de la fereastră.

De ce nu-l mai privea? Şi la ce se putea gîndi Luli? Pentru Luli, el nu putea fi decît un om bătrîn. Mai ales, apărut cu păr alb în arşiţa unei amieze de iunie. Mască de om bătrîn...

Gîndul făcea în treacăt această constatare, fără ca să-l afecteze, fiindcă ştia perfect că nu din impresia tinereţii izvorăşte seducţiunea lui. Constatarea n-avea decît un scop: să sublinieze şi mai tare absurdul întâmplării, gratuitatea ei, izolînd-o de viitor, limitînd-o la cîteva ceasuri de tren.

...Dar de ce-i surîdea Luli? Fiindcă era fată şi fiindcă în acest tramvai interurban el era singurul bărbat cu care cochetăria ei se putea juca de-a „baba-oarba". Căpăta doar o semnificaţie ad-hoc de oglindă masculină pentru cochetăria unei fete tinere,

Era convins că dacă la altă fereastră ar fi apărut un băiat tînăr şi frumos, vrîsta lui Luli nu s-ar mai fi ocupat de el.

Avu, totuşi, o foarte mică strîngere de inimă la acel gînd. Îşi dădu seama cît de umilitor ar fi fost pentru el — în sine — ca Luli să accepte un alt dansator întru zîmbet la fereastra priveliştilor. Şi cît de natural, totuşi. Tenul vrîstei ei nu se-nvecina cu tenul vrîstei lui. Ea era cu panerul de cireşe...

Îi apăru deodată foarte departe în vrîsta ei.

Aprinse o nouă ţigară. Îşi şterse fruntea cu batista. Parcă era prea cald. Apăsător. Şi lipsă de aer. Mirosea a funingine, figura i se posomori. Aruncă ţigara abea începută, dar mirosul tutunului îi devenea sensibil cu fiecare respiraţie, fără să-l poată goni. Arşiţa se îngreu- iase ca împrejmuită de aburii negri ai unei mari ţuituni care s-ar fi apropiat încet, şerpeşte.

Cu saltul arbitrar pe care mintea îl are numai în coşmar, îşi reaminti deodată, ca şi cum atunci ar fi lăsat cartea din

mînă, de Idiotul lui Dostoievski. Clipa anxioasă cînd principele Mîşkin coboară o scară care-l duce spre criza de epilepsie, pîndit de undeva de ochii lui Rogojin, şi poate şi de cuţitul lui...

...Cînd ridică din nou ochii, Luli îl văzu de profil, cu privirea îndreptată spre fundul zării. Rămase cu ochii la eL Profilul lui avea o noblеţă patetică. Parcă venea călare după o înfrîngere, albit şi singur, fără cască şi fără lance, în fruntea oştilor învinse. Aşa se înclină capul la fereastra trenului care-l hurduca. Capul venea dintr-o baladă tristă. Ochii priveau peste zare întîlnindu-şi toamna destinului...

Dar se întâmpla într-adevăr ceva.

Luli revăzu paloarea şi gesturile de atîtea ori văzute la tatăl ei. Sudoarea care apare pe tîmple ca o însîngerare, mişcarea neliniştită a capului parcă sugrumat din spate de o mînă haină, şi ochii fără privire, care cer ajutor...

Leşinul dă sufletului şi panica morţii şi intensitatea ei. Durase numai cîteva secunde, dar sufletul îşi pierduse vrîsta, apropiindu-se chiar în clipa fastei eclipse de copilăria mică.

Catul Bogdan se deşteptă avînd în mîna mamei lui, de care se lipise. Mintea nu se limpezise încă. Dar mîna regăsise şi prin întunericul organic mişcarea mînii de demult. Astfel, captivă în mîna necunoscutului, mîna lui Luli fu apropiată de un obraz rece şi ud, care se alipi blînd de ea. Nu-şi privi mîna. Privi obrazul. Părea de marmură dezgropată ca al orbilor cînd îşi scaldă faţa în lumina soarelui nevăzut.

Milă? Desigur.

Dar mai mult decît milă în faţa trupului de vultur imblînzit în mîna ei.

Şi ca şi cum aşa ar fi trebuit să fie, tot ce făcură mînile ei hotărîte fu ascultat de marele trup bărbătesc. Îl întinse pe banchetă, punîndu-i capul pe pernă, cu faţă în sus, ridicîndu-i picioarele grele care nu încăpeau decît îndoite

pe canapeaua vagonului. Îi desfăcu cravata şi gulerul. Îi şterse fruntea udă cu batista ei. Făcu umbră, acoperind cu perdeaua fereastra dinspre soare. Îi şterse din nou fruntea.

Apoi o auzi plecînd.

Deschise ochii toropiţi. Întîlni o faţă albă, cum numai din leagăn şi în amintire întîlneşti, aproape în suflet şi departe afară.

— Vin îndată.

Închise ochii. Orice i-ar fi spus acest glas credea.

Luli făcu o expediţie grăbită la vagonul de clasa treia unde era dadaia cu „gospodăria". De acolo se întoarse cu o lămîie, un cuţit, un pahar şi o sticlă de apă.

Din compartimentul unde dormea Gabriela, luă termosul în care mai rămăsese cafea din noaptea petrecută în livadă.

Ciudat! Intrase şi ieşise din compartimentul Gabrielei, fără să facă zgomot. Nu vroia să o deştepte din somn. Dar parcă se şi temea să o trezească, somnul ei bucurînd-o.

Reveni la necunoscutul cu păr alb. Udă batista, punîndu-i-o pe frunte.

Trenul se oprise într-o gară cu tei înfloriţi. Parfumul lor împresură trenul şi intră pe toate ferestrele.

Băutura pe care i-o pregătise Luli era stridentă: cafea neagră concentrată în care storsese zeama lămîii.

Mîna lui Luli îl cuprinse de după gît, ridicîndu-i capul, în timp ce mîna cealaltă îi ajuta la băut.

Şi în această clipă, amintirea mamei lui veni din nou, de afară, cu mişcarea mînilor care-l învăluiau, dîndu-i de băut, şi cu parfumul încropit al teilor. Cînd era bolnav, seara, asupra somnului, mama lui venea pe marginea patului şi s-apleca asupra lui, dîndu-i ceai de tei. Păstrau teii ceva din parfumul amintirii ei.

— Acuma stai liniştit.

Îl culcă din nou, schimbîndu-i compresa.

Mîna lui făcu un gest spre ea.

— Nu plec. Stau alături.

Se aşează pe bancheta din faţă, veghindu-l.

Batista albă care-i acoperea fruntea îi făcea şi mai brună paloarea. Cap de arab.

Din gară în gară teii înfloriți se înmulțeau. Coruri de aur în soare.

Şi după ce pornea trenul, parfumul lor rămînea, uneori crud ca al ierbii cosite şi al păşunilor de păpuşoi, abur de sevă nouă mai mult decît parfum; alteori bogat de mirodenii pipărate ca al fînului cosit în luncile grase ale munților; alteori îndulcit ca al bananelor răscoapte, luxuriant, tropical, fierbinte, devenind miere...

Şi pe măsură ce soarele se cobora pe orizont şi parfumul teilor, din cerul crengilor, cobora mai tare spre pămînt, fluturând pe fața celui întins pe canapea, ca un văl subțire găsit într-un dulap al amintirii, cu parfum de altădată.

Trezit de-a binelea din somn, se deştepta mult mai încet din somnolență, slăbit, cu strania senzație că a rămas ca o casă cu ferestrele şi uşile deschise prin care a trecut parfumul teilor şi că nu mai poate închide nici uşile, nici ferestrele, şi că astfel mereu va trece vîntul şi parfumul teilor.

Că e deschis ca o rană, — ca o rană fericită.

*

Şi-n Luli, întîmplarea se împletea din două fire. Unul venit pe față ca un funigel, din cer, din vînt, din soare la fereastra trenului, îi simțea şi acum pe față atingerea de zîmbet întîlnit.

Altul venea din ea, deşi omul era străin. Îl privea întins în fața ei, cu fruntea acoperită şi ochii închişi, cu o mirare în care se aduna tot parfumul teilor din gară în gară înmulțiți, ca şi ciuți trenul intra în pădurea teilor lui EminesCu, în care avea să răsară luna cu „lumina ei fecioară”.

Nu ştia cum îl cheamă, de unde vine. Nu-l întîlnise niciodată.

Dar necunoscut, venea parcă din ea, ca un vers de care-ți aduci aminte avîndu-l pe buze înainte de-a şti unde l-ai auzit.

Îl vedea întins subt ochii ei, fără ca el să o vadă. Avea păr alb... Argint, argint, argint — cînta tactul roților... „De treci codrul de aramă, de departe vezi albind ş-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint...”

Ochii vedeau, şi mintea se întîlnea mereu cu emoții care aduceau versuri.

Cu fiecare respirație parfumul teilor intra în piept.

Un somn cu ochii deschişi, în fundul unei ape de aur.

Sufletul avea o legănare lentă, de alge aiurite de curenții mării.

Gene negre...

Tot ce vedeau ochii inima repeta, adînc, într-un vag de coruri religioase.

E foarte ciudat să te uiți la un necunoscut ca la o carte deschisă în care ceteşti versuri tulburătoare, regăsind în ele ceva presimțit, poate ştiut, dai vag pînă atunci, totuşi era, nu numai în suflet, dar şi în afara lui, adus de necunoscut ca o pulbere de argint a unei zări din care vine un călăreț rănit — dar călărețul parca venea din zarea ei, căci îi ştia pulberile de argint, le văzuse în ea, fără să vadă călărețul. Inima şi bătea lîngă el ca o copită credincioasă şi supusă. Parcă ea i-l adusele răsturnat.

Şi nici nu ştia cum îl cheamă. Dar îl avea pe buze mai intim decît un nume, cum pămîntul nu ştie numele garoafei din el răsărită.

Luli îşi trecu mîna pe frunte. Era fierbinte. Îşi privi cu mirare mîna. Era mîna ei. Dar venea din altă parte, de pe un obraz bărbătesc, alipit de ea atît de adînc, încît mîna devenise misterioasă ca o apă în care s-a cufundat o comoară, ca un cer în care-au nins luceferi, Ca o zare în care s-au topit cocori.

Mîna ei care devenise mîna nostalgiei...

Şi-n acea clipă, se sfii. Nu mai îndrăznea să-i schimbe compresa.

Îşi cuprinse obrajii în mîni. Ardeau mai tare decît mînile.

Era în întregime conturul şi forma unei mirări.

*

Subt pleoapele închise, Catul Bogdan se refăcuse treptat, redevenind el însuşi, integrîndu-se ca o unitate în amintirile vieţii lui de pînă atunci, recăpătîndu-şi vrîsta, reluîndu-şi gîndurile, recapitulînd lucid tot ce se întîmplase, distanţînd emoţiile dinainte şi de după leşin într-o perspectivă analitică.

Nici o alarmă. Îşi explicase totul prin mama lui, care era cea mai adîncă şi mai ascunsă prezenţă din sufletul lui. Nimeni, dar absolut izmeni — nici chiar Nathan — nu ştia acest secret pur. Mama lui murise tînără, aproape necunoscută, după ani de căsătorie cu un om despre care, cit timp fusese mic, Catul Bogdan nu spusese decît atît:

— Mamă, tata miroase ca un tren.

Aristide Bogdan fuma ţiglei de foi, aducînd mirosul lor aspru în salonaşul intim în care mama lui Catul îşi petrecea viaţa la gura sobei, la pian sau pe divan, cîntînd pentru el, jucîndu-se cu el, cetindu-i poveşti pe care i le traducea din franţuzeşte, albă ca amintirea trandafirilor de la fereastra ei. În anii tinereţii fusese numai pentru el. Cu tatăl lui nu era decît o tăcere, ca lumina venită printr-o fereastră cu perdele. După moarte o uitaseră toţi, Aristide Bogdan se recăsătorise încă înainte de-a se Împlini anul de doliu. Catul Bogdan îl silise să plece din casa moartei, urmîndu-l întunecat şi închis în noul cămin.

Apoi trăise ca minat de demoni, sălbatec, cu un apetit de viaţă nebănuit de nimeni, nici de el. Femei, chefuri, sporturi, apoi războiul — trăit cu o frenezie de dans primitiv printre şerpi veninoşi —, apoi Parisul, unde muncise pînă la extenuare, odihnindu-se în perioade de dezmăţ nocturn, ş-apoi întoarcerea în ţară, revenirea la casa veche moştenită de la mama lui, în care de-atunci

fusese stăpîn şi singur, între biblioteci, lucruri de artă aduse din străinătate şi amintirile mamei lui. Replantase la fereastra salonaşului trandafiri albi. Reparase pentru nimeni, pianul de lemn roşietic.

Între timp fusese numit profesor universitar. Începuse şi să scrie, cuprins curînd după înapoierea în țară de nevoia de-a retrăi, creînd ficțiuni. Acel „în căutarea timpului pierdut" prin care Proust a definit nu numai fosforescența lui spre viață, dar tot caracterul de luptă împotriva morții al creațiunii literare în genere. Fluturarea acestei plecări în suflet, fluturarea acestei întoarceri în lumină de lună a vieții trăite în lumină de soare, mîna mamei lui i-o dăduse, din pragul sufletului adînc, aşa cum din pragul casei îl aştepta să se întoarcă de la şcoală, fluturînd spre el o batistă albă pînă cînd ajungea în brațele ei. Dar această prezență nu apăruse în nici unul dintre romanele lui. Era parfumul nevăzut: adierea de dincolo. Nu vorbea cu nimeni despre ea. Gîndurile lui o cruțau de analiză. Niciodată nu comentase căsătoria ei cu omul vulgar care era tatăl lui fără să-i fie rudă, şi soțul ei care trecuse peste ea, străin, ca un bocanc peste o lumină de lună.

Amintirea mamei lui nu era o obsesie; era numai refugiul intim al unei prezențe: cea mai pur apropiată de inima lui. N-o căutase niciodată în viață, dar nici n-o găsise. Femeile din romanele lui dovedeau în genere absența ei. Fără să fie rău cu ele, era lucid, lăsîndu-le să fie rele, unele involuntar, altele inconştient, literatura în care apăreau destăinuindu-le c-o transparență mai adîncă decît a vieții reale. Dar crease şi două eroine care emoționaseră pe mulți cetitori; critica le socotise ireale, cu o viață de poem, nu de roman, deşi erau situate în viață. Explicația era apariția presimțită a mamei lui îndărătul lor. Fără să fie mama lui, nici ca ea, erau proiectate în direcția ei. Le cruțase deci, lăsîndu-le în lumina care venea dinafara lor, ocrotindu-le.

Foarte rar, în mari răstimpuri, avea un vis simplu care-l răscolea. Visa că priveşte ceva, sau că se plimbă. Şi

deodată simțea că nu mai e singur. Senzația pe care-o ai în plimbările solitare, cînd îți răsare luna în spate. O mînă caldă îi apuca mîna. Şi în clipa aceea se trezea, măsurîndu-şi singurătatea pe lume. Căci mînile acelea, singurile vrednice să le sărute, care fuseseră de-atîtea ori lumină şi răcoare, umbră şi căldură pe fruntea lui de copil, erau încrucişate în întunericul unui sicriu, cu tot pămîntul asupra lor.

Şi iată că o fetiță întîlnită din întîmplare în tren — ca şi cele două eroine privilegiate ale romanelor lui. dar aceasta vie, reală, exterioară lui, îi apăruse pe aleea amintirii care ducea spre mama lui. Nu singură. Două la început.

Cele două fete se coborîseră din trăsura de țară oprită îndărătul unei gări mici. Oricare dintre cele două fete i-ar fi dat aceeaşi emoție care nu venea din ele, ci dindărătul lor, din prezența subiectivă care le însoțise în trăsură amintirii lui.

Apoi cea cu cireşele, Luli, se individualizase tinereşte, răsturnînd cireşele vrîstei ei în fața trenului, ş-apoi apărîndu-i la fereastră ca o glumă cînd eşti aproape trist, după o amintire.

Apoi leşinul şi strania deşteptare din leşin lingă mîna din vis, care în acele clipe numai devenise reală, exterioară. Apoi parfumul teilor adus pe pămînt de aceeaşi mînă, ca o sticluță din parfumurile mamei lui, deschisă alături de capul lui întins şi cu ochii închişi.

Luli!

Aşa reapăruse în el, cu numele, după ce prezența ei, amestecată în amintire cu parfumul teilor de altădată, se răspîndise pînă în copilărie, reîntorcîndu-se vaporos spre al celor de acum.

Luli era Luli: fetița de la fereastra vagonului, devenită sora lui de caritate. Dacă ar fi avut o soră tînără, care ar fi semănat cu mama lui, sau măcar i-ar fi reamintit-o, desigur că... Dar Luli era o fetiță străină care-l veghea, distrată pesemne, şi măgulită de rolul de infirmieră a unui

domn cu părul alb. Poate că ştia cine-i. Poate că văzuse vreo fotografie de-a lui într-o revistă literară. Poate că-i cetise vreun roman. Poate că aştepta răsplata unui autograf, gîndindu-se la viitoarele conversaţii cu prietenele ei: „Nu ştiţi ce mi s-a întîmplat în tren? Scriitorul Catul Bogdan...".

Căci ce putea face o fetiţă ca ea într-o astfel de împrejurare? Singură în tren, veghind un necunoscut care-a avut... Ce-o fi crezînd c-a avut? Un acces de inimă? o insolaţie?... Veghind un necunoscut sau pe un scriitor...

Ori se plictisea, ori se distra, aşteptînd nerăbdătoare să-l vadă treaz, şi să înceteze penibila asistenţă; sau curioasă să-l audă vorbind şi să-şi solicite răsplata autografului.

Deschise ochii şi n-o mai văzu. Plecase.

Se apropia un tunel. Locomotiva şuieră strident.

Întunericul alergă pe la ferestrele trenului, opac, dur, fumegînd înnăbuşitor, într-o izbucnire de iad.

Apoi ferestrele se luminară albăstriu, ca zorii după ce-ai dormit greu. Căută din nou la fereastră aerul curat Noaptea cădea vast melancolică, vid albastră, pe acelaşi pămînt inutil.

În răsăritul ei, luna luă culoarea florilor de tei, vestind o caldă noapte de vară.

La fereastra lui Luli nu mai era nimeni. Nimeni încă c dată, încă o dată, nimeni totdeauna.

Rîsese, plânsese, plecase. Cum trecuseră pe la ferestre soarele, copacii stîlpii, rîndunelele, ziua, apoi înserarea, apoi noaptea, luna, luna teilor înfloriţi...

Numai parfumul teilor nu mai pleca.

Din cîte fire se împletise întîmplarea? Nu mai ştia.

Se numea Luli... Nici nu-şi mai amintea bine obrazul ei. Nu-l mai putea reconstitui astfel ca să-l poată privit Era o fluturare de păr în soare, zîmbetul unui obraz luminos, nişte lacrimi, dar nu vedea decît cireşele de jos, şi nu obrazul pe care picurau — şi o mînă de care te-ai lipit ca

prin somn, ştiind că aceea-i mina bună, mîna albă, mîna curată, singura care-ți dă odihna de-a nu fi singur.

Dacă ar mai întîlni-o undeva, poate că, în altă rochie, nici n-ar mai recunoaşte-o. Abea o ştia, fragmentar. Şi totuşi suferea din cauza ei. Suferea că o pierde, că a pierdut-o, cu toate că erau alături în acelaşi tren, ducîndu-se spre acelaşi oraş care din clipă în clipă trebuia să apară cu luminile aprinse, astral indiferente, cum îți apar luminile oraşelor în care n-ai pe nimeni. O avea pe Luli, desigur. Dar tot aşa o avea şi privind cimitirul constelațiilor cerului.

E tare ciudat să vezi cu mintea că s-a sfîrşit, aşa cum e normal să fie, ceva abea început în enormul absurd al inimii care devine deodată litera solemnă, roşie ca majuscula din *Evanghelie*, a unei pătimiri neîncepute.

— Biletele vă rog pentru Galați.

Brateşul apăru numai lumini, ca un bal pe un transatlantic oprit între stele şi oglinda apelor.

Catul Bogdan se revăzu în oglindă, palid, cu cearcăne în jurul ochilor, cu fruntea posomorită şi cu părul alb, iremediabil alb.

Îşi puse pălăria şi mănuşile. Scăpărau lumini de o parte şi de alta. Trenul intră în glasurile gării.

Totul era logic, normal, cotidian. Aprinse o țigară, rămînînd în uşă, în timp ce tregherul îi scobora bagajele din plasă. Dar Luli nu trecea pe coridor, cu toate că fiecare secundă o aştepta.

Imbecil! Ca şi cum n-ar mai fi fost şi alt drum! Ca şi cum Luli ar fi trebuit să defileze cu bagajele pe lîngă uşa lui.

Se dădu jos din tren în goană, îndreptîndu-se spre celălalt capăt al vagonului.

Luli apăru însoțită de prietena ei, Dadaia venea înspre ele. Trecură încet prin fața lui. Le salută adînc. Țigara îi fumega într-o mînă.

— De unde-l cunoşti, Luli? tresări Gabriela, răspunzând c-o vădită surpriză încîntată salutului bărbatului înalt.

— Nu-l cunosc, răspunse distrat Luli, cu obrajii aprinşi.

— Luli, serios că nu ştii cine-i? o întrebă Gabriela în automobil.

— Nu ştiu, răspunse Luli, aşezîndu-se în fund, la umbră.

— Catul Bogdan, Luli!

— Scriitorul?

Gabriela zîmbi.

— Colegul tău, Lorelei, îi şopti ea la ureche strîngîndu-i braţul afectuos, căci luna răsărită peste teii înfloriţi îi amintise noaptea de la vie şi secretul lor de aur nou.

Luli îşi scoase pălăria, lăsîndu-şi capul în bătaia vîntului care-i ducea sufletul îndărăt spre începutul unui mare cîntec.

PARTEA A TREIA

„...Şi tremurul mînii care-l caută”

I

CATUL BOGDAN CUNOŞTEA GALAțul de pe hartă: oraşul de pe marginea Dunării. Dar cu Dunărea se întîlnise şi în străinătate şi la Porțile-de-Fier. Ştia fulgerul ei vast de coasă care răstoarnă în Marea Neagră toate apele României. Această Dunăre însă nu trecuse prin sufletul nici unui scriitor gălățean, apărînd în literatură, aşa cum trecuseră teii laşului prin sufletul lui Eminescu, devenind eminescieni, munții Neamțului prin sufletul lui Hogaş, şi toate apele Moldovei prin sufletul lui Sadoveanu, devenind coardele vioarei lui.

Oraşele apar sufletului numai prin scriitorii lor; altminteri rămîn pe pămînt ca şi pe hartă, dincolo de suflet, în sicriul geografic,.

Aşa că nu-l interesa oraşul negustorilor Dunării, portul practic, mahalaua danubiană, cosmopolită în mic.

Trăise anticipativ la Iaşi, chiar pe peronul gării, în tovărăşia lui Nathan Sabbetai, sosirea la Galați. De la gară la „Palace-hotel”, de-acolo la restaurantul „Sure”, de-acolo iar la hotel. Ştia că va întîlni mulți greci măslinii, vorbind cu „țe”, amintind urechii zîmbetul de veche Moldovă, al lui Vasile Alecsandri cînd îl bufonizează pe kir Zuliaridi. Apoi efortul de-a se adapta la patul procustian al vieții de hotel, opereta zilnică a bacalaureatului în care trebuia să joace

rolul corului din tragedia antică, în fruntea corpului didactic secundar pe care-l prezida — şi, în sfîrşit, cu o senzație liberatoare de plecare pe mare, întoarcerea la Iaşi ca într-o Veneție.

— Aş vrea să mă văd întors, îi spusese lui Nathan de la fereastra trenului, avînd certitudinea că necunoscutul spre care se duce e previzibil ca rima unui cuplet de revistă sau ca sfîrşitul unui roman foileton.

Şi iată că intra în Galați ca într-un loc al tinereții regăsită deodată într-un oraş necunoscut care era un tremur blond de tei, de stele şi lumini. Sora lui moartă, tinerețea, aici era.

Trăi absent vreo două ore la hotel, restaurant şi iar la hotel. Tot ce făcea era automatic într-un decor indiferent. Avea impresia că se mişcă în somn, cu o preciziune meticulos realistă, dar că în realitate nu-i adevărat. Că se va deştepta în pat, fără să fi făcut nimic, alături de o fereastră deschisă prin care intra mereu parfumul teilor.

Trupeşte se simțea foarte ostenit Trupul cerea somn, odihnă, calm. Mai stăruiau la ceafă nourii îndepărtați ai unei migrene. Mînile reci şi stîngace ca după îngheț. O nevoie de a-şi masa ceafa şi tîmplele. Ochii evitau subt genele lăsate întîlnirea directă cu becurile electrice.

Îşi desfăcu bagajele. Era ordonat ca oamenii care ştiu că nu se vor căsători niciodată. O ordine care afirma o singurătate acceptată. Avea un geamandan-dulap din care hainele ieşeau intacte. Ghetele cu calapoade. Batistele albe şi foarte mari, de olandă fină, cu săculețul lor de lavandă. Crăvățile de cîte-o singură culoare. Papuci de noapte de piele suplă în poşeta lor de piele. Trusa de toaletă. Pijamalele. Halatul...

Apoi valiza cu cărțile, în care era şi manuscrisul început de două săptămîni. O deschise şi o închise la loc, — lăsînd-o la Iaşi. Trupul îşi reluase toate deprinderile, înconjurîndu-se de cunoscutul cotidian, creindu-şi o intimitate în camera abstractă de hotel, — dar sufletul nu

accepta nimic vechi, nimic de la Iaşi, fără să-i dea nimic nou în schimb, decît o fereastră deschisă pe parfumul teilor: o intrare într-un vid liric.

După ce-şi continuă ritualul pregătirilor de noapte, se culcă, avînd în gură, dezagreabil, gustul fenicat al „Odolului". Se gîndi numai o clipă, cu o îndepărtată zvîcnire de migrenă, că sînt buze tinere care au gustul de sevă dulce al cireşelor de mai: gustul săruturilor la şaisprezece ani.

Stinse lumina. Se culcă.

Amînă toate gîndurile pe altă dată. Se învălui în întuneric, închizînd nu numai ochii de subt frunte, dar şi pe cei lăuntrici — oblonindu-se într-un întuneric total, acceptînd abdicarea somnului

Auzi dintîi tic-tacul ceasornicului de pe măsuța de noapte. Îl puse în saltar. Dar şi bătaia inimii îl supăra ca un zgomot în odaia de alături. Se sili să-i încorporeze cadența într-o plecare spre somn.

Tunelul...

Nimeni pe banchetă.

De ce plecase?

Deschise ochii, avînd senzația unei subite descompletări, a unui vid individualizat printr-o absență.

Instinctiv, mîna căută prin întuneric cutia cu țigări. O găsi. Descoperi şi chibriturile.

Nu mai putea dormi.

Şi ca şi cum ar fi fost aşteptat de cineva, se ridică din pat, reîmbrăcîndu-se grăbit.

Nu-l aştepta nimeni. Dar era ca la optsprezece ani cînd nopțile verii îți bat cu o creangă înflorită la fereastră, aşteptîndu-te afară cu ochii deschişi — venite numai pentru tine.

*

Parfumul teilor era ca muzica lui Debussy cînd despleteşte părul Melisandei în sufletul lui Pelléas.

Cu-această muzică şi acest, parfum intră în noapte.

Noaptea îl luă de mînă pe subt tei.

Orişice casă putea fi casa lui Luli.

Dar Luli nu putea dormi decît într-o casă cu ferestrele deschise. Mai toate erați cu ferestrele deschise, căci oraşul era în noaptea teilor înfloriți.

Impresia că eşti îndrăgostit de un oraş întreg, fiindcă nu ştii care-i casa lui Luli, şi fiindcă într-o astfel de noapte casele stau în genunchi cu ferestrele deschise ca palmele musulmanilor în moschei.

Un oraş întreg devenise tînăr, avînd vrîsta unei fete subt teii lui înfloriți.

Plutea o respirație de faguri calzi. Întreaga noapte nu era decît aroma unei auriri de vară. Lumina lunii dădea culoare de miere veche unui parfum nou. Şi înstelarea cerului era boltirea unui tei înflorit peste cei pămînteni. Fiecare tei nu era decît un glas în marele cor. Cădeau stele. Cădeau flori. Tot blond. Tot ceresc. Respirația avea polen, ca albinele.

Umbra lui Eminescu tînăr putea să fie în umbra oricărui trecător întîlnit.

Bătrînețea era dincolo de noaptea acestui oraş cu tremur de gene de fată pe toate zările lui.

Tînăr! Tînăr! Tînăr!

Din tei în tei tinerețea era o şoaptă de fierbinte întîmpinare, dînd obrazului zîmbetul regăsirii.

Oraşul Dunării?

Nu. Oraşul teilor înfloriți, oraşul fluviului sfînt care se vărsa cu mii de valuri blonde în albastra mediterană a nopții de vară.

Străbătu pînă la capăt Ulița Domnească, fără să-i ştie numele, fără să ştie că odinioară în locul ei fuseseră vii, că poate de asta teii de-acum purtau parcă în flori beția mustului strugurilor de-atunci, — dus, din tei în tei, cu aceeaşi senzație din tren că e deschis ca o rană, ca o rană fericită.

La capătul ei, Uliţa Domnească se deschidea rotund într-un fel de piaţă periferică, nepavată şi intimă, mărginită de vreo două crîşme cu caracter rural. Mesele erau scoase afară la răcoare, cu sifoane, sferturi, beţivi fără surtuc şi fără guler şi lăutari cu ochii în stele şi glasul în guşa ţigănească. Toate cîntările erau cu „of", ca pe vremea lui Iancu Văcărescu.

Un scaun îl aştepta la o masă cu nimeni. Se aşează, picior peste picior, descoperit, cu tîmpla rezemată într-un pumn. Nu era de-acolo, nici pentru el, nici pentru cei din jurul lui, care-l măsurară, îl cîntăriră din ochi, ş-apoi uitîndu-l la o parte, îşi reluară vinul şi cîntecul. In locul fetei desculţe, care-i servea pe ceilalţi, apăru patronul, oferind cu gura consumaţii, şi cu ochii — tot ce putea dori gîndul unui client care n-are încă pe nimeni la masă.

— Da, bere...

Tot ce făcea era nou pentru el. Avea altă substanţă, alt stil. Dar cum trăia în timpul subiectiv în care clipa-i zi, şi ceasul an, nu se mai putea mira de ajuns. laşul, cu el de acolo — parcă nu dus, ci rămas —, era situat în amintirea unui altădată, foarte vechi. Atît de vechi, încît trebuia să facă un efort care-i încreţea fruntea, ca să-şi aducă aminte că ieri, nu mai departe, cam la acelaşi ceas de noapte, era în biroul lui, aplecat asupra unui manuscris, liber, stăpîn pe toate hotarele fiinţei lui, cu viaţa faţă în faţă, ca doi jucători de şah de puteri aproape egale. Era deprins să nu se teamă de viaţă, mai ales de cînd o întîlnea spre sară şi noaptea tîrziu, veghind cu el alături în faţa aceluiaşi manuscris. Demult, se temuse de ea, în faţa mormîntului mamei lui. Îi luase „regina". Dar de atunci învăţase să-şi apere „regele": pe el însuşi, fără ca viaţa să i-l poată lua.

Cunoscuse intim multe femei, mai ales în timpul adolescenţei şi al întîiei tinereţi, şi în ţară şi în străinătate. Atunci însă trăia grăbit, cum mănînci în gări la oprirea trenului, preocupat parcă mai mult să nu pierzi trenul decît să-ţi termini în linişte masa, ştiind că o vei complecta

la altă oprire, în restaurantul altei gări. Era pe-atunci în epoca „femeile", pluritatea lor apărîndu-i într-o apoteoză de coadă de păun, din care smulgi cîte-o pană; şi „el", cel care determină parcă această apoteoză oferită. Nici una dintre ele nu se individualizase suficient, ca tirania acestei unicități impuse, să-i alarmeze libertatea de-a alege mereu pe cine vrea. Avea nevoie de ele nu numai strict fiziologic, ceea ce era de altfel de ajuns de important în sine, — dar şi de îndulcirile mătăsoase, ca ale părului spălat cu apă de ploaie, pe care feminitatea le aduce sufletului bărbătesc. Îşi făcuse atunci o bogată şi felurită provizie de amintiri, regăsind-o utilă, ca material prim, în ceasul creațiunii literare. Mai întîlnise şi de atunci femei, natural, dar dacă acceptase complicitatea lor fiziologică, redevenise imediat judecătorul lor, distanțîndu-se de ele într-un recul categoric. De pilda, în casa lui de la Iaşi nu intrase nici o femeie. Singurătatea masculină a casei lui avea totuşi o prezență feminină. Dar amintirea mamei lui era ca ce a rămas dintr-o sulfină albă. Sufletul era atent numai la păstrarea aceste fantome de parfum. Altceva nu accepta acolo, care să tulbure brutal o prezență delicată.

Dar degetele lui trăiau mereu în dragoste. O despletea şi o împletea din manuscris în manuscris. Mai toți eroii lui iubeau. Iubeau în locul lui şi pentru el, hrăniți şi cu amintiri, dar şi cu acel disponibil sufletesc, cu-acel virtual de viață pe care îl consumă şi din viitor personajele create.

Astfel că de la o vreme se socotise dacă nu vindecat de viață, cel puțin imunizat împotriva ei, ajuns la un echilibru stabil, fără să aibă totuşi îngrijorarea că devine sterp, că se usucă. Viața nu-l lăsa indiferent. Dovadă că scrisul era pentru el o nevoie spontană, nu un efort deliberat. Dar oamenii vieții reale, în raporturile cu el, erau priviți şi acceptați ca un fel de combustibil pentru eroii posibili. Ca atare, îl atrăgeau toți, c-un sentiment de însuşire antropofagă. Şi ca şi față de eroii lui — pe care lăsîndu-i să trăiască, plămădiți din el, îi considera uneori şi cu emoții

de lector exterior — avea şi faţă de oameni reali, alături de senzaţia absorbirii lor, o reacţie dezinteresată, dar oarecum subsidiară. Această mică reacţie subsidiară o avusese şi pentru unele femei întîlnite în ultimul timp. O emoţie intrigată de necunoscutul lor. O scurtă adulmecare interioară, o dezmierdare sufletească, de-o clipă, cum ţi-ai trece mîna pe grumajii unei căprioare, pe aripa unui hulub, pe spinarea unei pisici, sau pe neliniştea unei ape. Nu mai mult. În treacăt şi cu un caracter recreativ, şi ca în timpul unei plimbări odihnitoare.

De altfel, femeile de la război încoace deveniseră prea evidente, din generaţie în generaţie. Descoperindu-le pulpele, rochia le scurta misterul, după cum şi părul care le descoperea şi masculiniza ceafa. Nudismul desfiinţa acest mister împuţinat de dimensiunile hainelor. Odinioară erau un foşnet pentru suflet, acuma deveniseră un marş. Trăiau şi ele încorporate in vremea mulţimilor, cot la cot cu viaţa de toate zilele, acceptînd soarele pe faţă şi pe trup, aşa cum tinereţea străbunelor lor nu acceptase decît luna — pe vremea poeţilor ei —, convinse că sufletul trebuie să fie o sonoritate agresivă — dinamică: spuneau —, nu o tăcere abea străvezie; vorbind prea mult, cu vocabularul bărbaţilor, determinînd cinismul masculin, nu suportîndu-l, nu adaptîndu-se lui. Şi nu înţelegeau că prestigiul de Hamlet feminin pe care îl avea Greta Garbo pentru mulţimile bărbăteşti nu exprima preferinţa pentru maladiv şi excepţional, ci mărturisea indirect nostalgia după vechea feminitate reamintită pe ecran de o femeie care readucea — dar numai pe ecran — moda demodatului „ieri” de care în viaţă se lepădau.

Şi iată că viaţa, aceeaşi care-i luase „regina”, îi lua acum „regele”. Viaţa îl aştepta dincolo de manuscris. Adică tocmai acolo unde nu mai credea s-o întîlnească adversară.

Dacă ar fi scris, şi dacă ar fi avut în faţă pe o foaie de hîrtie, la lumina unei lămpi cu glugă de metal, ceea ce i se întîmplase de cînd o întîlnise pe Luli, ar fi şters, sau ar fi

rupt foaia. Neverosimil. Ar fi fost categoric. Cel mai elementar spirit autocritic i-ar fi dictat această apreciere, întregind-o cu sancțiunea ei concretă. Evident, dacă eroul întâmplării ar fi fost el, nu un băiat de optsprezece ani, nici un bărbat de vreo patruzeci şi cinci de ani, intoxicat de căsnicie şi fidelitate conjugală, gata să izbucnească juvenil spre cea dintîi ispită întîlnită, reacționînd necontrolat, confundînd servilismul față de apetitul fragedului, cu nebunescul unei îndrăgostiri fulgerătoare.

Căci nu cunoştea om — după aprecierea lui însuşi — mai inapt pentru o astfel de îndrăgostire subită, decît el. Fiindcă îndrăgostirile subite se nasc din lipsa de contact cu subconştientul. Pentru majoritatea oamenilor, subconştientul e o absență miraculoasă, ca şi Dumnezeu; cînd apare, cînd izbucneşte, mai exact, e splendoarea unei mîinii sau fatalitatea unei porunci care depăşeşte puterea minții şi energia voinței, Mintea cade în genunchi şi se tîrăşte, înfricoşată şi supusă. Şi oarbă.

Dar el trăia de ani de zile, noapte cu noapte, alături de acest mister descifrat, captat, sensibil ca forma vîntului bombat în pînza corăbiei cîrmuită de un braț iscusit şi sigur.

Şi iată totuşi că se deştepta lingă un mister alături de care trăise, ignorîndu-l ca atare: el însuşi, altul însă, deci un el însuşi nebănuit, cuprins şi luat de viață ca regele şahului de mîna adversarului.

Dacă în această clipă ar fi fost el însuşi — cel de pînă atunci — s-ar fi simțit profund umilit, deprimat de îndoieli, detronat.

Dar se simțea numai nou, alături de amintirea unui el însuşi care se învechea vertiginos şi respingător, învăluit parcă în mucegai şi muşte verzi.

Murise celălalt? Sau dispăruse numai?

Acum era vîrful suprem în care se întâlneau încă doi oameni, ca liniile unei unghi.

Şi deodată îi apăru o evidență insuficient simțită pînă atunci: înnoirea adusă de un sentiment copleşitor. Dacă Luli l-ar fi iubit — ipotetic — ar fi iubit pe altcineva, nu pe el pînă atunci. Omul — noul tînăr, proaspătul Faust — care-şi părăsise camera în plină noapte, trecînd pe subt ochii respectuos nedumeriți ai portarului hotelului, pentru a colinda străzile oraşului cu tei înfloriți, cu sufletul pe buze ca un cîntec, cu lirismul în ochii deşerți de gînd, beat de el însuşi, în stare să cadă în genunchi în fața unei case; omul care şedea pe scaunul unei crîşme periferice, printre bețivi, acceptîndu-le frățeşte tovărăşia nesomnului în noaptea teilor înfloriți şi-a insomniei Dumnezeirii —, nu mai era el de pînă atunci.

Iar acela, îi apărea ca un strămoş auster, paralizat într-un alt veac. Abea-i semăna, în felul în care se înrudesc oamenii rămaşi trecutului cu cei dinspre viitor.

Aşadar, dacă Luli l-ar fi iubit, ar fi iubit pe altcineva. Dar cît era de durabil acest altcineva? Celălalt durase pînă la treizeci şi şapte de ani. Dar cestălalt? Era o mască? Sau un obraz apărut subt masca desprinsă? Care era adevărat? Cel de ieri. Narcis privindu-şi fața în oglinzi, plurificîndu-şi singurătatea adorată, — sau cel de azi, tînăr pentru că-i apăruse o fată cu parfum de tei...

Acesta era blestemul: singurătatea regăsită în iubire, altfel decît în lupta vieții. Iubeşti şi ca să nu fii singur, ca să te însoțeşti. Dar iubind te îndrăgosteşti de altcineva decît de omul real şi plenar — trecut, prezent şi viitor,— pe care crezi că-l ai prin gestul de cuprindere şi însoțire, al dragostii.

Dar Luli?

Era altceva şi ea? Tot ce ştia despre ea era în el. Numai în el venea dinspre mama lui, tânără şi pură ca înflorită pe fereastra sfîntă a morții.

Dar ea era Luli dintr-un oraş necunoscut care dormea în minciuna sau adevărul teilor înfloriți.

Luli: o sută de Luli. Un cireş de Luli. Cîte clipe-s viaţă în viaţa ei, cîte stele-s fulgi în viscolul Căii-lactee, atîtea Luli-s posibile faţă de tot atîţia bărbaţi.

Şi totuşi cine, cine putea să-i dea lui Luli o unicitate mai încîntătoare decît aceea pe care i-o aducea el?

Care tînăr s-ar fi încumetat să-şi măsoare dragostea cu a lui?

L-ar fi întîmpinat ca Hamlet pe Laerte la mormîntul Ofeliei, cu vorbele shakespeareiene:

„Spune-mi ce vrei să faci? Vrei să boceşti? Vrei să te lupţi? Vrei să flămânzeşti? Vrei să te sfîşii tu însuţi??Vrei să sorbi apele Isselului? Vrei să înghiţi un crocodil? Te poftesc... Fiindcă vorbeşti de munţi, răstoarnă stânjeni peste noi, pînă cînd groapa noastră înflăcărîndu-se pe culmile toride va preface muntele Ossa într-un neg...”

— Noi bem şi dînsul e beat. auzi de alături un glas cu sughiţ şi nas roş.

Nu se supără.

Zîmbi indulgent.

Intr-adevăr vorbea singur, rezemat într-un cot, alături de sticla de bere destupată, dar neîncepută.

O femeie de noapte, care mai de multă vreme şedea la pîndă, nehotărîtă. Îşi însuşi zâmbetul care nu-i aparţinea, aşezîndu-se cu o mişcare cît mai de pisică dulce, la masa lui, trăgînd şi un scaun după ea.

Îşi turti coatele pe masă, în lături, rezemîndu-şi bărbia pe mînile împreunate. Era tînără, cu un breton vulgar pe frunte; avea ochi verzi şi nas senzual cu nări de vapor, prin care ştia să arunce în bărbaţi ancora sexualităţii.

Îl privi lung, stăruitor, oprindu-şi ochii pe mînile lui „de amant” — cum le botezase Agatha Bogdan —, apoi împlîntîndu-şi-i în ochii lui arabi.

— Hai...

Nu juca teatru profesional.

Glasul ei avuse geamătul tânguitor răguşit al foamei de bărbat, care pune viole în „miau”-ul pisicelor, şi oboaie în „uu”-ul hulubițelor.

Mînile ei se tîrau încet pe masă spre mînile lui.

Catul Bogdan bătu cu o mişcare blîndă, fără repulsie, mîna cu unghii trivial roşii, plăti şi plecă —, lăsînd pe masă şi altă plată surprinzător de generoasă.

După ce-l urmări din ochi, cu fruntea întunecată, femeia luă sticla de bere neîncepută, făcînd-o țăndări, de pămînt.

Cu toate că parfumul teilor plutise şi asupra acestei scene, Catul Bogdan nu era dezgustat. Plecase de acolo numai cu orgoliul de a nu fi bătrîn — atît era de tînăr în această noapte cînd se îndrăgostise de o fată necunoscută, punîndu-şi dragostea în cumpănă shakespeareiană cu-a tuturor băieților de vrîsta ei.

II

„DOSȚOIEVSKI SPUNEA UNDEVA că noaptea crezi mai uşor în Dumnezeu; cu alte cuvinte, noaptea predispune la exagerări”, — gîndi Catul Bogdan cu un uşor zîmbet ironic care se adresa lui însuşi. Şi modulațiunea gîndului, şi zîmbetul, îl reconfortară. Se culcase la cinci. La opt îl deşteptase omul de serviciu bătîndu-i în uşă. Apoi îi adusese cafeaua pe care şi-o luase în pat. Ca mai toți oamenii nervoşi şi auto-spioni, se deştepta uşor, dar se scula greu din pat. După pauza neagră a somnului, sufletul îşi căuta continuitatea, întîmpinînd gîndurile nopții cu ochi bănuitori.

Deşteptat, întîiul gînd fu un nume: Luli.

O bătaie de inimă? Da. Dar o ştia mai de mult. De cîte ori, în timpul muncii de noapte, crea un personaj nou, oarecum desprins din el prin consemnarea grafică, avea dimineața aceeaşi bătaie de inimă. Revedea imediat

manuscrisul, oprindu-şi atenţia numai asupra personajului abea născut. Exista? Sau nu exista? Merita să trăiască? Sau nu?

Astfel îşi opri mintea şi asupra lui Luli: mintea de dimineaţă, cea diurnă. Îi recunoscu tinereţea, graţia, prospeţimea. De altfel nici nu-şi mai amintea exact faţa ei, Era ca o fereastră deschisă pe o lumină de mai.

Îşi reluă tovărăşia ţigărilor.

Acum avea impresia că se liberase de lirism, că domina lucid, că redevenise spectator, aplaudînd numai ce merita acest omagiu.

În fond, „aventura" avea mult farmec, tocmai prin lipsa ei de preciziune, prin ilogicul ei. Ca şi hai-kay-urile japoneze, nu era decît o indicaţie lirică. Aşa trebuia să rămîie, dînd graţioasa ei substanţă unei amintiri din acelea care rămîn în suflet ca floarea unei primăveri nipone în păr. Fulg prefirat prin inimă în amintire.

Condiţia lui Luli ca atare — Luli-Luli, o fluturare de păr, o mînă atinsă, nişte cireşe, nişte lacrimi — era izolarea ei în vagul cîtorva ceasuri de tren cu tei înfloriţi la ferestre.

A o căuta şi regăsi pe Luli ar fi însemnat să o piardă. Mai dintîi Luli nu era un nume, ci o alintare. Aşadar Luli se putea numi Maria, Lilica, Domnica, Linica. Tot ce era condur de Cenuşăreasă în „Luli", silabe căzute din lumina venită de la balul de taină al verii, devenea pantof de serie cu număr şi etichetă, în numele ei autentic. Apoi această Lilică, Domnică, Linică sau Maria putea să se numească Ştefănescu, Popescu, Ionescu, Teodorescu, Şerbănescu, sonorităţi care-ar fi dat un iz de ceapă parfumului de tei, care o noapte întreagă se numise Luli.

Dar cunoscută, Luli putea fi un ciclu de dezamăgiri.

O presupunea de pildă Lilica Ştefănescu, locuind în strada Eroului necunoscut, no. 11 bis. Casă de după război ca şi numele străzii. Din acele case moderne, epatate de ele înşile, care simţi că vor să fie fotografiate şi care dacă s-ar vedea în oglindă şi-ar zîmbi ca cei încîntaţi de opera

bărbierului, cu nările dilatate de parfumul prost al vaporizatorului. Restul în acest stil. Ştefănescu tatăl, şef de vamă la pensie, care şi-a ras barba şi mustețile după război. Mama: Ştefănească, o Ştefănească, făcând cură de slăbit, ducîndu-se în automobil la partida de „bridge" unde tot mai scapă cîte un „soro". Iar Lilica Ştefănescu — Luli în ceasurile de vară ale unui tren —, fata lor, impregnată de mediu, chiar dacă s-ar fi jenat puțin de accentele lui tari...

Retractă tot ce gîndise. Drum fals. Nimic din Luli nu autoriza o astfel de biografie. Trăsura care i-o' adusese la oprirea trenului în gara mică nu se înrudea cu arivismul: mai degrabă cu scăpătarea.

Alt drum: părinți sărați. Luptă zilnică pentru viață. Discuții acre la dejun şi la masă. Atmosferă grea. Tendință zilnică de evadare. Unde? Prietene, cinematograf, serate provinciale, patefon, radio, lecturi gravitînd în jurul bogăției. Aspirații de viitor luxos în stilul filmelor, pregătindu-i un viitor de doamnă Bovary, dar creată de vreun oarecare George Ohnet al literaturii autohtone.

Poate că nici asta.

Poate că Luli era Luli. Poate...

Dar nemaivăzînd-o, Luli rămînea Luli: sigur.

Şi era păcat să o sacrifice.

Renunțînd la ea în viață, păstrînd din ea numai conturul şi fluturarea unei apariții, treptat îndepărtată în amintire, sufletul lui căpăta încă o prezență alături de cea rămasă mereu albă peste mormîntul ei. Luli ar fi sunat în el ca numele unei fete de altădată, mai tînără fiindcă nu-i, mai pură fiindcă tinerețea ei e un oval în medalionul lui „a fost", neatinsă de nici o faptă: fulg. Sora lui moartă, tinerețea, ar fi avut obrajii lui Luli şi numele ei...

O bătaie în uşă îi tulbură acest popas de dimineață pe marginea nopții şi a somnului, de unde cobora, ținînd în mîni acelaşi condur pierdut de Cenuşăreasa teilor înfloriți.

— Cine-i?

— Eu. Vă salut, domnule profesor. Buna dimineața.

— Buna dimineața, Costel. Un moment...

Costel Larian, fostul său elev şi unul dintre cei mai eminenți licențiați ai Facultății de litere de la Iaşi, era gălățean. Catul Bogdan îl numise secretarul comisiunii de bacalaureat pe care o prezida, dîndu-i astfel posibilitatea unui cîştig binevenit.

Sări din pat, se pieptănă, îşi puse halatul peste pijama şi ieşi afară, aprinzînd o nouă țigară.

Costel Larian venise descoperit. De cînd era la Galați, de-o săptămînă, făcuse cîteva băi în Dunăre, uscîndu-se la soare. Tinerețea lui era ca un fruct copt. Avea obraji rotunzi şi rumeni, frunte bombată, sprincene zburlite, păr creț, pieptănat cu vioiciune în sus, de culoarea castanelor sălbatice, şi dinți atît de albi încît şi atunci cînd vorbea dădea impresia că muşcă dintr-un fruct gustos. Sănătate, energie, optimism, sărăcie alegră.

— Ați uitat să-mi telegrafiați, domnule profesor. Şi a ieşit o încurcătură...

„Frate cu juna Rodică voioasă trece", gîndi Catul Bogdan, examinînd țărănească tinereță a elevului său. Îl frapa sănătatea brutal afirmată, ca pe bolnavii din pat.

Costel Larian vorbea repede, cu o uşoară graseiere care dădea o vibrație rîzătoare vorbelor, istorisindu-i ceva cu şcoală, profesore, gară, scandal...

Îi asculta numai glasul, nu şi vorbele. Glasul parcă suna în iarbă şi frunză, c-un „Hai, leliț o-n deal la vie..." Aveai impresia că acuşi-acuşi va chiui.

„Ce impresie i-ar face lui Luli?"

Parcă ar fi vrut să acopere cu palma, ca pe-o lumină prea tare, tinerețea altora.

Nici o oboseală, nici o dungă pe față, nici un creț. Obrajii întinşi, bărbia dulce conturată, uşor pufoasă de tinereță în zori, gîtul neted şi viguros — şi un miros frust dar tonic de aluat şi de ceară. Deşi nu era nici o oglindă pe coridor, alături de Costel Larian, Catul Bogdan îşi vedea vrîsta ca într-o oglindă de dimineață.

O doamnă trecu pe coridor, zveltă în haine de vară, lăsînd un miros de pudră fină. Costel Larian o privi în treacăt, cu dinți de lup şi cu o vibrație de bondar în nările cărnoase.

De mai încolo, doamna întoarse capul, dar ochii ei măsurară intrigați înalta siluetă a lui Catul Bogdan care în halatul de mătase albastră, cu părul şi mai alb şi ochii şi mai negri, dădea o impresie de vultur exotic, cu cap de argint şi pene de oțel. Lui îi zîmbi, peste umăr.

Catul Bogdan prinse din zbor privirea ca pe-o floare aruncată dimineața de la fereastră.

— Ce spuneai, Costel?

N-auzise nimic.

Iată ce se întîmplase:

Doamna Laura Nemoianu, directoarea liceului de fete şi animatoarea mai multor societăți culturale, pregătise „consacratului romancier şi eminentului profesor universitar Catul Bogdan" o primire la gară şi o gustare la liceu, „â la fourchette", cum spunea ea, lansînd şi invitații şapirografiate corpului didactic şi notabilităților gălățene. Insă nimeni nu ştia cînd, de unde şi cu ce tren soseşte preşedintele comisiunii de bacalaureat. Costel Larian, singurul care ar fi trebuit să fie la curent cu intențiile profesorului său, aşteptase zădarnic telegrama făgăduită. În aceste condiții farsa Lolei Voroneț găsise porțile deschise ca şi zîmbetul homeric al calului troian; şi ca şi acesta intrase rînjită pe dinăuntru de sulițele vindictei. Lola Voroneț era o picantă repetentă, din acelea care se pregătesc de timpuriu pentru „artă şi declamație". Din repetență în repetență, ajunsese totuşi sincopat pînă-ntr-a opta, cu majoratul împlinit. Dar suprema repetență dintr-a opta o scosese din minți. Plecase la Bucureşti să se descurce la Minister singură, după sfaturile unei prietene care era „artistă" în corpul de figurație al Teatrului Național. „Acolo-s bărbați", gîndise femeia repetentă. Cu toate că muncise conştiincios, nu izbutise în scopul inițial,

căpătând însă la Bucureşti, şi chiar la Ministerul Şcoalelor, speranţele legitime ale unei cariere pentru care avea şi temperament şi *appeal*.

Dar se înapoiase foc pe corpul didactic gălăţean, hotărîtă să-i facă o farsă de pomină. Aşadar anunţase pe doamna Laura Nemoianu că prietenul şi protectorul ei, profesorul Catul Bogdan, a fost cu ea la Bucureşti şi că prin ea îi anunţa pe cei de la Galaţi că va sosi din Capitală cu trenul de dimineaţă. Alaiul întîmpinării venise la gară dis-de-dimineaţă, cu discurs şi buchet, bînd cafele negre la restaurant în aşteptarea trenului.

La întoarcere, cu buchetul deprimat în mănuşile spălate cu benzină ale doamnei Laura Nemoianu, tristul convoi defilase prin faţa unui automobil în care Lola Voroneţ şedea picior peste picior — ciorapi de mătase de la Ministerul Instrucţiunii Publice —, fumînd o ţigară C.D.

— Să vă fie de bine! Repetentă m-aţi lăsat, de rîs v-am făcut. Am să vă dau şi la gazetele din Capitală...

Şi astfel vorbind, cu fum pe buze, făcu semn şoferului să le lase în nas şi fumul automobilului. Dar după. cum spunea doamna Laura Nemoianu, „tout est bien qut finit bien".

Aşa că cei de la gară se înapoiaseră la liceu, trimeţîndu-l pe Costel Larian în descoperirea celui aşteptat. Gabriela găsise invitaţia acasă. Plecase pe la nouă, lăsînd-o pe Luli dormind. Bacalaureatul începea a doua zi.

Cancelaria era plină şi însufleţită ca o cetate asediată.

În faţa liceului, fete şi băieţi discutau farsa Lolei Voroneţ, invidiindu-i curajul, cum comentează cei din închisoare isprăvile celor evadaţi.

Dintîi sosi Costel Larian, într-un suflet.

— E la „Hotel Palace". Vine imediat.

Un general suspin de uşurare.

— Ei, „tout est bien qui finit bien", dragele mele.

*

— „Ilustre oaspe şi distins reprezentant al acelui focar nestins de cultură şi sentimente generoase, care este vechea capitală a Moldovei...”

Vorbea cu voce de tenor — de pe vremea gramofonului cu pîlnie — profesorul de istorie, începînd cu o cîntare a Moldovei.

Doamna Laura Nemoianu se încruntă la fereastră, şi apoi la directorul liceului de băieţi. Într-adevăr, mai nedisciplinaţi decît fetele, dar îndemnaţi de curiozitatea acestora — candidaţii la bacalaureat escaladaseră ferestrele cancelariei, aruncînd priviri indiscrete, şi făcînd în urmă semnalizări cu mîna şi ochii.

— E distins, şopti profesoara de filozofie, domnişoara Puica Negrescu, la urechea celei de lucru manual, gata să-l comenteze, dar văzînd cu cine-i vecină se mărgini la această apreciere.

— Ce-avem de mîncare? întrebă preotul Dărîngă, profesorul de religie, care nici nu băuse cafeaua cu lapte, lsînd loc liber alimentelor ce va să vie.

— Gustări de la Şcoala de menaj.

— Ce fel de băutură?

— Nu ştiu. Un vin.

Preotul Dărîngă oftă melancolic; femeile nu se pricepeau la vin. Auzi răspuns: „Un vin...”

Catul Bogdan rămăsese la uşă, cu pălăria şi mănuşile în mînă. Asculta discursul, cu capul uşor înclinat, fără zîmbet, fără încruntare, evitînd să privească pe cineva, resemnat ca o statuie subt ploaie. Nu cunoştea pe nimeni, dar recunoştea eterna operetă socială cu toţi actorii ei; involuntara trupă a lui Caragiale.

Încercă să-şi treacă timpul anticipînd mintal frazele discursului. Prea facil însă, jocul fără de hazard devenea anost. Cea mai pură caligrafie oratorică a banalităţii reputate şi a locului comun guşat şi emfatic. Se gîndi cu oroare şi uşurare la primejdia de care scăpase cu o seară înainte, graţie unei farse providenţiale.

Îşi închipuia capul lui Luli întors după vicleimul didactic, privind scena cu un zâmbet epigramatic. În mintea ei ar fi rămas grotesc, izgonit în ridicolul social la care cei tineri sînt însă sensibili, — cum erau cei cățărați la ferestrele cancelariei. Involuntar, avu un zîmbetcomplice. Ochii de la ferestre se iluminară.

— E om de treabă, domnişoarelor: rîde l noi, şopti fetelor de afară un glas răguşit de fumător galant. Chiar în această clipă, Gabriela, care şedea cu spatele la fereastră, întîlni ochii lui Catul Bogdan şi văzu în ei o dilatare, o zvîcnire, saltul de delfin în ape pe care bătaia mare a inimii o trimite ochilor.

Ochii lui Catul Bogdan căutară pe delături, repede, cum ai cerne printre degete un nisip, dar n găsiră mărgăritarul căzut din valvele inimii deschise.

Iar era surprins de el însuşi. Nu se aştepta la o emoție atît de intensă. Recunoscuse pe tovarăşa lui Luli. Prietenă? Vară? Soră? Profesoară?... Parcă prea tînără, prea tînără mai ales fiindcă o vedea coborînd o dată cu Luli, acoperite amîndouă cu aceleaşi pălării de pai, din trăsura magică.

Avea un păr castaniu aprins cu unde roşietice, dar frunzele lui de toamnă acopereau marele strugur negru al pârului celeilalte...

...Clipele căpătau o altă vibrație în jurul Gabrielei. Era vădit că ochii lui Catul Bogdan o izolau de restul lumii din cancelarie. Pînă atunci, ochii lui dormiseră nevăzuți subt genele plecate. Acuma o învăluiau, o lăsau, reveneau, negri şi tumultuoşi ca fumul unei păduri aprinse. Rotirea lor întunecată o încercuia, dîndu-i o nelinişte. Pînă atunci privise cu atenție calmă pe scriitorul cunoscut numai din cărți, din reputație şi din fotografii. Îl recunoscuse la gară, din clipa cînd le salutase pe peron. Luli ii spusese atît: „I-a venit rău în tren, şi i-am dat o cafea neagră cu lămîie, fără să ştiu cine-i. N-am vorbit nimic.”

Gabriela venise la şcoală, după ce găsise printre corespondența sosită în lipsă, invitația direcției, numai ca

să-l mai vadă de aproape, ca simplă spectatoare. S-ar fi temut să stea de vorbă în astfel de condiții cu un scriitor care-i devenise intim prin cărțile lui. Odată, la Bucureşti, se apropiase de masa cu autografe a unui mare poet. O plivise de sus, grosolan, dîndu-i un autograf dezordonat, care nu avea decît semnificația unui bacşiş. Rupsese foaia. De atunci nu mai solicita intimitatea scriitorilor iubiți sau stimați.

Ca privitoare dezinteresată, Catul Bogdan o atrăgea. O intrigase de altfel încă de la gară salutul ceremonios care dăduse Gabrielei senzația că nu se coboară din tren, ci din caleaşca altui veac, în rochie mai lungă, larg şi foşnitor pornită din talia îngustă. Privit mai de aproape, aşa cum primea lumina celor trei ferestre ale cancelariei, Catul Bogdan, deşi îmbrăcat în haină de azi, se încadra în spațiul uşei ca într-o ramă de ieri, dînd, poate tocmai fiindcă era atît de sobru îmbrăcat, impresia că rama trebuie să fie de bronz bogat.

Şi iată că-i întîlnise ochii deodată apăruți de subt genele ridicate.

Tresărise şi ea ca atunci cînd te-ai vedea privită de ochii' unui portret. Pe cît era de odihnitor cu genele plecate, în clipele cînd statura lui era dominată de albul părului, — pe atîta devenea de obositor cînd te privea. Cînd privea astfel, ochii deveneau atît de intens negri. În contrast cu părul, încît Gabriela îi simțea şi cînd nu-i privea. Parcă nu era numai în fața ei, în nişte orbite adînci, acolo numai, ci din toate părțile, ca zborul hipnotic al păsărilor de pradă. Gabriela simțea din ce în ce nevoia să se deplaseze, fără să poată, fiindcă era imobilizată de lumea dimprejur. În schimb, îşi plecase capul mai tare, ca într-o 'biserică, la slujbă. Dar nu se putea împiedica în răstimpuri, uneori îndesite ca picăturile de ploaie, să nu privească printre gene. Întîlnea aceiaşi ochi, şi schimbul de priviri devenea şi mai intim, ca o şoaptă prin întuneric. Un simplu joc, dar o neliniştea fiindcă redeştepta în ea — foarte vag, e drept —

nostalgia pe care i-o dăduse Luli cînd o bănuise îndrăgostită. Dacă în această clipă s-ar fi gîndit la Matei Dima, ar fi uitat că poate să-i fie şi prietenă, alungîndu-l iritată din ea ca pe cineva care intră bocănind şi vorbind tare tocmai cînd începe murmurul unui cor religios. Dar nici o clipă nu-i trecu prin minte chipul celui cu ofranda neprimită. Nu se gîndea la nimic, de altfel. Auzea glasul profesorului de istorie, şoaptele vecinilor, — dar privirile din față o izolau în ea, parcă tot mai departe, tot mai adînc, pînă în preajma acelui vag de ape, de la care poate să înceapă somnul, desprins ca o lebădă neagră, sau să izbucnească roşie inima care ucide somnul.

Într-adevăr, Catul Bogdan o privea fiindcă era forma unei transparențe prin care-i apărea Luli. Revenea în el cadența lirică de astă-noapte cu toate impulsiunile juvenile pe care le apreciase dimineața ca o exagerare nocturnă. Din nou, temerar, dorea s-o cucerească pe Luli: cu acelaşi gest romantic care sfida pe toți băieții tineri. Şi fiindcă Luli nu era de față, valul înspre ea se pulveriza liric asupra Gabrielei. Dorea să fie tînăr în fața ei, să fie viu, s-apară în vrîstă ca într-o armură de argint, nu ca într-o strană de meditație. Dorea să-l ducă asta, ca pe un cîntec, celeilalte.

Profesorul de istorie amuțise, cu batista pe frunte.

Şoaptele încetară. Ochii se îndreptară spre Catul Bogdan.

Cînd îşi ridica fruntea, părea şi mai înalt. Înalt cum ar trebui să fie un preot cînd înalță Evanghelia peste capetele celorlalți.

Îi cuprindea pe toți cu ochii lui orientali. Dar nu-i privea ca pe-o mulțime anonimă, ci ca pe o femeie de care te apropii.

— Vă mulțumesc tuturora. Ați cinstit prin mine oraşul de unde vin. Dați-mi voie să iubesc prin dumneavoastră oraşul în care mă aflu. Nu-l ştiam pînă acum. L-am descoperit într-o noapte de vară vrednică să fie dăruită de Shakespeare balconului Julietei, cînd se înalță înspre el cu

versuri tinereță lui Romeo. Nu cunosc străzile acestui oraş, nu-i ştiu instituțiile, nici monumentele, şi abea-i întîlnesc oamenii. N-am nici morminte în acest oraş, nu-mi ştiam nici prieteni, nici duşmani în casele lui: nimic nu mă lega de el. Pînă a nu-l întîlni, oraşul dumneavoastră nu era pentru mine decît „ceva" de pe marginea Dunării. Dar mi l-au arătat teii înfloriți dintr-un capăt pînă-n celălalt, şi iată-l acum cu mine alături de colinele Florenței, de zările Eyub-ului şi de lagunele Veneției. Tei înfloriți sînt mulți în țara lui Eminescu, poate tot atîția cîte fete blonde sînt pe malul Rhinului. Şi laşul îşi are aleea lui de tei care şi-au scuturat floarea sfîntă prin versurile lui Eminescu asupra sufletului unei țări întregi, lăsînd parfum fără de moarte peste trecătorii vieții. Dar nicăieri aiurea parfumul teilor nu-i mai aproape, mai intim, mai cald, mai viu, mai învăluitor, decît în locurile acestea. Nu e numai afară, subt cerul liber, pînă la fereastră; te însoțeşte pretutindeni. Îl ai în păr, îl ai pe mîini, îl ai pe față, şi prin somn te acoperă încă, dîndu-ți beția nopților de vară. Îl am şi acum în fața mea şi în mine, şi-l avem toți cei de aici în noi, şi-n jurul nostru, cum e pe fața orbilor, iluminare, căldura soarelui de aur.

Într-un astfel de oraş nimeni nu poate fi bătrîn, cum nimeni nu poate fi urît cînd se roagă lui Dumnezeu, chemîndu-l, şi nimeni rău cînd vede-n viață darul, nu povara.

„Et in Arcadia ego."

Aşa voi spune la întoarcere: şi eu am fost în Arcadia. Cunosc şi eu ținutul de pe marginea unei ape vaste, unde, subt stele oglindite-n ape şi subt crengi de tei, nopțile au ochii tinereții fără moarte de subt genele Julietei.

Spui despre oraşele frumoase: acolo aş vrea să trăiesc, acolo să mor.

Poeții spun: pe-acele le voi cînta, dăruindu-vi-le prin liră.

Iar eu îi spun prin dumneavoastră: oraş al teilor înfloriți şi al nopților de vară, iată inima mea.

*

Gabriela se strecură prin învălmăşeală, îndată ce Catul Bogdan îşi isprăvi cuvântarea. Fugi, incapabilă să suporte o întîlnire directă cu el. După vorbele cu flori de tei în ele şi cu noapte, intră subt teii Uliței Domneşti, înfierbîntați de soarele dimineții. Mergea repede ca cei urmăriți de furtună. Obrajii se înfierbîntaseră mai mult. În urechi avea tumultul de scoici ascultate, al tăcerii de noapte, cu toate că trecea printre oameni şi zgomote diurne. Nu-i vedea, nu-i auzea. Din 1&i în tei, cu respirația lor dulce de faguri vechi cu miere nouă, o urmăreau vorbele pasionate. Era şi un țipăt în ea, de pasăre rănită de săgeată, şi arşița unui cîntec meridional, cu inima ca o bătaie de lopată într-un golf napolitan. O nevoie succesivă să plîngă, să rîdă, să doarmă, să danseze; să fie ca rîndunelele, numai aripi şi săgeată într-un cer imens; să fie ca apele, numai drum, şi ca pietrele, numai somn. Nici pasul n-o mulțumea, deşi avea cadența inimii; nici galopul calului arab n-ar fi îndestulat nevoia de-a fugi din ea; nici vîntul, nostalgia de a fi beția unei revărsări fără hotare.

„...Pe harfa răsturnată a ierburilor tale, Vară, trupul şi sufletul meu sînt începutul unui mare cîntec şi tremurul mînii care-l caută”

Vorbele lui Luli, găsite pe cîntecul ierburilor, reapărură în ea, dînd glas exaltat gîndurilor care nu erau decît tremur de arşiță pe macii inimii.

Tot ce fusese pînă atunci, era un somn de ani. Abea acuma îi vedea ochii închişi, sufletul gol, mînile moarte. Se deşteptase, ca şi fata din poveste, în viață ca într-un palat al ei, cu teii ca lumina soarelui intrată pe ferestrele deschise dimineața, după somn întunecat.

Trăia. Ceea ce presimțise, exista. Viața nu era efort, mers lent spre îmbătrînire, cedări şi resemnări; viața era delir, tumult în soare, bucurie respirată.

Mergea atît de repede, incit lăsa pe rînd în urmă pe toți trecătorii întîlniți.

Parcă era aşteptată în toate părţile, într-un înainte care devenea mereu şi mai înainte, ca zările din calea corăbiilor şi a caravanelor.

Viitorul se clădea nebulos, nu pentru minte, ci numai pentru inimă, din bucuriile clipelor de faţă, in aburi de zori, în fumegări de aur. Teii o întîmpinau ca pe Rusalii, numai cu crengi înflorite. Era în acele clipe cînd buzele, uitînd toate vorbele vieţii, tot ce-au învăţat, tot ce-au ştiut, se deschid singure, răsărite din pămîntul întîiei înfloriri, în calea de luceafăr a întîiei albine.

Trecuse de grădina publică fără s-o vadă.

Aleea teilor era un mers în suflet, nu în afară.

Soarele nu era decît splendoarea unei bucurii oglindite pe cer.

Într-această imensitate se întîlniră două; Luli şi Gabriela.

Pămîntul era subt pasul lor o vibraţie pură şi solitară ca a Căii-laptelui în spaţiul astral.

Luli se întorcea de la plimbare cu pumnii plini de flori de tei adunate de pe crengi.

Se priviră ochi în ochi.

— Gabico, niciodată n-ai fost atît de frumoasă.

— Nici tu, Lorelei.

îşi zîmbiră una alteia la umbra unui tei înstelat de soare, flori şi albine.

— Deschide mînile.

în palmele desfăcute şi alăturate ale Gabrielei, Luli turnă, din pumnii ei întredeschişi, pulbere de aur aromat.

Şi asemenea, una lîngă alta, se înapoiară spre casă, departe totuşi una de alta, ca două stele vecine strălucind deasupra aceluiaşi plop.

III

ÎN SINE, GALAȚUL E UN ORAŞ MIC, abea oraş, tocmai fiindcă are alături drumul spre imensitate al unui fluviu.

Dar şi saltarul unui birou e prea mare, cînd cauți în el ce nu găseşti: o scrisoare, o fotografie, un mărțişor.

Ascunzînd-o pe Luli cu toate casele, cu toate străzile şi cartierele, Galațul era mai vast chiar decît pădurea prin care se duce Scufița Roşie spre casa-lupului.

Nu mai era un oraş, ci o problemă lirică, pe care mintea neputînd-o dezlega, devenea o enigmă.

Catul Bogdan rătăcise ceasuri de-a rîndul pe străzile Galațului, cercetînd toate casele, descifrînd toate ferestrele, interpretînd toate grădinile, ciocănind cu gîndul opacitatea tuturor zidurilor, izolat în el ca un scafandru pornit în fundul apelor după comoara scufundată. Văzuse nenumărate fete, pe stradă, la ferestre, în grădini de vară, unele numai tinere, altele şi frumoase. Dar toate nu erau decît dezamăgirea absenței lui Luli.

Cu greu se scuturase de scaii admirației didactice. Îşi pierduse dimineața la liceu, fiind nevoit să fie cordial cu toți, să răspundă la întrebări care cereau biografii şi glose literare, să dea autografe, să mănînce, să bea, să fie mereu însuflețit, mereu locvace, duhovnic, sfetnic, dispensator de aprecieri, obiect al curiozității ca Gulliver în țara piticilor. Deprimarea începuse de atunci. Pierduse firul Ariadnei: pe tovarăşa lui Luli. Dispăruse, fără măcar să ştie cine-i. Şi nici n-avusese curajul să întrebe: cine era domnişoara de la fereastră? Ofranda omagială a asistenței din cancelarie nu compensa alarma din el: vorbise ca un cabotin. În genere, cuvîntările lui erau sobre, substanțiale, despuiate de literatură şi de intimități lirice cu publicul din față. Reamintindu-şi-o, cuvîntarea lui din cancelarie îi dădea impresia comportării unui om beat față de necunoscuți întîlniți în jurul unei mese cu lăutari: acele efuziuni cu strîngeri în brațe şi pupături, şi abjecte, şi bufone.

Dacă Luli era Luli, şi dacă tovarăşa ei era ca ea — adică asemeni lui, după improvizaţie, — cuvîntarea, cu dulceagul ei abuz de tei şi tinereţă şi cu finalul de romanţă bucureşteană: „iată inima mea” —, trebuie s-o fi dezgustat Şi avea dreptate. Într-adevăr, astfel de lucruri nu se spun, mai ales în public, decît de pe o scenă, cu scuza unei profesii la lumina rampei şi-a unui text iscălit de un scriitor demodat dar încă celebru. Publicul nu era de acord cu el, dar Luli făcea parte din el, nu din public. Aplauzele publicului goniseră de Ungă el singurele mîni care-l puteau călăuzi spre Luli.

Scăpase abea la douăsprezece, strîngînd mîni, zîmbind, mulţumind, aprobînd, dînd din cap, ca şi cum ar fi fost fratele celor tineri, fiul celor bătrîni, logodnicul domnişoarelor profesoare şi preferatul doamnelor mai coapte: gata să-l mîngîie pe frunte şi sa-i îndrepte cravata.

Afară, şovăise ca la răspîntii, întrebînd hazardul încotro să apuce. Îl dusese pretutindeni, uitînd să controleze ceasul. Ora dejunului trecuse. Dar silit să guste din toate la masa festivă, îşi pierduse pofta de mîncare.

Oraşele de pe malul apelor parcă sînt mai exaltat luminoase decît celelalte. Lins de soarele sfîrşitului de iunie, oraşul lui Luli strălucea, sculptat în calcar şi-n argint, vestind parcă măslini metalici, gesturi albe de statui, cu pole de moschei, muezini şi mări albastre. Ceasul amiezii îl pustiise. Singurătatea lui venea din Orient, toridă, parcă în alb burnuz, lîngă popasul unei caravane de cămile. Totul era alb, strident alb, ca sunetul ţimbalei, dar Luli îl însoţea cu o răcoare de noapte în păr şi-n ochi, apărînd şi dispărînd în lumină, ca o dansatoare în văluri şi din văluri. Nu era nicăieri, dar o vedea pretutindeni. Uneori, parfumul teilor parcă venea din mîna şi din părul ei, dînd braţelor nevoia de a strînge vidul, ca în vis, cînd ceea ce se apropie de bătaia inimii e atît de departe de trupul amăgit de somn.

Pînă cînd învins de tăria soarelui şi de indiferența caselor cu storurile lăsate, intrase la hotel. Se răcorise lung subt duş. Apoi se întinsese pe pat, trăgînd şi storul. Rămas singur, nu mai regăsi din vechea intimitate cu el însuşi, decît fumul țigării: fum. Nu mai avea adăpost în el. Timpul trecea încet, tîrîndu-se. Cărțile apăreau ca obrazul bolnavilor la ferestre de spital, dîndu-i senzația că literatura e o nevolnică izolare de viață, nu o trăire esențială, dincolo de aparențe. Avea treizeci şi şapte de ani. Încă trei, şi nu mai avea dreptul de-a se crede tînăr.

Dar mai era?

De zece ani nu-şi mai pusese această întrebare, fiindcă la douăzeci şi şapte de ani renunțase la tinerețe faptelor exterioare, mulțumindu-se numai cu energia de-a crea. De-atunci intrase cu totul în singurătate, nesilit, dorind-o, nu resemnîndu-se la ea, devenind argonautul propriei lui vieți acumulată în amintire. Participa şi la viața exterioară, fiind pe de o parte profesor conştiincios, iar pe de altă parte avînd oarecare raporturi cu oamenii. Dar trăise distrat, fără să puie prea mult preț pe el însuşi ca om social. Succesele feminine, necăutate cu dinadins, îi dădeau intermitent certitudinea unei seducțiuni care făcea inutil controlul vîrstei. Cu atît mai inutil, cu cît se deprinsese de mult cu semnul bătrîneții — părul alb — fiind totuşi tînăr. avînd parcă impresia că şi celelalte atribute ale vrîstei vor deveni un artificiu al cochetăriei, ca şi părul, pe ființa lui privilegiată.

Curios: se gîndise de multe ori la moarte, prezența de acolo a mamei lui dîndu-i un sens intim, dar rareori se gîndise la pragul ei firesc: bătrînețea. Acum nu se mai gîndea la ea, căci teama de ceva nu e un gînd.

Se temea că nu mai e tînăr, că nu mai e de ajuns de tînăr. Putea să dea altora impresia tinereții, dîndu-şi pinteni, provocînd în el galopul vital, — dar Luli era tînără fără comandă, fără efort, permanent, involuntar. Era pur şi simplu, dincolo de interpretare.

Luli putea să aibă cel mult optsprezece ani: oriunde şi oricînd, aceasta-i era vrîsta. Deşteptată din somn la miezul nopții; după un plîns de ceasuri; după o boală grea; la lumina lunii sau a soarelui de iulie; simțită prin umbră cu parfumul ei de păr şi respirație de fată; nevăzută, ascultată numai, cu glasul ei care lumina urechea, întinerind-o c-un tril de argint — avea mereu optsprezece ani. Cîntau cuiburi de primăvară în vrîsta ei, erata izvoare, zori, cireşe.

Cu nouăsprezece ani în urmă avea vrîsta lui Luli. Ea poate că nici nu se născuse. Putea să-i fie tată.

Dar vrîsta lui iubea vrîsta ei. Numele tinereții era Luli. Şi Luli era în el departe, ca şi ceea ce-i în amintire, rămas în urmă fără viitor, într-un îngheț al timpului.

Trebuia să renunțe la ea.

Dacă Luli ar fi murit subit, s-ar fi sinucis?

Evident, nu.

Ar mai fi avut încă un vid în el. Trăise şi cu celălalt; izbutind să facă din el o prezență, o însoțire.

Aşadar moartea lui Luli i-ar fi lăsat viața intactă, dîndu-i o nouă perspectivă pentru plimbările în el.

Atunci de ce nu renunța la ea de bună voie?

Dar iată că-şi minți se. În fond nu concepea moartea lui Luli. Viața ei era o certitudine absolută, ca şi tinereța ei. Nu renunța la ea fiindcă presimțea prin ea un drum în viitor, nu o întoarcere în trecut.

Ce fel de drum?

Nu ştia. Şi aici intervenea iar absurdul orbitor. Tot ce vedea mintea lui era piedică între el şi Luli: prăpastie. Dar curcubeiele păşesc peste prăpăstiile vidului, zîmbind cu toate culorile grădinilor.

Luli era un salt de curcubeie înspre viitor.

Pe la şapte se îmbrăcă, insistând în oglindă ca tinerii care se duc la o întâlnire de dragoste. Pe stradă, cîteva capete întoarse spre el, cîteva şoapte insuficient scăzute, îi

anunțară începutul unei notorietăți dezagreabile, care putea deveni alarmantă.

Era ceasul plimbării. Cîțiva muscali cu doi cai aminteau vechiul Bucureşti şi vechiul Iaşi, de pe vremea corsetului, părului cu coc, pălăriei cu ace şi evantaiului. Apariția lor în ceasul amurgului îndulcit de tei înfloriți amesteca Ulița Domnească, în amintire, cu Şoseaua Kisselef şi Copoul, dîndu-i parfum de altădată, acordînd nobleță ostenită a trecutului regăsit unui oraş nou pentru el.

Lumina era aurie cum sînt caisele coapte. Ceas leneş. Cofetăriile şi cafenelele ieşiseră din case pe trotuare, cu mese multicolore între olendrii cu flori virginal roze.

O atmosferă de Orient, cu toate că lipseau fesurile, turbanele şi ciubucele pe care le-ntîlneai odinioară la cafeneaua din curtea Sfintei Sofii şi la toate cafenelele Stambulului. Foarte mulți ochi negri, palori untdelemnii şi „s”-ul catifelat, peltic şi gînsăcesc al grecilor, amestecat cu țînțărisme iritate cînd discuțiile deveneau politice între monarhiştii şi republicanii Galațului.

Şi aceste impresii actuale căpătau în el afunde perspective, rechemînd amintiri de lecturi, de călătorii. Iar oamenii întîlniți, toți, deşi în sine nu-l interesau, deveneau emoționanți ca în copilărie uşa după care-i pomul de Crăciun. Căci de după fiecare putea să apară Luli. Fiecare fată a distanței putea să fie Luli. Nu era. Dar întîlnea mereu altele. Şi încîntător, şi istovitor. Căci e teribil să împărți unei mulțimi bătaia de inimă pe care-o aduci unei singure fete.

De cîteva ori auzi numele lui. Tresări. Dar îl pomeneau fără să-l cunoască. Îşi întîlni cu mirare cărțile în vitrinele librăriilor. Erau toate. Parcă dormeau pe catafalc, cu mînile pe piept.

Murise treptat, carte cu carte, în timp ce Luli se năştea, creştea şi devenea Luli pentru alții înainte de-a deveni Luli pentru el, poate prea tîrziu.

Sufletul se înclină lung, ca o stepă bătută de vînt, şi versul lui Eminescu, dulce ca buciumul vîrfului de munte românesc, îl ajunse din urmă:

Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată?

Aşadar spunea versuri în gînd? Ca în adolescenţă, cînd emoţiile fug de realitatea vieţii, refugiindu-se în realitatea versurilor... Îl şi înduioşa acest naiv regres.

Trecea prin faţa unei florării. Ce flori i-or fi plăcînd lui Luli? Trandafirii, lalelele, crinii, violetele, chiparoasele, zarnacadelele, garoafele, azaleele, liliacul, muşcatele?... Recapitula posesiv şi emoţionat toate florile ştiute, căutînd-o şi în ele tot pe Luli, culoarea ei, parfumul ei.

Tot ce vedea era pretextul unei evocări. Nu mai era un unghi deschis spre viaţă, ci un unghi închis în Luli, deci limitat ca de-o obsesie, dar şi o obsesie poate fi feerică.

Trecu şi prin grădina publică. Pustiu în lume multă. Ieşi. Porni înainte pînă la „Monument", căutînd mereu. Nu găsi. Se întoarse. Începea înserarea. S-aprindeau luminile. La umbra teilor, cuprinşi ca sălciile perechi într-acelaşi vînt, îndrăgostiţi tineri se sărutau. Erau sărutări sub fiecare tei. Viaţa şi dragostea treceau îmbrăţişate ca pe-o plută mînată de-un rîu repede.

Numai el mergea pe mal, „fără soţ".

S-auzeau patefoane, muzici în grădini: începea viaţa de noapte.

Altă noapte cu parfum de tei înfloriţi, despicînd în două sufletul şi oraşul.

Intră la restaurant, avînd impresia că iar începe să joace un rol. Îl juca pînă la capăt, acceptînd şi cafeaua neagră. Apoi ieşi grăbit. Un birjar se opri lîngă el irezistibil. Se sui.

— încotro mergem?

Avu un gest vag cu mîna, care spunea: departe, undeva, unde vrei...

— Prin oraş.

Şi iar intră, cu trapul lung al cailor, subt teii înfloriți al căror parfum subiectiv avea în unele clipe vestejirea jilavă a începutului toamnei, cînd eşti tînăr, cînd s-a sfîrşit vacanța, şi cînd te duci înspre octombrie într-o trăsură de țară, fără să ştii dacă în urmă e iubirea cu fluierul pe buze, sau frunza galbenă a uitării.

IV

— ABRAMOVICI RAŞELA.

— Prezent.

Eleva se înfățişă la catedră. Era galbenă ca şi cum S-ar fi numit Li-Pang. Secretarul îi întinse coala ştampilată.

— Atonescu Amalia.

— Prezinte, răsună isteț un glas impertinent.

Un foşnet de rîsete înviora tăcerea clasei.

Catul Bogdan nu-l observă. Privea spre fereastra din dreptul catedrei, lăsîndu-l pe Costel Larian să îndeplinească procedura prealabilă tezei la română. Se culcase tîrziu, adormise cu greu, se deşteptase o dată cu zorii fără să mai poată adormi, fumase prea mult. Oraşul începea să-l întristeze. Dorea acum să-şi umple vidul anxios cu un automatism exterior oarecare: funcțiunea de profesor. Oricum, o ocupație, o trecere de timp. Dar mirosul de cerneală — parcă se deschisese o fîntînă — şi de mulțime şcolară îngrămădită într-un amfiteatru neaerisit, purtînd parcă aerul respirat al unui întreg an şcolar, îl făcea să dorească aerul curat al dimineții. Se duse la fereastră. O deschise. Rămase acolo, cu tîmpla rezemată într-o palmă. Afară erau cîțiva copaci în care se jucau vrăbii, subt o umbrelă de cer.

— Doroşenko Xenia.

— Dobrescu Amalia.

Sunau oribil numele fetelor masculinizate oarecum în catalog. Parcă defilau în uniforme, cu bocanci, pe-o stradă, pierzîndu-şi silueta de purtătoare de amfore sau de cofițe cu zmeură, pe care-o au cînd se numesc Luli. Dinspre oraş, oltenii, cu cobilițe pe umeri, chiuiau nume de fructe, de legume, dînd o replică viguros pitorească păsărilor soprane. Oraşul se trezea într-un abur auriu de mămăligă răsturnată.

Undeva, într-o casă necunoscută, Luli se deştepta din somn, sau poate dormea încă...

— Gaman Lucreția.

Ietacul lui Luli... Patul lui Luli...

— Hristodulo Caliopa.

— Caliope, domnule secretar, protestă glasul de brună fatală, al cărei nume fusese cîntat în Vocea Galaților de doi tineri poeți concurenți.

...Masa lui Luli... Halatul de noapte al lui Luli... Nimic impur. Dimpotrivă. În aerul nou al dimineții, gândurile aveau delicatețea unor miniaturi persane pe fildeş.

— Novleanu Lucia.

Luli! Luli! Şi mai proaspăt in aerul dimineții, în marea naivitate a cerului, numele ei venea ca un acord de sonatină cîntată undeva de o fetiță cu cozile pe spate.

Eleva Novleanu Lucia, înapoindu-se de la catedră cu coala ştampilată, se opri alături de banca ei, în fundul clasei, înecată de aerul rău. Deschise fereastra. Şi după ce-o deschise, întîlnind zîmbetul aceluiaşi soare pe față, cu toate că inima-i era grea şi risipită în piept, îşi apleacă obrazul în afară, şi întîlni, ca şi de la fereastra trenului, profilul de stîncă solitară cu un vultur... Ochii negri o învăluiră ca halucinați... Fugi.

— Domnişoară, domnişoară, izbucni de pe catedră glasul lui Costel Larian, în timp ce mîna lui izbea cu violență în catalog: vă interzic să comunicați cu cel de-afară...

De la fereastră, Luli se înapoiase cu obraji de Luli, dar subt violența autoritară a glasului de la catedră, ochii lui Luli-boy izbucniră, gata de replică.

N-avu timp.

— Domnule Larian.

Chemat de profesorul său, secretarul comisiunii redeveni un tînăr Costel. Se apropie de fereastră. Catul Bogdan zîmbea:

— Costel, în ce lună sîntem?

— În iunie, domnule profesor, răspunse el mirat, clipind în soare.

— Cîți ani ai, Costel?

— Douăzeci şi patru.

— Eşti bătrîn, Costel?

— Dă,... domnule profesor!

— Ce face un băiat tînăr într-o dimineață de iunie, Costel?

— Ştiu eu, domnule profesor...

— Se plimbă, iubeşte, cîntă... Costel dragă, eşti tînăr: du-te.

— Domnule profesor, se împotrivi el incredul.

— Du-te, Costel, du-te şi salută din partea mea toți teii oraşului.

Şi împingîndu-l de umăr, îl porni spre uşă.

Apoi deschise şi fereastra de la mijloc. Amfiteatrul se umpluse de soare. Isprăvi pomelnicul catalogului şi înrămarea colilor ştampilate. Zîmbea mereu.

— Domnişoarelor, iată subiectul tezei...

îl dictă, zîmbind.

— Nu vă speriați. Iată în esență ce trebuie să scrieți.

Şi spre surprinderea generală, vreme de cincisprezece minute expuse subiectul tezei, însemnînd cu creta pe tablă punctele principale şi datele.

Iar după ce isprăvi, adăugă, în timp ce-şi ştergea degetele prăfuite de cretă, cu batista:

— Vă rog însă, domnişoarelor, să nu reproduceţi întocmai ce v-am spus. Mai puneţi şi de la dumneavoastră, avînd grijă de ortografie.

*

Veselă teză!

Ca refrenul unui cîntec ce-ar fi început cu: „Hai să ne jucăm de-a teza", cîntat de şaizeci de fete cu bucuria pe obraji. Stăteau în băncile amfiteatrului ca şi cum ar fi venit Ia vale. cu săniuţa. Nu mai era nevoie nici de fiţuici, nici de cărţi consultate pe subt bancă, nici de vecina filotimă şi premiantă. Tabla, de obicei sinistră ca apa morţilor, oferea tuturora, cu o graţie de lebede, ideile tezei plutind şirag, înscrise cu creta. Fiecare elevă şi le lua de acolo, fulg cu fulg, destrămîndu-le mărunt pe coala oficială.

Penițele ronțăiau repede ca nişte şoricuţi hrăniţi cu miez de pîne.

Nici un oftat, nici o migrenă, nici o hemoragie nazală, nici o paloare, nici un leşin.

Cîntau cu toate, într-un cor mut: „Hai să ne jucăm de-a teza".

La trei ferestre deschise spre obrajii atîtor fete tinere, dimineaţa de vară se încadra cu cer, soare, crengi şi vrăbii gureşe, ca într-un pastel de Vasile Alecsandri, demodat dar tînăr.

Un fluture intră, silabisind cu aripi albe naivităţile zborului, în clipele vieţii lui de graţie năucă.

„Originalul preşedinte" care începuse prin a fi sufleurul de pe catedră al operetei din bănci, nu se mai ocupa de eleve. Părea cufundat în studierea catalogului, îl luase de la început, de la Abramovici Raşela, Antonescu Amalia, Adam Teodora, nume cu nume, cum ai coborî treptele unui palat ca să ajungi pe pragul grădinilor cu ape ţîşnitoare.

„Novleanu Lucia"...

Luli era în Novleanu Lucia ca hulubii veneţieni în piaţa San-Marco, învăluind într-o palpitaţie de lumini şi umbre, o blîndă armonie de marmură.

„Lucia Novleanu”.

Aşadar Luli se numea Lucia Novleanu. Simțea nevoia să aprindă o țigară, țigara popasului meditativ.

O secundă o privi pe Luli. Era sus, în banca din fund, aplecată pe coala de hîrtie. Îi vedea numai fruntea, mică, voluntară, concentrată şi foarte pură, strălucind în părul negru ca o lumină de proră într-un adînc de noapte marină.

Trecu mai departe: „Oancea Tudosia, Oiian Mareea, Ovanisians Semiramida, Parsighian Ghiuzadi...”

Nume greceşti, bulgăreşti, evreieşti, cîte-un Ştefănescu Doina, cîte-un Ichim Dacia, apoi exotic Zaghiants Şuşanig — şi iar, c-un salt al ochilor şi~al inimii: Novleanu Lucia.

Luli...

Era în catalog, era în bancă.

Eleva Lucia Novleanu din clasa opta.

Da, ea era, Luli.

Nu lăsa din mîni catalogul. Îl ținea ca pe un hrisov in care ai descoperit un adevăr neştiut care schimbă sensul unui trecut istoric, înnobilîndu-l. Mai mult decît o bucurie: un triumf cuprins în oglinzile mirării incredule

La orice s-ar fi gîndit, numai la asta nu: Luli, într-o bancă de şcoală dîndu-şi teza de bacalaureat; Luli, eleva lui.

Novleanu?... Şi numele acesta îl emoționa. Avea ceva de mărgean în sonoritatea lui, cum erau broşele bunicelor pentru medalioanele tinereții lor. Dar s-ar fi putut numi oricum: Ortansa Popescu, Decebala Ionescu. Luli învingea orice. Simpla prezență a numelui ei în catalog semăna pe paginile lui trandafirii lui Hafiz, arătînd spre cerul albastru cu degete subțiri ca minaretele lui Omar-Khayam.

Căci gîndurile lui pe marginea acestui catalog astfel erau: stanțe şi stampe pentru Luli. Totul se transfigura prin seninul prezenței ei. Ferestrele străfulgerau de soare ca triremele de aur epic ale lui Homer, plutind în spații vaste; lumina se umplea de grație, ca de undine şi sirene

marea lui Ulysse. Bucolicele lui Virgil cîntau pe fiecare creangă. Şi-nțelepciunea lui Horațiu murea pe fiecare gînd, dar tot cu zîmbetul: „Carpe diem”.

Luli...

Un cer imens, şi-un singur plisc de rîndunică. Dar dimineața bucuriei din pliscul ei pornea, două silabe numai: Lu-li... Şi iată cum un cer întreg era rochița unei rîndunele şi fastul unei dimineți.

O muscă deseori învinge un cer. Căci cerul e îndepărtarea de tine însuți în vag: e albastrul exadării in spațiu. Iar musca e punctul meschin de la care începe ca o cifră propria ființă redevenită concretă într-un trup limitat.

O muscă venită pe frunte, şi apoi coborîtă ca un vîrf de creion adnotator pe nas, îl făcu pe Catul Bogdan să se întîlnească prin mînă cu nasul, şi prin nas cu realitatea din față.

Profesorul şi elevele. Catedra şi băncile. În fond era îndrăgostit de o elevă care-şi trecea bacalaureatul. Asta era formula simplă şi reală. Nici măcar studentă. Elevă-din-clasa-opta. Era suficient să se gîndească la fostul elev din clasa opta, Catul Bogdan, ca să vadă exact distanța dintre catedra lui şi banca Luciei Novleanu. Diferența de vrîstă parcă se agrava prin decorul acestor vrîste. Trebuia deci să corecteze teza unei fete de care era îndrăgostit, şi să-i puie şi notă pe deasupra.

Era captiv ca într-o epigramă.

Cu atît mai curios cu cît n-avea deloc antrenamentul prealabil al unor situații apropiate. Cunoştea mulți profesori universitari, care de pe catedră îşi începeau aventurile, uneori numai lirice, alteori erotice, socotindu-se nu numai dascălii elevelor, dar şi sultanii lor fireşti. Nu făcea parte din această categorie. În fata studentelor, la curs, sau chiar la seminarii, unde intimitatea era mai mare, nu-şi simțea nici vocațiunea copitelor de satyr, nici tremurul libelulesc al aripioarelor cupidoniene.

Nu virtutea sau scrupulul îi porunceau această atitudine. Era o particularitate a lui, descoperită o dată ca practica profesoratului. În genere, mulțimile nu-l atrăgeau, deşi le observa. Nici femeile, plurificate uniform în bănci universitare, nu-l atrăgeau. Deveneau şi ele cantitatea unei mulțimi confuze. Şi pentru el, feminitatea începea cu individualizarea în singurătate. La universitate, subt raportul seducțiunii feminine, îl îndepărtau, ca o mîncare diform îngrămădită pe o farfurie. Aşadar, ani de-a rîndul, pe catedră fusese exclusiv profesorul fetelor tinere care erau în bănci numai studentele lui, şi-n suflet la fel. Distanța dintre băncile lor şi catedra lui nu era numai o realitate spațială, dar şi una psihologică.

Această realitate apărea categorică tocmai acuma, în clipa nimicirii ei.

Şi nici măcar studentă! Elevă dintr-a opta.

„Eleva dintr-a opta" îşi ridicase fruntea de pe coala de hîrtie. Şi-ntocmai ca odinioară, cînd se numea Luli-boy, şi cînd de jos, de pe covor, în timp ce Gabriela scria, urmărea cu ochii în sus „ceva... departe..." — îşi îndreptase ochii înspre fața străinului care plutea înalt în ea, ca şi acel „ceva departe".

Era mirarea ca un abur de argint pe fața ei, cum e pe înmugurirea pomilor care acuşi vor înflori.

Catul Bogdan îi întîlni ochii adînc, şi murmură ca un țăran „Dumnezeule", împreunîndu-şi mîinile, căci începutul dragostii e ca o rugăciune de pe vremea cerului lui Dumnezeu.

*

Luli se aplecase din nou asupra tezei.

Catul Bogdan îşi lăsă fruntea pe mîinile împreunate, rezemîndu-şi coatele de catedră. Îşi dădea seamă că ceea ce i se întîmpla nu mai avea un caracter episodic, localizat la Galați în timpul examenului, cu toate că durata întîmplării nu depăşea trei zile. Însă cu un trecut numai de trei zile, întîmplarea avea imperativul unei porunci în viitor. Ceea ce

crezuse la început că e un simplu fapt divers, căpătase sensul solemn al unui fapt istoric: o nouă domnie. Un început de veac sufletesc. O altă lege.

Ispăşea splendid anii lungi de neatîrnare. Era condamnat ca în clipa naşterii, la toate riscurile vieții, incapabil să le refuze, cum incapabil eşti să nu te naşti.

în logica literară a vieții, întîmplarea îşi păstra intact absurdul şi neverosimilul profan, devenind mister. N-ar fi acceptat niciodată într-un roman iscălit de el, viteza dementă a unei astfel de îndrăgostiri, decît dacă i-ar fi divulgat prin analiză caracterul de violent apetit sexual apărut prin surpriză într-un organism inflamat de abstinență. Altminteri, în logica aplicată vieții într-atîtea romane, nu concepea fenomenul îndrăgostirii decît lent. Întocmai cum se formează coloniile mărgeanului în fundul mărilor, clădindu-şi cetăți solide pe lespedea haosului. Faimosul *coup de foudre* îi apărea tot atît de puțin valabil în psihologia spectroscopică a timpului actual, ca şi şarjele cavaleriei în războiul chimic. Natural, excludea „ambalările" după o femeie, care nu-s decît echivalentul psihologic al acelor insecte numite „efemere" care îşi consumă într-o singură zi deliranta vitalitate exaltată de preajma morții. De asta, i se părea că începutul unei îndrăgostiri e tot atît de greu de fixat ca şi începutul lumii. O prealabilă perioadă de nebulozitate îi apărea drept condiția însăşi a îndrăgostirii.

Cunoşti o femeie, o vezi, o auzi, constatînd o serie de calități şi defecte, distrat şi în treacăt, sau atent şi cu dinadins, te deprinzi să rămîi „tu" în prezența ei, adică spectator mai mult sau mai puțin atras de spectacolul feminității ei, o critici mintal, o apreciezi uneori şi o accepți treptat, aflînd cum e frumoasă, cum e deşteaptă sau mediocră, avînd surprize agreabile şi dezamăgiri supărătoare, — pînă cînd într-o zi, simți că mai presus de aprecierea ta, femeia aceea a devenit un fel de secret intim, pe care abea-l ştii numai tu. Bătaia de inimă pe care ți-o dă acest secret te face să respiri adînc propriul tău suflet în

care au apărut arome mai misterioase decît cele aduse de sevele pămîntului. Întinzi brațele spre primăvara lor. Iubeşti. Şi femeia de mult cunoscută îți apare nouă, din clipa în care ai întîlnit-o. Te miri că n-ai văzut de atunci ceea ce abea descoperi într-o evidență edenică. E o mirare intensă ca geniul, oricît ar fi de plat, ceea ce-i urmează. Secunda acestei mirări hrăneşte cu luceferi pe poeți şi cu cea mai virulentă toxină pe oamenii obişnuiți.

Luli însă, abea întîlnită, îşi însuşise timpul mamei lui, alb ca mileniile lunii, venind în el ca din legende, deşi viața ei abea se desprinsese din anii copilăriei. Luli îi aducea emoția unui trecut mai vechi decît experiența vieții, ca o inscripție din alte vremuri, ducîndu-l înspre viitor cu tinerețea ei. Luli era în amintirea mamei lui, cum sînt semințele de grîu în sarcofagele străvechiului Egipt. Trăia de atunci în el, deşi acuma întîlnită.

O vedea. Îşi scria teza. Lucia Novleanu din clasa opta.

Iar pe catedră era el. Catul Bogdan: om condamnat să trăiască în viitor. Intr-un viitor închis în enigma lui ca o Chină între zidurile ei. Nu-l cunoştea, nu-l vedea şi abea îndrăznea să-l presimtă. Cu Luli în el îi apărea de o splendoare tropicală. Fără de ea, sterp, cu pietre calcinate. ca preajma Infernului dantesc.

Renunță la tot: la gînd, la analiză, la amintire, la organizarea vieții. Se resemnă să trăiască fărîmițat, în improvizația prezentului, privind fruntea lui Luli, fruntea poruncii.

Şi iar îi întîlni ochii umili ca o supunere de căprioară

Se deprinsesem unul cu altul de la ferestrele trenului Atunci flutura vîntul şi lumina pe fețele lor, dîndu-le expresia de întovărăşire a unei lecturi în doi. Acum însă, tot singuri ca şi atunci, erau într-o mulțime umană care-i împrejmuia şi-i despărțea. Dar ochii lor o uitaseră. Se priveau cu o egală intensitate, ştiind că se privesc, văzînd că se privesc, acceptînd ursita acestei priviri.

*

Tezele veneau spre catedră cu aplauzele.

O satisfacție generală. Se şi făcuse un mic complot într-un colț, proiectîndu-se organizarea unei subscripții pentru oferirea unui buchet.

— Dragă, aşa preşedinte zic şi eu: o bomboană.

Hristodulo Caliope, celebră prin succesele ei de brună focoasă cu o umbră de mustăcioară catifelată, cu sprincene dense şi cu bust ferm, încercă un dublu efect de ochi şi sini, lîngă catedră.

— Domnule preşedinte, dacă nu vă inoportunez...

— Mă rog, domnişoară.

— Tezele... după ce veți binevoi să le corectați...

Oftă pe nas, subtil.

— ...ni le înapoiați?

— Pentru ce, domnişoară?

— Ştiți, pentru autograful dumneavoastră...

O privi cu ochii micşorați, poftind-o cu mîna spre uşă.

Afară o ajunseră alte eleve.

— Ce ți-a spus, Hristodulo?

Caliope le privi pe subt gene.

— Secretul meu, fetelor.

— Mâi Hristodulo, măi, ai un tupeu! o zeflemisi Elefterescu Victoria, care avea şi ureche bună şi limbă ascuțită şi sentimente patriotice.

Treptat, băncile se goleau.

— Tot nu eşti gata, Novleanu? o cercetă vecina care-şi astupa călimara cu dopul de hîrtie.

Cotul lui Luli acoperi uşor coala din față.

— Mai am puțin...

O şi iscălise. Dar nu se putea hotărî să-şi dea teza, deşi plecarea fiecărei fete răsturna încă un copac al pădurii în care se refugiase pînă atunci. Mai erau numai cîteva eleve răzlețe. Una se ridică. Alta. Şi alta. Se ridică şi ea, luîndu-se după un grup ajuns la catedră înaintea ei.

Pe marginile scaunului, mînile lui Catul Bogdan aveau un neastîmpăr febril. Luli se opri lîngă catedră cu bisatul

întins, aşezîndu-şi teza delaolaltă cu camaradele ei, printre ele.

O clipă braţul ei străluci printre altele ca gîtul lebedei lui Lohengrin.

Catul Bogdan se ridică, înclinîndu-se:

Luli porni spre uşă, salutîndu-l cu o aplecare a capului. Avea obrajii aprinşi şi ochii gravi. Era îmbrăcată cu o rochie de fular alb cu buline albastre. Apăru pe pragul uşei şi dispăru, ca o perdea de vară fluturată de vînt, dînd ochiului impresia că iar va reveni alene, suplu potolită, luminos...

Catul Bogdan strînse tezele, plecă repede în cancelarie, rugă pe directoare să le închidă, îşi luă pălăria şi mănuşile, salută grăbit şi ieşi din liceu cu o viteză de călător care scapă trenul. O singură aruncătură de ochi îl făcu să descopere silueta lui Luli. Se luă după ea, lăsînd între ei o distantă. Cîtva timp trecu printre saluturi. Se răriră. Trecătorii deveneau necunoscuţi. Luli nu se uita îndărăt. Avea un mers sprinten, pasul atingînd uşor pămîntul, recăzînd pe el elastic, evocînd mersul pe valuri mărunte, în depărtare, al unui caic cu pînze albe, care nu ştii dacă vine sau pleacă, fiindcă îţi pare că dansează pe loc.

Treceau pe uliţi de-o intimitate provincială. Nici o trăsură. Covoare bătute pe frînghii, c-un bubuit de grijitură de Paşti. Florile din grădini şi ele aminteau culorile elementare ale paneraşelor cu ouă vopsite şi cernite, aduse de la bucătărie de fetitele casei, cele cu fundă în coada înfoiată, şi cu ochi fuduli. Ferestrele deschise sclipeau vesel în soare, ca şi cum toate casele de pe-acolo ar fi fost ale bucuriei cu ochi mari. De undeva veni un miros de vanilie, şi un ctin-ctin de piuliţă de aramă. În alt loc se prăjea cafea. Pe-o streşină, doi hulubi cîntau parcă la patru mîni o sonatină matinală.

Luli lăsă în urmă şi un salcîm cu flori violete, fără să întindă mîna după ciorchinii leneşi din care fetele sug gustul primăverii.

Pisici multe, culcate pe pervazul ferestrelor, laoaltă cu pernele scoase la soare, sau pe streşina caselor, deschizînd cîte-un ochi ca ceasornicarii aplecați pe mecanismul microscopic.

Cîțiva bătrîni cu papuci de catifea brodată cu trandafiri şedeau în fața casei, cu pălăria pe ochi, şi ziarul desfăcut în mîini.

Nu mai avea nici un scop acest drum. Ritmul unei bucurii pure, foarte uşoare, pornire de fum abea desprins din coşul alb, şi dus de un vînt de primăvară.

Catul Bogdan avea un zîmbet pe față, care-şi mai amintea fără să ştie, de menuet, de clavecin şi de muzica lui Lully.

Luli făcu la dreapta. O pierdu deodată ca pe-o lumină după storul tras pentru lanterna magică.

O regăsi, mai luminoasă, pe-o stradă umbrită de plute. Copacii se ridicau vaşti, ducînd păduri de frunze înspre cerul mai adînc albastru. Şi din ei se destrămau scame care pluteau de-a lungul străzii, întîlnind genele şi obrajii. Dulci ninsori de borangic mîngîietor. Acolo clipele se pregăteau de somn, pieptănîndu-şi părul.

O casă... Da. Aceasta. Casa lui Luli. O regăsea, deşi nu o văzuse niciodată, fiindcă din ea venea altă bătaie de inimă.

Un cap de cîne apăru la gardul casei între labele lui amicale.

Luli deschise portița. Cinele sări la ea. Dulău de stînă, lăbos, căpățînos şi bun pentru stăpînă, ca barba lui Moş Crăciun pentru copiii adormiți. Apărîndu-se de afectuoasa lui năvală, Luli văzu la cîțiva paşi, ca oglindit din ea, pe cel care o însoțise în gînd. Mînile-i căzură. Sîngele-i izbucni în obraji.

„Ham..."

Cînele se repezi la străin.

Dar tot atît de repede, Luli-l ajunse, cu mîna în coama lui hirsută, aplecîndu-se cu el, jos, la picioarele străinului. Una cu cînele la pămînt, aşa cum şedea, cu genunchii

îndoiți şi spinarea aplecată, Luli ridică ochii spre el, vorbinrîu-i în şoaptă:

— Nu-i rău, dar nu te cunoaşte..:

Şi cu mîna în coama cînelui fugi în ogradă.

V

NICIODATĂ LULI NU INTRA ÎN casă pe din față. Încă de pe vremea cînd se numea Luli-boy, intrările şi ieşirile ei erau pe la bucătărie. Acolo domnea dadaia, fosta dadacă a lui Luli. Dar bucătăria dadaiei nu era o dependință subalternă a casei, unde veneau poruncile de sus şi de unde porneau mîncările — ci un fel de stat în stat, mai mic teritorialiceşte decît al stăpînilor, servindu-l fireşte pe al acestora, avînd însă o de ajuns de pronunțată autonomie. În loc să devie slugă orăşenească după ce îmbătrînise la stăpîni, dadaia rămăsese tot țărancă de la munte.

Nu fusese angajată. Se alipise casei Novleanu, de bună voie, impunîndu-se întrucîtva. Cu ani în urmă, dadaia se numise Smărăndița Merişor, gospodină din Buhalnița. Automobiliştii care treceau pe acolo spre Durău întorceau capetele după ea, făcînd cam aceeaşi reflecție: că țărancele lui Grigorescu nu sînt o minciună, cum a început să se spună după moartea celei mai pure oglinzi plastice a peisajului românesc. Smărăndița Merişor era un astfel de adevăr, sau o astfel de minciună. Şi cu toate că multe automobile o întilniseră in calea lor şi că mul{i boieri cu chef şi fără soții cercaseră să-i afle drumul culcuşului, Smărăndița Merişor se păstrase albă ca şi florile de primăvară ale pomului care-i dusese numele în pădure,

dîndu-i în schimb culoarea fructelor sale pe obraji şi pe-a fiorilor sale în fapte şi vestminte. Şi fiindcă aşa era, şi fiindcă Toader Merişor, plutaşul Bistriței, venise în inima şi trupul ei pe ape tot atît de repezi ca şi rîul Toancelor sirepe. Pe Bistrița, iubirea lor era vestită. Frumoşi şi aprigi amîndoi, el cu Bistrița — ea cu laptele, fuiorul şi casa albă ca şi ceea ce mulgeau şi torceau mînile ei repezi la treabă, dulci la dragoste.

Într-o zi însă, Toader fusese concentrat la Bîrlad. Cîtva timp scrisese carte bună. Apoi amuțise ca un îngheț de ape.

— Nevastă-hăi, ce mai ştii de la bărbatu-tău?

— Îi merge bine, slavă Domnului. Vă trimete sănătate la toți.

Ruşinea tăcerii lui o purta numai în ea, ca acel spartan pe care-l sfîşia vulpea din brațe, fără s^o lase, dar şi fără să geamă. Noaptea numai, cînd n-o vedea nimeni, la ceasul cînd cei cuminți dorm şi cînd flăcăii şi fetele s-ascund cu dragostea, se ducea pe malul Bistriței, dar nu bocea. Lăsa numai apele lui Toader să-i treacă prin suflet ca prin scocul morii şi să-i macine făina amară din care omul mîndru îşi coace durerea.

Apoi venise un jandarm în ograda ei, cu o citație. O chema justiția la Bîrlad. Plecase fără somn, cu vîntul în suflet Ajunse într-o dimineață în oraşul străin. Oamenii o îndrumaseră spre Tribunal. Acolo, uşile închise. Dar aflase de la un sergent adresa judecătorului de Instrucție care-o chemase la Bîrlad. Se dusese la el acasă. Lucica Novleanu avea pe-atuncea doi ani. Cu ea se întîlnise în ogradă, adică mai exact cu ochii ei, căci restul era tare mic. Ochii fetiței fuseseră singurul lucru bîrlădean care se apropiase de sufletul ei. Cu fetița în brațe nimerise unde trebuia: adică spre inima judecătorului de instrucție. Cu blîndețe şi pe încetul, tatăl fetiței îi spusese că Toader fusese ucis. Fetița se minunase într-atît că obrajii femeii care-o ținea în brațe roşi cu o clipă înainte, deveniseră albi, încît cu mînuțile ei

subțiri începuse să pipăie obrajii minunii. Smaranda cea fără Toader ascultase vorbele, dar privise numai mînile fetiței. Apoi, fetița văzuse nişte rotunzimi limpezi ca miezul poamei, lunecînd pe genele femeii cu obraji fermecați. Cînd plîngea, Lucica era prea ocupată ca să mai aibă timp să observe întâmplările ochilor. Abea atunci văzuse cum se nasc lacrimile din ochii deschişi ai femeii care o strîngea în brațe parcă mai tare decît atunci cînd o luase la început. Cu fetița în brațe, Smărăndița aflase ceva care făcea din Toader „un om", aşa cum zoile Bîrladului sînt apă curgătoare pentru sufletul unei femei de pe Bistrița. Toader o înşelase cu o femeie măritată de la târg. Bărbatul îl prinsese la ea în pat şi-l spintecase cu fierul toporului, lăsîndu-i coada pentru muierea goală.

Asta era tot.

Dar fetița adormise în brațele ei, fiindcă de la o vreme Smărăndița începuse să o legene uşor, parcă într-adevăr vroind să adoarmă ceva. Numai fetița din brațe adormise, căci numai pentru ea aceste brațe mai puteau să fie dulci. O lăsase să doarmă. Apoi fetița se deşteptase. Smărăndița oftase posomorit şi dăduse să plece înspre Bistrița unde o aştepta ultimul drum al plutei fără Toader. Dar fetița îi înlănțuise gîtul cu brațele, gata să plîngă.

Şi Smărăndița, naltă cum era, ca de pe un munte unde ar fi auzit un glas printre jnepii culmilor, spusese scurt:

— Pe fetița asta eu am s-o cresc.

Nici nu se mai înapoiase la Buhalnița. Vînduse totul prin procură — avea frați acolo — păstrînd numai icoanele, îşi făcuse haine de văduvă, îmbrăcîndu-le pentru toți bărbații, deşi era tînără şi durerea nu-i alungase încă frumusețea, şi devenise dadaia fetiței, aducîndu-i poveşti, aer de munte şi preajma unui suflet prin care Bistrița curgea mereu. Toate poveştile dadaiei se întîmplau în munți şi pe Bistrița. Vorbea despre ea uneori ca şi cum ar fi fost numele unei căprițe pe care ar fi crescut-o în brațe, iar alteori, ca despre biciul lui Dumnezeu.

Încetul cu încetul Smărăndița Merişor albise — de timpuriu —, ca un brad nins în august, pierzîndu-şi strălucirea tinereții, în timp ce fetița crescută de ea devenise Luli-boy. Ea îi spunea tot Lucica.

— Lucica nu mai are nevoie de dădacă, hotărîse ea, tot scurt, într-o zi.

— Cum, dadaie, vrei să ne laşi?

Căci mai ales în anii din urmă, slugi ca dadaia nu se mai puteau găsi decît în cărțile de poveşti.

— Rămîn. Dar mă fac bucătăreasă.

Aşadar, ea se făcuse bucătăreasă, prin propria ei poruncă.

De atunci, bucătăria luase altă înfățişare, căpătînd o nouă semnificație în configurația casei. Albă fusese şi pînă atunci, fiindcă era văruită, dar albeața ei era afumată, pătată şi acoperită de muşte ca vacile sărăcăcioase din mahălălile oraşelor. Prin dadaia, bucătăria devenise robust albă ca vitele care pasc iarbă de munte. Ferestrele străluceau, avînd oale cu garoafe. Tingirile şi vasele nu mai erau unsuroase de grăsimi; metalul lor scăpătat şi înjosit îndeobşte, înviase ager, purtînd numai semnul focului şi demnitatea acestei lupte. Cuțitele sclipeau tăios ca limba coasei cînd se duce la cîmp cu zorii şi se întoarce cu amurgul. Într-un colț, o laviță acoperită cu lăicer. Deasupra ei, icoane vechi, o candelă de argint cu pahar roşu, şi parfum de busuioc uscat.

Dacă Bistrița ar fi trecut o clipă prin fața acestei odăi în care o bătrînă cu straie negre muncea de dimineață pînă seara fără să cînte, n-ar mai fi recunoscut-o pe Smărăndița Merişor, dar ar fi ştiut că încăperea aceea nu e de acolo, ci din satul Buhalnița, lipsindu-i numai cocostîrcul de deasupra şi munții din spate.

Acolo, dadaia era un fel de stareță. Nu numai Luli, dar şi cei mari îi spuneau dadaia, considerînd-o şi tratînd-o cu deferență. Toate cheile gospodăriei erau pe mîna ei, fără ca nimeni să-i ceară vreo socoteală. Ea se îngrijea de lemne,

legume, şi toate cele trebuitoare casei, avînd mîna liberă. Tot ea tocmea fată în casă — îndeobşte fete curate de la țară, — pe care le învăța gospodăria, ținîndu-le din scurt pînă cînd se măritau, cu binecuvântarea ei, şi plecau să fie gospodine la casa lor.

De cînd însă Lucica devenise Luli-boy şi apoi Luli, dadaia se posomorise şi mai tare, fața ei căpătînd o uscățime ascetică, fiind din ce în ce mai tăcută. Uneori, zile întregi nu scotea nici o vorbă. Se scula de cu noapte, se ducea în piață unde făcea singură cumpărăturile, apoi deştepta pe fata din casă, punînd-o la treabă, servea lui Luli cafeaua cu lapte cu pîne prăjită, unt şi miere, supraveghindu-i plecarea la şcoală, şi-şi continua munca într-o singurătate şi o muțenie de pustnici. Chiar şi cu Luli vorbea tare puțin, deşi o îngrijea direct continuînd sa-i facă ea singură grijitura în odaie.

Cînd se întorcea de la şcoală, Luli trecea dintîi pe la ea. Dadaia o săruta pe frunte, îi cerceta o clipă obrajii şi ochii — să vadă cum arată, dacă nu-i prea obosită — şi-şi căuta de treabă mai departe. N-o întreba nimic. E drept că Luli îi spunea neîntrebată ceea ce ar fi putut să o intereseze: notele căpătate la şcoală, cum erau profesoarele, întîmplări cu elevele. Luli ştia că o ascultă cu mare interes, deşi nu intervenea deloc. Dar de cînd dadaia nu mai spunea poveşti, Luli se deprinsese cu tăcerea ei de corb solitar. Nu numai că se deprinsese, dar îi şi plăcea, fiindcă şi Luli, din ce în ce, avea nevoie de tăcere. După epoca poveştilor, poate că limbuția dadaiei ar fi îndepărtat-o de ea, micşorînd prestigiul povestitoarei de altădată — aşa cum se întâmplă îndeobşte cu servitorii care te-au ținut în brațe cînd erai mic. Însă tăcerea demnă, posomorită, dar devotată, a dadaiei, continua fără întrerupere vechea lor tovărăşie, făcînd-o posibilă şi pe cea de acum. Cînd se numea Lucica, era în brațele dadaiei ca un pui de veveriță într-un brad care duce spre cer; Luli-boy devenise veveriță cu drumuri multe — spre casa Gabrielei, pe acoperiş, la

şcoală —, dar bradul tot acolo era. Cu o umbră lungă care o însoţea ca o privire din urmă. Şi cum nu pleacă brazii, nici dadaia nu plecase. Ea nu era atît gospodina casei, cît prezenţa de lîngă Luli. Asta o ştiau toţi. Acest adevăr, însă, era subînţeles. Pe faţă, dadaia era o veche servitoare credincioasă, care beneficia de un alt tratament decît slugile obişnuite. Cînd plecau în lunile de vară undeva, la mare, la munte sau la vie, dadaia îi însoţea în clasa treia. Tot ea hotărîse astfel. Cu ani în urmă, într-o vară pe care trebuiau să şi-o petreacă la mare, mama lui Luli o descoperise pe dadaia făcîndu-şi bagajele.

— Ce faci, dadaie?

— Plec.

— Unde?

— Cu Lucica.

Afirmase simplu, dar imperativ, un drept şi o datorie.

— Ce ne facem cu ea? se întrebaseră stăpînii într-o discuţie cu cifre.

Dar o acceptaseră ca pe un bagaj necesar fetiţei lor. La mare însă, dadaia dovedise un dar de-a improviza o gospodărie de vară, chiar în locuri necunoscute, care cruţase de multe cheltuieli, lipsuri şi neajunsuri sîcîitoare^ pe stăpînii ei. Aşa că de atunci o luaseră cu ei, înscriind-o în program, fără să mai ofteze.

Cînd Luli plecase la vie, împreună cu Gabriela, nimeni nu se mirase că dadaia o însoţeşte, deşi nu ceruse voie nimănui — fiindcă dreptul cuiva, mai ales pentru un jurist, nu e un hatîr, ci o afirmare firească.

Cu toate acestea, dadaia nu cercase niciodată să o izoleze pe Luli de ceilalţi, zidind-o în devotamentul ei exclusiv. Niciodată nu se uitase cu ochi răi la afecţiunea Lucicăi pentru alţii. Cînd soţii Novleanu se mutaseră la Galaţi, învecinîndu-se cu părinţii Gabrielei, şi cînd începuse prietenia lui Luli cu „Gabica”, dadaia nu pusese nici un fel de piedică. Poate că ea mai mult decît toţi — şi cu poveştile ei, şi cu amintirile ei — stimulase spiritul de

independență al lui Luli, mîndria libertății, dorul de viață deschisă. Căci şi căminul soților Novleanu avea stigmatul calității familiilor moldoveneşti: o moleşitoare atmosferă intimă, care face prin contrast viața de afară prea aspră, dînd copilului care vede acest contrast dorința de-a fi mereu mic şi ocrotit în casa părintească, ferit de viața de-afară, care-i apare ca o primejdie. Astfel, energia copiilor se sleieşte treptat, ca picioruşele chinezoaicelor închircite în tradiția pantofului de lemn. De asta nicăieri aiurea mai mult decît în Moldova, oameni în genere, şi sciiitoiri îndeosebi, nu vor manifesta o mai statornică nostalgie a copilăriei. De-atunci începe teama de viață, în loc să încolțească pofta ei.

Crescută însă lîngă sufletul bistrican al dadaiei, impregnată treptat de vigoarea potolită a acestei femei de la munte, Luli, încă de pe vremea cînd era rățuşcă, ascultase mesajul răților sălbatice.

Iată de ce, fără să aibă nici o predilecție pentru bucătărie, Luli intra în casă numai pe-acolo, dînd astfel o dovadă zilnică de prietenie devotamentului cu păr alb şi tăcere mîndră.

*

Luli intră în bucătărie ca cineva fugărit.

— Bună ziua, dadaie.

îi întinse fruntea aproape rîzînd: expresia fericirii nu e un rîs, e numai strălucirea lui pură.

Dadaia o sărută pe frunte. Era la fereastră. Îşi stropea florile. Nişte garoafe mari. De acolo privise scena de la poartă. Acum privea obrajii Lucicăi. Aveau culoarea garoafelor, amintindu-i şi de obrajii unei Smărăndițe — înainte de-a se numi Merişor —, după ce trecea o plută pe Bistrița.

— Cum ți-a mers la şcoală?

— Bine, dadaie. Am să capăt notă bună.

— Şi acela cine-i? o întrebă dadaia, arătînd cu o mişcare a sprincenelor îmbinate spre Catul Bogdan, care se îndepărta încet, întorcînd mereu capul.

— Acela?...

O clipă, ochii lui Luli îl întovărăşiră printre garoafele respirate, în timp ce buzele i se desfăcură într-un zîmbet moale. Deşi era soare de dimineaţă afară, sufletul îşi învăluia într-un abur lunar imensitatea de munţi albaştri.

Se scutură.

Glumi, uitîndu-se la dadaia pe subt gene.

— Ci-că om bun, dadaie. Moşu nu ştie poveştile noastre cu Dumnezeu care-a luat chip de om şi a venit pe pămînt... Auzi, dadaie?

— Aud-aud, dădu ea din cap. N-am surzit.

— Moşu a vrut să-l muşte. Ce ştie el?...

Dadaia dădu să spuie ceva, dar se stăpîni. Rupse două garoafe, întinzîndu-i-le:

Du-te şi te odihneşte înainte de masă.

Luli răspunse cu cîte-o sărutare pe fiecare obraz pentru cele două garoafe, şi se duse în casă. În urma ei, dadaia rămase posomorită la fereastră, privind dincolo de poartă, cu ochi tăioşi.

Şi spuse atît, ca pentru ea:

— Moşu ştie el ce face. Da' Lucica-i tînără...

Nu îndrăzni să se uite la icoane, fiindcă şi cu ochii înspre ele, tot ar fi oftat.

Dar se uită la garoafele îmbobocite, şi Ochii i se luminară, fiindcă tare îi plăceau garoafele roşii.

VI

CU TOATE CA VEÎSTA LUI LULI dovedea vechimea unei căsnicii, Angelica Novleanu era ca

şi în anul logodnei: virginal tînără. Blondă, cu ochi albaştri, obraji albi, mîni albe, picioare mici, dădea impresia de fragilitate a statuietelor păstrate subt glob de sticlă. Timpul n-o îmbătrînise: o demodase. Nici maternitatea nu dăduse plenitudine şi autoritate acestui porţelan timid, în care sufletul era o mică arietă invariabil grațioasă.

De loc din Bîrlad, îşi făcuse studiile la maicile din Galați, concepînd de atuncea viața ca pe o caligrafie fină, cu acuarele marginale. Maicile o adorau. Şi ea pe ele. În ietacul ei, la căpătîi, mère Anne-Marie, mère Félicitée, rămase în fotografii, continuau să vegheze asupra veşnicei lor eleve care de altfel păstrase intacte raporturile cu ele, epistolar, reluîndu-le activ şi direct, de cînd se înapoiase mamă şi soție la Galați. Aşa că, deşi bîrlădeancă, Angelica Novleanu crescuse într-un fel de Franță pastelizată la umbra maicilor catolice, căpătînd de atunci o distincțiune desuetă. Vorbea franțuzeşte corect, scria ascuțit şi ordonat fără greşeli de ortografie, cînta la clavir, picta flori, broda, ştia să facă *matdeleine-e*, compoturi, *sucre-d'orge*, tarte fine; nu vorbea tare niciodată, şi deşi era veselă de felul ei, rîzînd uşor pentru nimica toată, bucuriile ei erau mai cuminți decît tristeța.

Teodor Novleanu se îndrăgostise de ea văzînd-o la fereastră într-o vacanță. Şi el era bîrlădean, dar urma la Facultatea de drept, din Bucureşti. Fereastra aceea devenise icoana lui romantică. Acolo apărea uneori Madona blondă cu ochi albaştri cetind o carte; de-acolo veneau acorduri de pian, în amurguri de vară cu tei înfloriți prin colbul Bîrladului sau prin ploile lui. O vară întreagă o privise numai, adorînd-o de la distantă. Apoi începuse să fure toate florile oraşului, atîrnîndu-i-le la fereastră. Asta într-altă vacanță. Apoi începuse anotimpul scrisorilor cu vorbe ca florile. Angelica le păstra într-un saltar, legate cu fundă de culoarea ochilor ei. Trei ani durase această idila, cunoscută şi de sergenții zilelor, şi de sergenții nopților de vară.

Angelica se destăinuise prin scrisori, maicilor de la Galați. Maicile scriseseră mamei Angelicăi. Aceasta adusese vestea stăpînului casei care, la rîndul lui, se informase, înainte de-a lua o hotărîre. Tînărul Teodor Novleanu era fiul unic al primului-preşedinte al Tribunalului din Bîrlad. Fata avea ceva zestre, băiatul avea carieră şi părinți de ispravă.

Astfel, Angelica devenise doamna Novleanu, convertind în căsnicie eternă unica idilă a tinereții ei.

Opinia publică din Bîrlad spunea: menaj ideal. Nu se înşela. Deşi o avea alături în patul şi viața de toate zilele, Teodor Novleanu o situa la aceeaşi fereastră romantică, la care-i apăruse. Viața n-o alerta, cruțînd-o de tumult de dramă, de prefaceri, lăsînd-o în cămin ca în- tr-o seră. Nu-şi spuneau „tu" unul altuia, ci „mata". Angelica avea un respect filial pentru Teodor Novleanu. Toate distracțiile lor exterioare casei erau comune. Nu se certau niciodată, fiecare grăbindu-se să cedeze celuilalt. El muncea ordonat şi intens, distingîndu-se încă de la începutul carierii prin obiectivitatea şi claritatea anchetelor judiciare. Ea, acasă, făcea un fel de gospodărie fină şi decorativă, îngrijindu-şi casa cum îşi îngrijesc pisicile blănița moale; iar la bucătărie ocupîndu-se din cînd în cînd de compoturi, dulcețuri, tarte, şi în genere de dulciuri. Apoi, în aşteptarea lui Teodor — căruia-i spunea Theo — îşi trecea timpul cîntînd la clavir Grieg, Brahms, Chopin, Chaminade, scriind lungi scrisori maicilor de la Galați, pictînd flori — fără să se murdărească —, brodind şi cetind mai cu seamă cărțile lui Pierre Loti — al cărui portret în culori figura la loc de cinste printre măicuțele catolice — şi versurile lui Verlaine, Samain şi Rodenbach.

Amîndoi doreau un copil.

— O fetiță...

— Da, o fetiță,, consimțise Teodor Novleanu, care nu îndrăznea să o contrazică.

Angelica dorea o miniatură, devenind mai degrabă fetiță cu păpuşi, prin această dorință, decît mamă. Venise fetița cu ochi negri, parcă intr-adevăr adusă de barză din vîntul şi vigoarea unei năprasnice primăveri, căci deşi mai mică decît copiii normali în întîiul contur al vieții, de-atunci umpluse casa neliniştitor cu imperativa ei prezență.

Apoi venise, parcă providențial trimisă de acelaşi vînt, Smărăndița Merişor de pe Bistrița, cruțind-o pe Angelica de efortul unicei lupte pe care i-o pregătise viata, trimețindu-i o solie intimă: fetica cu ochi negri. Aşa că de fapt, dadaia o crescuse pe Luli, părinții ei rămînînd fară de ea un fel de bunici tineri, dar tot atît de blînzi ca şi cei cu păr alb.

Căci deşi judecător de instrucție — evoluase aproape invariabil în această funcțiune —, Teodor Novleanu n-avea nici o asprime inchizitorială, nici un tic de dictator. Calmul şi urbanitatea lui erau proverbiale printre magistrați şi cunoscuți. Pentru el, funcțiunea de jude instructor nu era un echivalent juridic al patului procustian, diferențiindu-se prin această ciudățenie strict personală de mai toți colegii săi: obsedați de idealul procustian al Ordonanței Definitive. Teodor Novleanu avea o curiozitate ştiințifică a adevărului în dramele omeneşti deferite justiției. Căuta să-l descopere, concentrat ca un jucător de şah, sau ca un bacteriolog cu ochiul în microscop. Nu țipa, nu amenința nu lovea, nu încerca să intimideze sau să terorizeze pe nimeni prin violența legala sau prin versiunile ei umane. Nu smulgea mărturisiri, nu abuza de dreptul de-a aresta, care la unii devine o voluptate. Anchetele sale erau foarte lente, dar fără lacune, ducînd la dezlegări pe care nici o instanță nu Ic infirmase. Nimeni nu-l deranja cu fleacuri. Nu i se dădeau decît afacerile mari, fiind socotit ca o autoritate în această direcție. Cabinetul său avea prestigiul cabinetului unui procuror general. Acolo audia martorii şi pe împricinați, de la unu la şapte, ordonanțele definitive redactîndu-le în biroul său de acasă, începînd de la cinci

dimineața, oră la care se deştepta invariabil, făcîndu-şi cafeaua neagră în ibricul pregătit de Angelica de cu seară.

Un singur abuz: tutunul. Şi trei slăbiciuni: Angelica, Luli şi cafeaua neagră. Se socotea un om perfect fericit, aşa cum era, cu aceste tovărăşii de viață şi muncă.

Acum, de cînd Luli devenise domnişoară, cea mai mare bucurie a lui era să iasă la plimbare cu „fetele lui". Veneau uneori amîndouă, luîndu-l de la Tribunal. Brațul drept Angelicăi, brațul stîng lui Luli, şi el la mijloc. Între ele era vesel ca un lucrător dumineca, şi mîndru de amîndouă.

„Moşneagul cu fetițele lui": aşa spunea, deşi nu era deloc moşneag. Era alb, cu părul tuns scurt şi avea o față mobilă de actor comic cu nas mic. O vivacitate tinerească în mişcări. Cînd rîdea. dinții rîâeau albi în rîsul feții. Cu toate că se rădea complet, obrajii păstrau o uşoară sclipire albă. Aşa că în întregime, capul părea sculptat în calcarul stîncilor Balticului: ochii albaştri întregeau limpezi amintirea coastei de argint pe care capul lui o evoca. Cu toate că ducea o viață sedentară, nu se îngrăşase. Uscată şi fața, uscat şi trupul, cu mini lungi şi fine, care afirmau paternitatea mînilor lui Luli, ca şi fruntea mică dar lată şi proiectată în afară.

La brat cu fetele lui, avea tendința să le răsfețe, ca şi cum într-adevăr le-ar fi fost tată amîndorora, atunci sosit dintr-alt oraş ca să le scoată de la internat şi să le distreze. Le ducea la cofetărie sau la aperitive, le plimba cu trăsura sau cu barca, întorcîndu-se prea tîrziu la masă. Intrau toți trei pe la bucătărie şi el, cu un aer spăsit, le acoperea cu un brat, spunînd dadaiei, ca şi cum ea ar fi fost directoarea pensionului:

— Dadaie, eu sînt vinovat.

Iar cu mîna cealaltă scotea de la spate, cu un aer de scamator, o oală cu garoafe.

Mîncau împreună numai seara. Teodor Novleanu prînzea singur la unsprezece jumătate, asistat de Angelica. Astfel putea să mănînce fără grabă, acordîndu-şi şi o pauză

recreativă de o jumătate de oră, înainte de-a pleca la Tribunal, unde sosea exact la unu fără zece pregătindu-şi lucrările curente.

*

Luli intră în sofragerie cu obrajii şi garoafele.

Angelica prepara cafeaua. Teodor Novleanu îşi isprăvise compotul. Amîndoi o priviră, uitîndu-şi ocupaţiile. Cafeaua se revărsă bolborosind întunecat peste ibric. Îmbrăcîndu-l într-o pelerină de lutră veche.

— Lasă mata, Angelico, să nu te opăreşti.

După ce-i luă ibricul din mînă. Teodor Novleanu o cuprinse din nou pe Luli în ochii lui albaştri. Cu ibricul deasupra flăcărilor, avea într-adevăr un aer de scamator.

Luli zîmbea.

Angelica îi privea cînd pe unul, cînd pe altul, ca şi cum amîndoi i-ar fi ascuns un secret.

— Luli, ai dat o teză foarte bună. De unde ştiu? Uitîndu-mă numai la ochii şi obrajii matale — ai să-mi spui. Nu. Uitîndu-mă la cele două garoafe. Ca să sacrifice dadaia întîiele ei garoafe înseamnă că s-a întîmplat un mare şi fericit eveniment, pe care ea l-a aflat dintîi. Aşadar, domnişoară Luli, felicitările noastre. Secundo: dar părinţii matale erau atît de siguri de acest succes, încît fără să aştepte rezultatul tezei, ţi-au şi pregătit răsplata. Care-i? Acuma să te văd, studenta! Ci-că...

Luli se uită la Angelica, dar nu văzu decît o mirare candidă pe faţa ei.

Lăsînd cafeaua acoperită cu capacul să se odihnească, Teodor Novleanu umblă în bufet, scoţînd din fund o tăviţă pe care pregătise trei impunătoare tartine cu icre moi.

Gabriela era în odaia ei. Aşa că Teodor Novleanu primi numai două sărutări, şi o garoafă la butonieră.

Luli intră cu tartinele şi garoafa în odaia Gabrielei.

— Gabico, uite ce-ţi trimite papa.

De la masa de lucru unde era aplecată asupra unei scrisori începute, Gabriela ridică spre Luli ochi ameţiţi.

— Ei, Luli, ce-ai făcut?

— Bine. Foarte bine.

— Bravo. Cine mai era pe-acolo 7

Luli ridică din umeri.

— Nimeni. Fete, profesori...

Garoafa din mînă continua să fie semnul obrajilor ei

— Dar tu ce scrii, Gabico?

Instinctiv, dar inutil, Gabriela îşi acoperi scrisoarea cu mîna.

— O scrisoare...

Şi semnul Gabrielei tot garoafa din mîna lui Luli era.

Se aşezară amîndouă pe marginea ferestrei deschise, mîncîndu-şi tartinele, cu spinarea în soare şi fruntea în gîndurile lor.

Lampa de pe masa Gabrielei arsese toată noaptea, dar nu pentru teza de doctorat. Sufletul ei fusese nesomn ca încăperile de noapte în care luna îşi trimite crinii somnambuli. La căpătîiul ei pusese grămăgioara de flori de tei, pe care i-o dăduse Luli dimineața cînd se întîlniseră la capătul Uliței Domneşti. Parfumul lor avea ceva bătrînesc, de altădată, nu fiindcă florile erau vechi, dar fiindcă duceau gîndul spre bronşitele copilăriei cînd părinții se îmbunează în jurul patului copilului, adunîndu-i o dată cu tizanele medicinale şi răsfățul. Cu fața în sus şi mînile subt cap — stinsese lampa — într-o plutire blîndă, crezuse că aşteaptă somnul care e pe-aproape. Tumultul acelei zile o ostenise. Arsese prea tare. Se potolea, într-un fel de împăienjenire vagă, lăsîndu-se treptat acoperită ca de-o ninsoare de parfumul florilor de tei, venit din amintirile copilăriei. Somnul acela o aştepta, dar îl speriase, alungîndu-l cu o mare bătaie de inimă. Căci secunda acelui somn care abea-i închisese genele, le deschisese in vis pe-ale celor doi ochi negri care o priviseră adînc în cancelaria şcolii...

Se deşteptase tot în patul ei, tot în aceeaşi încăpere, dar parfumul florilor de tei îi viscolise în obraz toată splendoarea soarelui de vară.

De atunci începuse alt zbucium, parfumul teilor făcînd punte de aur pe care ziua trecută intrase în noapte ca o armată cu făclii aprinse într-o cetate cucerită.

Iubea.

Fîlfîirea unui steag imens plutea deasupra sufletului învins.

Tot ce, ştiut, se învechise, trăit, devenea nou. Inima-şi trimetea bătaia în fiecare gînd, ca un galop de soli călări trimişi de un împărat spre toate hotarele.

Trufia de-a iubi, de-a te şti vast, acoperit de uralele mulțimilor din tine.

în tine ca un cer de august în ploaia lui de stele.

Secundele nu mai erau treptele de pivniță sau de pod ale timpului, ci terasele lui, tipsiile imensității lui oferite.

Acest marş triumfal în necunoscutul ființei ei îi dăduse pentru întîia oară imperioasa nevoie a scrisului. Aprinsese lampa. Şi cu mîna în friguri ca buzele unei Pythii, scrisese pînă dimineața vorbele de aur ale întîiului delir al dragostei. Mai mult imn decît scrisoare. Gestul de aur al soarelui, apărut cu coasa în holdele propriei lui lumini, acolo o găsi, la masa de lucru, cu lampa aprinsă. Nu recitise. Privise numai foile acoperite de un scris mărunt, nervos, dezordonat. Sufletul roia încă.

Se ridicase de la masa de lucru. Întîlnise uşa odăii lui Luli. Şi în acea clipă ştiuse că şoimul enigmatic pe care-l simțise pe umărul lui Luli atunci cînd se revăzuseră după o lungă absență —, acum era pe umărul ei.

Se culcase, glorios ostenită, pe pat ca pe un scut, deşteptîndu-se tîrziu, după zece, în zgomotele familiare ale casei, printre care se strecura timid, fără pasiune, o nocturnă de Chopin, cîntată de candoarea Angelicăi.

Abea după ce se îmbrăcase, revenise la paginile nopții. Se aplecase asupra lor, cu sufletul ca un cer boltit peste

înflorirea teilor, nară imens albastră. Cetise un rînd, două, trei, o pagină, alta — şi ostenise mirat la început, apoi dezamăgit, trist, veşted.

Sufletul de astă-noapte era în pagini ca nocturna de Chopin subt degetele Angelicăi.

Iar recitise tot, de la început.

Rupsese, dar nu cu mîni triste, ci cu mîni de flăcări atunci izbucnite, fiindcă iubea. Întîlnise dragustea, nu talentul. Tot atît de nobilă ca şi talentul, dragostea nu era pentru toţi, ci pentru unul singur: dar şi podoabă prin ea însămi, nu prin forma ei.

Şi începuse cu mîni de spovedanie o scrisoare. O începuse numai, şi se oprise, cuprinzîndu-şi tîmplele în mini. Se temea. Nu e uşor să scrii unui scriitor! Ş-apoi în mulţimea de scrisori pe care desigur că le primea de la tot felul de admiratoare, scrisoarea ei n-ar fi adaus decît uniformitatea unui alt anonimat divers. Acolo, în cancelarie, ochii lui se opriseră asupra ei, izolînd-o de ceilalţi, iar vorbele lui parcă ei ii oferiseră teii nopţii de vară. Dar era asta mai mult decît un omagiu vizual şi un madrigal cald? Ar mai fi recunoscut-o în altă parte? Nu avusese oare numai semnificaţia unei recreaţii improvizate de-a lungul fadei ceremonii din cancelaria şcolii?... Poate că o fereastră cu soare, sau una cu grădini, ar fi jucat tot atît de bine rolul pe care-l jucase ea pentru el, în timpul acelei constrîngeri acceptată politicos...

Dar ochii... ochii... Le simţea mereu tumultul întunecat în inima ei, în tîmplele ei. Ochii aceia nu minţeau, nu erau expresia unei curteniri; altceva apărea în ei, ca nopţile în care nu vezi teii, dar şi mai aproape învăluitor le simţi parfumul care devine o respiraţie a nopţii pe obraz.

Rupsese scrisoarea începută, începînd alta in care cîntecul nopţii reapărea.

Astfel o găsise Luli.

Acum erau alături la fereastră.

Vara se rezema de umerii lor. cu palme uşoare de soare. Văzduhul era auriu, limpede şi dulce, ca şi cum mierea teilor n-ar fi început în faguri, ci în cer. S-auzeau bătăi moi de frunze, mătăsoase şoapte de ierburi, bondari care intrau în flori, căptuşiți de polen, greieri, muşte, albine: marele murmur care tremură în amiezele verii, eternul psalm.

Gabriela o privi pe Luli. Îşi respira garoafa, cu capul rezemat de lemnul cald al ferestrei. Obrazul ei alb de tinereță, cu păr ca afinele revărsate din cofiță, părea că-şi soarbe beția solitară din cupa roşie a garoafei.

Întîlni ochii Gabrielei.

— Gabico, cred că n-am să mai scriu...

— Cum, Lorelei? Şi ce-ai să faci?

— Am să mă bucur de viață.

VII

CÎTEVA ORE DESPĂRȚEAU NUMAI teza de dimineață — veselă teză — de cea începută la patru după-amiază. dar între ele era prăpastia esențială dintre cîntec şi tusă, dintre dans şi corvadă, dintre primăvară şi ger.

Corbul sinistru al acestui îngheț avea redingotă şi era profesorul de latină Onisifor Brebu, poreclit „clinele roş, hiena, ciuma bubonică" [...] Un repetent cu musteață şi revolver slobozise în el trei gloanțe: exact media din catalog. Îl nimerise, dar [...] scăpase cu viață, redevenind după ieşirea din spital exact ceea ce spuneau poreclele despre el.

[...] Avea păr roşu, țepos, ochelari, paloare de canceros şi o expresie acră de om care s-ar hrăni cu rițină şi lămâi verzi. De cînd era profesor, notă mai mare de şapte nu pusese. Explicația: „Homer zece, Onisifor opt, şapte ajunge pentru nătărăi". Ura sporturile, cu toate că-l admira pe

Homer; dar, „quod licet Jovi...” Profesorilor de gimnastică abea le răspundea la salut. Dacă frumusețea n-ar fi fost involuntară şi remediabilă prin timp, pe toate elevele suspecte de aşa ceva le-ar fi lăsat repetente.

Încă de pe prag, elevele şi-l simțiseră duşman. Le vorbise un sfert de oră, invocînd mereu sabia lui Damocles.

Cum ținea în mînă o scobitoare cu care-şi cerceta urechea, gesticulînd apoi cu ea, o elevă zîmbise. Onisifor se ridicase de pe catedră, ca Attila în scări. Eleva leşinase. Omagiul acesta îl calmase. Dar teza începuse cu obraji palizi şi mîini reci. Scobitoarea lui Damocles apărea pretutindeni, fără ca nimeni să audă paşii lui Onisifor. Avea an miros veşted de dulap cu gîndaci şi pine mucegăită, car e circula din elevă în elevă. Geamurile erau ermetic închise. Le ferecase de la începutul discursului, după ce verificase dacă nu pîndeşte nimeni pe-afară. Parcă se pregătea pentru un viol. Textul care trebuia tradus în latineşte era o adevărată acrobație gramaticală. Dificultățile apăreau imediat, impunînd candidatelor un efort care încrețea frunțile şi îmbătrînea fețele. Aveai impresia că limba lui Horațiu e o boală înrudită cu cancerul, care începe cu o teză şi se isprăveşte cu o notă. Amfiteatrul lua o înfățişare de spital cu bănci în loc de paturi.

De cîteva ori, eleva Lucia Novleanu privise spre fereastra închisă şi spre uşa care nu se mai deschidea. Pe fereastră zburase dimineața, pe uşă intrase amiaza [...]. Luli pornise de acasă însoțită de Gabriela.

— Luli, ai emoții?

— Da.

Avea.

Nu din cauza tezei la latină.

Dar de acasă pînă la liceu nu-L întîlnise, deşi ochii îl căutau pretutindeni.

Nici Gabriela nu-L întîlnise în cancelarie. Făcuse în schimb cunoştință cu Onisifor Brebu, care era acolo de Ia

trei jumătate, pregătind conştiincios masacrul inocenților. O privise cu ochi bănuitori.

— Sînteți în comisiune?

— Nu. Sînt suplinitoare la franceză.

— Aha! Aveți eleve... protejate.

— Una singură.

— Aş putea să ştiu...

Amabilitatea formală a întrebării căpăta alt sens prin expresia feții, care oscila între rînjet şi crampă, abea ilarizate.

— Carp Virginia.

— Carp Virginia, repetase Onisifor.

Nu exista decît o singură Carp Virginia: elevă într-a patra.

Gabriela plecase imediat după această farsă improvizată, lăsîndu-l [...] să caute în catalog cu ochelarii pe nas, ca lupul care-o aştepta pe Scufița Roşie îți patul bunicei, cu boneta şi ochelarii ei.

Oraşul era palid în arşiță. Nu se vedea nici un nour, dar strălucirea soarelui părea exaltată de încercuirea unei furtuni. Neclintit, aerul era îngreuiat de parfumuri ca o tolbă cu fazani ucişi. Gabriela trecu prin fața hotelului „Palace", fără să-L întîlnească. Avea la ea o scrisoare. Cumpără mărcuțe, le lipi. Trecu pe lîngă o cutie, pe lingă alta, pe lîngă alta. Toate cutiile de scrisori aveau expresia Sfinxului. Gabriela îşi simțea brațul paralizat pentru acest simplu gest de-a pune o scrisoare în cutie. Era mult mai greu decît îşi închipuise. Amina mereu. Recapitula mintal cuprinsul scrisorii, căutînd să-şi închipuie ce-ar crede şi ce-ar simți ea dacă ar fi bărbat, primind o astfel de scrisoare de la o fată pe care nici n-o cunoştea... decît din vedere.

În romanele lui, Catul Bogdan era aspru cu femeile din clipa în care se dezvăluiau prin vorbe şi comportări. Atîta vreme cît erau numai o apariție plastică, frazele lui descriptive le confereau un prestigiu liric. Erau cadînele de

la fereastra seraiului; ochii lor aveau genele enigmei, îndrăgostirile eroilor lui nu erau de fapt decît dezagregarea cîtorva clipe de mister inițial, apărînd mai mult ca o intoxicare cu zbucium, cu luptă, cu nelinişte, cu chin. Eroii lui evoluau de la necunoscutul liric la cunoscutul analitic, dragostea devenind pretextul acestui proces de intoxicare şi dezintoxicare. Îi reveneau fraze din romanele lui: „Gioconda nu e o biografie, e zîmbetul feminin al unei eterne tăceri. Sînt foarte rare femeile care pricep lecția de destin a Giocondei. Frumusețea lor aspiră la elocvență, crezînd că dragostea poate fi şi un succes oratoric." Sau: „Vorba e dată bărbatului pentru a exprima puterea pe care o personifică şi muşchii săi; iar femeii, ca şi genele, pentru a umbri. Nici o femeie nu şi-ar tunde genele. Dar care-i femeia care renunță la abuzul de vorbe?"

Sau: „Dacă femeile ar fi mute, bărbații ar fi mult mai nenorociți. Scăpați de permanența unei limbuții, n-ar avea decît beneficiul superficial comod al acestei tăceri. Dar femeia devenită tăcere ar imensifica orice dragoste chinuind-o nu cu muştele meschine ale vorbelor, ci cu vulturii prometeici ai enigmelor nedezlegate."

Sau: „Femeile care au murit tinere devin şi mai frumoase, patetica tăcere a mormîntului redîndu-le ceea ce Vinci a dat Giocondei".

Sau: „Spui: am ascultat un discurs. Dar dragostea niciodată nu va spune: Am ascultat o femeie. Femeile însă nu ştiu să asculte decît vorbele dragostii, nu şi gîndurile ei..."

Pentru Catul Bogdan, ea era o tăcere nouă.

Trecea prin fața unei oglinzi. Îşi apăru sieşi ca altcineva întîlnit pe stradă. Era încă în anii cînd femeile nu caută oglinzile-voal, cu penumbră şi abat-jour, care lasă ochilor iluzia că fardul e un ten şi masca realitatea unei vrîste sau a unei victorii. In evidența orbitoarei oglinzi, îşi întîlni emoționant certitudinea frumuseții tinere. Obrajii netezi, cu un oval de medalion în care-i o petala de trandafir alb,

genele tremurător întîlnite cu ele înşile, ca aripa rîndunelii în apă limpede, şi buzele... Aveau într-adevăr surîsul adolescenților lui Vinci. De subt pălărie, cîteva fire zburlite puneau o vibrație de rugină în jurul tîmplelor, dînd ochilor catifelarea prunelor coapte, şi obrajilor gingăşii de brumă la începutul lui septembrie...

Un domn care trecea pe lîngă ea se opri zîmbitor, îndărătul confruntării narcisiste.

— Nu vă deranjați, duduie...

Gabriela pomi repede, avînd, chiar şi după vulgara ofrandă a privirilor din urmă, conştiința cochetă a trupului cu forme dulci, gol în apa uşoară a rochiei de vară.

Zîmbetul din oglindă statuia pe buze. Trecu pe subt tei, simțindu-i feminini în foşnitoarele lor crinoline brodate cu fir. Erau numai tăcere şi parfum ascuns subt franzele lor de umbră... Da, scriitorul avea dreptate. Condiția dragostii e să caute, nu să descopere, să vrea să ştie; fără să afle, să fie ritmul unei continue mişcări spre un orizont mereu văzut, dar mereu îndepărtat. Mai mult decît curiozitate: nostalgie: Sînt emoționante numai femeile care-ți dau nevoia să le respiri: o respirație sufletească de îmbătare. Această senzație i-o dăduse Luli cînd o revăzuse schimbată pe peronul gării Galați, după o despărțire de cîțiva ani. De altfel, prestigiul pe care-l avea Luli față de ea era de esență, lirică, nu cerebrală. De cînd o ținea minte pe Luli, o ştia fără s-o cunoască. Cu toată vitalitatea ei copilărească, puțintel băiețească în anii dintîi, apoi treptat feminizată, Luli era o „tăcere". Sufletul ei era un parfum ascuns: poate tocmai de asta parfum. Nu „informa" pe nimeni despre ea. Se ascundea parcă şi mai bine după viața ei sonoră. Luli ştia mai mult şi mai multe despre Gabriela, decît Gabriela despre ea cu toate că multă vreme nu fusese decît mărțişorul viu al Gabrielei, pajul ei. căprița ei. Aşa că pe cînd Luli nu aducea decît deprinderea unei camaraderii împărtăşite — ea-i aducea şi o emoție mai mult decît admirativă, conferind iui Luli o superioritate pe care poate

că în realitate nu o avea. Nu era nici mai cultă, nici mai deşteaptă decît Gabriela. Talentul... Lorelei... Era într-adevăr Luli o Lorelei? Cîteva manuscrise rupte. Şi apoi: „Pe harfa răsturnată a ierburilor tale, Vară...” Atît ştia despre Luli. Şi talentul ei tot o „tăcere” era. Dar acesta era farmecul lui Luli: să apară în tăceri ca parfumul teilor în frunza lor de umbră. Căci şi acuma cînd era pe punctul dacă nu de-a-i contesta calităţile, măcar de-a se îndoi de ele, de-a-i micşora creditul liric acordat pînă atunci, — Luli tot o emoţiona. Darul acesta spontan, instinctiv, poate complect inconştient de-a se situa în sufletul oamenilor dincolo de raţional, într-o emotivitate intrigată, Luli îl avea desigur.

În fond, Luli realiza femeia-tăcere a lui Catul Bogdan cu o prospeţime sporită de norocul frumuseţii ei exotice.

Şi deodată, Gabriela simţi o imensă uşurare, ştiind-o pe Luli acoperită de mulţimea şcolară a colegelor ei, de bănci, de catalog, de bacalaureat Nimic n-ar fi ascuns-o mai bine lui Catul Bogdan, decît prezenţa ei la un examen prezidat de el.

Teii rămîneau Gabrielei.

Teii, vălul fluturător al verii, prins de umerii ei.

Ajunse la „Monument”. Avu un gest juvenil cu mîna în urmă, trimeţînd parcă parfumul teilor peste tot oraşul.

Intră în grădiniţa periferică. O străbătu, oprindu-se pe malul rîpelor lutoase de la marginea Galaţului. Apele din fund ardeau argintiu în arşiţă. Venea dintr-acolo miros de apă toropită şi de nămol, şi un uguit senzual de broaşte voluptuoase.

Gabriela luă scrisoarea, o fărîmiţă mărunt, şi semănă, cu un gest de creangă înflorită, zborul de fluturi al celei dintîi tăceri.

VIII

LULI NU SE ÎNŞELASE, AŞTEPTÎNdu-se să-l întîlnească pe Catul Bogdan în drumul de acasă pînă la şcoală. Migrena care-i încleştase tîmplele şi ceafa pe patul de la hotel îl împiedicase s-o aştepte şi s-o întîmple în apropierea casei, dar gîndul lui, chinuit de zvîcnirile migrenei, fusese o alee pentru apariţia şi paşii ei.

Simţise apropierea migrenei, îndată după dejun. Se dusese imediat la hotel, întinzîndu-se pe pat, cu storul lăsat. Lumina şi zgomotele deveneau pulsul de. Învăluire al migrenei care se apropia. Avea mîinile reci, ştia că-i palid, că ochii căpătau aburul întunecat al cearcănelor, că faţa se crispează, că gura capătă o expresie amară, — că devine bătrîn. Că o simplă migrenă îi interzice s-o întâmpine pe Luli în necruţătoarea lumină a zilei de vară. Că ar fi putut să apară rupt, rău îmbrăcat, în zdrenţe, orie. an, dar nu bătrîn în calea tinereţii ei.

Era deprins cu migrenele, — dar în alt decor, şi cu alt suflet. La Iaşi. În casa lui, unde tăcerea era permanentă şi naturală, apropierea unei migrene nu numai că nu-l alarma, dar îi dădea şi un fel de voluptate morbidă. Întrerupea lucrul, lua medicamente — avea o adevărată farmacie pentru migrenele lui —, se întindea pe pat în întuneric, şi se lăsa destins într-o plutire neagră. Totul devenea confuz. Gîndul nu era decît un fel de buhnă la pîndă în hrubele unui întuneric de cremene compactă. Un fel de somnolenţă letargică. Un mister subpămîntean de catacombe, de ape negre, de zboruri întunecate ca duhurile miezului de noapte. Zvonul organic — bubuiturile inimii, vîjîitul sîngelui în tîmple, uuitul lui în urechi — devenea huietul unei imensităţi preistorice.

Suferea, desigur. Dar avea curiozitatea acestei suferînţi, contemplîndu-i stihiile de neguri, ca o lună conştientă, a cărei paloare răsturnată în spaţii ar privi infernul de nouri şi vînturi, al furtunilor, care o cutreieră.

După aceste crize avea şi sufleteşte sleirea solemnă a Celui care-a trecut pe subt portalul morții, bîjbîind prin beznă.

Asta la Iaşi, — pe atunci...

Acum însă, nu numai că migrena îl împiedicase s-o întîmpine pe Luli, pecetluindu-i fața cu bătrînețe, dar graba de-a o învinge, de-a o goni, îi prelungea prezența de copite pe creier. Repetase doza întîiului medicament luat după ce se înapoiase de la restaurant. Dar migrena pleacă numai dacă n-o alungi, numai dacă ai răbdare s-o accepți liniştit, resemnat, lăsînd-o să facă ce vrea, avînd aerul că n-o observi.

O văzuse pe Luli apărînd la portiță cu cînele în urmă, In plină lumină de amiază. Orbirea acestei lumini îi dăduse un junghi în ochi şi subt frunte, ramificat prin tîmple pînă la ceafă.

Dar îşi umpluse ochii de soare privind-o pe Luli.

Migrena dădea o permanentă şi chinuitoare conştiință a vrîstei sufletului în care apăreau luminile de zori ale tinereții printre copaci scorburoşi.

Şi timpul trecea, numărînd cu pulsații de migrenă secundele în care o pierdea pe Luli, rămînînd culcat infirm.

Pînă cînd tot amintirea lui Luli îi dădu alt leac. Comandă un pahar de cafea neagră tare, fără de zahăr. În care stoarse o lămîie. Înghiți băutura abjectă ca o licoare Vrăjitorească, aşteptînd c-un zîmbet de Faust tînăr dezagrearea bătrîneții celuilalt.

Şi intr-adevăr, pe la patru jumătate, se ridică palid, ostenit, dar în stare să se înfrunte în oglindă. Se privi cu melancolie, dar şi cu cochetăria acestei melancolii. Nu era respingător.

— Hai, strigoiule, îşi spuse singur în oglindă, c-un fel de duioşie.

Se pregăti cu de-amănuntul. Făcu un duş încropit, se rase din nou — alungind cu lama penumbrele ostenelii —,

se îmbrăca meditativ, alegîndu-şi încet hainele, ciorapii, culoarea crăvăţii, îngrijindu-şi din nou mînile.

Şi gata, ca de la fereastra unei elegante convalescenţe, privi o clipă strada şi cerul, frecîndu-şi mînile împrospătate cu cîteva picături de „*Esprit de fleurs de Cédrat*".

Furtuna bubuia mocnit în funduri, încă nevăzută.

Îşi lua pardesiul pe braţ şi plecă.

Se ridicase vîntul cu miros de furtună neagră, acoperind c-un salt enorm oraşul încă alb de soare.

Ferestrele zăngăniră.

Respiră adînc şi grăbi pasul. Panica trecătorilor din preajma furtunii dădea străzilor un tumult de orchestră cu arcuşurile într-un final de sarabandă.

Dar el mergea aproape zîmbind, fiindcă simţea pe frunte numai curcubeul furtunii care venea.

*

Eleva Novleanu Lucia privise de atîtea ori spre uşă, încît Onisifor Brebu se apropiase de ea, ca un agent de siguranţă care a adulmecat un emisar comunist.

— Cum te numeşti?

— Novleanu.

— De ce te uiţi la uşă?

— E interzis?

— Hm!

— Unde am voie să mă uit?

— Numai în teză.

Îl ascultă, lăsîndu-l să se uite la ea c-un aer acru de chelner care nu şi-a primit bacşişul.

Onisifor Brebu îşi reluă tîrcoalele de vulpe printre bănci, aruncînd în răstimpuri priviri piezişe spre eleva Novleanu.

Bubuitul furtunii ridică spre ferestre ochi înfricoşaţi. Apoi, în izbucnirea vîntului, un geam parcă explodă, răsturnîndu-se de la etaj c-un vuiet asurzitor subt ferestrele amfiteatrului.

Toate fetele tresăriră cu mînile pe urechi, gata să se răpeadă afară.

Onisifor Brebu bătu violent cu piciorul în podele şi cu pumnul în catedră:

— Cine se mişcă, zboară. Ne-am înțeles 7

Cînd urla „zboară”, parcă lătra.

Clasa era neliniştită. Începea o foiala.

Vîntul zgîlțîia ferestrele, dîndu-le un duduit comprimat de cutremur de pămînt.

Mirosul clasei devenise apăsător ca al unui dormitor prea încălzit.

O umbră tîrîtoare întunecă ferestrele.

Trăsnetul nu mai venea, dar nervii şi urechea îl aşteptau, scandînd secundele cu bătăi de inima.

Ca toți nevropații, Onisifor Brebu era femeieşte sensibil la furtună. In schimb, nervii fetelor îl iritau îngrozitor. Fiecare bubuitură îi dădea un tic nervos care-i descoperea caninii. Apoi se uita slut la fete, închizînd un ochi. Simțea nevoia unei explozii. O găsi. Eleva Novleanu respira cu neruşinare o garoafă, privind afară.

Se repezi la ea.

Uşa se deschise. Catul Bogdan intră. Uitîndu-l şi pe Onisifor şi ploaia, fetele se ridicară spontan în picioare, cu obrajii veseli, gata să întindă brațele.

Fără să vadă şi fără să-l vadă, Onisifor Brebu smulse garoafa din mîna elevei Novleanu, zbierînd cu glas pițigăiat:

— Ce-i asta? Şcoală? sau bătaie de joc? Auzi dumneata, domnule? dumneaei respiră fori! Unde te trezeşti 7 Flori, ha? Am să-ți arăt eu ție flori...

Gesticula cu garoafă în mînă ca un acar cu felinarul în fața unui expres care trebuie oprit.

Astfel întîlni — „deus ex machina” — pe preşedinte, care după ce-şi pusese pălăria, pardesiul şi mănuşile pe strapontinul catedrei, se rezemase cu spinarea de caloriferul de lîngă fereastră, privindu-l pe Onisifor c-un fel de curiozitate compătimitor distantă.

Fulgerată, mîna cu garoafa căzu; trupul lui Onisifor se frînse într-un salut servil; gura i se desfăcu impudic pînă-n

gingii, descoperind un surîs galben-verzui de pe care lipseau numai muştele; şi într-adevăr „cîne roşu” cum îi spunea una din porecle, porni cu coada între picioare: a redingotei.

— Vă salut, domnule preşedinte. Nici nu v-am auzit cînd aţi intrat. Mă scuzaţi...

Certitudinea că se va petrece ceva distractiv, de vreme ce intrase acelaşi original preşedinte cu teza de dimineaţă, ridicase toate capetele spre catedră, dînd băncilor semnificaţia unor scaune de teatru, şi elevelor o atitudine de public bine plasat. Deşi ploaia cădea cu violenţă oblică în ferestre, făcînd clăbuci, fetele o uitaseră. Şi ploaia, şi teza.

Într-adevăr, Catul Bogdan, alături de redingota curbă a Onisiforului, înalt, dominîndu-l cu un cap — cu un pisc de argint — părea că scoborîse treptele unui palat, întîmpinat în capul scării de cel care venea de la bucătărie sau de la grajd.

— Ce te-a supărat, domnule? îl întrebă Catul Bogdan cu o blîndeţă zîmbitoare, omiţînd să adauge „profesor” după „domnule”.

Onisifor înghiţi fără să clipească decapitarea titlului, fiindcă-i era preşedinte, şi fiindcă ştia cine-i preşedintele, şi fiindcă „aristocraţii” îl intimidau în faţă, înjurîndu-i numai pe dindos.

— Să vedeţi, domnule preşedinte: o elevă — aceea, o arătă el, împungînd garoafa în direcţia ei...

Catul Bogdan întîlni o mînie de culoarea garoafei pe obrajii lui Luli. Zîmbi uşor şi privi pe Onisifor atent, cu ochii micşoraţi şi cu o uşoară vibraţie în nări.

— ...îşi permite în timpul tezei să miroase...

Nu isprăvi, căci altă decapitare îi curmă avîntul.

Mîna lui Catul Bogdan, cu o viteză iscusită care denunţa pe fostul jucător de tenis, desprinse garoafa din mina uluită.

O mirosi lung, demonstrativ. Apoi rămase cu ea în mîna înălțată, ca şi cum ar fi oferit o candelă unei icoane de sus.

— E aer rău în această sală, domnule. Garoafa miroase altfel. Nu? Dumneata nu simți nevoia să respiri o floare?

Din nou servil. Onisifor se aplecă asupra garoafei ca şi cum floarea ar fi fost rudă cu domnul preşedinte. Dar după ce-l lăsă să-şi îndoaie spinarea, mîna lui Catul Bogdan se trase îndărăt.

— Vă rog continuați, domnişoarelor, le invită Catul Bogdan întinzînd spre ele mîna cu garoafa şi un mic zîmbet din vîrful genelor, care le potoli rîsul vindicativ, gata să izbucnească.

Se aplecară asupra tezelor. Erau satisfăcute. Profund.

Ploaia se îndepărtase, lăsînd un murmur ud. Catul Bogdan deschise o fereastră.

— Eşti bun, îl invită pe Onisifor cu mina cu garoafa.

Şi Onisifor le deschise pe rînd pe celelalte. Aerul intră nou şi spălat; dar alți nouri fumegau în fund.

— Domnule profesor...

Onisifor sosi, îndulcit.

— ...ce temă le-ai dat? Poftim lîngă mine.

Catul Bogdan se aşezase de profil, cu spatele spre clasă şi coatele pe marginea ferestrei; alături de el, înspre păretele de lîngă catedră, Onisifor, tot cu spatele la bănci, ca şi preşedintele, fiindcă altminteri ar fi vorbit cu ceafa preşedintelui, ceea ce ar fi fost umilitor.

Glasul lui Onisifor ceti confidențial textul scos din buzunar, deşi toate fetele îl cunoşteau: pe româneşte, bineînțeles.

În schimb, glasul lui Catul Bogdan avea o dicțiune perfectă: începuse să traducă în latineşte, rar, răspicat, cu pauze, şovăiri.

Din cînd în cînd întreba:

— Exact, domnule profesor?

— Perfect, domnule preşedinte, şoptea şi mai confidențial Onisifor.

Astfel că traducerea apăru pe colile ştampilate ca textul unei radiograme din antichitate.

Dar Catul Bogdan duse tortura lui Onisifor şi mai departe. După ce isprăvi traducerea, îl întrebă:

— Ce notă mi-ai pune, domnule profesor, pentru o astfel de traducere?

— Zece, domnule preşedinte, mai încape vorbă, se pripi Onisifor.

Catul Bogdan trecu printre bănci, verificîndu-şi pe cîteva teze dictarea latinească.

— Bravo, domnişoarelor, ştiţi carte. Domnule profesor, vei avea fericita ocazie de-a pune numai note mari. Cred că eşti satisfăcut?

— Mai încape vorbă, domnule preşedinte. Hm.

Catul Bogdan îşi reluă locul la fereastră. Onisifor veni lîngă el.

— Te rog nu te deranja pentru mine, domnule profesor. Ocupă-te de eleve.

Şi tot mîna cu garoafa îi dădu congediu.

Rămas singur la fereastră, Catul Bogdan aruncă o privire spre fundul clasei unde era Luli. Parcă toată ploaia fusese numai pentru ea. Rîdea cu obrajii rumeniţi. Complici într-acest rîs, se învecinară ca şi la ferestrele trenului, într-o bucurie tinerească; dar în locul ţigării de atunci, Catul Bogdan avea în mînă garoafa lui Luli.

Şi el ştia acum că Luli ştie.

Şi Luli ştia ce ştie el.

De la fereastra trenului şi pînă la această fereastră, călătoria lor fusese lungă. Atît de lungă, încît aveau şi amintiri într-un trecut care părea îndepărtat ca şi acel f,a fost odată" al începutului poveştilor, — deşi între fereastra cea dinţii şi-aceasta, filele-ntoarse erau trei: trei zile.

IX

ALTĂ PLOAIE TRECUSE PESTE oraş în mare galop, pierzîndu-se pe zare într-o pulbere de argint tulbure.

Apoi vremea şovăise între ploaie şi senin.

Şi tot ploaia învinse, hotărîndu-se deodată.

Cînd Luli ieşi pe poarta şcolii, săltau picături, îndesindu-se. Pilcul de fete, pornit o dată cu ea, dădu buzna îndărăt, înghesuindu-se în gangul şcolii, cu ţipete păsăreşti. Cu toate că era în rochie de vară, Luli nu se întoarse. Văzuse de departe pe dadaia sosind cu Impermeabilul, umbrela şi galoşii. De ea fugea. Coti pe după zidul şcolii, refugiindu-se subt un castan, C-o mie de picioare de argint, ploaia dansa înalt.

Ajungînd-o din urmă, o trăsură se opri lingă Luli, cu coşul ridicat. Din întuneric, mîna cu garoafa o pofti înlăuntru. Se sui impulsiv, pe negîndite, culeasă de pe scară de două mîini.

— Încotro, boierule?

Catul Bogdan o privi pe Luli. Zîmbea timid, cu obrajii uzi. De aproape era şi mai proaspătă.

— Unde vrei.

— Aşa zi, boierule. Hai, băieţi.

Biciul se ridică vesel, ca un bici de nuntă ţărănească. Caii porniră captivi între hoardele sirepe ale ploii.

Întunericul de subt burduful trăsurii era cea mai mică noapte a pămîntului; luna celorlalte abea ar fi încăput în ea.

Luli îşi scosese pălăria udă, lăsîndu-şi o la picioare. Îşi rezemase capul de spetează, cu ochii închişi. Zîmbea mereu cu faţa ameţită, ca în rotirea unui scrînciob înalt.

Catul Bogdan o înveli cu pardesiul lui. Se lăsa ca un copil abea adormit. Apoi cu batista îi şterse obrajii uzi de ploaie, gîtul, şuviţele de păr care clocoteau pe tîmple, argintate de apă ca o poamă neagră culeasă în zori. Avea

un miros de ploaie tînără. Zîmbea mereu cu ochii închişi, în somnolenţa unui început de beţie; îl avea şi el, somn cu ochii deschişi, mişcările mîinilor apărîndu-i stranii ca în fundul unei ape. Mintea nu mai trimetea nici o comandă trupului. Mîna care intra în mirarea unei secunde nu ştia destinul secundei următoare. Astfel se află şi el cu ochii închişi, cu mina lui Luli cuprinsă în mîna lui şi lipită de obraz.

Trăsura gonea pe străzi necunoscute.

Nimic nu mai era decît potopul ploii şi-un început de lume nouă ca în Arca lui Noe.

— Luli...

Nu ştia ce-i va spune.

Luli îi auzi glasul prin ropotul ploii, parcă foarte departe, în cețuri. Deschise ochii. Îl văzu lingă ea, prin întuneric, cu mîna ei în mîna lui. privind-o cu ochi în care era somn, evlavie şi nebunie.

— Luli, mîna asta...

I-o strînse pînă la ţipăt.

Dar Luli nu-l lăsă să-şi isprăvească întrebarea inutilă.

— E a ta.

Şi îşi culcă obrazul pe umărul lui.

*

Subt copitele cailor, străzile erau ape curgătoare. Acoperişurile caselor răsturnau cascade. Ulucele gîlgîiau Înecat. Pe coşul trăsurii, ploaia rîpîia şi duruia ca darabanele unui asalt. Toţi trecătorii îşi căutaseră adăpost, lăsînd năvala apelor stăpînă pe oraş. Automobilele şi trăsurile întîlnite se grăbeau spre casele cu ziduri şi acoperişuri. O singură trăsură numai căuta ploaia pe toate străzile, găsind-o pretutindeni şi pornind cu ea mai departe. Birjarul avea pelerină şi glugă de muşama. Se oprise la uşa cu firmă a cîtorva locuri boiereşti, întrebînd peste umăr: „Stăm aici?” Acelaşi răspuns: „Mergi înainte”. Aşa că de la o vreme, birjarul renunţase la itinerariile logice, intrînd şi el în fantezie, devenind poştalionul

absurdului subt cea mai torențială ploaie a Galațului. Lăsase caii în trap domol, mai mult privindu-i decît mînîndu-i cum apucau pe-o stradă şi apoi pe alta, fără s-ajungă nicăieri. Nici caii nu ştiau, şi nici birjarul, că-n ploaie şi pe străzile unui oraş mergeau pe semnul infinitului, vecini cu luna, soarele şi toate zodiile, şi că din clipă-n clipă ar fi putut să iasă în cale, dînd la o parte de pe gene curcubeiele străvechi, chiar sfîntul Petru, cel cu sprincene albe-n veacurile care străjuiesc în fața porților de aur, deschizîndu-le c-un tunet şi-nchizîndu-le la loc, după trăsura cu birjar şi număr, care s-apropia de Dumnezeu.

*

Lumea de-afară nu era decît un glas de ape dezlănțuite. Mare glas primordial, ca al vîntului în văzduh, pe oceane şi în codrii munților. Lumea oamenilor, cu zgomotele şi vorbele ei, se îndepărtase peste orizontul amintirii, ca o altă viață lăsată dincolo de moarte.

Tăceau unul lîngă altul, mînă în mînă, lipiți, orbi, fără de gînd, fără trecut şi fără viitor, fericirea fiind splendoarea unui vid perfect ca şi al cerului.

Tăcură în violența cenuşie a ploii, apoi în afînarea ei de argint, apoi în murmurul cu cer albastru al îndepărtării ei, de procesiune cu harfe.

Soarele în apus trimise de pe o zare fulger blond. Toate ferestrele oraşului sclipiră, deschizîndu-se pe rînd în vara udă.

Şi fiecare tei al Uliței Domneşti, dintr-un capăt pînă-n celălalt, fu uşa de umbră cu inscripții de aur, care, deschizîndu-se, lăsă pasul de dans molatec, într-un abur şi o despletire, al celui mai blond parfum al primăverii devenită vară.

Se regăsiră în acest parfum al celei dintîi întîlniri.

Era alături ca şi atunci.

Dar o dată cu parfumul teilor, desprins deopotrivă şi din tei dar şi din amintire, apărură străzile oraşului, casele oraşului, oamenii oraşului, viața, gîndurile. Toate trăsurile

pe care le întîlneau erau descoperite în prospețimea aerului nou. Numai a lor era închisă, dînd o jumătate de mască secretului lor.

Luli se dezlipi de lîngă el, punîndu-şi pălăria jilavă şi mototolită. Îi dădu apoi îndărăt pardesiul cu care fusese învelită pînă atunci. Redevenea ea.

Foarte încet, albastră, seara venea.

Cu înserarea, trăsura .se întorcea spre oraş, din capătul Uliței Domneşti. Caii erau osteniți. Poate simțeau în nara umedă mirosul finului de-acasă, apropiindu-se prin parfumul teilor. Dacă ar fi avut clopoței la gît, ar fi sunat dulce, ca într-un văzduh de țară, cînd se apropie mirosul de fum al satului spre care vin tălăngile.

S-aprindeau luminile. Trăsura se învăluia parcă în melancolia unui sfîrşit de vacanță mare. Sufletul şovăia în fața unor semne de întrebare.

Mîna lui Luli făcu semn birjarului care tresări din cer, revenind şi el pe străzile oraşului. Se lăsă călăuzit de semnele unei mîni nevăzute. Strada cu plute apăru. Frunzişurile întunecate aveau deasupra lor stele de Crăciun.

— Luli...

Nu-l privi. Dar mîna ei îi strînse mîna, răspunzîndu-i astfel.

— Ce-ai să spui părinților tăi?

Luli făcu un semn birjarului. Trăsura se opri înainte de casa Novleanu, subt întunericul unui frunziş. Mai încolo ardea un felinar.

Fără să-i răspundă la întrebare, Luli se aplecă asupra mînii lui, respirînd lung garoafa; apoi îl privi cu parfumul ei pe obraz.

— Vreau să vorbesc cu părinții tăi, Luli.

Luli clipi. Strălucirea ochilor ei se învecina cu lacrimile. Avea o respirație tumultuoasă.

Apoi brusc îşi scutură capul, cum făcea în copilărie, se aplecă asupra garoafei, şi cuprinzînd mîna care-o ținea, cu

amîndouă mînile, sărută floarea, lipind-o cu buzele de mîna bărbătească.

Şi tot atît de repede se scoborî din trăsură, şi de-afară, după ce respiră larg şi adînc noaptea, se întoarse înspre cel rămas singur, spunîndu-i în şoaptă repede:

— Lasă-mă să mă gîndesc la noapte... pentru noi.

Trăsura porni din nou.

De cîteva ori, Catul Bogdan scoase capul afară privind în urmă. Luli era subt umbra frunzelor, în rochie de vară şi într-acelaşi loc, luminoasă ca aburii care culcă apusul lunii, pe stradă ca pe umbra unei zări cu stele.

Birjarul zîmbea.

— Ce facem, boierule?

— Mergem.

Nu se putea despărți de această trăsură. Privea locul lui Luli cu o mirare care atingea straniul. Garoafa, mîna, locul de alături, umărul care purta încă somnul unui obraz, urechea care asculta încă vecinătatea unei respirații, batista jilavă de obrajii lui Luli... Era ca oamenii care la începutul timpurilor au întîlnit pe Dumnezeu pe un pisc de munte sau în luminişul unui codru, rămînînd cu fruntea la pămînt.

Sufletul îi cerea un gest nou.

Trăsura trecea iar pe Ulița Domnească.

— Birjar, opreşte la o florărie.

Glasul era hotărît.

Birjarul se opri la o florărie. Catul Bogdan intră, se uită şi, fără să aleagă, luă toate garoafele de acolo cu un braț, plăti şi se sui în trăsură.

— Birjar, mai este vreo florărie?.

— Cum nu, boierule. Aveți nuntă?

Nu-i răspunse.

La trei florării, Catul Bogdan adună toate garoafele. Apoi opri birjarul la o margine de trotuar, îi plăti îndoit decît ceru, şi-i dădu drumul, plecînd iute pe jos.

— Boierule, boierule, da' cu florile ce faceți?

— Du-te cu ele.

— Unde? La duduia?

— Nu, birjar. Unde vrei.

Şi mîna cu garoafa goni în noapte, ca în suflet, trăsura cu garoafe.

X

IARNA, TEODOR NOVLEANU SE deştepta la cinci dimineaţa; vara, şi mai devreme. Nu aprindea niciodată lumina în ietac, ca să nu tulbure somnul Angelicăi. Îşi punea halatul şi papucii prin întuneric, fără zgomot, deschidea uşa încet şi după o toaletă sumară în odăiţa de baie, intra la el în birou unde îl aşteptau dosarele, cărţile de drept rînduite pe rafturi care acopereau toţi pereţii, şi notele personale, premergătoare redactării ordonanţelor definitive. Pregătit de cu seară de Angelica, pe măsuţa de lingă sobă, ibricul de cafea neagră pe tăblăluţa roşie, înconjurat de cutiile zahărului şi cafelei, era o veche tovărăşie intimă ca şi ţigareta de chilimbar gros pe birou, alături de penele de gîscă şi sticluţa de alcool.

Intră în birou cum intra de-o viaţă întreagă, regăsind cu prima respiraţie mirosul de tutun al muncii de toate zilele. Deschise fereastra. Cerul în stele era senin. Abea începeau zorii. Nu mai aprinse lumina. Prin penumbra albăstrie, dădu foc spirtului. Aşteptînd să fiarbă apa, se aşeză pe scaun, curăţindu-şi cu băgare de seamă ţigareta. Disciplinat ani de-a rîndul să lucreze fără pauză, fără visătorie, fără vag, îşi reluă automat preocupările profesionale. Avea de rezolvat o foarte delicată problemă juridică: a traficului de influenţă săvîrşit de un avocat...

— Buna dimineaţa, papa.

Era atît de neaşteptat glasul de la fereastră, încît Teodor Novleanu rămase cu pana înfundată în ţigaretă.

— Mata, fetiţo!

De-afară, Luli îşi încrucişase braţele pe fereastră, rezemîndu-şi bărbia pe ele.

Teodor Novleanu o privi cîtva timp în tăcere. Surpriza de-a se întîlni cu ea la acest ceas de singurătate şi preocupări profesionale se revărsa şi asupra zorilor iviţi în jurul capului ei, — făcîndu-l să privească mirat fereastra deschisă, ca şi cum de mult n-ar mai fi văzut zori la o fereastră deschisă, deşi de-o viaţă întreagă îşi începea munca o dată cu lumina lor. Dar fetiţa lui era foarte tînără la această fereastră abea luminată, prin care s-auzeau glasuri mici de păsări. Şi vrîsta lui, abea acum, revăzîndu-şi astfel copilul, îşi regăsea şi amintirea tinereţii şi sclipirea unei ferestre de altădată, subt care — era tare mult de-atunci — atîrnau buchete de flori furate de prin grădinile unui Bîrlad adormit cu toţi sergenţii de noapte. Zîmbi cu ochii micşoraţi.

— Te deranjez, papa?

Teodor Novleanu veni încet spre fereastra ei şi-a amintirilor lui, dezmierdîndu-i fruntea.

— Îmi face mare plăcere, fetiţo. Dar nu exagera nici mata cu învăţătura...

N-avu timp să isprăvească. Ţinîndu-se de umărul lui, Luli încălecase fereastra, intrînd în birou.

Îi luase locul pe scaunul de lîngă masa cu ibricul de cafea. Sufla în spirt, odihnind clocotul apei. Îl privea cu sprincenele ridicate. Era îmbrăcată cu un halat roşu peste care se încinsese cu o centură. Îşi suflecă mînicele largi.

Nu semăna nici cu el, nici cu Angelica. Părul negru şi ochii negri o diferenţiau categoric de părinţii cu ochi albaştri. Semăna cu mama lui, şi faţa ei, aşa cum i-o vedea la lumina flăcăril-or spirtului, avea mobilitatea feţei lui: apoi fruntea, mînile...

— Luli, mata ştii sa faci cafea? Nu ştii, fetiţo, lasă-l pe moşneag.

— Ştiu, papa.

— Mă rog! Mă rog! De cînd gospodină?

O privea zîmbind, cum te-ai uita la mişcările unei veveriţe care se joacă. Se vedea bine că nu mai făcuse cafea pînă atunci. Îşi suflecase mînicele şi mai tare, ca pentru o ispravă eroică. Cu fruntea încreţită, confrunta mintal fiecare gest cu ceea ce înregistrase amintirea ei despre ceremonialul preparării cafelei negre. De unde, oarecare şovăiri, şi priviri furişate spre tatăl ei, să vadă dacă-i pe drumul bun, sau dacă greşeşte. Nu glumea de loc. Faţa ei avea o concentrare aplicată, ca şi cum ar fi dat un examen mai important decît bacalaureatul.

Teodor Novleanu bău mai mult zîmbete din ceaşca oferită de Luli. Totuşi, o goli.

— Fetiţo, e foarte bună, fiindcă e făcută de mata...

Îi sărută mîna c-un aer galant de boier de moda veche. Apoi o întrebă:

— Sper că n-ai învăţat toată noaptea?

— Nu, papa, dar nici n-am dormit.

Teodor Novleanu se aşezase pe fotoliul din faţa biroului cu cafeaua în faţă şi ţigara în mînă, Luli venise după el, aşezîndu-se pe marginea fotoliului, ţinîndu-l cu o mînă de după gît.

Fumul ţigării avu o plutire meditativ lungă.

— Şi ce-ai făcut, fetiţo?

— M-am gîndit, papa, la voi, la mine şi încă la cineva...

Ochii i se umplură de lumină.

— Cunoscut?

— De mine. Voi nu-l cunoaşteţi.

Teodor Novleanu privi spre fereastră. Zorii coborau de pe zare, ca mieluţii abea născuţi. Era ceva înduioşător nou în luminile care vesteau răsăritul soarelui.

Cîtăva vreme, mîna lui Luli îi dezmierdă părul alb; Ii devenise şi mai scump, de cînd ştia că se va despărţi de el.

Nu-l auzise niciodată ridicînd glasul, bătînd cu pumnul în masă, purtîndu-se aspru sau autoritar cu cineva. Blîndeța lui curtenitoare avea parcă ceva chinezesc. Şi discreția lui. Unui altfel de tată, Luli nu i-ar fi adus splendoarea fragilă a unui astfel de secret. Dar alături de el, inima ei n-avea nici o teamă, nici o neliniște: vorbele puteau să-i ducă aburul ei sfînt, aşa cum zorii îşi trimeteau la fereastra deschisă a casei fără zgomote, îngerii care plutesc deasupra soarelui, atunci cînd oamenii dorm.

Teodor Novleanu îi luă mîna de după gît, cuprinzîndu-i-o în mînile lui. Luli i-o lăsă.

Mînile vechi, cu degetele îngălbenite de tutun dar fine şi subțiri, păstrau cu un fel de evlavie mirat mîna mică, pură, cu degetele lungi, care-ar fi putut îmbrăca mănuşa de argint a icoanelor.

Soarele răsărea încet undeva dincolo de oraş, aprinzînd o candelă de aur subt dimineața de argint trandafiriu.

Mînile vechi îşi scoaseră încet secretul lor de altădată: un inel îngust, c-un nume şi c-o dată, — punîndu-l în palma nouă.

Luli ceti numele şi data, apoi cu două degete îşi puse inelul, privindu-l cum strălucea pe mîna ei. Îl dădu îndărăt.

O frunză de soare căzuse pe fereastră, alta pe covor, alta pe birou. Lumina trinității lor zîmbea blînd în severa încăpere a dosarelor şi cărților de drept.

Mînile vechi îşi luară inelul, apoi aprinseră o țigară. Fumul se colora blond în razele soarelui, rămînînd albăstriu în umbră.

— E scriitorul Catul Bogdan, papa.

— ...Preşedintele comisiunii de bacalaureat: nu?

— Da, zîmbi Luli.

— Fetițo, şi cînd l-ai cunoscut?

— Acum.

— La examen?

— Ceva mai înainte: în tren, cînd veneam de la vie...

— Cu Gabriela?

— Da, numai că ea dormea.

Teodor Novleanu îndoi pe rînd degetul cel mic, pe cel de alături, încă unul şi încă unul. Degetul cel mare rămase singur neîndoit, ca un semn de exclamare. Teodor Novleanu zîmbi înspre deget. Luli văzu zîmbetul.

— Da, papa, numai patru zile. Şi totuşi...

— Ştiu, fetiţo, ştiu. Numai învăţătura cere ani. Inima e mai repede, cînd e tînără... Şi eu am păţit la fel. Veneam la Bîrlad după examene, să-mi petrec vacanţa. Într-o seară, plimbîndu-mă, am văzut-o pe mama ta la o fereastră. Mi se pare că n-am dormit în noaptea aceea. Pe atunci nu beam cafea decît în timpul examenelor. Am iubit-o pe Angelica înainte de-a-i cunoaşte numele. În faţa ferestrei ei eram cel mai mare poet al lumii. Cel mai naiv, Luli, şi cel mai temerar timid. Dacă cineva mi-ar fi spus: „Cum poţi iubi o fată necunoscută, pe care abea ai zărit-o la fereastră?" I-aş fi răspuns: „Cum îl iubesc oamenii pe Dumnezeu? Iubirea de Dumnezeu e veche de cînd lumea. Omul o descoperă în el, într-o zi, şi cu ea descoperă şi imensitatea lui." După cum vezi fetiţo, am fost şi eu tînăr. M-am îndrăgostit de-o fată cu ochi albaştri, văzută la o fereastră...

— Şi eu tot la o fereastră... a trenului.

— Da, fetiţo, dragostea apare la o fereastră, înainte de-a bate la uşă. Fereastra aceea de la Bîrlad, e Fereastra. Toate grădinile Bîrladului şi-au plătit tributul pentru Fereastră. Îţi mărturisesc cu toată ruşinea, că furam...

Urechea magistratului ascultă cu oarecare mirare cuvîntul Codului pensii, de-a ti tea ori analizat, comentat, aplicat.

— ...furam flori. Codul penal însă n-a exceptat furtul liric, aşa că eram un infractor calificat. Săream garduri, pîndeam somnul sergenţilor, plecarea stăpînilor de-acasă deprinderile cînilor şi ale slugilor, şi furam numai flori frumoase pentru Fereastra mea.

Teodor Novleanu oftă uşor, aprinzînd o nouă ţigară.

— E un om de gamă, fetițo. Am auzit de el... Catul Bogdan... Lucia Bogdan...

Parcă cetea vorbe văzute în fumul auriu de soare.

— ... Se duce Luli... Ați hotărît ceva?

Obrazul lui Luli se aplecă afectuos pe umărul celui care-i dăruise acest plural.

— Nu, papa. Vrea să-ți vorbească. Veți hotărî voi.

— Îl aştept cu plăcere, fetițo.

— Cînd, papa?

— Cînd vreți voi.

— Papa, dar nu vreau să se ştie încă nimeni. Numai tu.

— înțeleg, fetițo. Uite», dacă vreți, veniți la mine la Tribunal. Acolo vă „judec", zîmbi el; în secretul cabinetului meu, şi-n fața crucii.

Luli rîdea cu toată fața.

Îl sărută lung, cu brațele de gîtul lui. Apoi se ridică împleticindu-se, cu picioarele amorțite. Odaia se umpluse de soare. Între pereții acoperiți cu rafturi pline de cărți juridice, halatul roş, brațele goale, gîtul înalt şi mlădiu, şi părul cu luciri de negre diamante în jurul obrajilor de dimineață — aduceau o strălucire de viață mai vie decît a ferestrei cu soare.

Luli îşi dezmorți încet picioarele, scuturîndu-şi furnicele din ele, pînă cînd tumultul bucuriei îi porunci tinereşte să danseze, să alerge, să sară...

O văzu plecînd aşa cum venise: pe fereastră.

O auzi apoi prin grădină fredonînd încet, vorbind singură, parcă făcînd un descîntec.

Îşi privi o clipă dezordinea odăii de lucru. Cînd întoarse din nou ochii spre fereastră, văzu, cu o bătaie de inimă, tot pervazul acoperit de flori atunci culese.

Pentru el era cea din urmă Fereastră. De acum înainte rămînea goală.

Dar prin ea auzea mereu cin tecul lui Luli în dimineața de vară.

*

Tot atîta soare, dar încă mai mult fum decît în biroul lui Teodor Novleanu, se adunase în odaia lui Catul Bogdan, cu toate că fereastra rămăsese deschisă de cu seară. Îşi petrecuse noaptea în halat, cînd întins pe pat, cînd la fereastră, cînd la masa acoperită cu teze la limba română, fumînd mereu. Noaptea trecuse cînd foarte lungă, cînd foarte scurtă, arzînd în jurul unei garoafe roşii. Un amestec de somn cu ochii deschişi şi vis cu ochii închişi, de somn şi nesomn, de izbucniri în viitor — într-un viitor de culoarea garoafei — de spaime uneori învinse, alteori învingătoare, dar alungate toate de o mare bătaie de inimă care-şi uitase trecutul.

Lampa arsese toată noaptea. O stinsese uneori, nu ca să adoarmă, dar ca să adune mai bine în ochi ceea ce nu vezi decît prin întuneric.

Aşteptase mereu ziua cea nouă. fără să ştie nimic despre ca, decît atît: Luli. Astfel, ziua de mîne căpătase sensul festiv şi intim al unei rochii în care avea să-i apară Luli; foşnetul apropierii ei îl întîlnise la fereastra celei dintîi lumini.

Dimineaţa îl găsi aplecat asupra tezelor, fără să ştie care-i teza Luciei Novleanu.. Le privea pe toate cu o egală emoţie, indulgent şi pentru greşelile de ortografie, pe care le corecta, fără să le ţie în seamă la notă. Nu îndrăznea să critice nici una, deşi cele mai multe nu erau decît un fel de caricatură a expunerii lui. Altele, însă. conţineau şi judecăţi originale, dovedind un rudiment de cultură şi un grăunte de personalitate.

O bătaie la uşă îl făcu să ridice capul interogativ:

— Intră, Costel.

Dar în locul lui Costel Larian, intră omul de serviciu, cu o scrisoare.

— A adus-o o domnişoară.

— Unde-i? tresări Catul Bogdan, ridicîndu-se de pe scaun.

Smulse scrisoarea, şi cu ea în mînă privi pe fereastră, aplecîndu-se. Luli nu-l văzu. Plecase repede. Era îmbrăcată cu o rochie galbenă de culoarea sînzienelor. O pierdu din ochi, dar o regăsi în scrisoare aşa cum o între văzuse în soare:

„Bună dimineața. Bună dimineața. Bună dimineața. Papa te aşteaptă la unu la Palatul de Justiție.

Şi eu voi fi acolo.

LuLi”

XI

LA DOUĂSPREZECE FARA UN sfert, Catul Bogdan şi un preot grec erau singurii clienți. ai restaurantului „Suré”.

Catul Bogdan se aşezase la o masă din fund, după un stîlp, subt ceasornic, într-o perfectă izolare. N-avea de loc poftă de mîncare, dar nu mai putea suporta nici hotelul, nici cancelaria şcolii, nici plimbarea pe străzi. Venise la restaurant cum te-ai duce cu un ceas mai devreme la gară, fiindcă acasă nu mai poți face nimic alt decît să te grăbeşti să pleci.

Se grăbea să vie ora unu. Restaurantul parcă era mai aproape de ora unu decît toate locurile din oraş. Aşadar venise, se aşezase la o masă, comandase ceva ca să-şi justifice prezența, şi începuse să fumeze, fericit şi anxios, stăpînit de dorința de-a o revedea pe Luli în rochie galbenă, şi de tracul scenei oficiale la care trebuia să participe ca protagonist, ceea ce-i dăduse în treacăt o reflecție de ajuns de pitorească. „E greu să scapi de ticuri”. Vechiul său suflet era socotit ca un „tic”, căci deprinderea de-a trăi anticipativ

în închipuire întîlnirile cu oameni necunoscuți, era anterioară întîlnirii cu Luli, şi caracteristică omului de atunci.

Într-adevăr, era greu să scape de ticuri, căci la restaurant, cu țigara în gură, recapitulă tot ce făcuse de la primirea scrisorii lui Luli, ceea ce iar era o veche deprindere de a-şi inventaria actele, reacțiile şi comportările, adnotîndu-le critic. De data aceasta însă, scopul revenirii la trecutul recent nu izvora dintr-o pornire critică, ci din dorința de-a retrăi o stare de euforie unică în viața lui matură.

Cetise rîndurile lui Luli de atîtea ori, încît la urmă îşi pierduseră orişice sens, devenind enigmatice ca o inscripție a fericirii într-o limbă necunoscută.

Apoi făcuse ceva de ajuns de ciudat. Zvîrlise halatul de pe el, îşi suflecase mînicele pijamalei, ca atunci cînd vrei să lupți, să vîsleşti sau să faci gimnastică, şi aşa, cu mînicele suflecate, începuse să circule prin odaie cu paşi mari, între fereastră şi uşă: trei paşi de-ai lui. Plimbarea aceasta de leu în cuşcă durase mai bine de un ceas de-a lungul căruia nu se gîndise la Luli, pentru motivul că ea era o prezență permanentă şi involuntară ca a soarelui cu rochie galbenă de vară, la fereastră.

În schimb, el care de ani de zile nu fredonase, nici nu cîntase nimic, începuse să şuiere, să murmure, să fredoneze şi chiar să cînte de-a binelea, cum fac în genere oamenii goi la baia de abur. Era ceva cu totul nou. Cunoştea multă muzică, şi sufleteşte asculta deseori în clipele de mare reculegere în singurătate, fragmente din muzica auzită. Beethoven, Wagner, Debussy, Mozart, Bach, Haydn, Borodin — îi ținuseră de multe ori o tovărăşie solemnă. Ca şi buciumul munților, aceste muzici făceau parte din peisajul său sufletesc, împrumutîndu-i forma înaltelor lor bucurii şi melancolii. Dar el n-avea glas, nici nu-i plăcea să şi le amintească pe acestea cu glasul. Erau

muzici ale tăcerilor din el, ascultate înlăuntru: muzici fantome.

La hotel însă, cîntase ca pe vremea cînd era student, tot ce urechea şi glasul păstrase de atunci. Cançonete din Montmartre, refrenuri stupide din acele pe care le cînți la chef pînă la extenuare, ducîndu-le şi în somn, fredonîndu-le şi cu pulsul migrenei din dimineața deşteptării mahmure. Unele dintre ele ieftin frivole, altele vulgare de-a binelea, altele demodate. Reveneau pe rînd una din alta şi una după alta, ca la o beție cu camarazi de atunci, în decoruri de atunci.

Prezența lui Luli era permanentă, dar devenită o culoare, o lumină, o incandescență, spre care veneau parcă triburile barbare ale sufletului, aducîndu-i ofrande baroce.

Cu această dispoziție intrase în odaia de baie, păstrînd-o şi acolo. Se răsese, oprindu-se cu un zîmbet plin de săpun, ca să continue un refren regăsit exact, reluîndu-şi rasul cu un murmur printre dinți. Astfel că operațiunea aceasta muzicalizată durase mai mult ca de obicei. În baie, îşi amintise operete, gesticulîndu-le şi cu buzele şi cu mînile. După operete, începuse defilarea versurilor, cu tirade trimbițate din *Chantecler* şi *Cyrano*, apoi cu tromboanele lui Hugo, şi iar cu *Cyrano* declamat în cearşaful de după baie, care căpătă mişcări de pelerină romantică drapînd un nud.

Se înapoiase în odaie, venind de la baie, recitind de ajuns de tare versurile lui Verhaeren:

Chaque heure, où je songe à ta bonté
Si simplement profonde,
Je me confonds en prières vers toi.

Je suis venu si tard
Vers la douceur de ton regard,
Et de si loin vers tes deux mains tendues,
Tranquillement, par à travers les étendues
J'avais en moi tant de rouille tenace

Qui me rongeait, à dents rapaces
La confiance.

J'étais si lourd, j'étais si las,
J'étais si vieux de méfiance,
J'étais si lourd, j'étais si las
Du vain chemin de tous mes pas.

Je méritais si peu la merveilleuse joie
De voir tes pieds illuminer ma voie,
Que j'en reste tremblant encore et presque en pleurs
Et humble, à tout jamais, en face du bonheur.

...Astfel, cea dinții tinerețâ îi ținuse o nebunatică tovărăşie, împrejmuindu-l cu farandole de amintiri gălăgioase, ca şi cum s-ar fi întors student printre studenții de odinioară, regăsiți pe aceleaşi locuri, cu aceleaşi pahare şi aceleaşi refrenuri. Parcă făcea o repetiție generală de tinerețâ, adu cînd de-a valma şi ce merita omagiul amintirii, şi ce nu-l merita, numai pentru a-avea prezent în el „la"-ul tinereții, sunetul ei exact, din tumultul ei recăpătat.

După ce se îmbrăcase sobru, dar cu o cochetărie subtilă care devenise cu automatism, al mînilor şi ochilor lui, se privise în oglindă. Părul alb — îl frapase mai tare în acea clipă, următoare cîntecelor şi versurilor — era un noroc. Cu păr negru de pildă, fața lui, cu toată vigoarea trăsăturilor, ar ii părut cam ostenită, în contrast cu părul. Numai obrajii lui Luli îşi puteau permite vecinătatea unui păr negru şi strălucitor ca ochii persanilor fumători de opiu. Dar aluzia la bătrîneță, a părului alb, era atît de categoric dezmințită de vrîsta reală, aşa cum o afirmau ochii mai ales şi statura, încît în contrast cu părul părea prin surpriză mai tînăr decît era, părul devenind culoarea sau capriciul unei cochetării.

În fața oglinzii de la hotel fusese gata pînă la ultimul amănunt exterior.

Şi de-atunci, timpul începuse să treacă încet şi greu, pe măsură ce se apropia ora unu. Îşi confruntase ceasul cu toate ceasornicele, verificînd încă o dată cît de subiective sînt ceasornicele unui oraş în raport cu ceasul tău.

Nu-şi pierduse complet „ticurile". Tracul pe care-l avea la gîndul scenei oficiale, şi tentativa abea stăpînită de-a anticipa imaginativ acea scenă, improvizîndu-i realitatea, dovedea permanența spionului din el: ochiul lui de pîndă dormita, dar nu murise. Şi totuşi, gîndul că o va întîlni pe Luli domina şi tracul, dîndu-i o mereu sporită nerăbdare.

La unu fără un sfert plăti şi plecă.

Mult încolo, după Palatul de Justiție, îşi aminti unde trebuia să o întîlnească pe Luli. Zîmbi, trimețindu-şi zîmbetul pînă în fundul vizibil al aleii. Luă o trăsură şi se întoarse la Palatul lăsat în urmă, ajungînd la unu şi cîteva minute. Se grăbi. Intră în sonora hală juridică plină de precupeții dreptății. Un avocat cu ochi de braconier îl orienta spre faimosul cabinet al judecătorului Novleanu, conducîndu-l pînă la uşă şi strecurîndu-i rutinat o carte de vizită in speranța unei afaceri rentabile. Intră, dînd cu ochii de mustețile şi ochelarii unui grefier de moda veche, care după ce-l prubului din cap pînă-n picioare, i se adresă:

— Nu-ți fi dumneavoastră domnu' profesor pe care-l aşteaptă domnu" consilier cu duduia 'mnisale?

Dar se vede că Luli şedea lipită de uşă,?numărînd secundele, căci ochii ei se iviră prin uşa crăpată, deschizînd-o brusc. Apăru pe prag cu ochii strălucitori, în rochia galbenă care-i făcea şi mai negru părul şi ochii, ca sîmburii în miezul harbujilor galbeni.

Cabinetul de instrucție era sever şi întunecat. Biroul cu codul şi crucea, două biblioteci, cîteva scaune, o canapea de piele. Fereastra dădea pe un zid cenuşiu, care înnoura lumina ca în închisori. Acolo te simțeai cuprins de zidurile legii.

Cu toate că se ridicase de pe scaunul său de judecător de instrucție, fața lui Teodor Novleanu nu arăta nici un fel

de curiozitate interogativă. S-ar fi spus că revedea un vechi prieten.

Luli-i mulțumi fără vorbe, luîndu-l de după gît şi rămînînd alături de el.

Se aşezară pe canapea, avînd-o pe Luli între ei. Fără de Luli, tăcerea lor de oameni necunoscuți care se văd întîia oară s-ar fi prelungit pînă cînd unul dintre ei ar fi avut curajul inițiativei celei dintîi banalități preliminare, gen: „Cum vi se pare oraşul nostru?", sau: „Nu cunoşteam pînă acum Palatul de Justiție".

Dar prezența lui Luli între ei era ca o reculegere printre trandafiri galbeni. Şi unul şi altul se gîndeau la ea, privind-o din două părți, deopotrivă de nouă pentru amîndoi. Astfel, privirile lor se întîlniră, solidare, într-o înduioşare bărbătească.

Luli se ridică, dispărînd după biroul lui Teodor Novleanu. Se auzi un zăngănit de chei. Şi Luli apăru de acolo cu o tăblăluță?pe care erau toate cele trebuitoare cafelei negre.

— De unde ştiai mata, domnişoară, misterele acestui birou?

— De la dadaia.

— Aha!

— Cine-i dadaia! întrebă Catul Bogdan.

— Cum, nu ți-a spus? se minună Teodor Novleanu.

De deasupra flăcărilor care-şi începeau menuetul de toporaşi, Luli schimbă un zîmbet cu Catul Bogdan: cine i-ar fi crezut că nu schimbaseră în totul decît vreo cîteva cuvinte.

— Dadaia e cel mai important personaj al casei noastre, îl informă Teodor Novleanu. E fosta dadacă a lui Luli.

— Acuma ştiu, interveni Catul Bogdan; bătrîna din gara cu cireşe, preciză el pentru Luli, care înțelese şi se roşi deasupra ibricului, aflînd abea acum că o văzuse înainte de a-l vedea, că o privise cum plîngea fiindcă-i căzuseră cireşele.

Dar „gara cu cireşe” era o gară prea puțin explicită pentru Teodor Novleanu, care pricepu că nu era o gară pentru el, şi le-o lăsă.

Şi el şi Catul Bogdan o priveau tot pe Luli care făcea cafeaua, dar gîndurile lor o situau în două decoruri osebite: unul în trecut, altul în viitor.

Teodor Novleanu o mai?păstra în casa lui, aşa cum e văzuse crescînd, amintindu-şi-o în toate odăile, şi la toate vrîstele, simțind în acelaşi timp cum se umple casa amintirii, şi cum se goleşte casa viitorului.

Catul Bogdan îşi lumina cu prezența ei casa de la Iaşi, măsurîndu-i prin Luli lugubra singurătate de pînă atunci, cavoul strigoiului de ieri.

Luli îi servi pe rînd.

Teodor Novleanu oferi țigări lui Catul Bogdan.

— Mulțumesc, nu mai fumez. M-am lăsat.

— De cînd? se miră incredul Teodor Novleanu.

— De acuma.

Cu gura deschisă de uimire, Teodor Novleanu privi alternativ pe Luli şi pe Catul Bogdan.

Luli se roşise pînă în vîrful urechilor. După ce aprinse țigara tatălui ei, stinse flacăra chibritului şi întinse mina lui Catul Bogdan, care i-o cuprinse, sărutînd-o lung. Luli se aşează alături de el. Patru ochi îl priveau pe Teodor Novleanu.

Pînă cînd răspunzîndu-le, Teodor Novleanu vorbi încet:

— Şi unde vreți să facem nunta?

— La via noastră, papa.

— Bine. La via ta, fetițo.

XII

DADAIA ŞTIA CEVA; GABRIELA bănuia numai.

Cu o zi înainte, spre sară, văzînd furtuna, dadaia luase impermeabilul şi galoşii lui Luli, pornind după ea cu umbrela. Ajunsese la timp. Şi cum avea ochi buni, de departe o recunoscuse pe Luli printre fetele care ieşeau de la şcoală. Văzuse apoi retragerea lor din faţa ploii, fuga lui Luli în ploaie, şi-n urma ei, domnul pe care-l lătrase Moşu vrînd să-l muşte, suindu-se într-o trăsură şi pornind după fetiţa ei.

Dadaia se înapoiase acasă mai posomorită ca de obicei, dar nu spuse o vorbă nimănui, — nici lui Luli care se înapoiase cam tîrziu trecînd tot prin bucătărie, îmbujorată şi cu ochii foarte strălucitori.

— Dadaie, s-au pus la masă?

— Pus.

Luli intrase de-a dreptul în sofragerie, fără să-şi poată ascunde nici obrajii, nici ochii.

— Nu te-a prins ploaia, fetiţo? o întrebase tatăl ei.

— Nu. Iertaţi-mă că am întârziat. M-am refugiat la o prietenă şi ne-am preparat împreună pentru oral.

Apoi se aşezase la masă, mîncînd numai de formă, absentă.

— Luli dragă, nu te mai gîndi atîta la învăţătură, o dojenise timid Angelica.

— Cum ai făcut teza la latină? o întrebase Gabriela.

Luli făcuse un efort vizibil să priceapă întrebarea,

şi-apoi răspunsese prea pripit:

— A, da, bine, cred că n-am multe greşeli.

— Antipatic profesor, exclamase Gabriela amintindu-şi de întîlnirea din cancelarie cu Onisifor Brebu.

Luli tresărise cu obrajii incendiaţi şi c-un fel de mînie interogativă în ochi. Dîndu-şi seamă prea tîrziu că era vorba de Onisifor Brebu, nu de Catul Bogdan — se scuzase spunînd că-i obosită, şi plecase de la masă, retrăgîndu-se în odaia ei.

După masa, Gabriela jucase o panțarolă cu soții Novleanu, devenind tot atît de distrată ca şi Luli. La „noapte bună”, Teodor Novleanu îi spusese.

— Şi mata lucrezi prea mult, Gabriela.

Nu era obosită. Era preocupată. O nelinişte complexă, înnoirea din ea nu o justifica în totul, căci şi schimbarea lui Luli o determina într-o măsură. Semnele de întrebare, care-i veneau dinspre Luli, nu fuseseră niciodată simple curiozități. Şi nici acum nu erau, eu toate că acum, nebulozitatea lirică de pînă atunci, cu nostalgiile ei, căpătase o orientare, un contur şi aproape un scop. Totuşi, inima ei avea încă bătăi ciudate pentru ființa lui Luli. Un an întreg trăise alături de Luli, avînd lingă ea emoția unei muzicalități continue. Misterul acestui prestigiu rezistase şi la traiul comun, sporind încă, devenind însă mai explicabil prin apariția lui Lorelei, prin presimțirea lui Lorelei — şi nu încetase nici în clipa cînd Gabriela descoperise dragostea cu ochii ei, în ea şi în alți ochi. Nu luase prea în serios renunțarea lui Luli la scris. O socotea ca o simplă butadă juvenilă, poate negîndită. Nu poți renunța la cel mai înalt comandament al ființei tale. Dar acel „am să mă bucur de viață” al lui Luli o preocupa, mai ales după apariția ei tîrzie la masă, cu ochi şi obraji care-i dădeau o frumuseță mai tulburătoare. Se întîmplase ceva care exalta în frumusețea exterioară a lui Luli sufletul care devenea un parfum sensibil. Aderența sufletească a Gabrielei la ființa lui Luli era atît de mare şi de permanentă, încît n-avea nevoie să o observe, pentru a simți schimbările din ca. Deşi nu le ştia cauza. Aceeaşi senzație de parfum adus de briza în largul mării, fără ca ochiul să vadă țărmul înflorit. Şi aceeaşi pasionată impulsiune — absurdă acum, de cînd purta în ea chipul unui bărbat, — de-a desluşi cine-i cel cuprins în sufletul lui Luli.

Nu îndrăznise să o întrebe nimic, nici măcar să intre în odaia ei, deşi văzuse, după lumina de subt uşă, că Luli nu doarme, şi mai apoi o auzise, după miezul nopții, furişîndu-

se în grădină. O spionase de la fereastră, temîndu-se şi sperînd, tot atît de nebuneşte, că va vedea alături de Luli o umbră, că va auzi dintr-acolo şoapte. Dar nu văzuse, nici nu auzise nimic. Plimbarea lui Luli prin grădiniță era de o sălbatecă puritate. Mergea încet, sprintenă în halatul roş, încins cu o centură, fără să se aplece asupra florilor, rămînînd uneori cu capul printre stele, purtat de. gîtul ei, frumos ca cel pe care şi l-a dat sieşi penelul lui Raphael într-un autoportret.

Iubea? sau îşi căuta în singurătatea nopții, mîndră, „marele cîntec?”... Dacă ar fi avut curajul să-i tulbure plimbarea, Gabriela ar fi întîmpinat-o, spunîndu-i: „Ce face tînărul meu Hamlet?” Dar îi lipsise acest curaj. Nu îndrăznise să-i impuie tovărăşia ei, deşi semința insomniei era şi-n ea. Adormise tîrziu, avînd visuri ciudate. Dimineața pe Ia zece, întrebase de Luli: plecase. Unde? Nu ştia nimeni. Examenul era suspendat, pentru a se da rezultatul lucrărilor scrise. Unde putea fi? Pe la unsprezece, Luli se înapoiase, aducînd dimineața pe obraz, parcă suflată cu un abur de argint. Nu spusese nimic. Spre surprinderea Angelicăi şi mai ales a Gabrielei, mîncase devreme o dată cu Teodor Novleanu, pretextînd că vrea să recapituleze materiile pentru oral, în tovărăşia unui grup de fete. Angelica o crezuse, dar Gabriela nu, fiindcă ştia dintr-o .veche experiență că Luli nu face nimic în turmă şi cu turma. Cît timp fusese Luli-boy, participase mereu la zburdălniciile camaradelor, dar de fapt se punea în fruntea propriului ei tumult, încorporînd în el forme exterioare. De cînd însă apăruse sufletul lui Lorelei, se închidea în ea ca într-o armură solitară. Aşa că pentru Gabriela, învățătura în comun era un evident neadevăr.

Lipsise toată după-amiaza. Intre timp, Teodor Novleanu, care niciodată nu-şi întrerupea slujba, apăruse acasă, pe la cinci, tocmai cînd Gabriela se pregătea să iasă în oraş, în speranța că-l va întîlni pe Catul Bogdan, îşi amînase plecarea, presimțind că se întîmplă ceva anormal. Într-

adevăr, după vreun ceas, Angelica apăruse plînsă, dar înseninată, fără să-i spuie nimic, deşi Angelica nici nu ştia, nici nu putea să ascundă. Teodor Novleanu plecase din nou.

Plecase şi Gabriela după el, luînd-o încet pe Ulița Domnească, descoperind-o goală şi pustie din tei în tei, dintr-un capăt pînă-n celălalt. Cînd se înapoiase acasă, găsise pregătiri de masă mare. Angelica era la bucătărie: eveniment. Sofrageria era plină de pachete, sticle, cutii, fructe.

— Angelica, avem musafiri? o întrebase în sfîrşit Gabriela.

Angelica prepara o cremă savantă. Roză de aburii vanilați, poate prea roză, oftase un: „avem*4.

— Pe cine?

— Pe profesorul Bogdan.

— Catul Bogdan?

— Nu ştiu exact. Profesorul lui Luli.

— Cine 1-a invitat?

— Theo.

— Îl cunoştea mai de mult?

— Are să-ți spuie Luli.

Şi-şi aplecase din nou fața în aburii vanilați, devenind ea, transparenta Angelica, mai enigmatică decît sfinxul din calea lui Oedip.

*

De atunci o aştepta pe Luli. pregătindu-se pentru Catul Bogdan. Surpriza bucuriei venise o dată cu paroxismul neliniştei, dînd parcă sunetul a două coarde cîntate de acelaşi arcuş. Pe de o parte, era poate singura ocazie de-a-l vedea pe Catul Bogdan de aproape în intimitatea unei case cu puține persoane, de-a sta de vorbă cu el. Din acest punct de vedere, emoția ei depăşea febrilitatea pregătirilor pentru întîiul bal. Se verificase în toate oglinzile, cum ai încerca îndelung şi cu de-amănuntul claviatura unui pian de concert. Făcea necontenite proiecte vestimentare,

umplîndu-şi odaia cu multicolora dezordine a rochiilor răsturnate pe scaune, pe canapele şi pe pat, avîndu-le delaolaltă ca pe-o paletă premergătoarei picturei neîncepute. Încercase mai multe pieptănături, amintindu-şi în oglindă cu mîndria a două mîini, că în romanele lui, Catul Bogdan era adversarul părului scurt şi preamăritorul părului lung. Părul Gabrielei era lung şi bogat ca ploile de stele în nopţile de august, avînd rugini de toamnă şi parfum de vară.

Dar chiar în această clipă de beţie în oglindă, amintirea lui Luli îi întunecă părul bucuriei, ca o noapte stăpînitoare de început de lume, înainte ca Dumnezeu să fi poruncit: „Lumină".

Se opri multă vreme îngîndurată la fereastră, pînă eind învinse absurdul spaimei.

Apoi aruncă priviri recapitulative prin romanele lui Catul Bogdan, scoborîte de pe raftul cărţilor şi desfăcute pe pat, printre rochii, împrospătîndu-şi totodată amintirea întregei literaturi cunoscută de ea, proiectîndu-şi astfel cochetăria asupra celor văzute şi asupra celor nevăzute.

Dintr-o carte de pe birou, căzu o scrisoare de la Matei Dima, nedeschisă. Era răspunsul la scrisoarea pe care i-o scrisese de la vie, dintr-un sentiment de mărinimie, pe care acum îl regreta. Căci provocase desigur alte complicaţii, o recrudescenţă de speranţe şi pretenţii. Intr-adevăr, în plicul ei nedesfăcut, scrisoarea era atît de voluminoasă, încît greutatea ei în mînă devenea o povară pe inimă; o izgoni din drumul ochilor, într-un saltar — reluîndu-şi rochiile, cărţile, părul şi gîndurile.

Dar vibraţia acestei cochetării nu era numai drumul întâmpinării lui Catul Bogdan, ci şi o fugă de nelinişţea din urmă, care uneori îi apărea înainte, dintr-acolo unde-l aştepta pe Catul Bogdan.

De unde-l cunoştea Teodor Novleanu? Nu făcuse pînă atunci nici o aluzie la el, deşi era la curent cu sosirea lui la Galaţi şi cu rolul lui de preşedinte al comisiunii de

bacalaureat. E drept că Teodor Novleanu era personificarea discreției. Dar era ospitalier şi foarte prietenos. Dacă erau vechi cunoştințe, de ce nu-l întimpinase cu ceilalți gălățeni în cancelaria liceului unde fusese sărbătorit? Şi de ce nu pomenise nimic despre el, măcar ia treacăt?... In definitiv, asta era explicabil. Ca şi Luli, Teodor Novleanu era un singuratic. În afară de ai lui" avea foarte puține relații, cu toate că nu era nici mizantrop, nici ursuz. Dar adorația lui pentru Angelica şi Luli, şi bucuria de-a le distra pe ele, făceau inutile orice alte distracții. Chiar dacă-l cunoscuse pe Catul Bogdan mai de mult şi de ajuns de intim, evitase să-l revadă în alai. Probabil că îl întîlnise pe stradă, întîmplător — avînd mai mult noroc decît ea — şi revăzîndu-l amical, îl poftise la masă. Nimic extraordinar.

Dar de ce atunci atîta mister? De ce Teodor Novleanu venise acasă în timpul zilei — niciodată nu se mai întâmplase aşa ceva —, de ce plînsese Angelica, evitînd lămuririle fireşti, de ce acel „are să-ți spuie Luli!"...

Ce legătură între Luli şi Catul Bogdan? Eleva lui? Asta nu era o legătură, ci dimpotrivă, o prăpastie. Gîndul Gabrielei se întoarse cu patru zile în urmă, în trenul Iaşi - Galați. Ea adormise. Între timp, Luli oferise un rest de cafea neagră din termos lui Catul Bogdan pe care nu-l cunoştea, fiindcă-i venise rău în tren, fără să ştie cine-i. Nu vorbise nimic. Aşa-i spusese Luli, chiar în noaptea sosirii la Galați. Luli nu mințea. Pînă atunci, de cînd o cunoştea, n-o auzise niciodată mințind. Putea să tacă, să refuze de-a spune unele lucruri, dar nu să mintă. Oare?... Era posibil ca un om de calitatea lui Catul Bogdan, a cărui bună-creştere era evidentă din clipa cînd îl vedeai, să nu se prezinte unei domnişoare care-i făcuse un serviciu în tren? Imposibil. Cel puțin logica aşa hotăra. Atunci Luli mințise. De ce? Pudoarea unei emoții?

Dacă ea, Gabriela, l-ar fi cunoscut în astfel de condiții pe Catul Bogdan, în timp ce Luli ar fi dormit, s-ar fi grăbit să istorisească lui Luli pe cine cunoscuse? Nu. Categoric nu.

Astfel de secrete nu se destăinuiesc decît după mult timp. De altfel, nici ea nu pomenise nimic lui Luli despre scena din cancelarie. De fapt, nici n-ar fi avut ce să-i spuie. „M-a privit pasionat?". Ar fi trivializat o privire, o beție a inimii, şi tăcerea adunată în jurul lor. Să-i fi istorisit cuvîntarea lui? E ca şi cum, întorcîndu-te de la un concert, ai cînta fără glas ceea te ai ascultat înălțîndu-se dintr-o orchestră.

Şi de altfel, prietenia lor nu se clădise pe confidențe reciproce, ci se formase din simpatia unei armonioase conviețuiri, cu tăceri care se respectau reciproc. Aşadar nu numai că spovedania nu devenea o obligație, dar n-aveau între ele nici deprinderea ei. Singura confesiune cu caracter mai intim era Matei Dima. Dar Matei Dima era atît de exterior inimii ei, încît vorbind despre el, istorisea lui Luli un succes feminin — prețios ca atare — fără să-şi deschidă inima neatinsă.

Apariția lui Catul Bogdan însă. care făcuse din inima ei fereastră dinspre el o întunecase opac şi pentru Luli.

Firesc era deci ca şi Luli să fie la fel.

Dar nu era posibil. Patru zile! Şi Luli plină de apariția lui Lorelei: mîndră de-a fi cîntec şi amforă pe umărul lumii. O Luli preocupată anxios de trecerea bacalaureatului. O Luli elevă în clasa opta, față de un profesor universitar...

Şi apoi privirile lui din cancelaria şcolii. Ş-apoi ofranda teilor înfloriți.

Şi apoi oglinda. Era tînără. Era frumoasă. Rochiile ei nu ascundeau viclean o minciună.

Începu să se îmbrace, plecînd din oglindă ca dintr-o apă de vară cu maluri tainice.

Dar Luli?

Tresări ca atunci cînd auzi cîntat afară un cîntec început în gînd, căci auzi la uşă ciocănitură şi glasul lui Luli:

— Gabico...

— Luli, un moment numai şi vin.

— Faci farmece? glumi glasul de dincolo. Ştii pe cine avem diseară la masă?

— Nu. Ştiu numai că avem un musafir.

— Pe Catul Bogdan. Gabico, Gabico, Gabico, ştii cine-i? — întrebă glasul care avea în tinereță lui aurul trîmbițelor sfinte.

— Cine-i? întrebă Gabriela stupid.

— Logodnicul meu.

— Al tău? murmură în şoaptă Gabriela, moale ca zăpada lunecată de?pe o streşină.

— Gabico, nu spui nimic?

— Felicitările mele.

— Nu mă săruți?

— Ce faci acolo, Gabico?

— Mă îmbrac.

Plîngea, privind uşa odăii ca cineva care-a intrat liber, aflînd că-i condamnat la muncă silnică pe viață.

PARTEA A PATRA

Prietenul Nathan

NATHAN SABBETAI CONTRAZICEA atît de categoric specificul evreiesc, aşa cum e formulat în ţările cu şoapte, murmure şi mişcări antisemite, încît în cercurile agresiv naţionaliste se spunea despre el că e un evreu ratat. Astfel, intransigenţii eludau recunoaşterea impusă măcar de cochetăria obiectivităţii, că sînt şi evrei de treabă. Ratat îl socoteau şi evreii, dar nu ca evreu, ci ca om, imputîndu-i în fond tot absenţa spiritului practic şi a ambiţiei sociale. Iar în celelalte cercuri româneşti, neutre, pasive sau indiferente, fizionomia strict individuală a acestui „evreu ratat" era definită cu expresia pe care Kipling o pune în gura taciturnă şi exotic înţeleaptă a lamaului tibetan, de cîte ori acesta se adresează providenţialului Kim: „Prietenul tuturora".

Într-adevăr, Nathan, deloc prietenul lui însuşi după canoanele vieţii practice, era în schimb prietenul tuturora: adică omul oricînd disponibil, care se devotează, oarecum distrîndu-se, grijelor, nevoilor şi chiar capriciilor tuturor cunoscuţilor, făcîndu-le pe deasupra şi daruri subtile, îndatorînd astfel dezinteresat; numai dacă satisfacţia de ajuns de platonică de-a răsplăti zîmbetul surprizei agreabile şi al solicitudinei eficace nu e integrată şi ea în categoria „interes".

Nu avea nici o trăsătură de aventurier. Nu apăruse ca atîţia alţii, după război, zvîrlit de trapa izbucnirilor

subterane, fără biografie ostensibilă, cu trecutul ermetic drapat de avere, ademenind şi aservind lumea bună şi pe-a oamenilor zilei, prin balul banului, cu scopul de-a o exploata sau escroca mai tîrziu. Nathan era în laşi, cu fireşti intermitenţe, de cînd se născuse. Şi era şi din Iaşi, pi in durata cîtorva generaţii notorii. Casele Sabbetai de la Copou — denumite popular şi acuma „casele spaniolului", deşi aparţineau prin licitaţie unui misii cu nume în;,ici", înainte de-a deveni bancher şi moşier cu nume în „eseu", — erau contemporane cu casele Dumşa, Bour, Zmeu şi Ianov; ca şi acestea, deveniseră o armonie ieşană prin vechimea lor plastic încorporată amintirilor trecutului. Trecerea lor recentă în alte mîni, tot evreieşti ce-i drept, deştepta acelaşi regret în priviri şi acelaşi oftat boierilor scăpătaţi ai laşului, ca şi înstrăinarea caselor autohtone. Acest regret şi acest oftat erau semnele exterioare ale fenomenului imponderabil care netezise calea lui Nathan spre intimitatea familiilor neaoşe. Stăpînitorii succesivi ai acestor case, ascendenţii lui Nathan, după ce câştigaseră averea proverbială prin muncă rapace şi crude victorii, folosindu-se de ea ca de o armă de luptă, pierduseră treptat, într-o descreştere ereditară, frusta energie a celor dintîi Sabbetai, conchistadorii banului, mulţumindu-se împovăraţi să nu-l scape. Aşa că, în timp. marea avere a neamului Sabbetai, încă înainte de-a se fărîmiţa, ostenise, căpătînd acea noblеţă melancolică pe care toamna o dă şi pădurilor şi averilor.

Bogat, Nathan n-ar fi fost pentru societatea moldovenească decît un evreu bogat, adică încă un evreu îmbogăţit în Moldova. Şi oricare ar fi fost specificul său, nimeni nu i-ar fi iertat aurul, chiar dacă i l-ar fi primit. Sărac însă, adică sărăcit după război în aceeaşi Moldovă, tocmai în epoca celor mai cinice îmbogăţiri, Nathan era ca şi boierii pămînteni, aurul dus devenind un fel de noblеţă locală. Iată de ce, fără să deţie nici o putere temporară, Nathan frecventa toate familiile bune ieşene, avînd însă un

loc în intimitatea lor, nu in salonul raporturilor şi tributurilor sociale.

De fapt însă, Nathan nu era sărac. Părea numai, starea lui actuală fiind proiectată comparativ pe averea Sabbetailor de ieri, aşa cum spui unui obez care-a pierdut douăzeci de kilograme după o cură la Marienbad: „Vai, cum ai slăbit" — cu toate că față de ponderea omului normal, fostul obez tot robust e.

Nathan mai avea cîte ceva: resturile, suficiente pentru a întemeia o nouă avere, dacă Nathan ar fi semănat celui dinții Sabbetai ai neamului. Dar Nathan, în loc să descurce ceea ce moştenise, lichidase pur şi simplu, comod ca un autentic moldovean. Cînd murise tatăl lui, Nathan era la Paris unde îl însoțise pe Catul Bogdan, făcîndu-şi împreună cu el doctoratul în litere. Venise de acolo numai pentru înmormîntare. Grăbit să se întoarcă la Paris, dăduse depline puteri unui avocat să lichideze averea. Cel cu deplinele puteri fusese de ajuns de mărinimos cu Nathan, dîndu-i şi lui ceva. Cum avocatul îi era şi coleg de şcoală, Nathan nu insistase, preferind să renunțe la un proces penibil decît să-şi nemulțumească prietenul care afirma sus şi tare că-l servise dezinteresat.

Se înapoiase de la Paris o dată cu Catul Bogdan, devenind în țară un fel de impresar al acestuia. Cu asta se ocupase în primii ani, dînd dovadă de o energie practică şi de o subtilitate — pentru altul — care l-ar fi umplut de amară mîndrie pe strămoşul său. Într-adevăr, Catul Bogdan îşi datora catedra universitară exclusiv lui Nathan. Întrucît valoarea intrinsecă a unui doctor de la Sorbona cu numeroase lucrări publicate e cu totul insuficientă pentru obținerea unei catedre. Studiile, oricît de strălucite, şi afirmarea unei personalități culturale, oricît de evidentă, pot aduce aplauze platonice prin presă, reviste şi viu grai. Universitatea însă e o cetate care trebuie cucerită prin altfel de lupte, cucerirea ei dovedind mai degrabă vocațiunea

arivismului social, decît valoarea recunoscută şi promovată la locul ei firesc.

Catul Bogdan, fiul lui Aristlde Bogdan — papa Mito —, cunoştea încă de pe cînd era în liceu dedesubturile universitare, din gura de ţaţă masculină a universitarului său tată. Venind în ţară. se izolase în casa moştenită de la mama lui, într-un Iaşi pe care nu-l frecventa, începîndu-şi monologul de romancier, fără să se preocupe de Universitate.

Averea pe care i-o lăsase mama lui îi asigura independenţa materială. De mai mult n-avea nevoie. Asta din punct de vedere strict practic. Iar din punct de vedere intelectual, scrisul solitar în armonia unei case retrase, fără soţie, fără copii, fără vizite, nu era un efort impus şi acceptat, o constrîngere laborioasă, ci expresia pură a unei vocaţiuni şi a unei voluptăţi, faţă de care Universitatea îi apărea ca o respingătoare mahala a culturii oficiale.

Nathan însă era de altă părere. De la început devenise adversarul izolării, semnalînd stăruitor lui Catul Bogdan primejdiile ei, mai ales pentru un scriitor.

— Un romancier, mai cu seamă la vrîsta ta, nu poate trăi numai din amintirea vieţii de pînă acum. Asta înseamnă să te limitezi la copilărie şi tinereţă, pierzînd experienţa contactului matur cu viaţa. Un poet ar putea să o facă; un romancier — nu. În fond, tu te temi de viaţă...

Concluzia aceasta avea darul să-l irite pe acest Catul Bogdan, tocmai fiindcă se simţea vulnerabil din acest punct de vedere. Natural, invoca o serie de argumente şi de teorii, devenind avocatul unei slăbiciuni, neacceptînd să fie judecătorul ei. Şi el susţinea că romancierul e condiţionat în primul rînd de experienţa directă a vieţii, de trăirea ei spontană, dezinteresată. Dar că intensitatea cea mai mare a trăirii o au copilăria şi tinereţea; atunci cînd nu te cunoşti, cînd începi să te descoperi, prin mirări şi comparaţie cu ceilalţi în copilărie, prin elanuri şi analize în tinereţă. Dacă eşti viu şi sănătos, pînă la douăzeci şi cinci

de ani, ai acumulat suficientă experiență ca să te poți socoti demobilizat din viața combativă erecți vă, trăită anonim în rîndurile celorlalți. De-atunci încolo poți începe „marea vînătoare": aşa definea el genul lui de creațiune — fără să mai trăieşti în actualitate cum ai trăit pînă atunci. Viața e în tine cu tot materialul ei brut, aşteptînd descoperirea esențelor ei şi transfigurarea lor prin chimia creațiunii literare. Dar între timp, cu toate că nu mai participi la viață ca pînă atunci, nu mori, nu te îndepărtezi de ea, n-o uiți. O trăieşti numai marginal ca spectator. Pentru un om obişnuit, evident că o astfel de pasivitate contemplativă echivalează cu o renunțare la viață, cu o prăfuire şi o ruginire. Dar scriitorul nici odată nu e simplu spectator, chiar dacă nu participă direct la o acțiune. Văzînd-o numai, în treacăt, chiar, o trăieşte intuitiv, completîndu-i imaginativ lacunele şi hiatusurile, fără ca aceste interpretări şi reconstituiri să aibă caracterul unui placaj arbitrar, pentru motivul că scriitorul deține toate esențele vieții, toate diversitățile ei. Unicitatea scriitorului conține toate mulțimile, picătura lui psihologică cuprinde tot spațiul astral, fiind prin aceasta magică şi privilegiată față de a omului comun...

— Acesta sînt eu care nu recunosc universalitatea picăturii tale privilegiate, zîmbea Nathan fără supărare.

Dar dacă Nathan n-avea universalitatea picăturii magice, avea în schimb stăruința ei. Se vedeau seara, la masă — Nathan era singurul şi permanentul oaspete al lui Catul Bogdan — şi prelungindu-şi discuțiile pînă după miezul nopții, cu țigări şi cafele negre. Şi Nathan, seară cu seară, reedita acelaşi atac: contactul direct cu viața, intercalînd mereu ca un refren: „Vezi cazul Anteu".

Pînă cînd, exasperat şi extenuat, fiindcă într-adevăr, mai ales în timpul scrisului, refrenul acesta era deprimant, semănînd germenul neîncrederii în orgoliul creațiunii — Catul Bogdan, renunțînd la strategiile ironiei aparent calme, îl somase:

— Soluția?

— Hai să facem o plimbare, un chef, o ştrapață, ca la Paris, nu mai mult, răspunsese Nathan amuzat de rezultat.

— Asta numeşti tu contact direct cu viața?

— Şi asta. Tu ți-ai pierdut şi viciile de cînd ai venit la Iaşi. Viciile sociale, căci tutunul, cafeaua şi scrisul sînt vicii solitare: călugăreşti.

Şi în sfîrşit, după glume, Nathan făcuse propunerea pe care o studiase cu încetul: o catedră universitară.

Catul Bogdan izbucnise categoric:

— Niciodată. Prefer să fac curte unei bucătărese, decît să pup mîna Universității.

— Nu-i nevoie să o pupi tu.

— Altfel nu se poate. Cunosc moravurile.

— Le cunosc şi eu. Am s-o pup eu, glumise Nathan, bagatelizîndu-şi devotamentul.

Şi, intr-adevăr, izbutise, distrîndu-se pe deasupra: asta era singura lui răsplată. Pentru acest scop numai, scosese un ziar local, impunîndu-l în scurt timp opiniei publice. Făcuse întîiul cal troian. Al doilea era şi mai etern: femeile. Nu exista bărbat care să fie mai ideal prieten pentru o femeie, decît Nathan. Mai dinții, fiindcă nu le făcea curte. Şi necerîndu-le dragoste, le oferea numai foloase şi măguliri. Tuturora le dădea impresia că sînt inteligente, fiindcă niciodată n-avea aerul că le contrazice, refăcînd foarte măgulitor fiecare vorbă, apreciere şi judecată de-a lor, dîndu-le expresie subtilă, argumente şi documentare, ca şi cum s-ar fi mărginit să dezvolte, in calitate de subaltern intelectual, lapidaritatea prețioasă a vorbelor lor sintetice. Niciodată Nathan nu spunea unei femei: „N-ai dreptate". Dar întotdeauna ii atribuia fără să ştie dreptatea lui, avînd aerul că el o acceptă pe-a ei, descifrînd-o numai prin vorbele lui. Apoi Nathan era pentru femei, şi *Larousse* şi *Badeker* şi jurnal de mode, adică informator, sfetnic si călăuză universală. Nathan cetise: ca să le servească literatură de-a gata. Nathan călătorise: ca să aibă ce le

povesti. Nathan era la curent prin reviste cu toate fluctuațiunile şi nuanțele modelor occidentale: ca să le poată asista şi lămuri. Nathan minease la cele mai bune restaurante de la Paris împrietenindu-se cu bucătarii lor: ca să le poată iniția. Nathan avea reviste de arhitectură modernă, reviste sportive, reviste agricole, era la curent cu cele mai recente produse farmaceutice — pentru migrene, slăbit, îngrăşat, fortificat, anemie, insomnie, recalcifierea organismului, — cunoştea. toate mărcile de automobile şi motociclete, avea prieteni în Orient care-i trimeteau țigări rare, ştia să cetească în palmă, în cafea, să dea în cărți şi să facă o grafologie care dădea impresia doamnei sau domnişoarei cu manuscrisul că e mai complexă chiar decit spera în clipele unui amor antropofag pentru cele precedente — Nathan ştia prețul lemnelor, prețul caselor, prețul legumelor, şi avea şi darul de-a recomanda servitoare în momente de criză; Nathan pierdea la cărți glumind, deşi bărbații spuneau despre el că e cel mai bun jucător de bridge şi şah; Nathan nu venea niciodată la masă fără să nu aducă surprize delectabile, iar dacă doamnele prietene erau mame, copiii lor, de Anul nou, primeau de la Nathan jucării întotdeauna originale şi de bună calitate; apoi, deşi Nathan, după întoarcerea de la Paris, deschisese la Iaşi o librărie cu ediții rare — mai mult dăruite decît vîndute —, parfumeriile pe care le aducea diverselor sale prietene presupuneau că are şi o parfumerie moştenită de la o „Madame Darmeé" sau de la o altă veche casă ieşeană — de pe vremea cucoanelor trecutului —, căci toate sticlele aduse de Nathan purtau în ele, ca lumina de soare a unui țărm înflorit în versurile unui Ronsard, parfumurile de înaltă şi suavă artă ale lui „Guerlain" şi acele „Sapocetti" care lasă mîinilor şi obrazului o dulceață de fruct şi un parfum de floarea abea amintită...

Şi în sfîrşit, Nathan, fără să fie urît, nu era nici frumos ca să poată compromite pe cineva. Avea, ce-i drept, ochii Sabbetailor, unicile pietre prețioase aduse din Spania de

cel dinții Sabbetai, şi transmise neamului ca o bijuterie ereditară. Ochi negri cu noaptea diamantelor in ei, şi gene pe care îndeobşte femeile cochete le cumpără. Dar restul era divers, fără nici o pretenție. Nas cam mare, buze cam groase, obraji slabi şi albăstrii de părul care chiar şi ras le dădea o umbră de oțel, umeri înguşti şi aplecați, şi un păr pana-corbului care-i cădea mereu pe fruntea încrețită. Se îmbrăca bătrîneşte, fără să-l preocupe modele cu care era la curent numai pentru alții, umblînd cu pantofi lați, cu talpă groasă de crepe, ca şi cum comoditatea exagerată ar fi fost singura lui preocupare, alegîndu-şi în numele ei haine de o confortabilă lărgime cu buzunarele întotdeauna diformate de cărți şi pachete. O singură cochetărie permanentă: mîinile. Le avea frumoase, şi le îngrijea cu pietate, parcă cinstind prin ele orientul de unde veneau. Nu cu unghii roşii, desigur. Le îngrijea conturul, nu culoarea, netrivializînd-o cu acele lacuri stridente pe care le combătea numai la femeile pe care le stima.

Astfel că Nathan, în calitate de intim al unei case, nu alarma pe nici un bărbat, nici unul făcîndu-i cinstea geloziei. Nathan nu profita nici de vanitoasa credulitate a soților, nici de libertatea femeilor moderne; nu fiindcă nu le-ar fi dorit pe unele dintre ele, dar fiindcă evita încurcăturile cu cei pe care-i frecventa, ştiind şi din lecturi şi din experiența altora, observată de el, avantajul de-a nu fi amantul unei femei cu care rămîi mereu prieten, atunci cînd alte mii de femei îți oferă pur ceea ce strică prieteniei. De aceea îşi căuta aventurile în altă lume decît aceea pe care-o frecventa, într-o categorie inferioară lui ca nume şi situație socială. „Pisicile de Angora sînt decorative, dar nu-s bune pentru motani”, explicase el lui Catul Bogdan preferința lui amoroasă pentru „fetele de jos”. Le descoperea pe la cinematografe şi pe stradă, în zilele de sărbătoare cînd magazinele sînt închise, fără să se jeneze, deci nici să se ascundă. Prietenele lui îl tachinau, dar îl şi cercetau, aprinse. Deci şi prin aceste experiențe, le servea

pagini de literatură frivolă, distrîndu-le încă şi din acest punct de vedere, fără să le solicite altceva decît urechile.

Graţie ziarului şi femeilor, Catul Bogdan devenise profesor universitar, abea deranjîndu-se pentru cîteva vizite de politeţă. Restul îl aranjase Nathan.

Catul Bogdan făcuse lecţia de deschidere în aulă, într-o aulă împodobită de Nathan cu mulţimea prietenelor lui. Cu toate că lecţia fusese într-adevăr „o lecţie", voluntar şi impertinent ermetică pentru auditoriul monden, succesul depăşise intenţia şi aşteptarea lui Catul Bogdan. Plăcuse ca bărbat, devenind dintr-o dată cea mai recentă vedetă masculină a laşului. „Un Garry Cooper" cu părul alb, spusese cineva, cinematografizîndu-şi impresia, ceea ce era foarte la modă, artiştii cinematografului devenind termenul de comparaţie al acestei epoce ignare, aşa cum odinioară erau statuile celebre, împrejurarea că lecţia era savantă ca fond şi severă ca expresie, despuiată de orişice pigment literar, cu toate că profesorul era un romancier apreciat şi ca stilist, — lăsase libertate femeilor să privească bărbatul şi să-i asculte glasul. Bărbatul impresiona prin înălţime şi eleganţa ei aristocratică, prin originalul contrast dintre părul alb şi ochii negri, prin mîinile lui „de amant" — cum le numise Agatha Bogdan, acordînd acestor mîni fiorul incestului — şi prin sobrietatea ţinutei. Glasul suna viril, dînd contur vibrant vorbelor formate de nişte buze umede şi roşii.

Nathan sperase mult după lecţia de deschidere şi-şi concretizase speranţa dăruind lui Catul Bogdan chiar în acea seară o ediţie rară a memoriilor lui Cassanova.

— Dragă Tani, spusese el, Troia e cucerită.

— Da, am intrat la Universitate, oftase ironic Catul Bogdan.

— Nu, protestase Nathan. Troia eşti tu. Asta-i cacialmaua. Pe ceilalţi i-am adus în tine; altfel, numirea ta la Universitate n-ar mai fi avut nici un haz între noi doi.

Sperase. Dar se înşelase. Căci de atunci, Catul Bogdan, constrîns să-şi facă lecţiile regulat — şi le făcea cu scrupulozitate aproape pedantă — nu acorda „celorlalţi" decît orele universitare. Un contact profesional cu lumea, care curînd devenise un automatism, lăsîndu-l pe Catul Bogdan tot atît de stăpîn pe el, sau de captiv în el, ca şi pînă atunci.

— Scriitor şi profesor, şi totuşi la o parte de viaţă! Dragă Tani, deviza ta e epitaful pe care singură şi l-a făcut Marguerite d'Autriche: „Cy gist Margot, la gentil aemoiselle, — Qu'ha deux maris et encore est pucelle".

Nathan însă nu desperase. Încercase să-l amestece în politică. Iar începuse cu „cazul Anteu". Dar în privinţa politicei, Catul Bogdan era ireductibil. Îi simţea numai ridicolul, nu şi măreţia de-a umbla cu degete de om prin destinul şi evenimentele unei colectivităţi. Şi apoi, politica cerea prea mult timp. Aşa că se mărginea să-l asculte pe Nathan care spunea şi lucruri juste despre iniţierea intimă la viaţa socială prin politică, şi lucruri amuzante, documentînd „voluptatea caragialismului", — dar făcînd ca acei soldaţi anecdotici italieni care aplaudă discursul căpitanului, lăsîndu-l însă să plece singur din tranşee spre inamic.

Pînă cînd Nathan renunţase la captarea politică.

De atunci însă, sperase într-un mare amor.

— Dragostea arde, dar lipsa dragostii usucă. Aviz refractarilor.

Catul Bogdan îi răspundea calm, enumerînd romanele scrise de el în care dragostea era mereu prezentă.

— Am iubit pe... şi am iubit cu..., specifica el eroinele iubite şi eroii îndrăgostiţi de ele.

— Am îngheţat la Polul Nord... la cinematograf, şi am avut cancer, lepră, friguri galbene şi toate bolile, prin cărţile de medicină pe care le-am studiat.

— Nathanael, Nathanael, spiritul tău iudaic nu-i invenţia mea!

— Just, dragă Tani, e invenția părinților mei care n-au pretins că mă „fac” scriindu-mă într-o carte, lăsînd latinității tale contrarul. Să întocmim un inventar al vieții tale. Avînd cinstea de-a-ți fi biograf, am şi obligația să ştiu tot despre tine. Pe cine ai iubit tu? Arată-mi în viața ta o singură dragoste...

— N-am iubit pe nimeni, hotărîse întunecat şi mîndru Catul Bogdan.

— Nu vrei?

— Probabil că nu pot.

— Atunci n-ai talent. Renunță la scris.

— De cînd talent = dragoste?

— De cînd talent = viață, şi de cînd viață = dragoste. Arată-mi un scriitor autentic care să nu fi iubit. Nici unul. Cei care n-au iubit din prudență nu sînt scriitori, fiindcă scriitorul ca şi eroul e prea nebun ca să poată fi prudent. Cei care n-au iubit din înțelepciune sînt filosofi, şi încă! Filosofia e nebunia învinsă, nu absența de nebunie. Tu n-ai iubit niciodată pe nimeni, decît pe tine; dar nici Narcis nu era hermafrodit. Iar de cînd ai început să scrii, ți-ai pierdut „nebunia”. Tani, adu-ți aminte: războiul, Parisul. Erai „nebun” uneori, ştiai să faci salturi mortale peste instinctul de conservare. Erai superb, Tani. Mai ales un evreu e sensibil la frumusețea „nebuniei”. Iți afirm: erai anormal uneori, adică depăşeai normalul prin gesturi subite, imprevizibile, țîşnite din fundurile tale. care mă epatau. Tărîțele nu fac explozii. Nici diamantele. Tu făceai. Dar nici atunci n-ai iubit, Acuma nu mai eşti „nebun” niciodată. Trebuie să iubeşti, în realitate ar trebui să spun: vei iubi — fiindcă sînt profetul tău. Eşti intact. Ai acumulat fără să dai. Vine şi ceasul dărniciei. Dar nu te închide, nu te ascunde. Vezi lume, frecventează femei...

— Prietenele tale?

— Şi pe ele. De ce nu? Eu nu-s Catul Bogdan. Sînt Nathan. Cu mine nici una nu simte nevoia de-a scoate sufletul de gală din dulap; sînt şi rămîn în halat şi-n

papuci. Tu însă poți fi pentru feminitatea lor un bal psihologic. Le poți transfigura solicitînd în ele ceea ce nu simt în prezența mea. Poate că şi printre ele poți găsi „cazul Anteu”. De ce nu? Fiindcă-s din Iaşi? Fiindcă trăiesc într-un oraş alături de tine? Dar de unde credința că dragostea o găseşti numai departe, peste nouă mări şi țări! Dragostea ca şi surpriza poate veni de oriunde. Poți s-o găseşti alături de tine chiar. Dar tu nu vrei. Sînt convins că n-ai habar că pe strada ta a început să apară la fereastra unei case o fată frumoasă...

— Ştiu.

— Cum ştii? se minunase Nathan. -

— Ştiu. Am remarcat-o şi eu. O fată cu cozi negre, care ceteşte la o fereastră alături de o pisică roşcată.

— Tani, sînt fericit. Aş fi în stare să ridic o biserică pe locul fetei cu cozi negre. Vra să zică ai remarcat-o. Şi?...

— N-ajunge? Am remarcat-o. Eroul meu din romanul la care lucrez o vede în fiecare zi, cînd se întoarce din oraş, şi întoarce capul ca să-i surprindă palpitarea genelor... Voi vedea ce se va mai întîmpla.

— Bine, Tani, ai şi tîrît-o în roman? Iarăşi continui în cărți ce n-ai trăit în viață? Ce n-ai avut curajul să trăieşti. Nu! Ți-ai pierdut „nebunia”. Eşti eroul de pe hîrtie.

Acesta era al doilea refren: „Ți-ai pierdut nebunia”, după „cazul Anteu”. Pe cit era de acomodat cu alții, pe-atît era de intransigent cu amicul său. Pe femei nu le contrazicea niciodată; pe bărbați îi aproba întotdeauna. Pe Catul Bogdan însă, îl chinuia ca o urticarie, înfruntînd chiar riscul de a-i deveni dezagreabil, avînd în schimb certitudinea că nu se poate dispensa de el.

Căci întovărăşirea lor avea vechimea unei vieți; data din clasa şasea de liceu. Venit de la alt liceu, Catul Bogdan i se relevase printr-o „epatare”, cucerindu-l dintr-odată. Şi în uniformă de liceu, Catul Bogdan avusese aceeaşi distincțiune, aceeaşi eleganță, aceeaşi sobră dezinvoltură. Venise la noul liceu, precedat de reputația că-i eminent dar

şi original, găsindu-l la noul liceu premiant pe Nathan. Colegii lor erau stimulaţi de perspectivele luptei pentru întîietate. La prima teză la română, toţi aşteptau cu mare nerăbdare rezultatul întîiei întreceri dintre cei doi fruntaşi rivali. Ce se întîmplase însă? Camaradul de bancă al lui Catul Bogdan era un elev mijlociu. Catul Bogdan îi făcuse teza în întregime, căpătînd zece pe teza cu alt nume, iar el îşi confecţionase o teză telegrafică pentru care căpătase un şase cu mare indulgenţă.

O serie de astfel de gesturi şcolare întregită cu accese ele temeritate care ieşeau din comun, faţă de director, diriginte şi profesorii tirani, făcuse, din Nathan spectatorul admirativ intrigat al lui Catul Bogdan. Deveniseră tovarăşi. Puteau să discute de la egal la egal, pe un alt plan decît al celorlalţi camarazi, Nathan n-avea nici o meschinărie. Deveniseră prieteni. Universitatea, războiul făcut într-aceeaşi unitate şi Parisul îi legase definitiv. Iar după întoarcerea de la Paris, Nathan, care era prototipul omului nepractic pentru el, devenise mentorul practic al lui Catul Bogdan, care nu făcea nimic fără de Nathan. El îi gira averea, el îl aproviziona cu cele necesare casei; haziaica, gospodina casei lui Catul Bogdan, o armeancă din Basarabia, moştenită de la mama lui — fiind din acest punct de vedere subordonata lui Nathan. In sfîrşit, Nathan era unicul său prieten, unicul om care-i ţinea tovărăşie la masă, permanentul său interlocutor. Tot Nathan se ocupa şi de editarea romanelor lui, făcîndu-i contractele cu editorii bucureşteni, ocupîndu-se de publicitate, compensînd prin relaţiile lui absenţa de relaţii a lui Catul Bogdan. Bineînţeles, în librăria lui Nathan, unde nu se vindea decît literatură străină, romanele lui Catul Bogdan aveau un privilegiu unic.

Aşadar, Nathan îi era complet indispensabil. Nathan ştia. De asta nu-l menaja.

Dar solicitudinea lui pentru Catul Bogdan nu se mărginea numai la persuasiune, sau exasperare, prin

sfaturi, argumente şi obiecțiuni. Încercase să-l determine prin alții, cum face demonul din ispitirea sfîntului Antoniu.

Nathan erau bun prieten şi cu Tanți Solescu, poreclită Sulamita, care la rîndul ei era prietenă intimă cu Agatha Bogdan, mama vitregă a lui Catul, şi a treia soție a lui Aristide. Amîndouă erau deştepte şi cinice, şi pe deasupra picant frumoase. Tanți Solescu avea piele bronzată de țigancă, ochi splendizi, verzi ca lagunele venețiene, şi buze care dădeau pofta sîmburilor de rodie, cu dinți cum numai nomazii au, şi lupii. Cînd mergea pe stradă, nu era bărbat care să nu întoarcă ochi lucioşi după trupul ei de gitană cu sînge de zmeură. Tanți făcea aviație, automobilism, sky, tenis, călărie şi amor. La Iaşi, venea numai din cînd în cînd, frecventînd-o numai pe Agatha Bogdan cu care-şi făcuse liceul la Nancy, acceptîndu-l ca însoțitor distractiv, la cinematograf, cofetărie, bodegă şi plimbări, numai pe Nathan, care o punea la curent cu literatura frivolă universală, sporindu-i uneori inventivitatea cu sugestii originale. Bărbații ieşeni n-o interesau: în bloc. Provinciali. Nathan, însă, cultivase treptat în ea misterul invizibilului Catul Bogdan, fiul vitreg al Agathei. O ațîțase mai ales punîndu-i în față invulnerabilitatea lui față de femei, determinînd-o să-i scrie subt controlul lui.

Catul Bogdan primea multe scrisori de la admiratoare, corespondența zilnică aducîndu-i cel puțin cinci misive cu elogii, propuneri, spovedanii, cereri de autografe, fotografii. In genere, nu depăşeau nivelul platitudinei sentimentale sau erotice. Coşul şi soba erau unicul lor destin, deşi prezența lor grosolană nu numai că nu-l indispunea, dar îl şi măgulea într-un fel, devenind glasul cetitorilor anonimi, tovărăşia lor pe biroul lui, aşa cum ar fi perspectiva galeriei cu semințe şi limonăzi pentru un orator public. Nu răspundea însă niciodată la astfel de scrisori.

Dar Nathan veghease destinul scrisorii lui Tanți Solescu, la a cărei redactare participase indirect. Îi vorbise despre Sulamita, prezentîndu-i-o ca pe o femeie exotică,

interesantă ca atare. Catul Bogdan acceptase o întâlnire cu ea la Nathan. Rezultatul: cîteva plimbări în doi, cu automobilul ei, evident fructuoase, şi atît. Se gustaseră reciproc, limitîndu-şi apetitul la trei plimbări, şi se despărțiseră calmați.

— Tanți e ca stridiile, îi spusese Catul Bogdan. Din cînd în cînd... Dar poate alimenta un personaj episodic într-un roman.

Acesta fusese epitaful unei aventuri în care Nathan sperase. Nu numaidecît să-l capteze pe Catul Bogdan, dar măcar să-l tulbure erotic, să-l neliniştească, dîndu-i şi apetitul altor femei, pornindu-l deci pe „drumul căutării". Alte încercări similare nu depăşiseră acest rezultat. De unde, îndesirea refrenului „Ți-ai pierdut nebunia", urmat de altul, mai corosiv: „Îmbătrîneşti". De altfel, în ultimii doi ani, potolirea lui Catul Bogdan luase într-adevăr proporții alarmante. Cu excepția lecțiilor la Universitate, trăia exclusiv în casă, nemaifăcînd nici plimbări, decît întîmplătoare, renunțînd chiar la călătoriile în străinătate. Prefera singurătatea, lectura şi scrisul. la orice. În călătorie, nu mai vedea neprevăzutul, sau regăsirea cunoscutului artistic; ci exclusiv oboseala deplasării şi dificultatea acomodării la viața de hotel şi restaurant. Îşi exagera voluntar şi migrenele, făcînd din ele un fel de infirmitate incompatibilă cu riscurile călătoriei. Nu se mai plimba decît prin grădină şi prin casă, pretinzînd că are de-ajuns, că nu se simte deloc limitat într-un exil, ci că dimpotrivă, niciodată n-a acceptat viața mai plenar decît atunci, atingînd aşa cum trăia echilibrul perfect.

Nathan schimbase refrenul, limitîndu-l la un cuvînt: „Strigoiule", care suna glumeț, fără să izbutească totuşi să ascundă îngrijorarea lui Nathan. Se temea că prietenul său trece printr-o criză patologică, fără să aibă curajul să-i aducă un doctor, căci nu vroia să-l deprime pe Catul Bogdan, ci numai să-l stimuleze.

Recursese iarăşi la un vicleşug. Plecase la Bucureşti cu cîteva sticle de Cotnar roznovenesc, rămase din pivnița Sabbetarior, şi cu o ediție rară din Rabelais, făcînd o vizita lungă prietenului lor comun de la Paris, Savel Tedoru, subsecretar de stat la Instrucție. Şi cu toate dificultățile de ordin politic — preşidenția comisiunilor de bacalaureat, fiind supralicitată mai ales prin politică —, izbutise să obție numirea lui Catul Bogdan la Galați. Luptase cîteva nopți cu el ca să n-o refuze, mințindu-l mereu: că trenul e comod, că drumul e încîntător, că hotelul de la Galați e occidenal, că Galațul e un mic Stambul dunărean, că bacalaureatul o să-i aducă o întreagă galerie de tipuri savuroase, mai ales la Galați, unde se întîlnesc toate neamurile balcanului —, silindu-l să accepte numai de groaza prelungirii acestei necontenite cicăleli care înlocuise oricare alt subiect de conversație.

— Nu mai pot scrie din cauza ta. Mă enervezi ca o femeie.

— Cedează.

— Poftim. Cedez unui duşman.

— îți mulțumesc, amice.

Şi-l expediase la Galați conducîndu-l la gară, instalîndu-l în tren şi asistîndu-l pînă la plecarea trenului, de teamă să nu se întoarcă pe furiş îndărăt, ca un şcolar dus cu sila la internat.

Se aşteptase la orice: la o scrisoare cu blesteme, la o demisie intempestivă în plin examen — numai la telegrama pe care-o primi după cîteva zile nu se putea aştepta.

Mă căsătoresc peste două săptămîni. Nu mai vin la Iaşi, pînă după căsătorie. Rog trimite-mi actele necesare, hainele de rigoare şi tot ce crezi, că-mi trebuie deocamdată. Vei fi martorul meu. Nu anunța pe nimeni, mai ales familia. Îți mulțumesc. M-am lăsat de fumat.

Tani

— Slavă Domnului! în sfîrşit, Catul Bogdan a înnebunit, — jubilase Nathan cu glas tare, ceea ce într-adevăr era extraordinar pentru un om deprins să dea glas buzelor numai altora.

Apoi a doua telegramă:

Rog dispune să fie tăiați castanii de la fereastra ietacului, în locul lor plantează urgent garoafe roşii. Mulțumesc.

Tani

Apoi a treia telegramă:

Spune haziaicei că Doamna noastră vine însoțită de fosta el dădacă, o bătrînă severă şi foarte respectabilă. Să-i pregătească o odaie curată şi bine mobilată în aripa servitorilor, avînd grijă să o trateze cu cea mai mare deferență. Nu admit nici un conflict, nici o perfidie. Dacă fracul meu s-a învechit în dulap, comandă unul nou, copiat întocmai după cel vechi, fiind atent la alegerea postavului. Te îmbrățişez frățeşte. Al tău,

Tani

Şi în sfîrşit, a patra şi ultima telegramă:

Cuvîntul magic e Luli.

Tani

Noroc că Nathan nu era comunist Altminteri, siguranța şi consiliul de război ar fi deschis o anchetă, ares- tîndu-l preventiv.

*

Încă înainte de-a o cunoaşte, Luli-i apăruse lui Nathan astfel: „Doamna noastră Luli vine însoțită de fosta ei dadacă”, ceea ce-i dădea o tinerețe de pe vremea crinolinelor şi a castelelor feudale.

Şi dacă după întîia telegramă, soția lui Catul Bogdan nu-l interesase decît în calitate de cauză a nebuniei lui, valoarea ei intrinsecă fiind un epifenomen, — a doua, a treia şi a patra telegramă fuseseră treptele pe care coborîse din neant, ca dintr-un castel feeric, „Doamna noastră Luli", trei cuvinte care aveau foşnetul mătăsurilor vechi, „însoțită de fosta ei dadacă", prezența bătrînă din urmă, care dădea Doamnei noastre Luli tinerețea unui obraz dintr-un vers de Villon.

Visul romantic nu e numai fapta nerozilor sentimentali. Inteligența lui Nathan avea şi ea ferestrele ei lunare. La o astfel de fereastră, telegramele lui Catul Bogdan i-o arătaseră pe Luli, făcîndu-i-o de la început intimă printre versurile Franței de odinioară.

Aşa că Doamna noastră Luli căpătase o feminină întîietate în sensibilitatea lui Nathan, lăsîndu-l pe Cat al Bogdan reînviat întru nebunie, pe planul al doilea, deşi de ani Catul Bogdan era primordiala ocupație a lui Nathan şi intima justificare a vieții lui despuiate de ambiții personale.

Nu numai atît: dar această subită şi arbitrară răsturnare a ierarhiilor sufleteşti de pînă atunci, în care Catul Bogdan deținea primatul, conferea într-adevăr lui Luli un sens magic, de vreme ce simplul ei nume, notificat prin telegrame, izbutise să dea lui Nathan acea stare sufletească, uitata din adolescență, care se hrăneşte cu muzică şi versuri, repudiind ca pe-o vulgaritate ancilară luciditatea inteligenții, cu rictusul ironiei, sau al sarcasmului.

Aşa că Nathan nu devenise numai executorul practic al însărcinărilor date telegrafic de Catul Bogdan, dar şi procuratorul sensibilității lui, al emoției lui. Tăierea castanilor de la fereastra ietacului îi apăruse şi lui imperii necesară, deşi erau ca două biserici de frunze pînă toamna cînd îşi puneau cupole de aur moscovit. Dar ietacul doamnei Luli avea nevoie de lumină şi numai de lumină. Pe mormîntul castanilor, Nathan adunase cele mai frumoase

garoafe roşii, aducînd pentru ele pămîntul acela gras şi negru ca întunericul iadului în care ard jaruri.

Cea mai delicată însărcinare era cea care o privea pe haziaica, deşi Nathan o cunoştea perfect, fiindu-i oarecum colaboratoare întru conducerea practică a gospodăriei Lai Catul Bogdan.

Haziaica nu era propriu-zis servitoare, deşi era plătită de stăpînul ei, trebuind să-l asculte şi servească, ceea ce făcea cu pasiune şi exagerare. Mai întîi, haziaica era o amintire de pe vremea mamei lui Catul Bogdan: singurul subiect despre care Catul nu discuta nici cu Nathan. Haziaica avea deci acest prestigiu. In anii cînd după întîia recăsătorire, Aristide Bogdan se mutase în altă casă — constrîns de Catul care-l urmase în noua locuința — haziaica continuase să trăiască în casa pustie, îngrijind-o mai departe, gata să primească oricînd vizitele neanunțate ale liceanului înalt şi dominator.

Aristide Bogdan manifestase dorința de-a închiria casa, care nu producea nici un venit. Catul Bogdan, după o discuție sălbatecă, îl împiedicase, terorizîndu-l cu revolverul — istorisea haziaica, ascultătoarea de la uşă; cam avea astfel de curiozități. Aristide Bogdan cedase „nebunului*1, simțindu-l capabil de orice: să ucidă, să dea foc casei. In acea vreme, Catul Bogdan nu inspira numai tatălui său astfel de temeri.

În această casă în care se adunase numai tăcere de trecut uscat între mătăsuri, oglinzi, covoare şi perdele cu miros de camforă şi naftalină, haziaica se desprinsese să fie stapînă în aşteptarea stăpînului. Obligațiile ei erau să repare imediat orişice stricăciune, avînd fonduri la dispoziție, să aerisească, să facă focuri de dezmorțire în timpul iernii — şi să vegheze mereu asupra salonaşului, aducîndu-i zilnic flori, iar în timpul frigului, făcînd focuri bogate în soba de teracotă albă, ca pentru o femeie cu sănătatea fragilă, care ar fi cîntat la pian sau ar fi cetit pe divan. Făcuse întocmai, fiindcă şi ea se temea de liceanul

foarte delicat în genere, blînd la vorbă, dar cu accese de violență cînd nu i se ascultau ordinele — mai ales cele ciudate — în stare să îngrozească şi pe un bărbat. Şi haziaica, armeancă, era şi mai tîrîtor femeie în spaimele față de puterea leului. Stăpînul ei în sens aproape oriental era numai Catul Bogdan. El moştenise casa, el era fiul stăpînei adorate, el era frumos şi bărbat, el era dulce şi mărinimos, dar şi aprig la mînie: ca şi cei cu turban şi narghilea din şoaptele copilăriei, cînd porunceau harapului gealat tăierea capului care nu ştie să se plece. Capul ei era de borangic pentru vorbele stăpînului. Cu toate că-l ştia din leagăn, cu toate că-l privise împleticindu-se pe covor spre brațele mamei lui, — nu-l vedea decît bărbat şi stăpîn. E drept însă că în anii copilăriei din leagăn şi de pe covor, copilul trăise numai în mîinile şi brațele mamei lui, ca într-un balcon la care n-ajungeau decît privirile haziaicei, zîmbetul ei admirativ şi vorbele ei de deochi. Atît. Copilul crescuse lîngă mama lui.

După moartea ei şi părăsirea casei, liceanul venea uneori fără să sune, fără s-o anunțe pe haziaica, descuind uşile cu cheile lui. De aceea, de cîte ori intra în salonaşul moartei, haziaica bătea la uşă. Uneori nu o poftea înlăuntru decît tăcerea cu glasul celei moarte, alteori îi răspundea glasul stăpînului. Îl găsea pe divan, la fereastră sau la gura sobei, iar alteori privind clapele pianului deschis, fără să le atingă, Haziaica îi făcea cafea neagră, atunci rîşnită, i-o aducea în ceaşcă mare şi-l lăsa singur, fără să îndrăznească să-l tulbure cu vreo vorbă. Vecinii o întrebau uneori: „Ce face băiatul în casa asta? N-aduce femei?” Haziaica ridica din umeri fără să le răspundă, avînd conştiința unei superiorități care-o solidariza cu ciudățeniile tînărului ei stăpîn. k Dar încă de atunci, cuvîntul „femeie” în legătură cu această casă şi cu acest stăpîn, dădea haziaicei un fel de dezgust mîndru.

Aşadar, încă de demult, feminitatea ei orientală acceptase în prezent şi viitor poruncile şi capriciile acestui

stăpîn. Dar stăpîna casei pustii ea fusese: stăpînă pe tăcerea încăperilor şi oarecum vestală a focului şi florilor din salonaş.

După întoarcerea în țară a stăpînului, casa devenise efectiv a lui. Adusese din străinătate mobile, covoare, şaluri, tablouri, statui, lăzi cu cărți, alungind mirosul camforei şi naftalinei prin fumul tutunului, continuînd să păstreze ca şi pînă atunci salonaşul mamei lui, la fereastra căruia replantase trandafirii albi. Angajase bucătăreasă, rîndaş şi fată în casă, dar aceştia erau subt ordinele haziaicei, simpli figuranți subalterni care abea vedeau fața stăpînului, fără să-i audă glasul: acest privilegiu îl avea numai haziaica. Numai ea îl servea direct, intim, de aproape. Ceilalți veneau în contact numai eu lucrurile neînsufleţite ale casei.

Absența femeilor din casa stăpînului continua să dea haziaicei nu numai o satisfacție prelungita, dar şi siguranța ei în viitor. Ea era singura femeie din casă, nefiind in subordinea alteia cu păr lung. Aşa că deşi slujea, devotamentul ei nu găsea decît atavica dominațiune a bărbatului, firesc stăpîn, nu şi porunca unei egale întru sex, care i-ar fi dat accentul de umilință al slugei cu simbrie.

Față de cei de la bucătărie îl numea pe stăpîn „boierul meu". Față de cei de-afară, „domnul profesor". Iar stăpînului, cînd i se adresa direct, îi spunea cam lung pentru vocativele discuției curente: „stăpînul meu scump şi drag". Catul Bogdan era atît de deprins cu această formulă pompos şi dulceag posesivă, încît nici n-o mai auzea. O tolera ca atare. Şi pe haziaica de altfel, o tolera în multe privința fiindcă o avea de la mama lui şi fiindcă-i era efectiv devotată» cu toate că exagerările şi dulcegăriile ei verbale ar fi părut unor neinițiați ca o neruşinată fățărnicie. Şi pe el îl indispunea uneori, avînd impresia că participă la o scenă de melodramă. De pildă, odată îl prinsese ploaia întorcîndu-se de la Universitate. Haziaica îl aştepta în fața

casei, cu umbrela deschisă, avînd aerul că-i amenințată să devie văduvă privind de pe țărm furtuna unui ocean.

— Stăpînul meu scump şi drag, ce-ai pățit? Vai de mine şi de mine...

Îl bocea, fiindcă era cu pălăria şi hainele ude, ca şi cum s-ar fi întors rănit din război.

În astfel de ocazii, Catul Bogdan ridica numai mîna, cu un aer extenuat, şi haziaica amuțea, ghemuindu-şi spinarea ca subt bici.

între Nathan şi haziaica se stabiliseră raporturi cordiale. Nathan beneficia față de ea de prietenia lui Catul Bogdan. Lui Nathan îi spunea: „cuconăşelule drag", diminutivul alintător avînd şi sensul unui protectorat pe care nu şi-l permitea față de stăpînul prietenului. Ei doi îl îngrijeau împreună. Cu Nathan, haziaica vorbea lung, uneori foarte lung, fiindcă ea era un amestec compensativ de tăceri şi limbuții. Nathan îi solicita şi tolera îngăduitor, cu eterna lui pasivitate receptivă față de femei, pe acestea din urmă. Aflase atîtea de la haziaica despre ea, despre părinții ei, încît ar fi putut să-i scrie şi biografia, dacă haziaica n-ar fi avut pe limbă magica lupă orientală, adică organica nevoie a minciunii fabulative care diferențiază pe orientali de occidentali. Urechea lui Nathan însă, ca şi a haziaicei, tot orientală era, aşa că cetea în vorbele haziaicei sensul exact, acordîndu-i numai omagiul zîmbetului pentru împodobirile artistice.

Nathan ştia că prezența fulgerătoare a unei femei în casa lui Catul Bogdan însemna mare dramă pentru haziaica. Dacă însă vestea i-ar fi adus-o stăpînul, drama ar fi rămas interioară. O singură ridicare de mînă a lui Catul Bogdan, şi haziaica ar fi fugit ca norii din fața vîntului, ducîndu-şi ploile în altă parte. Dar Catul Bogdan era comod. Prefera să-i treacă lui Nathan spectacolul paroxismului dramatic, el beneficiind de potolirea lui. Aşa că Nathan se sacrificase şi de data aceasta, acceptînd rolul de mănuşă a mîinii lui Catul Bogdan şi de paratrăsnet al furtunii haziaicei. Numai

că de data aceasta, doamna Luli, a cărei venire el o pregătea, dădea un sens cavaleresc pînă la desuet, ingratului demers..

Iată scena şi iată casa» Sunase de două ori la uşa de din față. Numai Catul Bogdan şi el sunau astfel, Haziaica apăruse gîfîind, cu şuvițe sure ieşindu-i de sub broboadă, ceea ce dovedea că abea se sculase din somn. Trează, îşi ascundea cu mare pudoare şi meşteşug culoarea vrîstei.

— Cuconăşelule scump, aduci poate veste de la stăpînul scump şi drag?

Nathan intrase în casa care-i era intimă ca o haină, găsind-o totuşi, ca emisar al doamnei Luli, prea posomorită, prea muzeu de antichități. Perdelele mereu împreunate peste ferestre înlocuiau lumina şi veselia soarelui, cu faldul lor de mătase chineză cu bogate broderii de aur. Mobilele dormeau într-o penumbră apăsătoare, răspîndind mirosul de lemn vechi şi ştofe, la care dacă s-ar mai fi adăugat mirosul de luminare aprinsă şi de tămîie, ar fi dat exact atmosfera unei somptuoase capele funebre. In mod obişnuit, lumina electrică ardea şi în timpul zilei. Haziaica o şi aprinsese pentru cuconăşelul scump, dar Nathan, spre marea ei surprindere, dăduse la o parte perdelele, trăsese storul şi deschisese larg — sacrilegiu — fereastra, aducînd înlăuntru violenta lumină a soarelui de vară: intrase ca o sonoritate nouă, aprinzînd aurul perdelelor, bronzul vaselor orientale, culorile covoarelor şi şalurilor, dînd o înflorire de culoare prețioaselor obiecte care în umbră nu-şi cunoşteau decît penitența toamnei, ca sucul strugurilor înfundat în pivniță.

— Haziaica, fă-mi te rog o cafea,

— Şi un dulcet pentru cuconăşelul scump.

— Şi un dulceț, haziaică, se învoise Nathan. Bar bem cafeaua împreună.

— Cuconăşelul scump tare-i dulce şi bun. se alintase haziaica, pe care nimic n-o măgulea mai tare decît pofteala la o ceaşcă de cafea în tovărăşia lui Nathan.

Căci Nathan proceda întocmai ca negustorii din bazarul Stambulului sau al Alexandriei, care dinții oferă cafea şi rahat cumpărătorilor, fixîndu-le prețul obiectului cerut abea cînd buzele cumpărătorului vor să spuie: „Mulțumesc”.

În timp ce haziaica prepara cafeaua, Nathan inspectase toate odăile, găsind pretutindeni, cu excepția luminos melancolică a salonaşului mamei lui Catul Bogdan, aceeaşi impresie de muzeu mort Numai mirosul de tutun, păstrat şi exalat de toate ştofele, dădea un fel de viață acestui cavou. Lumina era alungată din toate încăperile. Umbra era tenul posomorit al acestei case căptuşite cu arta şi tăcere, în care nici o dezordine, nici un tumult nu aminteau mişcarea vieții. O ordine perfectă, definitivă, de casă fără copii, în care nici un vas prețios nu risca să fie spart, şi nici o ştofă decorativă să fie pătată, mînjită sau sfîşiată. Nathan avusese şi atunci impresia că migrenele lui Catul Bogdan era un efect al acestui interior apăsător ca un coşmar fastuos, nu o cauză efectivă a tăcerii şi umbrei adunate în toate încăperile, ca în jurul unui muribund. Şi în biroul lui Catul Bogdan, cărțile, bogat legate în piele, şedeau alineate pe rafturile de stejar, înconjurînd din patru părți biroul, ca o armată de paradă catafalcul unui căpitan.

I se strînsese inima, gîndindu-se că doamna Luli, care venea însoțită de fosta ei dadacă, va intra într-o astfel de casă. El, în locul lui Catul Bogdan, ar fi dărîmat~o şi-ar fi clădit în locul ei una luminoasă ca o seră. Sau măcar ar fi crăpat zidurile, lărgind ferestrele, înnodînd pentru totdeauna perdelele, lăsînd soarele să spele ca o apă revărsată.

Dar mandatul lui se mărginea la suprimarea castanilor de la fereastra ietacului, lăsînd In locul lor, deasupra, florentinul cer ieşan, şi pe pămînt punînd roşul chinezesc al garoafelor.

Se mărginise deci să deschidă toate ferestrele casei invitînd soarele măcar ca oaspe în casa umbrei.

Apoi se aşezase cu haziaica la masa din sufragerie, fără grabă, lăsînd-o să-l puie la curent cu toate nimicurile întîmplate în lipsa stăpînului, nimicuri care aveau proporţii de vulcani, trombe şi cutremure de pămînt în vorbele haziaicei.

— Haziaică, dacă ar fi un concurs de cafea neagră, eu ştiu cine-ar lua premiul... Ce s-aude cu loteria?

— Ee! Ducă-se pe pustii. Cine mai cîştigă la loterie?

— Cine crede în loterie, haziaică. Norocul e ca şi Dumnezeu: nu-l vede decît cine crede în el.

— Multe mai ştii şi mai spui, cuconăşelule scump. Cum îţi pare dulceţu?

— Haziaica, numai complimente vrei! Iaca am să tac, şi am să mai cer un dulceţ.

Haziaica îi adusese încă o dulceaţă de caise, privindu-l înduioşată cum o mînca, degustînd-o.

— Doamne, cuconăşelule scump, zic eu în mine: Ce-are să se facă stăpînul scump şi drag cînd n-or mai ţine-o picioarele pe haziaica? Haziaică, fă cafea. Haziaică, adă dulceţ. Haziaică, vreau linişte. Haziaică, du-te, haziaică fă, haziaică, drege, haziaică, adă. Toate le face haziaica pentru stăpînul scump şi drag.

Oftase amar.

— Da' iaca, haziaică îmbătrîneşte.

Nathan protestase curtenitor.

— Inima e tînără, nu zic. Da' picioarele...

— Dragă haziaică, dumneata eşti pentru Tani eşti ca o mamă...

— Da-da, ca o mamă, oftase ea.

— Şi te îngrijeşti pentru viitorul lui ca o mamă...

— Da-da, suspinase ea în cîteva etaje, dar parcă ciulind urechea.

— E bine, haziaica, o mamă nu doreşte băiatului ei decît să-l vadă însurat...

Nathan avea geniul de-a debita cele mai plate locuri comune, cu un aer pătruns, patriotic oarecum, —

expulzîndu-şi zîmbetul în depărtarea astronomică unde veghează constelațiile ironiei.

Haziaica îl privise în treacăt cu ochi foarte ageri subt genele care pînă atunci parcă se pregătiseră pentru lacrimi duioase.

Şi aşteptase fără să mai spuie nimic, cu aerul unui crocodil care pare numai adormit. De altfel, întreaga ei ființă lată, grasă, cu picioare scurte, dar ageră în mişcări, cu ochi pătrunzători şi nas puternic, avea ceva de crocodil: de crocodil tandru, mai ales cînd îşi lăsa capul pe-o parte, cu genele uşor plecate.

Nathan o privise, tăcînd şi el, pînă cînd zîmbetul lui se formase din această tăcere, subt ochii, ei mînăstireşti plecați.

— Deşteaptă mai eşti, haziaico! Ai şi înțeles.

— Ce să înțeleg? se apărase ea.

Nathan îi luase mîna cu un aer de ghicitor în palmă, oprindu-şi degetul arătător pe inelul de aur al văduvei.

— Fiecare la rîndul lui.

Haziaica apucase să ridice mîjnile spre cer, gata să dezlănțuie marea furtună cu refrenul: „Dacă-i aşa, eu plec”. Dar Nathan nu-i dăduse răgaz.

— Ştii ce mi-a scris Tani să-ți comunic? o întrebase el, găsind subit o soluție care putea să-i atragă mî- nia lui Catul Bogdan.

Haziaica amînase drama, cedînd curiozității.

— Să-ți comanzi imediat o rochie frumoasă...

Cuvintele cădeau în ea ca pietrele prețioase într-un pahar străveziu.

— ...Şi după ce aranjăm casa, plecam amîndoi la Galați... să nuntim, haziaică, încheiase el cu un oftat de uşurare ciclul de minciuni.

— Stăpînul meu drag şi scump n-o uitat-o pe haziaica lui...

Şi plînsese într-adevăr, roşindu-şi însă ochii numai cît o obliga înduioşarea, fiindcă era orientală pură, şi fiind o

rochie nouă, un drum cu trenul şi o nuntă pe deasupra, fac pe o armeancă bătrînă mai tînără decît nepoții ei.

Astfel, după ce ..înseninaseră" casa, făcîndu-i zilnic baie de aer şi soare, cu castanii de la fereastra ietacului învinşi de lumina şi garoafe, Nathan şi haziaica porniseră la Galați, lăsînd în urmă ordine severe în ce priveşte aerisirea şi însorirea ca şi cum casa ar fi fost un bolnav, nu un imobil.

Catul Bogdan pierduse facultatea de-a se supăra. O acceptase pe „cucoana Chirița la nuntă" — aşa-i anunțase Nathan sosirea haziaicei —, ca şi cum el ar fi invitat-o. De altfel, haziaica cucerise imediat familia Novleanu prin pasionata ei serviabilitate şi prin enciclopedicele ei cunoştințe culinare. Îşi descoperise prin Galați şi cimotii armeneşti, procurînd cafeaua neagră cu prețuri de en gros. Făcuse torturi, iman-baialdi, alivenci, cataif, omletă verde, halva de casă, muhalibiuri, paşchet, şerbeturi — prietenoasă cu toată lumea, lăudîndu-şi stăpînul ca pe un covor de moschee adus spre vînzare, tratînd-o pe Luli ca pe icoana de hram a bisericei ei, c-un fel de necontenită adorație exclamativă, care dădea degetelor lui Catul Bogdan vibrații de coadă de pisică, dar nu îndrăznea să ridice mîna poruncind pace şi tăcere, fiindcă alături de Luli abdicase şi la dreptul de-a avea nervi.

Numai dadaia rămînea demnă şi zăvorită. Se uita la haziaica uneori ca un cîne ciobănesc la tăvălelile catifelate şi mieunătoare ale unei pisici, fără să-i spuie nimic. Dormeau împreună la bucătărie pe două paturi osebite, dar pînă tîrziu noaptea nu răsunau decît gura haziaicei, lăudîndu-şi casa şi stăpînul ca un alt Tartarin. Dadaia îşi atîrnase glasul subt icoane. Îşi făcea treaba ca de obicei, participa şi ea, mereu consultată de Luli, la pregătirile de nuntă, asculta „rîşnița armencii", dar nu răspundea decît monosilabic. Haziaica nu se ofensase, fiindcă succesul pe care-l avea în familia miresei, compensa măgulitor insuccesul de la bucătărie.

În timp ce haziaica ilustra la Galați casa stăpînului de la Iaşi, lăsînd-o în umbră pe rustica şi taciturna dădaie, Nathan făcuse cunoştință cu Luli recunoscînd în ea pe Doamna noastră Luli, aşa cum îi apăruse din telegramele lui Catul Bogdan. Se împrieteniseră imediat, el continuînd să-i spuie doamnă Luli, ceea ce o amuza pe Luli, fără să ştie că acel „doamnă" nu era o anticipare a căsătoriei, ci o arhaică situare a tinereții ei într-un timp ca acel oglindit de versul lui Eminescu: „De din vale de Rovine, grăim, Doamnă, către tine...".

Şi după Nathan, toți începuseră să-i spuie „doamna Luli", cu excepția lui Catul Bogdan, care-i spunea Luli şi cînd tăcea şi cînd vorbea, cu toate bătăile inimii.

— Nathanael, ce spui?

— Spun că ai mare noroc.

— Recunosc că am mare noroc, consimțise Catul Bogdan, spre marea surprindere a lui Nathan, care nu-l credea capabil de astfel de umilințe.

Observa în el o totală transfigurare. Sacrificarea bruscă a tutunului nu-i dădea nici un fel de nervozitate. În schimb, îi înviorase obrajii, luîndu-le umbra, ca şi cum castanii înlocuiți cu garoafe la fereastra ietacului de la Iaşi i-ar fi trimis şi lui o învăluire luminoasă. Literatura lui nu-l mai interesa deloc. Nici nu-l întrebase pe Nathan despre ecoul critic al ultimului roman. Manuscrisul început la Iaşi şi adus la Galați îi devenise atît de indiferent, încît Nathan îl găsise într-o zi pe masa odăii de la hotel, ud, c-un pahar de odol deasupra. De unde Ia Iaşi Catul Bogdan îşi veghea manuscrisele cu o avariție fetişistă: cînd pleca de acasă le închidea în casa de fier, el care nu încuia nimic, nici banii.

— Nici cărți nu mai cotea. Cele aduse de la Iaşi erau netăiate, în geamandan. Unica lui preocupare în prezent şi viitor era Luli, renegîndu-şi tot trecutul în care ea nu apăruse. Recăpătase curajul şi spontaneitatea „nebunilor", dîndu-i lui Nathan impresia că izvorul comportărilor lui e dincolo de creier şi cultură, mai adînc decît ele şi mai

misterios. Intr-o seară, pe cînd şedeau de vorbă la hotel, Catul Bogdan îi spusese:

— Ascultă, Nathan, dacă cineva mi-ar fi spus: „Alege între viaţa prietenului tău şi pierderea unui manuscris nepublicat", te-aş fi sacrificat...

— Este şi un proverb, Tani, cu cămaşa care-i mai aproape decît haina...

— Taci. Nu spune prostii. Eu nu glumesc. Uite.

Luase manuscrisul început la Iaşi, îi dăduse foc cu

bricheta şi aprins, carbonizat, îl aruncase pe fereastră in stradă. .

Prin astfel de reacţii îl domina pe Nathan, exact ca în timpul anilor de liceu, universitate, război şi Paris. Nathan se simţea alături de el ca un om treaz căruia luciditatea nu-i serveşte decît pentru a admira, c-un pic de invidie lipsită de meschinărie, verva juvenilă a unui om ameţit. Actuala lui viteză vitala devenise atît de mare, incit Nathan abea se putea ţine după el. Nimic din ce făcea nu mai era previzibil, depăşind şi dezminţind mereu anticiparea logicei intelectuale. Astfel că Nathan nu se mira de loc că doamna Luli îl iubeşte, cu toată diferenţa de vrîsta dintre ei; şi nici nu putea concepe îndoieli asupra duratei acestei iubiri. Catul Bogdan, în faza actuală, putea fi iubit nu pentru eleganţa lui decorativă, nu pentru renumele lui de scriitor, nu pentru tot ce acumulase pînă atunci, ci exclusiv, pentru marele tumult vital simţit în el ca o prezenţă eroică.

„Cuvîntul magic e Luli."

Şi Nathan acceptase magia acestui cuvînt, trăind în preajma doamnei Luli parcă dincolo de actualitate, într-un veac vechi, tînăr numai prin obrajii ei. Îl surprindea mereu lipsa ei de alintare, într-o fază cînd fetele se alintă ca pisicile de tot ce întîlnesc, ca şi cum întreaga lume n-ar fi decît un pretext pentru răsfăţul lor. Fericirea ei era gravă, dîndu-i un fel de prematură demnitate tocmai alături de exuberanţa aproape meridională a logodnicului ei. Altminteri era veselă, spontană, prietenoasă, urmărind cu

ochi vii orişice discuţie se ivea între Catul şi Nathan, ascultîndu-i fără să intervie sentenţios cu dreptul pe care i-l conferea situaţia ei de Doamna noastră Luli. În schimb nu avea laşitatea foarte feminină — numită de unii supleţă — de a-şi schimba aprecierile mimetic, după ambianţa masculină.

De pildă, în timpul unei plimbări pe Dunăre, înspre amurg, apele aduseseră pe buzele lui Catul Bogdan numele lui Pierre Loti.

— Mările bietului Loti s-au demodat ca o rochie.

— Mie-mi plac, spusese Luli, cerîndu-i cu privirea scuze că îndrăzneşte să aibă altă părere.

Catul Bogdan îi sărutase mîna care acorda drept la viaţă mărilor lui Loti.

Dar Nathan intervenise, numai din dorinţa de a-i verifica rezistenţa la o părere contrarie.

— Cum e posibil, doamnă Luli, ca un suflet de azi să aprecieze pe un romancier fad ca Loti.

Catul Bogdan îl măsurase cu ochi ironici.

— Luli, nu-l lua în serios pe Nathan. Cînd afirmă, nu crede; cînd crede, nu spune; iar cînd tace, minte.

— Domnule Nathan, îi răspunse Luli muindu-şi degetele subţiri în apa tulbure, Loti nu e un romancier — e un poet al mării. Viaţa din romanele lui e ca motivele exotice de pe ştofele imprimate în occident: ţesutul e prost şi se decolorează uşor, desenul e lipsit de autenticitate. Dar marea lui Loti e „marea”. Nostalgia de-a nu mai fi, de-a te destrăma în aburi, care te cuprinde cînd pluteşti pe mare, o regăseşti în Loti. Eu cred că e un mare poet simplu, dublat de un snob al exotismului. Romanele lui s-au demodat, dar marea lui rămîne ca o singurătate uitată de oameni...

Catul Bogdan îi sărutase din nou mîna udă de apele Dunării.

— Vra să zică îţi place marea. Ascultaţi...

încă înainte de-a deschide gura, Nathan presimţise surprize. Nu se înşelase.

— Ne îmbarcăm la Constanța...

Luli avusese o tresărire de cîne de vînătoare la auzul întîiului pocnet. Catul Bogdan zîmbise, privind apoi spre Nathan, invitîndu-l să vadă şi el, întocmai cum faci cînd surprinzi o veveriță, un luceafăr, un munte sau marea.

— Eu vă fac paşapoartele, intervenise Nathan, dorind şi el partea lui de surpriză.

Luli-i mulțumise cu genele, aplecîndu-le pe strălucirea ochilor care vedeau poate marea în zarea dunăreană.

— Ne oprim la Constantinopol, la Atena, în Egipt, trecem mai departe în Italia, Spania... Nathan, am nevoie de un congediu de un an.

— Un an? se minunase Luli.

— Cel puțin. Anul, Luli, e cea mai mică unitate a timpului cu tine. Uite...

Îi luase mînile, ridicîndu-i cu o evlavie glumeață, deget cu deget. Începînd cu cel mic.

— Constantinopol: rubin otoman. Atena: camee. Egipt: piatră faraonică. Italia: safir. Spania: topaz... O țară pe fiecare deget Luli, harta Europei, cu mîna ta deasupra, e un cofret cu inele pentru degetele tale. Încarcă-le.

— Nu mai e loc, se apărase Luli cu obrajii roşii.

— Cum?

Nu răspunsese, dar ridicase în soarele apei ca un minaret sfînt mîna pe care strălucea aurul simplu al inelului de logodnă.

*

Mîna aceasta înălțată deasupra fericirii, plutise ca un catarg al ei pe toate mările Europei, urmărită deseori de ochii închişi ai lui Nathan. Căci îndată după nunta făcută la vie, doamna Luli, însoțită de Catul şi de dadaia, venise la Iaşi să-şi vadă noua casă, petrecuse acolo două săptămîni, şi plecase spre Marea Neagră, fără să lase nici o urmă în casa de la Iaşi. Trecuse prin ea ca o rîndunică, dînd ferestrelor deschise în urmă, nostalgii de aripi captive. Nathan continuase să se ocupe de casa pustie,

supraveghind reparații şi prefaceri. Lărgise ferestrele. Făcuse o terasă învăluind-o în trandafiri agățători, pentru dimineţile de primăvară caldă şi pentru amurgurile de vară. Se ocupase şi de odaia dadaiei, care de cînd nu mai era alături de Luli, îşi trecea timpul cetind cărți religioase şi urmărind slujbele bisericeşti. Ea şi cu Nathan primeau cărți poştale de la Luli din port în port, toate scrise pe vapor sau pe un țărm de mare. Primise şi haziaica două cărți poştale, mult comentate în tovărăşia lui Nathan. E curios cum şi haziaica acceptase întîietatea lui Luli, socotind-o ca pe-o rîndunică de pe aripa vulturului. În schimb, raporturile haziaicei cu dadaia îşi păstrau caracterul inițial, cu deosebirea că haziaica, nemaifiind musafirul dadaiei, nu mai făcea pentru ea dulcețuri oratorice, mărginindu-se la o conviețuire topografică.

Nathan era descumpănit. Continua să fie prietenul tuturor, fără să-şi poată umplea o singurătate materializată de casa goală pe care o vizita deseori, găsind acolo numai limbuția, haziaicei, care dădea, ca un bîzîit de muscă, un sens şi mai pustiu încăperilor deşarte. Natural — gîndea Nathan — Tani nu-i seria deloc. Dar acest „natural” îl melancoliza într-o măsură, căci sentimentele nu-şi însuşesc niciodată filosofia minții. Absența lui Catul Bogdan îl desperechea esențial. Viața lui se desfăşurase paralel cu-a lui Catul Bogdan, presupunînd-o mereu alături, servind-o, privind-o, stimulînd-o, devenind treptat un atribut al ei. Contribuise într-o mare măsură, dacă nu la întîlnirea lui cu doamna Luli, măcar la aşteptarea unei doamne Luli, provocînd şi întreținînd în Catul Bogdan neîncrederea în singurătate, în izolare, în călugărirea laică pe care-o practicase în ultimii ani. Aparent, îşi ajunsese scopul, cîştigînd de data aceasta efectiv Troia.

Şi iată că acum, în loc să aibă satisfacția unei victorii, se simțea vacant, ciung ca statuia Victoriei din Samothrace. Nu-i reproşa lui Catul Bogdan o ingratitudine fiindcă nu-i scria. Dar fericirea lui Catul Bogdan parcă-l deprima, mai

ales prin absența tovărășiei ei. S~ar fi mulțumit să o aibă alături, din cînd în cînd, la masa de seară. Mai ales la ceasul mesei de seară, Nathan îşi accepta mai greu singurătatea. Avea într-adevăr o privire sufletească de răspîntie inutilă. Unde să se ducă? La cine? Şi pentru ce? Răspunsul: ca să fie cu alții — nu-l satisfăcea complet, deşi îl accepta ca pe o soluție logică. Apărea în casele prietenilor, mai puțin confortabil pentru alții, mai mecanizat în formulele de gentileță, semănînd cu ele, aşa cum o placă de patefon poate fi glasul care a cîntat-o.

— Nathan, nu eşti îndrăgostit? îl întrebaseră graseind două buze ca un as de cupă proaspăt imprimat.

Buza de jos a lui Nathan se răsfrînsese sceptic:

— Mai ştii!

— În tot cazul, Nathan, nu?şti de ajuns de cochet pentru un amorez.

într-adevăr, de cîtva timp cam neglija să se radă. Operațiunea pe care trebuia să o facă de două ori pe zi, îl ostenea, părîndu-i inutilă, mai ales fiindcă apariția capului lui în oglindă îl deprima — şi ras şi neras. Se socotea urît, regretînd cu ochi splendizi ingratitudinea hazardului. De aceea, se evita.

Ceea ce însă îl alarma, era deprecierea femeilor în genere. Cum îți pierzi mirosul cînd eşti gripat, şi-l pierduse pe cel interior pentru femei. Îi apăreau fade ca țigările fumate cu nasul astupat. Şi alături de cărți, femeile fuseseră pînă atunci un fel de pasiențe pentru uciderea timpului, dar pasiențe făcute cu convingere, şi cu degete sensibile şi la voluptatea contactului platonic.

Pierzîndu-şi acest sens, femeile deveneau greu de suportat. Începeau să-l enerveze, silindu-l să facă un efort real pentru a nu le trata ca pe nişte soții legitime după o conviețuire exagerată. Stupide, monotone, avînd fiecare pretenția de-a fi unică, deşi erau mai de serie decît galoşii şi umbrelele. Asta pentru categoria prietenelor de pînă atunci. Cît despre celelalte, culese de prin cinematografe şi

grădini publice, directe şi urgente, îi dădeau numai regretul de-a nu fi animal pur, fără de apetitul premergător.

Parcă cineva îi trăgea storuri negre pe toate ferestrele, nelăsîndu-i decît una prin care abea se zărea, într-o depărtare de mare legendară, o mînă înălțată ca un catarg pentru corabia ei, şi ca o poruncă de pribegie pentru jidovul rătăcitor al malurilor sterpe.

PARTEA A CINCEA

„Anii mei tineri au sunat a cîntec...”

I

— CE INTIM E IAŞUL. NU, NAT-han? De ce zîmbeşti?

— Închipuieşte-ți, doamnă Luli, că gîndeam exact acelaşi lucru.

Stăteau pe terasă. Somnolența lui octombrie intrase în grădină, răsturnînd petale de trandafiri tîrzii, frunze blonde. O dezordine delicat luminoasă, amintind parc. sfîrşitul unui roman de Turgheniev.

Terasa, deşi dădea în grădină, părea pornită spre mare, din cauza dealurilor din fund, al Galatei şi al Cetățuei, val cu val albastre, brumat, fumuriu...

Fundacul Vechi, aşa se numea străduța pe care era situată casa lui Catul Bogdan, era aşezat pe-o înălțimi a laşului, dominînd ca o faleză casele străzilor împrejmuitoare. Unul dintre cele mai liniştite cartiere ale tihnitului Iaşi. Cîteva case cu hulubi, castani, nuci şi salcîmi; gutui şi pisici la ferestre, uneori şi cu cîte-un obraz de babă, alteori şi cu cîte-un obraz de fată care-ş alina părul lăut, Ia soare. Biserica Veche, cuprinsă într-un zid de mănăstire, cu poartă boltită, bancă neagră şi iarbă verde, şi o căsuță de țară pentru popa cu bărbi de argint. Şi casa lui Catul Bogdan, care după un an ş mai bine de singurătate,

devenise casa doamnei Luli. St înapoiaseră în țară de peste două săptămîni, dar nu veniseră direct la Iaşi. O săptămînă la Galați, cu părinții doamnei Luli, şi o săptămînă la vie, la via gării eu cireşe. În gara Iaşi îi întîmpinase Nathan şi haziaica. Acasă îi aştepta casa gătită de Nathan pe dinăuntru, şi de octombrie pe dinafară; un octombrie cu obraz de aur ca icoana Maicii Domnului, cu cer albastru de-o botticellianâ fineță, şi zări adînc transparente. În uşa acestei case, dadaia apăruse ca o adevărată stareță a Fundacului Vechi, sărutînd obrajii peste care anul trecuse ca roua pe cireşe.

De atunci începuse despachetarea lăzilor. Blîndeța anotimpului îngăduia ferestrele deschise ca într-un început de primăvară, deşi glasuri din cer vesteau mereu plecări, sunînd seară de seară Deniile toamnei. Nathan fusese mare călător in anii lui; etichetele multicolore de pe lăzile deschise erau titluri de cărți de mult cetite. Le recetise, răsfoite de degetele parcă şi mai subțiri de cînd plutiseră pe-atîtea mări, ale doamnei Luli. Şaluri, mătăsuri, chimonouri, un burnuz care scuturat împrăştia încă pulberi fine de pustiu torid, flori de portocal...

— Mi le-a dat Sultanul de Argint...

Aşa-i spunea uneori lui Catul Bogdan; alteori îi spunea Tuli, ca să fie numai cu o literă altceva decît Luli. Sultanul de Argint ii dăruise mult de tot, ținîndu-şi făgăduința făcută pe Dunăre de-a-i da cîte o țară pentru fiecare deget. Din Turcia şi pînă-n Anglia, o împodobise cu mătăsurile şi țesuturile fiecărei țări, ca să poată înmulți unicitatea ei, iubind o Luli turcoaică, găsită cu ochi şi gene de cadină pe coasta asiatică şi africană, o Luli siciliană, cu dinți ca florile acelor crengi, o Luli cu şaluri spaniole, buze de culoarea rodiei crăpate şi mers ca dansul vechii Spânii...

Doamna Luli se înapoiase tot fără inele, purtînd numai pe cel cu un nume şi-o dată, avînd în schimb brățări orientale de argint sur, care zornăiau la fiecare mişcare, îndemnînd brațele lor să n-aibă astîmpăr. Nu-l aveau,

fiindcă într-un an multicolor de străinătăți, lăzile se umpluseră, impunînd la întoarcere cîteva zile de muncă. De-a lungul acestor cîteva zile, Doamna Luli şi Sultanul de Argint călătoriseră din nou în fața lăzilor deschise, tot doi şi tot alături, cu mînile împerecheate pe aceleaşi amintiri scoase din lăzi. Natural, Nathan fusese admis la acest spectacol intim. Odăile deveniseră debarcaderul lăzilor, căpătînd în sfîrşit o trecătoare dezordine. Nathan şedea pe o ladă încă nedeschisă, spectator, participând şi el din cînd în cînd la comentariu fiind consultat, în calitate de expert, asupra autenticității şi valorii lucrurilor cumpărate.

Dar Sultanul de Argint semăna atît de puțin cu defunctul Catul Bogdan, încît titulatura sa actuală părea o glumă şcolărească. Mînile lui umblînd în lăzi aveau vrîsta mîinilor care fac bulgări de zăpadă după cea dinții ninsoare, şi clăbuci de săpun suflați pe mobile, sau în oglinzi, sau în obrazul trecătorilor. Astfel, aceste mîni lipsite de seriozitate îl decoraseră pe Nathan — „cioara filosofă", aşa îl poreclise privindu-l cum şedea brun şi meditativ, picior peste picior, pe-o ladă, — c-un fes, pus strîmb, şi c-un şal de babă armenească, dîndu-i un accent de bal costumat. Nici haziaica nu scăpase. Şi ea avea m jurul gîtului grămadă de mărgele, fes pe cap, brățări pe brațe, şal tărcat pe umeri. Divanul, canapelele, scaunele, mesele, dulapurile, la fel. Numai dadaia, şi ea prezentă, fusese cruțată de birul bufon al primirii darurilor.

Sultanul de Argint se întorsese negru ca un indian după ultima lună de plajă la Lido. Purta beretă bască pe creştet, avea cămaşă de lînă albă cu mîneci scurte, descheiată pe piept, şalvari de catifea şi sandale albe fără călcîi. Îşi lăsase indolența tomnatecă în trecut. Acum vibra tinereşte, aplecîndu-se pînă în fundul lăzilor, obraz lîngă obraz cu Luli, ca orientalii în moschei cînd bat mătănii lui Allah. Astfel, lăzile căpătau sensul unor fîntîni de apă vie a tinereții. Cuvîntul magic „Luli" îl însoțea mereu, mişcările lor îmbinîndu-se armonios, ca într-un balet. Acelaşi soare

de la Lido o înnegrise şi pe ca, în auriu şi rumen, dîndu-i o nouă strălucire dinților şi ochilor. Avea sandale tot fără călcîi, basma de un roş de vişină în jurul capului, legată strîns, largi pantaloni albaştri şi-o cămaşă de flanelă roşie cu mîneci scurte. Cu toate acestea, nu era deloc băiat. Şi în armură de oțel, călare, tot fată ar fi fost, numai cu ochii subt viziera de metal şi genele. Ochii aceştia ai doamnei Luli făceau într-adevăr pe cel privit de ea Sultanul de Argint, cum face-a mare dintr-o coastă pămînteană una de argint

Casa era deschisă în întregime: uşi, ferestre, dulapuri, lăzi. Cu toate că afară era toamnă cu soare de miere veche, în casă era tumult de primăvară. Glasurile erau exclamative şi interogative, ca ale cuiburilor de subt streşina lui mai. Cel mai tînăr era al doamnei Luli, şi în vorbe şi în rîs. Celelalte îi aduceau cîte ceva, numai ca să-l asculte. Glume, amintiri, evocări scurte, aluzii. Pluteau cupole de moschei, portocali înfloriți, cămile, piramide, gondole, palate maureşti, sclipea smaragdul umed al peluzelor britanice, zîmbeau cu Anatole France cheiurile Senei. Era în casă ca prezența unui curcubeu venit din lăzile în care ploaia lui era cu zece degete subțiri şi un inel de aur tînăr.

În prima zi, haziaica întrebase pe la patru dacă nu vor ceai. Dar dadaia, care ştia secrete vechi, apăruse cu o tavă plină de struguri negri şi blonzi, care înconjurau un vast morman de prune brumării şi miez de nucă ivorie. Octombrie de la ferestre le zîmbise, întâlnind dinții doamnei Luli, albi pe o prună vînătă cu miez de lună. De-atunci, în fiecare zi la patru, făceau popas în jurul fructelor mîncate din picioare, la fereastră, cum le mănîncă în Italia copiii rîsului meridional.

Lăzile se goleau încet — şi poate prea repede, fiindcă un an trecuse ca o vacanță, şi copiii acestei vacanțe simțeau cit e de mic un an în calendarul cu foi roşii al lăzilor întoarse din călătorie.

Lucrurile lui Luli, deşi scoase de amîndoi, erau luate de dadaia şi rînduite în dulapurile doamnei Luli.

Lucrurile Sultanului de Argint erau luate de haziaica ţi rînduite în dulapurile stăpînului scump şi drag.

Şi iată că venise cu încetul şi ziua lăzilor deşarte, pornite spre pod,

Nathan nu mai şedea pe capacul unei lăzi. Se aşezase pe marginea ferestrei — tot cioară filosofă — cu spinarea la soare. Ultima ladă pleca spre uşă.

— Şi acuma, Luli? o întrebase Catul Bogdan, cu bereta şi mai pe-o ureche, arătînd cu braţele întinse covorul acoperit de soare.

— Acuma? acuma? acuma? meditase Luli, culegînd cu dinţii boabele unui strugur înălţat cu mîna deasupra gurii.

Lăsase strugurul, deschisese patefonul adus din călătorie — şi Nathan auzise pentru întîi^ oară, ritmicele miorlăituri ale unui jazz în casa tăcerilor. Şi văzuse apoi obraz lîngă obraz, brun unul şi brun altul, De Doamna Luli şi Sultanul ei de Argint, numai începîndu-şi dansul pe acel covor, căci Doamna Luli era supusă, şi Sultanul ei vroia astfel să o ducă din prag în prag, prin toate odăile casei necunoscută şi de el, căci dansul înnoieşte o casă, aşa cum dezgheţul apelor dă viaţă unui pămînt uscat.

*

Terasa primea dintr-o coastă ultimele lumini ale soarelui care cădea pe zarea apusului într-un clocot imens de aureole aurii. Curînd, curînd, dealurile ieşene aveau să-şi deschidă ochii albaştri de Madonă a plîngerii, aplecîndu-şi-i asupra oraşului neînsufleţit în toamna galbenă şi roşie ca trupul celui coborît de pe crucea Golgotei.

Luli era singură cu Nathan pe terasă. Stăteau înspre soare, în fotolii de pai împletit. Pe masa rotundă, o tavă cu fructe şi cîteva crizanteme cu păr de meduză într-un vas de aramă aprins de razele soarelui.

Căderea soarelui şi căderea frunzelor dădeau ceasului de toamnă o gravitate îngîndurată. Parcă acelaşi gînd trebuia

să încline fruntea de aur a soarelui, fruntea de frunză a lui octombrie şi fruntea oamenilor stăpîniți fără de voia lor de anotimp şi declinul luminii.

Catul Bogdan plecase la Universitate să-şi deschidă cursul. De cu seară, devenise cam distrat, zîmbind din cînd în cînd lui Luli, dar lăsîndu-o să vorbească numai cu Nathan, fără ca el să participe la discuție.

— Ce ai? îl întrebase Luli afectuos, asupra culcării.

— Curios! Am trac. M-am dezvățat să vorbesc cu alții. Îți dai seamă, Luli, că de un an noi n-am vorbit decît unul cu altul, unul pentru altul...

— Regreți?

— Nuu, Luli. Dar mă simt stîngaci în pielea veche a profesorului. Un an întreg n-am spus decît Luli, Luli, Luli. Buzele mele au luat forma numelui tău. Am devenit ca o pasăre care nu ştie decît silabele unui tril unic. Şi acuma trebuie să fac o lecție unor studenți. Nu-i aşa uşor să te readaptezi. Trebuie să fac un efort necontenit. Mă vezi tu spunind deodată, în mijlocul lecției: „Luli, nu sta prea mult la soare?”...

— Ai să mă ai lîngă tine?

— Mai întrebi? In dreapta, în stînga, înainte, înapoi. Tu eşti zidul înflorit al captivității mele.

— Nu. Nu spune-aşa, îl rugase Luli, dezmierdîndu-i obrajii. Nu vreau să fiu numele captivității tale. Nici tu, al captivității mele.

— Nu? tresarise el.

— Sigur că nu. Sîntcm două libertăți. Dragostea noastră nu e o umilință, e o mindrie. Nu vreau să te copleşesc, să-ți limitez viata numai la mine. N-aş avea nici o bucurie să am alături de mine un prizonier. Nu-ți cer decit dragostea la. Aceea e a mea şi numai a mea. N-o împart cu nimeni. Aşa cum nici tu nu vei împărți cu nimeni dragostea mea. Dar dincolo de dragoste eşti liber de-a trăi aşa cum crezi. Prietenii tăi, profesia ta. scrisul tău, capriciile tale îți aparțin. Nu-ți cer nici un sacrificiu. Vrei să te retragi la tine

în birou. retrage-te. Vrei să meditezi singur, meditează. Vrei să fii numai cu bărbați la Club, du-te. Fii alături de mine, așa cum ai fost și înainte de-a mă cunoaște.

— Luli, dar sînt alt om. Tu-mi ceri să redevin ceea v ce am fost înainte de tine.

— Nu. Eu îți cer, adică te rog, să fii tu. Să nu mă ai lingă tine ca o constrîngere, fiindcă atunci ți-ai ucide dragostea și m-ai ucide și pe mine. Mă iubești?

— Luli! Luli! Luli!

Luli avea și acum buzele arse. Și le lăsa în lumina soarelui, care înlocuia pur o absență, dar nu era de ajuns de veselă. Fără de știre, sufletul se umpluse de toamna, presimțind cît e de plină de semne de întrebare viața, simțindu-se frunză în fața viitorului.

Nathan își fuma pipa cu tutun preparat de el, avînd grijă mereu să alunge cu mîna fumul aromat care pornea spre doamna Luli.

— Cînd ești Nathan, e imposibil. Cînd ești Tani, e foarte ușor.

— Care-i diferența?

— Doamna Luli.

— Nu, Nathan, eu nu i-am cerut să lase tutunul. Doream numai să fumeze mai puțin, fiindcă-i făcea rău, cum îi face și lui papa, oftă Luli, cuprinzînd în mînă frageda zburlire a unei crizanteme. A făcut un sacrificiu mare pentru mine...

— Doamnă Luli, nu exagera. Fericirea înlocuiește natural toate ticurile micilor agremente, le cauterizează definitiv. Nu-i nevoie de nici un efort.

— Da, Nathan, dar săplâmîna nu-i făcută din duminici.

— Adică?

— După duminică vine luni, marți...

— ...și după sîmbătă vine altă duminică. Fericirea, doamnă Luli, desigur că nu-i o permanență. Dar și ea are săptămînile ei cu zile mici și zile mari. Totalitatea lor se numește fericire. Așa că prietenul Tani, care are pe doamna Luli în prezent și viitor, nu mai are nevoie de tutun.

— Nu ştiu exact de ce, dar simt că n-ai dreptate. De ce numai dragostea să insemne renunțare la vechile deprinderi?

— Dar nu-i renunțare, doamnă Luli, e suprimare naturală.

— Adică Tani m-ar fi iubit mai puțin dacă ar fi continuat să fumeze?

— Desigur că nu. Țigările nu înseamnă o rivalitate, nici vinul. Acestea sînt plăcerile subalterne. Ele pot conviețui umil cu fericirea, fără să aibă drept de cetate. Dar surpriza fericirii, de cele mai multe ori, le suprimă brusc. Tani nu se mai aştepta să fie fericit în felul acesta. El nu cerea vieții decît satisfacția de a li lăsat în pace să scrie. Doamna Luli a căzut din senin. Astfel, fericirea dragostii a căpătat, pentru Tani semnificație de miracol. Doamna Luli e noua lui religie. Ce înseamnă tutunul, doamnă Luli?

— De ce nu-l laşi, Nathan?

— Doamnă Luli, protestă el scuturîndu-şi pipa. Pentru mine e capital. E unicul fum agreabil al vieții mele.

— Şi flacăra? zimbi Luli.

— Nu-i, doamnă Luli. Eu nu-s din neamul lui Prometeu.

— Nathan, cum pot trăi oamenii fără dragoste?

— Mă-ntreb şi eu, doamnă Luli, răspunse Nathan, umplindu-şi din nou pipa. Se vede că de asta-s aşa de mulți fumători.

Soarele apusese.

Şi, ca la munte, răcoarea toamnei se înalță deodată cu arome de pămînt umed şi frunze veştede.

— Nathan, haidem înaintea Sultanului.

Plecară încet, pe jos. Oraşul mirosea a crîng, mai ales în Fundacul Vechi, unde toate casele aveau copaci şi grădini.

Pe strada Universității, de o parte şi de alta, teii îşi mai aminteau prin frunze aurul florilor de vară.

Întîlniră grupuri de studenți care veneau la vale.

Luli mergea din ce în ce mai repede. Nathan căuta să-şi potolească respiraţia gîfîitoare de fumător neantrenat la plimbări repezi pe suişul dealului.

Luli îşi zări Sultanul, de departe, şi fugi înspre el, uitînd de lumea de primprejur, care întorcea capul după ea. Îl ajunse în dreptul Seminarului universitar, izbucnind în braţele lui. O primi. El cel dintîi îşi aminti că nu mai erau în străinătate, printre necunoscuţi. Dar secunda sărutării ajunse lui Luli ca să simtă pe buzele lui mirosul tutunului. Îl privi o clipă, aşteptînd. Dar nu-i spuse nimic. Porniră la vale, întîlnindu-l pe Nathan, care se oprise aşteptîndu-i, cu pipa lui.

Se înapoiară acasă toţi trei, prin foşnetul uscat.

Deasupra caselor şi-n margina bolţii de un albastru întunecat răsărise luna: colibă de pustnicie pe cerul toamnei.

— Ţi-e frig, Luli?

Nu-i răspunse, dar se ghemui în el, strîngîndu-i mîna cu toata puterea ei mică.

II

ÎNTÎIA NELINIŞTE APĂRUSE ÎN sufletul lui Catul Bogdan. Pînă în ajun, nu se gîndise de loc la lecţia de deschidere. De cînd se înapoiase din călătorie, luase numai un contact vizual cu decorul fostei lui vieţi şi cu oraşul natal. Nici nu deschisese măcar corespondenta îngrămădită pe birou în timpul lungii absenţe. Se ocupase exclusiv cu desfacerea lăzilor în tovărăşia lui Luli, prelungind încă şi retrăind călătoria. Se gîndea uneori cu o strîngere de inimă că începe şcoala — gîndul avea accentul liceal al vacanţei sfîrşite, nu accentul profesiei reluate —, că trebuie să plece de acasă, s-o lase singură pe Luli — în

timpul călătoriei fuseseră mereu alături —, că trebuie să vadă cum stă cu edițiile romanelor, cu corecturile, cu socotelile băneşti, dar amînase mereu pentru mai tîrziu acele preocupări neplăcute. De altfel, se simțea incapabil să se despartă sufleteşte de Luli, chiar şi pentru cel mai scurt timp, înstrăinîndu-i ceva, oricît de mic, oricît de periferic, din ființa lui. Un an şi mai bine, Luli îi dăduse o plenitudine strălucitoare de sferă de cristal pur. Lupta s-o păstreze. Casa din Fundacul Vechi, atît timp cît durase despachetatul, fusese ultimul vapor al călătoriei cu Luli.

Dar lecția de deschidere şi apoi cursul regulat trebuia să le facă. O foarte intimă cochetărie morală îl împiedeca să trişeze față de cei care-i plăteau leafă. Şi, în sfîrşit, în ajun, intrase în birou, posomorit dar hotărît — lăsînd-o pe Luli cu Nathan pe terasă. În răstimpuri îi auzea glasul şi rîsul. Se plimbase prin birou, familiarizîndu-se încet cu încăperea atîtor ani de muncă solitară. Încet, şi ursuz. Nimic nu-l atrăgea. Se simțea străin în camera altuia. Recunoştea cărțile, creioanele foarte ascuțite, caietele cu scoarțe verzi, anume comandate, scrumelnița în formă de cupă... Le privise pe toate cu o dungă pe frunte. Parcă era prea multă lumină şi totuşi prea puțină. Prea puțină pentru cel care venise de la Lido cu trupul ars de soare alături de-al lui Luli. Pentru acesta, ferestrele biroului erau prea înguste. Dar cel care muncise ani de-a rîndul în birouri lucra numai la umbră, cu gluga de metal a lămpii de birou aplecată pe caiet. Storurile erau trase şi în timpul zilei, iar perdelele împreunate, izolîndu-l cu totul de lumina de-afară.

Luase din dulap un curs litografiat, aruncînd o privire distrată pe grafismul meschin şi inestetic al foilor îmbîcsite. Aruncase cursul pe birou şi evadase din camera corvezii, reluîndu-şi pe terasă recreația cu Luli în lumină. Fusese vesel ca un copil care-a fugit de la şcoală, ştiind că i se va motiva absența. Cu alte cuvinte, amînase iar o preocupare, acordîndu-şi un nou răgaz. La masă, însă, în timp ce

Nathan vorbea cu Luli, întîmplătoarea formula doamnelor şi domnilor", spusă de Nathan, care istorisea parodiind un discurs politic, îi-dăduse emoția elevului cu lecția neînvățată, care ştie că va fi ascultat. Încercase în gînd rostirea lecției de-a doua zi. Dibuia. Avea impresia că dacă ar trebui să vorbească, ar avea pauze penibile, gîngăviri, repetări de cuvinte. Şi iar se refugiase lîngă Luli, căutînd şi să uite alături de ea, acoperindu-şi cu trupul ei ziua de mîne. A doua zi, de dimineață, încercase iar să adune ideile lecției de deschidere. Îşi amintea vag materia, fără coeziune, fără siguranță, iar .vorbele veneau încet de tot. Parcă era ceva stricat în mecanismul cerebral. Cu-atît mai curios cu cît niciodată nu se simțise mai sănătos, mai viguros, mai încărcat de viață. Nu mai avusese migrene, nici chiar după abuzul de soare de la Lido. Şi, totuşi, creierul era încet şi nesigur. Abea silabisea ceea ce înainte formula fără efort, cu mare viteză. Şi nu putea sta locului. Înainte, nu se plimba prin odaie decît în pauzele muncii. Acum era incapabil să stea pe fotoliul biroului. Se aşeza, lua vechea poziție premergătoare scrisului, cu capul răsturnat pe spetează, cu coatele rezemate pe brațele fotoliului, dar avea în față vidul unui condamnat la moarte prin electrocutare. Se scula şi începea iar să se plimbe, cu mintea stearpă.

Dimineața trecuse astfel. După dejun revenise, cu o ceaşca mare de cafea neagră. Dar cafeaua îl enervase fără să-l stimuleze. Îi veniseră în minte gînduri absurde: să-şi dea demisia, sau să-şi ia un lung congediu de boală. Timpul trecuse numai prin nervi, ca un arcuş care-ar scîrțîi dincoace de scăunaşul viorii. Pînă cînd, exasperat şi umilit, îşi recetise vechea lecție de deschidere, cea litografiată, căutînd s-o învețe pe dinafară, s-o recite. Niciodată nu făcuse aşa ceva. I se părea că se fură singur, că se autoplagiază, că devine sluga fostei sale minți. Astfel pornise la Universitate'. Pe drum întîlnise studenți care-l salutau cu un vădit respect admirativ. Grupurile lor

îndesite vesteau o mare afluență. Îl înfricoşa. Îl aşteptau pe fostul lor profesor, pe Catul Bogdan, şi, în schimb, se îndrepta spre Universitate un fals Catul Bogdan, un om incapabil să deschidă gura fără să nu se uite pe cursul deschis pe catedră, ca actorii fără memorie, hipnotizați de cuşca sufleurului.

Şi brusc, trecînd prin fața unei tutungerii, intrase, cumpărase țigări şi chibrituri, aprinzînd cea dinții țigară. Nu mai recunoscuse gustul tutunului. Era amar, înecăcios, ca un fum de paie arse. Respirația nu-l mai aducea adînc, îmbăind voluptuos plămînii. Ramînea în cerul gurii şi în nas, iritîndu-i gîtul, dîndu-i un început de tusa, congestionîndu-i ochii, alarmînd bătăile inimii. Aruncase țigara pe sfert fumată şi intrase în sala arhiplină, într-un fel de paroxism. În loc să facă o lecție sobră, făcuse oratorie cu foarte multe digresiuni, cu izbucniri lirice, obținând un succes imens. Plecase pălmuit de aplauze, avînd certitudinea unei mari inferiorități calitative față de lecțiile de odinioară. Aplauzele nu dovedeau decît un singur lucru: că auditoriul studențesc era la nivelul lecției aplaudate, ceea ce nu-l consola deloc, fiindcă astfel de succese îl degradau față de el însuşi, dîndu-i impresia unei complicități servile cu gloata.

Dar şi mai tare îl rodea cedarea la ispita țigării. Era hotărît să nu mai reediteze umilitoarea şi ratata experiență.

Acasă aruncă pachetul şi chibriturile în closet, clocotul apei descărcate de miner dînd un caracter şi mai dezgustător cedării clandestine. Se spălă pe mani îndelung,. Îşi clăti gura care mai păstra o amărăciune uscată şi un gust de hîrtie arsă, îşi frecă buzele cu batista îmbibată de „Esprit de fleurs de Cédrat” şi intră în sofragerie, unde îl aşteptau Luli şi Nathan, încă intoxicat de prima zi de lucru, nervos, fără poftă de mîncare, contrazicîndu-l pe Nathan cu sau fără dreptate, aruncînd haziaicei unele priviri tăioase, care-i dădeau un recul în ea de broască țestoasă.

— Bem cafea? îi întrebă Luli, care şi ea fusese cam tăcută în timpul mesei, lăsîndu-l pe Nathan să umple tăcerea.

— Nu mai bem, hotărî Catul Bogdan, ridicîndu-se brusc, fără să mai aştepte ridicarea lui Luli. Dar imediat îi sărută mîna, strîngîndu-i-o lung, ridicînd-o el de pe scaun şi pornind spre terasă cu ea la braţ. Nathan îi urmă, aprinzîndu-şi pipa afară. Haziaica veni şi ea după ei cu haine de toamnă, fiindcă noaptea era rece. Se acoperiră. Catul Bogdan o aşează pe Luli pe genunchii lui, alipind-o de pieptul lui.

În zarea lunară dealurile păreau umbrele imensificate ale unor călugărițe cu fruntea la pămînt. Noaptea avea o transparență de voal subțire lăsat peste ochi negri. Tremura în răcoarea toamnei trilul ultimilor greieri. Ceasul Mitropoliei sună o oră de noapte, dînd tăcerii de apoi o melancolie venețiană. Plescăitul unei vîsle n-ar fi mirat. Nici chiotul unui gondolier.

Luli, cu ochii închişi, parcă dormea. Dar mîna ei strîngea viu şi cald mîna care-i cuprinsese mijlocul.

— Cum a mers la Universitate? întrebă Nathan.

Luli simți tresărirea enervată premergătoare răspunsului.

— Dacă aş fi fost în bancă, aş fi fluierat.

— Asta înseamnă că ai avut succes.

— Mulțumesc.

— Nu mie, Tani. Lui Dumnezeu, care-a dat proştilor entuziasmul. Aplauzele sînt aripele îngerilor.

— De unde ştii?

Glasul lui Catul Bogdan sună sec.

— Aveai congestia triumfului oratoric.

— Bravo! Vra să zică, am ajuns în halul acesta de evidență încît îmi ceteşte lumea pe obraz ce mi se întîmplă...

— Nu lumea, eu, vechea ta oglindă.

Cîtva timp tăcură. Picioarele lui Catul Bogdan aveau o trepidație de motor pornit.

— Mă întreb dacă n-am să demisionez de la Universitate?

Nathan îl privi lung, cu o dungă pe frunte, fiindcă-l ştia capabil de orice.

— Sper că-i o simplă butadă. Ce te-a nemulțumit?

— Eu.

— Bine, asta-i chestie veche...

— Lasă gluma, Nathan. Vorbesc serios.

Tocmai ,asta nu dorea: să vorbească serios. Adică să comunice şi altora enervarea lui. Dar era într-o zi proastă. Vorbele porneau singure, fără frînă, pe o pantă scurtă, dar repede. Poate că dacă ar fi avut-o pe Luli în față, ar fi tăcut. Dar, lipită de el, devenea încorporată în el. Parcă nu erau acolo decît Nathan şi el.

— Nu sînt mulțumit de mine, de forma mea intelectuală...

Nathan furişă o privire spre profilul lui Luli, abea întrezărit în umbra pieptului lui Catul Bogdan, şi interveni repede.

— Dragă Tani, nu spune copilării. Un campion de tenis care n-a jucat o lună ratează cel puțin douăzeci de mingi în fața unui adversar mediocru. Dar pentru asta nu renunță la tenis. Aşteaptă cu răbdare mingea a douăzeci şi una. Acordă-ți şi tu acelaşi credit

— Jiathan, mi se pare că şi tu ai regresat. Un campion de tenis care nu joacă o lună face cu mîna alte mişcări. Un intelectual însă n-are nevoie să facă exerciții publice de gîndire ca să-şi păstreze deprinderea de-a gîndi corect

Nathan văzu cel dintîi lacrima pornită.

Catul Bogdan o simți pe mîna lui.

— Luli, Luli... Nathan, spune-i că sînt un imbecil.

— Doamna Luli, te asigur că are dreptate.

Luli încercă să zîmbească, dar ochii clipeau încărcați. Era însă în brațele unei furtuni. Îi simțea şi bătăile inimii.

O loveau în urechi vorbe ca grindini, care aveau geamătul unei pasiuni exaltate. Şi cînd, în sfîrşit, Luli izbuti să-şi limpezească ochii, ridicîndu-i spre el, îi întîlni ochii umezi. Îl luă de gît.

— Iartă-mă tu pe mine... Nathan, te rog scuză-mă... scuză-ne, zîmbi ea, dezmierdînd părul Sultanului de Argint

Catul Bogdan respiră adînc.

— Astăzi am avut o zi proastă numai fiindcă am trăit cîteva ceasuri departe de tine. Vreau să te am alături tot timpul.

— Dacă vrei, mă înscriu la Facultatea de litere, tti devin iar elevă.

— Nu, Luli, asta nu se poate.

— De ce?

— Tuu? Studentă?

— De ce nu? N-am fost elevă? Nu sînt o femeie ca toate femeile? De ce nevoia de-a mă izola în extraordinar? Mie mi-e frică. Nathan, spune şi tu...

Nathan ridică din umeri, răsfrîngîndu-şi buza de jos. Şi lui îi era frică, — deşi înțelegea izolarea doamnei Luli în extraordinar.

— Doamnă Luli, dă-mi voie să nu te văd nici eu pe băncile Universității. Puteți fi împreună şi fără de asta, cum ați fost şi pînă acuma.

— Da, Nathan, nu țin să fiu studentă, dar spune şi tu... Ce s-a întîmplat? Un an de zile n-a fost o umbră între noi. De ce să fie acuma, cînd ne-am întors la casa noastră?

— Dar nu-i, Luli, nici o umbră.

— Adevărat?

Cu vin tul întrebător era vechi de cînd lumea, şi tot atît de ros, dar ochii lui Luli îi dădeau o gravitate de lumină nouă.

— Adevărat.

Luli respiră adînc.

— A trecut. Să nu mai vorbim,

Luli îşi culcă din nou obrazul pe pieptul Sultanului de Argint. Astfel petrecuseră multe ceasuri de noapte pe coverta vapoarelor, cînd luna pluteşte pe ape ca un fum de smirnă de pe vremea idolilor şi a templelor păgîne, apropiind sufletul de amintirea vechilor credinţe.

După ce buzele rostiră cuvîntul „adevărat", redînd lui Luli o linişte care i-o aducea din nou cuminte pe pieptul lui, Catul Bogdan se întrebă: „Adevărat? Nu fusese nici o umbră între ei?"...

În fond, nu-i ascunsese nimic, — decît sufletul lui. Fiindcă în el fusese o umbră. Nu atinsese dragostea lui pentru Luli, desigur, dar îi micşorase încrederea în echilibrul lui, în noul lui echilibru. De cînd o întîlnise pe Luli nu mai lucrase, nu mai cetise, nu mai scrisese, fără să aibă Impresia că-i sacrifică ceva. Trăise fericit şi întinerit alături de ea, şi numai pentru ea, uitînd fiinţa lui de pînă atunci, dar socotindu-se superior aceleia. Nu-şi disprețuia munca anilor din urmă, dar o privea-cu alți ochi. Odinioară, viaţa-i apăruse ca un pretext pentru creațiunea solitară, pentru „marea vînătoare"; de cînd o întîlnise pe Luli, viaţa cu ea îi apăruse ca un scop superb, simțindu-se în ea ca în alaiul unei victorii necontenite.

Se gîndise uneori la scris, avînd-o pe Luli alături, în braţe, pe coverta vapoarelor, în ceasurile de lungă plutire calmă cînd timpul cade pe ape ca o altă oglindă a imensității. Îi apăruseră spontan scheme de romane, personagii, probleme, — aşa cum îți apar, însă, cînd nu eşti somat de foaia albă să formulezi, să construieşti, să treci din lumina de lună a abstractului în diurnul concretului, în loc să aibă în față masa de lucru, lampa şi manuscrisul, o avea în braţe pe Luli, şi dincolo de ea, mările vii, cu mirosul lor amar şi tonic. Trăia. Ştia că trăieşte. Şi era fericit că trăieşte. Însă certitudinea că oricînd poate scrie niciodată nu-l părăsise. Că poate scrie nu numai ca. odinioară, ci amplificat, înzdrăvenit, înnoit.

De cîteva ori Luli-l întrebase: „Nu-ți iau prea mult timp? Nu simți nevoia să scrii? Să ştii că eu nu vreau să te împiedec. Dacă te pui la lucru, nici nu mă simți."

O sărutase zîmbind. Era prea tînără ca să-şi dea seamă cît de superioară era fericirea de-a trăi satisfacției de-a scrie. Pluteau pe Mediterană. Îi spusese:

— Luli, un tiran din dinastia Lacizilor îşi constituise o galeră cu patru mii de vîslaşi, una dintre cele mai vaste galere ale antichității. Închipuie-ți opt mii de brațe — o pădure — cu muşchii contractați, frămîntînd cu patru mii de vîsle apa mării, pentru ca, pas cu pas, galera să înainteze. Splendid: nu? Şi teribil. Căci nenorociții, arşi de căldură, uzi de sudoare în temniță de lemn încins, nu vedeau alături decît un ochi de apă îngustă şi sărată, prin gaura vîslei, iar în spatele lor veghea omul cu biciul. Iar deasupra, la proră, tiranul privea marea, răcorindu-şi fața în briza ei... Pînă cînd te-am cunoscut, viața mea a fost efortul celor patru mii de vîslaşi din fundul galerei. De cînd te am, Luli, sînt tiranul de la proră...

— Şi eu?

— Tu eşti marea şi briza mării.

Mîndre şi pasionate vorbe într-o noapte a Mediteranei, cînd țărmurile ei deveneau ale sufletului plutitor.

Dar iată că sclavii, care visleau în fundul galere^ se revoltaseră.

Şi deodată, sufletul se îngustase parcă, devenind ca ochiul din coapsa galerei, prin care trece truda unei vîsle.

Aceasta era panica din el: că nu mai poate crea. Lecția de deschidere nu era decît un mic incident secundar . Puțin antrenament, o recapitulare metodică a materiei, o readaptare a minții la acest gen de activitate — şi putea să-şi continue profesoratul fără efort.

Dar scrisul?...

— Luli...

O chemă în şoaptă, neştiind dacă-i adormită sau trează. Ii văzu genele ridicîndu-se şi ochii, ochii care-i dădeau răcoare de pădure şi arşiță tropicală.

— Luli, patru mii de vîsle te salută... Ți-aduci aminte? .

Genele se plecară, închizînd şi dezmierdînd o amintire scumpă. Şi apoi, ochii din nou deschişi se opriră în mirarea ceasului de abur şi descîntec.

Luna era somnul timpului oprit. Luli nu mai ştia dacă trăia într-această noapte sau într-una veche; dacă vedea şi era, sau îşi aducea aminte; dacă era pe terasa unei case, sau pe coverta unui vapor; dacă în jurul lor se apropia un țărm al Mediteranei, sau apăreau dealurile Iaşului adormit...

Nathan se ridică spunîndu-le „noapte bună" şi plecă, îl însoțiră, dintîi pînă la uşă, apoi pînă în capătul Fundacului. Vechi. Se înapoiară singuri, ca printr-un parc cu frunze moarte şi statui albe.

Luna era deasupra oraşului ca brațul ciung al statuei lui Venus din Milo: un gest oprit în vid.

— Luli, am să-ți spun ceva...

Ridică spre el ochi sperioşi, aşteptînd. Intrară în casă, lăsîndu-şi paltoanele. Luli pornise spre ietacul lor, dar brațul lui o culese din drum, călăuzind-o blînd spre altă odaie. Nu aprinse lumina. Pe toate ferestrele intra lumina lunii, cu paşi albi pe covoare şi parchete, dînd o impresie de templu al amintirii.

În odaia mamei Iui nu era nimeni. Intră cu Luli. Storurile erau ridicate. Ferestrele, închise. Cîțiva trandafiri albi se scuturaseră pe pian, uscîndu-se. Totuşi, în încăperea fără viață, parfumul lor mai stăruia delicat, dînd nării o presimțire. Soba de teracotă albă mai păstra căldura ultimilor tăciuni. Era odaia în care se făcea cel dintîi foc de toamnă, fiindcă amintirile sînt mai friguroase decît florile albe ale brumelor de octombrie.

Se aşeză pe divan, ținînd pe brațe capul lui Luli. Pe acest divan, cu ani în urmă, mama lui, înainte de-a-l culca, îl

pieptăna, ținîndu-i Capul pe brațe. Apoi umbla la un dulăpior, făcînd un fel de muzici uşoare de sticle ciocnite, şi venea de acolo punîndu-i o bomboană în gură şi umezindu-i tîmplele cu un vîrf de dop aburit de cel mai nostalgic şi mai fin parfum al lumii. Niciodată nu-l mai regăsise, deşi păstrase multe sticluțe de-ale mamei lui. Dar în fiecare flaconaş murise lumina unei flori, ducîndu-se în noapte cu stelele cerului.

Pe covorul acestei odăi, în dîra de lumină roşie a sobei deschise şi pline de jar, clădea cetăți cu cărți de joc. Cărțile mamei lui. Erau misterioase ca nişte miniaturi de vitralii cu chipuri de împărați şi împărătese dintr-o legendă. Mama lui le păstra într-o pungă de marochin roş. Nu umblau cu ele decît mînile mamei lui. Uneori, iarna sau toamna, cînd ardea focul în sobă — era ca o fereastră intimă deschisă pe afundul unui amurg într-o pădure cu Scufița Roşie —, mama lui, fără să aprindă lampa, îl lua cu ea jos pe covor la gura sobei, rînduind în şiruri cărțile cu chipuri împărăteşti El o privea, fără să înțeleagă, dar ştia că toți împărații, toate împărătesele, toate florile roşii şi cele negre se adunau şi se sfătuiau pentru el, în mînile mamei lui, care acolo, alaiuri de căldura sobei, erau şi mai fierbinți ca de obicei.

— Mamă, de ce ai tu mîni aşa calde? o întreba el.

— Fiindcă stau numai la sobă şi la soare, răspundea ea, deşi mînile ei mai mult pe fruntea, părul şi în jurul lui erau, căldura lor de ardere în preajma morții dîndu-i şi acuma o atingere de soare trist pe fruntea amintirii.

Alteori îi lăsa lui cărțile cu chipuri de vitralii, privindu-l cum ridica pe covor, la gura sobei, cetăți şi corturi în care poposeau armatele celor dinții închipuiri, ea împletind cu andrele de os fir alb de lînă sau de lună, tot pentru el. Numai tăceri. Vorbea tare puțin. Poate că de asta avea ochi atît de mari. Uneori cînta la pian. Subt mînile ei, clapele erau ca o creangă de liliac alb adus iarna, mai delicat decît cel care înfloreşte la fereastra primăverii; şi muzica acelor

mîni, pe clapele de fildeş, era un abur trist ca şi parfumul florilor de seră, înflorite pentru o zi.

Alteori, tot pe covor, la gura sobei, îi spunea poveşti, ţinînd pe braţe cărţi mari cu poze de balauri, zîne şi feţi-frumoşi care veneau dintr-o ţară şi mai depărtată decît poveştile pe care le cetea singur, fiindcă pe-acelea le-aducea o altă limbă, dulce ca o muzică de harfă şi ca o miere de tei. Erau cărţi franţuzeşti, pe care le păstrase din copilăria ei şi pe care numele ei de fetiţă rămăsese: atît îşi mai păstrase, dîndu-i lui la gura sobei. Îi traducea poveştile, cetindu-i dinţii textul francez, ca să-l deprindă astfel cu sunetul limbei necunoscute, făcînd astfel din Franţa cea dintîi muzică a copilăriei lui. Glasul ei era grav şi potolit ca al celor care spun rugăciuni. Uneori, cînd întîlnea în cărţile deschise pe genunchi o glumă, sau poate o amintire, rîdea copilăreşte.

— Mamă, tu rîzi? se bucura el, auzindu-i rîsul, căci altminteri nu-i întrezărea decît surîsul.

Ochii ei se întorceau spre sobă, plini de lacrimi.

O tăcere, o lumină de lună.

Era şi acum ca şi atunci. Dar ea nu mai era.

încăperea devenise ca o apă limpede cu nuferii care-au rămas tot albi, după ce s-au închis în fund ochii Ofeliei.

— Tu... plîngi?

Luli se ridică din braţele lui, venind în genunchi lîngă el, lipindu-şi obrazul de obrazul lui.

— Luli, în camera asta a trăit şi a murit mama mea...

Luli se strînse şi mai tare lîngă el. Abea îi auzea

glasul. Parcă vorbea numai gîndul.

— ...Am păstrat-o aşa cum era. Nimeni n-a trăit în ea. Ţi-o dau ţie. Numai tu poţi...

Nu continuă.

În tăcerea lunară a acestei încăperi, vorbele se sfiau. Moartea fără de mormînt era mai solemnă decît în cimitire şi biserici. Inima o simţea ca pe un contur rece de nimb.

Se ridicară de pe divan încet, şi plecară fără să facă zgomot, ținîndu-se de mînă.

Ca şi luminile lunii în noapte, sufletele aveau o plutire de lebede pe apele morții adînci.

Se despărțiră o clipă. Aşteptînd-o pe Luli să-şi isprăvească pregătirile de noapte, Catul Bogdan deschise o fereastră, rămînînd cu privirile pierdute în mişcările nopții nebuloase. Se adunau pe cer nouri înalți, ca umbrele unor zboruri de dincolo.

Dăruise lui Luli secretul vieții lui: cel mai vechi, cel mai intim.

Dar îşi acoperise sufletul cu amintirea mamei lui. Sufletul nesigur de el în fața viitorului. Departe, apărută o clipă printre nouri întunecați, luna avea fixitatea stranie a unicului ochi al lui Iuda după ce-l vînduse pe Isus Hristos.

III

ÎNTR-O NOAPTE CATUL BOGDAN visă că fumează. Pur şi simplu. Nimic altceva. Dar acest vis îi evocă organic voluptatea fumatului, tulburător ca acele visuri cu femei ale pustnicilor.

Se deşteptă flămînd de tutun, dorindu-l cu mînile, cu buzele, cu plămînii, cu inima, cu nările, cu fiecare respirație care fără de fumul aromat nu-şi găsea adîncul cel care întîlneşte scurta beție din care se naşte gîndul cuprins de singurătate, drumul spre tine însuți.

Luli dormea alături, închizîndu-l în pat.

Aruncă o privire de captiv dornic de evadare spre fereastră. O singură țigară l-ar fi liniştit. O fuma în gînd, fum cu fum, simțindu-i mai dureros absenta care-l înconjura cu înghimpături de vid dezmorțit. Îşi pierduse somnul. Dar nesomnul nu era decît o pironire în insomnie,

ca un trup cuprins de ghips. Nu se putea gîndi. Nu putea visa. Se gîndea mereu la tutun, obsedat, avînd în mîini febrilitatea unei aşteptări zadarnice. Pînă cînd se ridică uşor din pat, trecînd peste trupul lui Luli fără să o atingă, deschise uşa încet, lăsînd-o întredeschisă, şi porni spre birou. Începu să umble prin toate saltarele, căutînd ţigări. Era hotărît, dacă nu găsea, să plece în oraş şi să cumpere. Găsi nişte ţigarete „Maryland" rămase acolo, subt nişte caiete, încă de pe cînd se înapoiase de la Paris cu doctoratul în litere.

Umbla la biroul său, dar „avea voluptatea clandestină a copilului care fură ţigări de la tatăl său. Se aşeză în fotoliul biroului, şi cîtva timp stătu cu ceafa răsturnată pe spetează, parcă nehotărît dar cu emoţia crescîndă a păcatului care captează progresiv. Ştia că nu va rezista. Dar prelungea aşteptarea. Gura i se umezise. Inima îi batea mai repede. Mînile se răciră. Deziluzia ţigării fumată pe neprevăzute, cu cîteva zile în urmă, îl stăpînea încă. Mintea lui ponegrea tutunul, tratîndu-l ca pe o femeie pe care o disprețuieşti mai ales după ce i-ai cedat, dezgustul pentru ea fiind recent chiar în clipa cînd o doreşti din nou. Dar ceda clipă cu clipă. Mîna lui nerăbdătoare umbla prin secunde ca printre scîntei.

Flacăra chibritului luă proporţii de eveniment, ca prima torță neroniană a incendierii Romei; o lăsă să ardă pînă cînd îşi apropie conul ei blond de dansatoare pe sîrmă de vîrful degetelor. Aprinse ţigara cu degetele fripte de flacără.

Dintîi îşi umplu gura cu fum, atent, mirat, descifrîndu-l prealabil, neîndrăznind încă să-l tragă în piept. Dar nările dilatate regăseau amintiri. Timid, respiră fumul. Tîmplele năduşiră. Inima era galopul unei sosiri mult aşteptate, spre care se lăsau toate punţile castelului.

O căldură intimă se revărsă în tot trupul.

Respirația, înlănțuită strîns cu fumul vechilor deprinderi, îşi recăpăta plenitudinea de odinioară. Vidul era învins. Emoționant ca o regăsire.

Dumnezeule, tutunul nu era o minciună.

Ostenise, cu ochii uşor împăienjeniți.

Era ca o rană deschisă, ca o rană fericită.

Stătu mult timp astfel, pe pragul unei noi intimități, al unei alte feerii. Sufletul nu-l mai înspăimînta. Se simțea încîntat în biroul său. Îl revedea: cărțile, manuscrisele, creioanele ascuțite. Luă unul, ducîndu-l la nas. Respiră lung aroma de pădure de brad a lemnului aşchiat. Un gest şi un miros familiar epocii vechi. Instinctiv, mîna căută şi găsi un bastonaş de mentol, făcînd un gest ritual; şi-l trecu pe frunte şi pe nări, lăsîndu-şi o dîră de răcoare. Odinioară, cînd îi era prea cald în timpul verii, îşi făcea o răcoare artificială cu bastonaşe de mentol păstrate în tuburi de lemn.

Îl stăpînea şi un uşor dezgust, dar trecător. Îl tolera, ştiind că nu va ține mult. De altfel, şi acest dezgust al reintoxicării organismului dezadaptat de tutun îi amintea fericitele osteneli ale nopților de nesomn, petrecute scriind.

Îi lipsea numai cafeaua neagră. Haziaica... Parcă abea acum regăsi devotamentul servil dar comod al haziaicei. Oricînd era la dispoziția lui, făcîndu-i ceai, cafele negre, fără murmur, devenind şi ca marginal asociata cu voluptatea creațiunii în singurătate.

Dar Luli?

— Inima-i întineri, ca un măr atunci căzut, cald de soare.

Dar fuma fără să ştie Luli.

Se ascundea.

Pentru întîia oară, fericirea de-a o avea pe Luli îi limită parcă libertatea de-a fi el cum vrea, şi cînd vrea.

Problemă...

Aprinse deci o nouă țigară. Aşa făcea şi cînd scria, dacă se ivea o dificultate pe care cursivitatea creionului n-o putea rezolva. Se oprea, punea creionul pe caiet, aprindea o țigară, şi medita încet, aşteptînd ca fumul — devenit şi o

ondulație ritmică a gîndurilor — să-i aducă din inconştient darul şi surpriza unei soluții.

De data aceasta, țigara devenise extraordinar de bună. Nu se mai sătura fumînd-o. Îi plăcea atît de lacom, încît, fumul, pornit afară, şi-l readucea cu palma înspre nări, aspirîndu-l. Nu acordase nici unei crengi înflorite în Italia acest omagiu adînc.

— Ce face Sultanul meu?

Tresări tare, gata să arunce țigara şcolăreşte, întorcînd şi capul ca să poată expulza urgent ultimii aburi denunțători.

Dar Luli rîdea, oprită în pragul uşei deschise. Era în cămaşă de noapte, cu un chimono roş cu mîneci căptuşite albastru. Cu toate că abea se deşteptase din sofhn, parcă venea din soare, rumenă, caldă.

Rîdea, rîdea, rîdea, un rîs tînăr, antrenant ca un dans cu clopoței, care-i dădea o palpitație de stea subt bărbia ridicată.

Şi el începu să rîdă, privind-o, apoi contaminat de rîsul ei, primind-o în brațe răsturnată de rîs, caldă de somn, cu trupul inocent destăinuit în brațele lui de ritmul rîsului care nu mai contenea.

Părea sfîrşitul unei farse între şcolari intrați intr-ascuns în cabinetul directorului.

Luli îşi şterse ochii uzi, privindu-l cu capul lăsat pe umăr.

— Bine, domnule, scanda ea cuvintele ca să poată vorbi, fiindcă altminteri rîsul i le-ar fi furat de pe buze ca un vînt; de ce nu spui?

— Spun, mărturisi el cu fum şi zîmbet.

— Ai să mai faci?

— Am să mai fac, fiindcă sînt un mare păcătos.

— Dar, domnule, cine fumează ce mai face?

O privi nedumerit.

— Bea cafea.

Luli-i sări din brațe.

Fugi după ea, c-un salt. Îl auzi, şi grăbi pasul, ridicîndu-şi pulpanele chimonoului. Cu pulpele goale era mai băieţeşte sprintenă.

Ajunseră tocmai în sufragerie, răsturnînd scaune, trîntind uşi. Acolo începu o goană rotundă în jurul mesei. Scaunele cădeau, trosnind. Pînă cînd, pe neprevăzute, urmăritorul sări pe masă, şi, de pe masă, vultur, asupra ci, învăluind-o. Palpita de goană în braţele lui. O sărută.

— Nu, nu, lasă-mă că strig ajutor.

— Nu te-aude nimeni.

— A-ju...

Dar îi astupă silabele buzelor cum e căpşuna muşcată cu o sărutare adîncă, tăindu-i respiraţia. Luli se smulse ameţită, oftînd întretăiat, iscodindu-l viclean pe subt tremurai genelor plecate.

— Sultanul meu miroase a tutun... Phu!

Iar o cuprinse rîsul în faţa expresiei lui dezolate. Şi izbucnind cum numai ea ştia, ca şi cum trupul tînăr i-ar fi fost arc şi săgeată şi arcaş, îl sărută o dată, de două, de trei ori şi de atîtea ori încă, pînă cînd îl lăsă fără de respiraţie.

— Poftim, Măria-Ta, odihneşte-te.

Îl invită cu mîna să stea pe scaun. Se aşeză sleit, c-un rîs gîfîitor. O auzi cotrobăind prin dulapuri, zăngănind farfurii, tacîmuri, pahare, pînă cînd apăru cu întregul tacîm al cafelei negre şi cu o tăblăluţă suplimentară pe care adusese o chisea cu dulceaţă, pahare şi linguriţe.

Făcea cafeaua neagră atentă, concentrată, nemailuîndu-l în seamă. Fuga prin casă îi aprinsese obrajii, ochii şi buzele, rotindu-i şi mai tumultuos părut negru. Îşi suflecase mînecele chimonoului ca să-i fie braţele goale în vecinătatea flăcărilor. Avea un trup abea de fată, atît era de sprinten feminin. Se îndoia pe spate, atingînd cu mînile pămîntul, dintr-o dată, ca o creangă cu o veveriţă neagră în vîrf. Pe plajă, în costum de baie, bucura ochii bărbaţilor, dînd un fel de nostalgie ochilor femeilor după reamintita

tinereță dusă. Un vînzător de fructe, la Lido, îi dăruise două rodii, ca omagiu.

Dacă, de-acolo, covorul basmului persan ar fi călătorit cu ea în timp, ducînd-o anilor mahomedani, Sultanul de Argint n-ar fi avut-o decît învingînd cu iataganul vitejia multor sultani; şi poate că Hafiz i-ar fi luat-o şi lui, cu versul.

O iubea. Cu sufletul şi trupul într-acelaşi elan.

Se ridică, venind spre ea cu brațele şi ochii.

— Nu, nu, nu.

Îl potoli cu mîna, şi veni ea spre el, aducîndu-i cafeaua şi dulceața. Apoi îi aduse şi țigările din birou, aprinzîndu-i-o ea pe cea dintîi.

— Poftim, stăpîne.

Şi se aşează pe o pernă la picioarele lui, privindu-l de jos în sus, cu gîtul sprinten alunecînd de la bărbie în jos, pînă în saltul mic al sînilor.

Văzu şi se acoperi.

— Ce mai vrea stăpînul meu? Un ciubuc? O narghilea? O cadînă?

— Am.

— Un dans? O poveste? Un cîntec?

— Am.

— Stăpînul meu are tot ce vrea, numai să fie bun şi să spuie. Sultanul meu e mare, puternic, slăvit şi iubit, dar sultanul meu să fie de argint, nu de cărbune. Să-şi spuie toate dorințele. Să n-ascundă nici una. Fiindcă, pe toate i le pot îndeplini...

Era subt mîna lui cum e o ploscă pe oblîncul calului, cînd călărețul e-nsetat, cînd arşița e mare, şi apa de fîntînă adîncă.

Aruncă țigara, uită cafeaua. O cuprinse pe Luli cu braț aprig, o luă pe sus, ducînd-o ca pe-o pradă. Cînta în el un gemăt ca de vînt deasupra mării ondulate. Parcă erau păduri pe-alături, iarbă dedesubt, şi-n el, tăcere şi tumult, culoarea cea de flacără a sîngelui.

E o clipă de splendoare dureroasă, cînd parcă două ceruri se-ntîlnesc, pierzîndu-şi împreună stelele în mări fără de fund. Apoi rămîne întunericul căscat peste-o prăpastie în care moare lumea, într-o fumegare de apocalips. Şi învie palidă ca îngerul morţii.

Aşa se regăsi alături cu Luli. Ca un copac trăsnit şi răsturnat de furtună. Era atît de ostenit, încît nu mai putea să aştepte şi să dorească decît somnul.

Dar prin întuneric se apropiau gînduri cu pas şi ochi de lup. Totul începuse în birou. Era singur. Fumase. Regăsise voluptatea tutunului, hotarul magic dintre lume şi el. Se regăsise stăpîn pe el, începînd să-şi domine viaţa, s-o cerceteze. Caietele erau acolo, credincioase, creioanele la fel. Armele, tolba şi cînii marei vînători îl aşteptau.

Poate că ar fi început atunci. Cine ştie...

Dar iată că venise dragostea.

„Luli! Luli! De ce-ai venit?”

Era o tînguire lăuntrică, în mari tăceri şi mari singurătăţi, de un straniu lugubru, „Luli! Luli! De ce-ai venit?”

Parcă intrase un „au-au” de lupi în silabele numelui care fusese numai cîntec pînă atunci.

— Luli, dormi?

Deschise ochii numai: ardeau negri deasupra obrajilor roşi. Şi gura, şi mai roşie, avea în ea zimt de garoafă caldă, şi un adînc catifelat, umed, viu.

Iar o cuprinse cu un braţ, aducînd-şi-o cît mai aproape, cît mai în el.

— Luli! Luli, de ce te iubesc?

Dar răspunsul era în braţele lui.

Îi dezmierdă obrajii, părul, trupul pe care mînile alunecau înnebunite, bîndu-şi din el noua beţie, care dădea un foşnet sîngelui, şi-an întuneric creierului ca un dans în iad.

Şi-acelaşi nume răsuna, clamoare, gemăt, bucurie, tînguire: Luli! Luli!...

Pînă cînd se prăbuşi.
Ş-apoi veni somnul ca uitarea, pînă a doua zi.

IV

CATUL BOGDAN AVUSESE O Migrenă ca cele de pe vremuri, cîteva zile după ce începuse din nou să fumeze cu abuzul caracteristic unui viciu reluat. Parcă organismul, sfidînd instinctul de conservare, dorea să recupereze toxina şi retrospectiv pentru timpul cînd se dezintoxicase.

Migrena se anunțase după cîteva ceasuri de muncă in birou, cu uşa şi ferestrele închise. Uşa: ca să nu treacă fumul şi în celelalte odăi. Ferestrele: ca să nu-l ajungă zgomotele de afară, cu toate că Fundacul Vechi avea o tăcere pe care aveai impresia că numai toaca şi clopotele o pot spația. Bineînțeles, cafeaua neagră, turnată în termos ca să-şi păstreze fierbințeala, era alături. Umpluse cîteva foi cu note pentru un roman. Nume de personaje, date asupra lor, cîteva dialoguri schițate şi cîteva desemne de case şi locuri în care, probabil, avea să se petreacă acțiunea. Întotdeauna procedase astfel, începea cu numele personajelor, căutînd să le surprindă biografia, înainte de-a le angaja în vreo acțiune. Unele rămîneau deoparte, nefolosite, altele intrau în jocul romanului. Dar avea întotdeauna nevoia tovărăşiei acestui grup prealabil. Sugestia acțiunii romanului se desprindea din aceste portrete care uneori parcă doreau să conviețuiască, să întreprindă ceva împreună. Apoi, după ce fixa numele şi numărul personajelor probabile, cunoscînd şi oarecare trăsături biografice ale vieții lor anterioare intrării în roman, începea să desemneze decorurile lor. Case, odăi, grădini, case de țară, case de oraş, vile la mare. Pictură nu

făcuse niciodată, dar pentru acest gen de desemne ale propriei viziuni avea o naturală înzestrare. Aceste schițe însă rămîneau numai în intimitatea manuscrisului, fără să însoțească la tipar textul pe care-l comentau plastic. Catul Bogdan, ca scriitor, avea o adevărată repulsiune pentru cărțile ilustrate. Socotea ilustrația marginală unui text ca o limitare a viziunii extrem de diverse pe care textul o comunică lectorilor. Mai ales atunci cînd decorurile în care se desfăşoară acțiunea unui roman nu sînt simple indicații riguros topografice — ca la romanele polițiste — ci adevărate instrumente muzicale pentru sensibilitatea lectorului evoluat. Sînt case, de pildă. În transparența cărora apare harfa, luminozitatea ei de ploaie armonioasă. Senzația aceasta de harfă, notificată oricît de vag şi de aluziv, prin sugerarea decorului, poate da unui lector adevărate delicii. Poate... Acest „poate” conține tot jocul de zar al hazardului. Dar desemnul nu poate fi decît o grosolănie intermediară între zarul aruncat de sensibilitatea scriitorului şi felul cum cade în sensibilitatea lectorului.

Îşi reluase deci creionul, caietul, cafeaua, tutunul şi jocul prealabil scrisului propriu-zis. Dar, cum nu mai scrisese de mult, se grăbise, dorind ca sufletul să aibă sprintena docilitate a unui chelner de casă bună, care te serveşte fără să-l chemi, aducîndu-ți îndată ce ai dorit Sufletul însă, în fața hîrtiei orbitor de albă, polar glacială, se intimidase, rămînînd cam stingherit Cadența bună nu venea. În schimb, tutunul şi cafeaua umpleau aceasta aşteptare. Schițase cîte ceva, dar apăreau mai ales reminiscențe. Biografiile creionate ale personajelor necunoscute nu izvorau din inedit, ci din vechile romane publicate. Nu „apuca” nimic. Şi avea enervarea pescuitorului eu undița care, în loc să simtă zvîcnirea de sîn în mînă a peştelui prins, ar vedea îngreuierea pe care-o aduce undiței un galoş, sau farsa unei broaşte lacome.

Golise în două ceasuri un termos de cafea neagră, uitînd pentru moment rostul adevărat al cafelei negre, care-ți dă putința să reziști la tumultul creațiunii şi să-l exprimi, dar nu-l provoacă. Dimpotrivă, dacă acest tumult e factice şi de suprafață — datorit mai mult voinței decît nevoii de a scrie — cafeaua îi denunță superficialitatea, acoperindu-l cu o vibrație de nervi iritați, care dă sufletului țiuitul sterp al unei bălți cu țînțari.

Migrena se vestise ca pe vremuri, pipăindu-i tîmplele, arcadele şi ceafa, cu un fel de pase magnetice care dau o îngreuiere şi o vagă somnolență. Apoi îi auzise bubuitul de furtună neagră ca cele care vin cu grindini. Renunțase la scris. Anunțase pe Luli că are o migrenă teribilă. Se întinsese în ietac, rugînd-o pe Luli să închidă ferestrele şi să facă întuneric.

— N-ai nevoie de aer?

— Te rog, Luli, lasă-mă aşa.

îl ascultase. Îi adusese doctorii, şi după ce controlase termosul de jumătate de litru, deşert, nu mai îndrăznise să-i dea cafea neagră cu lămîie. Îi făcuse o compresă şi-l lăsase singur, respectîndu-i nevoia de tăcere absolută. Haziaica înghețase. Migrenele stăpînului scump şi drag erau ca sprinceana ridicată a strămoşilor sultani: înlemneau noroadele cu şalvari şi fes.

Desigur că suferise — o migrenă autentică fiind o boală pe cît de scurtă, pe-atît de intensă. Dar iar se umpluse de neguri telurice şi iar devenise spectatorul acestei transformări lăuntrice, care trimetea sufletul şi mintea la începuturile lumii, dîndu-le un fel de întunecată măreție. Şi, într-adevăr, această migrenă îi deschisese fundurile, lăsîndu-l abea atunci să-şi întrevadă adîncul.

Migrena cedase după un ceas de linişte. Dar n-o anunțase pe Luli. Continuase să stea întins în întuneric, simțindu-se izolat ca într-un sicriu, dincolo de Luli, dincolo de lume, dincolo de lumină, dincolo de viață, — dar germinînd, într-un fel de pîndă subpămînteană. Venise

totuşi la masă, palid, cu secretul în el — migrena devenind pentru el o încăpere de izolare luciferică.

De atunci mai avusese o migrenă, dar şi simulase cîteva, obținând nu numai linişte, dar şi un fel de izbăvire, impusă de rolul de bolnav, de ispitele care se desprindeau din convieţuirea cu Luli.

Începuse să scrie noul roman, construit în întunericul cîtorva migrene simulate şi izvorît din negura celei adevărate. Lucra un roman straniu, cu oameni care se urau trăind alături subt acelaşi acoperămînt, pîndindu-se ca peştii din fundul mării, fără să aibă curajul de-a ucide, ca aceştia, dar purtînd gîndul în ei, viaţa lor comună mărginindu-se la efortul de-a-şi ascunde sufletul unul faţă de altul. Avea nevoie de mare concentrare, de linişte perfectă, de monotonie exterioară — şi de energie intactă, nealterată de nici o poftă trupească. Trăia frăţeşte cu Luli, căutînd să-i evite trupul.

Apăruseră şi ploile de toamnă, cele care stau pe loc, devenind un fel de scămoşare a văzduhului, aproape fără sunet, abea picurate prin uluce. Începuseră focuri în toate odăile. Catul Bogdan nu ieşea în oraş decît pentru lecţiile de la Universitate, de unde se întorcea grăbit. O săruta pe Luli, luau ceaiul împreună şi se punea la lucru. Luli ştia că lucrează la un nou roman, fără să-i cunoască nimic din cuprins. De cîteva ori se scuzase faţă de Luli, spunîndu-i că nu poate istorisi o carte în timpul cînd o scrie; că vorba falsifică, primejduind latentele şi intimele elaborări în tăcere. Luli înţelegea mai bine decît credea el nevoia de tăcere în jurul unui manuscris la care lucrezi, dar niciodată nu-i spusese nimic despre încercările ei literare.

Aşa că, o dată cu ploile de la ferestre şi focurile din sobă, casa din Fundacui Vechi îşi recăpătase umbra şi tăcerile de odinioară. Nici Luli nu ieşea în oraş.

— Ce faci tu, Luli? o întreba el afectuos după ce ieşea din birou. Cum ţi-ai petrecut ziua?

— Te rog, nu te ocupa de mine. Lucrează fără grija mea. Am cu ce-mi trece timpul...

Părea atît de mulțumită, încît îi venea să o răsfețe, dar se temea. Se mărginea să-i sărute mînile, păstrîndu-le apoi pe frunte, cu-n fel de evlavie penitentă.

Luli îşi făcuse cuib de toamnă şi de iarnă în salonaşul mamei lui Catul Bogdan, alegîndu-şi şi ea tot gura sobei. Uneori dadaia îi ținea tovărăşie, poftită bineînțeles, nu atît fiindcă Luli ar fi avut nevoie de prezența ci, dar de-o vreme o văzuse mai rar, mai taciturnă şi mai slăbită, şi Luli simțise nevoia de-a-i dovedi dadaiei că n-o uită, nici n-o neglijează. Uneori dadaia îi istorisea cîte-o întîmplare de pe Bistrița, alteori îi povestea viețile sfinților, alteori tăceau amîndouă cu ochii în jar şi flăcări.

Odată, dadaia o dezmierdase pe frunte, spunîndu-i:

— Lucico, îți merge bine ție?

— Sigur, dadaie. Sînt foarte fericită.

Dadaia oftase.

— Da' mult mai stai la gura Sobei.

Alteori, haziaica îşi impunea prezența înfățişindu-se cu ceai, dulceață, prăjituri proaspăt făcute, sau cu cîte-un joc de cărți unsuroase. Le răsturna pe covor, rotindu-le iscusit, şi începea să-şi depene minciunile la gura sobei. Spunea numai de bine „duduiței scumpe şi adorate". Bani, drum lung...

Dar, îndeobşte, Luli era singură. Acolo îşi făcea corespondența, cetea şi gîndea, întîlnindu-se cu Sultanul de Argint,, la dejun, la masă şi în timpul nopții, cînd somnul lui se învecina cu somnul ei.

Corespondenta îi lua de ajuns timp, fiindcă scria părinților ei in parte fiecăruia, aşa cum îi scriau şi ci, iar Gabrielei — pe care n-o uitase nici din străinătate — îi scria regulat scrisori ceva mai lungi.

Între timp, Gabriela devenise profesoară la Braşov. Luli n-o mai văzuse de la nuntă. Scrisorile lor, însă, păstraseră exact raporturile de odinioară. „Dragă Gabico"; „Draga mea

Luli". Nici una, nici alta nu-şi făceau confidenţe intime în scrisori, vorbind mai cu seamă despre lecturile lor recente, despre decorurile prin care trecuseră sau în care trăiau, comentind în felul lor oamenii cunoscuţi sau întîlniţi. „Complimente soţului tău", spunea Gabriela uneori. „Catul îţi trimite salutări amicale", răspundea Luli.

Luli nu păstra scrisorile Gabrielei, pentru motivul că nu le acorda altă importanţă decît a unei singure lecturi. Gabriela însă păstra scrisorile lui Luli, şi pentru că era mai păstrătoare, şi fiindcă le acorda o semnificaţie literară cu totul involuntară din partea lui Luli. Dar cînd descria, Luli picta plastic, nu fiindcă dorea să o epateze pe Gabriela, ci fiindcă n-avea, mai ales în scris, acea reacţie exclamativă, caracteristică femeilor: „Ah ce frumos. Vai, ce minunat. N-am cuvinte să-ţi descriu." Aceste „cuvinte" le avea şi la Veneţia, şi la Constantinopol, şi la Paris, şi în Anglia, avînd însă impresia că acolo le-a găsit, mărginindu-se să le culeagă şi să le înşire. Entuziasmul Gabrielei o mira uneori, cercînd să-şi amintească ce-a putut să-i scrie, iar alteori îi dădea un zâmbet care clasa admiraţia Gabrielei în categoria exagerărilor amicale. Dar îi scria la fel, fără efort şi mai ales fără dorinţa de-a face literatură pentru prietena ei, mărginindu-se să devie, pentru ea, oglinda locurilor pe care Gabriela nu le văzuse — oferindu-i astfel şi ei călătorii închise in plic — şi a oamenilor necunoscuţi ci, prezentîndu-i-i în viziunea ei.

Gabriela părea mulţumită. La Braşov făcea tenis, călărie, patinaj şi mai ales sky. „Numaidecît trebuie să înveţi şi tu sky-ul. Ai o impresie de viteză, libertate şi primăvară, care se face egala rîndunelelor. Nu mi-ai scris dacă ai citit *Montagne Magique* a lui Thomas Mann. Între altele, are pagini magistrale despre sky." Scrisorile cu sky-ul o găsiseră pe Luli la Paris. Îi expediase de acolo, omagial, un costum de sky, ultim model, cîteva bluze de lînă colorată, ciorapi asortaţi şi alte „ofrande sportive Dianei de la Braşov".

De cînd se înapoiase însă din călătorie, scrisorile lui Luli către Gabriela erau mai mult o întoarcere îndărăt, o recomentare a unor lucruri văzute, despre care scrisese Gabrielei şi atunci, dîndu-i primele impresii; căci acasă, după cîteva scrisori despre octombrie la Iaşi, şi altele în care apăruse Nathan, pe larg comentat, materialul exterior se împuținase. Ploaia şi focul, Nathan, haziaica, dadaia; „Catul scrie un roman, muncind toată ziua”. Şi iar ploaia şi focul.

La Braşov, toamna continuă să surîdă, invitînd lumea pe munți. Gabriela făcea excursii de cîte ori îi permitea şcoala. „Draga mea Luli, viața pe care-o duc aici e veselă şi sănătoasă şi m-ar încînta, dacă h-aş avea uneori în fața ochilor interiorul tău şi viața ta meditativă la gura sobei într-o casă în care un scriitor lucrează vegheat de vestala lui. E altceva decît ceea ce fac eu. Cînd închid ochii şi te văd în casa ta am impresia că-mi pierd timpul cu fleacuri. Ai dreptul să-mi spui cu oarecare indulgență: «Distrează-te, Gabi-boy!»... Care-i subiectul noului roman?”

În ultimul timp, însă, Luli trebuia să facă un efort pentru a-i scrie Gabrielei ca şi pînă atunci. Atmosfera laşului ploios şi a casei tăcute era toropitoare. Nici o tristeță, nici o melancolie, dar o somnolență. De altfel, pe nesimțite, Luli începuse să doarmă mai mult. Catul Bogdan se deştepta înaintea ei: îl auzea cum se ridica din pat, îi simțea sărutarea castă pe obraz, îi zîmbea printre genele o clipă întredeschise şi continua să doarmă, acoperită de sunetul ploii, care înfrigura parcă trupul, dîndu-i nevoia de-a se învălui în căldură intimă. Îşi începea ziua pe la zece. Dejunau şi unul şi altul cu pofta de mîncare micşorată. Catul Bogdan din cauza tutunului şi a cafelei negre, Luli din cauza lipsei de mişcare în aer şi a micei distanțe dintre ceaiul matinal şi dejun.

Nathan venea rar la dejun. În schimb, la masă venea regulat, ținîndu-i tovărăşie lui Luli şi după masă, în timp ce Catul Bogdan se închidea în birou pînă la miezul nopții,

cînd îşi încheia programul de muncă zilnică. În afară de Nathan, Luli nu cunoştea nici un ieşan, beneficiind neconsultată de vechea izolare a lui Catul Bogdan. Nici el nu primise oaspeți afară de Nathan care era încorporat în atmosfera casei, nici nu făcuse vizite, indispunînd astfel pe toți colegii lui de la Universitate. Cu Aristide Bogdan se vedea numai din întîmplare, la Universitate.

— Am auzit că te-ai căsătorit, colega?

— Exact.

Atît.

Dar Agatha Bogdan era furioasă. Înainte de căsătorie tot îl mai vedea pe fiul ei vitreg acasă la Nathan. De cînd se căsătorise, însă, devenise mai invizibil. Cu tot cinismul ei, Agatha era sensibilă la umilințe.

Neinvitarea ei la nuntă o pălmuise în opinia publică a laşului. Nu-i ierta lui Catul Bogdan această indelicatețe ostensibilă. Îl vorbea de rău pretutindeni, inventînd tot felul de lucruri dezagreabile: că-i neurastenic, că-i stors, să-i ros de gelozie din cauza diferenței de vîrstă dintre el şi nevasta lui —, uitînd, se vede, că între ea şi „papa Mito" diferența de vîrstă era şi mai mare; că „eleva de la Galați" nu ştia să se ție în societate, şi că şi de asta trăiau atît de retraşi etc. ...Sperase să-şi găsească în Nathan un aliat. Găsise un adversar primejdios, fiindcă Nathan era mult mai simpatizat şi mai stimat decît ea, cuvîntul lui avînd altă greutate decît vorbele ei. Dacă n-ar fi fost constrîns, Nathan n-ar fi dezvăluit nimănui realitatea doamnei Luli, păstrînd-o numai pentru el, ca pe-o ediție pe care n-o pui în comerț. Dar gura Agathei îl silise să devie cavalerul doamnei Luli, dîndu-i pentru toți ieşenii sensul reverențial de „Doamna noastră Luli".

Aşa că Luli, captivă în casa din Fundacul Vechi, devenise pentru ieşeni un fel de eroină de roman netradus în româneşte, pe care-l cetise numai Nathan, singularizîndu-se astfel involuntar în curiozitatea admirativă a concetățenilor. Agatha reacționase, răspîndind zvonul că

soția lui Catul e metresa lui Nathan, ceea ce ar fi explicat atitudinea lui. Nu izbutise însă, fiindcă şi din acest punct de vedere, reputația, mereu verificată şi confirmată, a lui Nathan, o dezmințea categoric. Nathan era prietenul femeilor din societatea bună a laşului, dar metresele lui n-aveau nici un amestec cu ambianța prieteniilor lui.

Aşa că Agatha se resemnase de la o vreme. Şi, cum nu ținea deloc să fie în raporturi încordate cu Nathan — de casa căruia avea nevoie intimă pentru oarecare întîlniri tainice şi de gura. căruia se temea pe sfînta dreptate —, se mărginise să-l poreclească pe Catul „Călugărul din vechiul schit", clasîndu-l printre amintiri.

Astfel trecură trei ani, atît de exact suprapuşi unul peste altul, încît desfăşurarea lor nu ar avea altă semnificație decît a unui somn care desparte o zi de ziua Următoare.

PARTEA A ŞASEA

„...dar am trecut pe lîngă el cu dragostea de mîna...”

I

DE-O VREME, LULI ÎNCEPUSE SĂ-L îngrijoreze pe Nathan. O vedea mereu bine dispusă, dar veselia ei îi apărea mai mult ca o resemnare. N-avea prietene, n-avea tovarăşi de vîrsta ei, nu se distra în afară de casă, nu se plimba deloc, iar acasă, Sultanul de Argint era un fel de apariţie decorativă la dejun şi la masă, abea deschizînd gura, silindu-l astfel de Nathan să fie lăutarul tăcerii pentru a o antrena şi pe Luli sa vorbească. De cîteva ori, Nathan o invitase pe doamna Luli la cinematograf şi la teatru, lăudîndu-i filmul sau piesa respectivă. Luli nu acceptase:

— Nu pot, Nathan, să mă distrez, în timp ce Tani lucrează singur acasă. Cred că înţelegi?

Astfel de întrebări nu au decît un singur răspuns obligator: „înţeleg”, fiindcă răspunsul adevărat ar fi o indiscreţie, o intrusiune, pe care Nathan şi le interzicea mai ales faţă de doamna Luli.

În schimb — căci Nathan, pasiv pentru el, nu era deloc pentru cei care-i erau aproape —, luă o altă hotărîre, cunoscînd mai dinainte riscurile ei.

Veni într-o zi pe la şase. Şi în loc să se ducă de-a dreptul la doamna Luli, intră neanunţat în biroul lui Catul Bogdan. Întuneric de mătasă roşie, lampă aprinsă pe birou, fum, cafea neagră, caiete şi faţa severă a lui Catul Bogdan, de hirurg deranjat în timpul operaţiei.

— Ce cauţi, Nathan? Luli-i acasă.

— Vreau să-ţi vorbesc.

— Acuma? Lucrez... Creionul întors pe dos în degetele nerăbdătoare avea o ascuţime de suliţă gata să şarjeze.

— Dragă Tani, sînt lucruri mai importante decît comoditatea ta.

— Care-s?

— Nevasta ta.

— Luli?

Îl măsură de sus şi pînă jos cu o ironie orgolioasă la care-l predestina şi exteriorul lui de pe vremea paşa- lelor, mai ales aşa cum era în halat albastru, cu fular roş în jurul gîtului.

— „Tu eşti Mircea? — Da'-mpărate. — Ai venit să mi te-nchini?"

Catul Bogdan zîmbi.

— Lasă prostiile, Nathan.

Dar îl acceptă, fiindcă Nathan devenise de multă vreme dialogul necesar al tuturor contradicţiilor.

Nathan îşi aprinsese pipa, instalîndu-se pe scaunul din faţa biroului.

— Nathan, nu abuza. Crede-mă că mă deranjezi.

— Te cred, Tani, şi tocmai asta vreau. Doamna Luli nu ştie că am venit. Vreau să-ţi vorbesc despre ea. Tu îţi dai seamă cit e de tînără?

Catul Bogdan îşi dezmierdă părul. Fumă mai departe, fără să răspundă.

— Tani, doamna Luli nu face parte dintre manuscrisele tale. E o realitate care, vai, îţi aparţine.

— „Vai"?

— Fiindcă nu te ocupi decît de ficțiuni, neglijînd chiar o astfel de realitate.

— Cum o neglijez? Eu? Pe Luli? E stupid!

— Tani, în fața ta ai un manuscris: dacă-l neglijezi, nu se plictiseşte, nu slăbeşte, nu-şi trece timpul la gura sobei, nu-şi pierde pofta de mîncare...

— Nathan, ai înnebunit! De unde le scoți? Luli e sănătoasă, veselă, mulțumită. Slavă Domnului, sînt cel mai în măsură să ştiu tot ce-o priveşte.

— Şi totuşi nu ştii. Eşti mulțumit că scrii, probabil, şi-i conferi şi doamnei. Luli ceea ce e numai în tine. Ea nici nu scrie, nici nu trăieşte aşa cum trebuie la vîrstă ei, în timp ce Sultanul de Argint e o sacrosanctă absență. Te aşteaptă pur şl simplu la gura sobei, de dimineață pînă seară, ca şi cum ea, doamna Luli, ar fi recompensată de privilegiul audienței acordate din cînd în cînd

— „Din cînd în cînd", îl îngînă sarcastic Catul Bogdan. Dar ne vedem în fiecare zi. Trăim alături. O ador. Ştie.

— Ştie că o adori. Ajunge? Dragă Tani, doamna Luli nu e o biserică, e o femeie vie. Voi trăiți paralel, nu alături. Tu scrii în birou, ea stă în salonaş, vecini ca Elveția cu Italia. Tu o adori, dar te ocupi de manuscris; ea te adoră, dar te aşteaptă singură la gura sobei. Vă întîlniți la dejun şi la masă, şi Nathan e patefonul care umple tăcerea. Nici măcar nu i-ai făcut cinstea de-a-i spune ce scrii. Ştie că scrii un roman. Asta putea să o afle şi din ziare. Dacă obținea pe deasupra şi fotografia ilustrului romancier, cu un autograf admirativ, putea să renunțe la tine, căci ştia despre tine exact ce ştie acum.

— Nathan, spiritul iudaic...

— Ştiu, Tani, mi-ai mai spus. Dar adevărul nu l-au inventat evreii. L-au purtat uneori ceva mai mult în spate, simțindu-i mai cu seamă greutatea. Asta-i singura diferență. Să ştii, Tani, că nu glumesc şi nici nu exagerez. Prietenia noastră mă autorizează să fiu atent la ceea ce-i intim

legat de viața ta. Eşti cam distrat. Meditează puțin, sau... dă-mă afară.

— Nathan, spune-mi, drept: ți-a spus ceva Luli?

— Vai, Tani, ce puțin o cunoşti. Cum poți să-mi pui o astfel de întrebare?

— Ai dreptate. O retrag.

— Doamna Luli, față de mine mai ales, se sileşte să confirme impresia ta despre ea: că e fericită. Dar tocmai asta mă nelinişteşte. Aşa încep adevăratele deprimări, cu efortul eroic de-a le ascunde.

— Bine, Nathan, dar un an întreg, şi apoi vacanțele...

— Tani, ce Dumnezeu, voi scriitorii nu sînteți lucizi decît pentru eroii voştri? Crezi tu că un an de viată fericită alături de tine şi cu tine şi cîteva vacanțe înseamnă o provizie eternă? Numai cămilele beau o dată pentru o lună de privațiune. Dar oamenii şi mai ales femeile tinere au nevoie de viață mereu. Anul vostru de fericire i-a dat poftă de viață, nu dorința de-a deveni babă cu amintiri la gura sobii. Spune tu: o mai *auzi* rîzînd?

— Eu o văd numai zîmbind. Ştii tu, Tani, rîsul devenit tăcere e simptomul sigur al bătrîneții, înțelepciunii sau resemnării.

O amintire din adînc îl răscoli pe Catul Bogdan, căci vorbele lui Nathan i-o evocară pe mama lui. Şi ea rîdea rar, numai cînd îi cetea poveşti, dar rîsul acela avea lacrimi. Altminteri surîdea.

— Şi Luli?...

— Dacă nu te-ar iubi, n-ar fi nimic. Şi-ar găsi imediat compensații.

Fruntea lui Catul Bogdan se încreți aspru.

— Nu te supăra. Din nenorocire te iubeşte. I-ai dat o boală lungă.

— Nathan, de ce nu înțelegi că astfel de glume...

Nathan oftă.

— Nenorocit e adevărul! Plînge: e farsă. Rîde: e glumă. Priveşte: e orb. Ascultă: e surd. Ce shakespeareiană

tragedie e adevărul! Jidovul rătăcitor e un turist tirolez, alături de exodul adevărului.

— Adică, Nathan, tu crezi că n-o iubesc pe Luli?

— Nu. Asta nu. Cu mîna pe toate cărțile sfinte recunosc că o iubeşti. Dar eşti prea sigur, şi pe drept, de iubirea ei. De asta o neglijezi. Dacă ai fi avut binecuvîntatul ghinion ca doamna Luli să fie cochetă, să te neliniştească, să te facă gelos, te asigur că manuscrisele se consolau cu praful. Dar doamna Luli e o certitudine absolută. Doamna Luli = dragoste pentru Catul Bogdan. Catul Bogdan = manuscris + dragoste pentru doamna Luli.

— Şi ce crezi că-i de făcut?

— Să nu-mi pui astfel de întrebări. Să fii tu singur răspunsul lor. Adică: să stai mai mult cu ea, să-i vorbeşti despre ce scrii, să vă duceți la teatru, la cinematograf...

Mîna lui Catul Bogdan îndepărtă tot ce presupunea în enumerarea lui Nathan distracție exterioară, drum în oraş, participare la viața colectivă.

— Dragă Tani, eu nu ştiu ce-i de făcut. Singura soluție ca să-ți pricepi nevasta ar fi să devie alături de tine eroina unui roman scris de tine. Atunci te-ai edifica singur, fără de concursul meu odios şi inoportun...

Glasul lui Nathan îşi pierduse calmul obişnuit.

— ...Trebuie să înțelegi, totuşi, că nu poți izola pe o femeie tînără la o parte de viața omenească.

— Bine, Nathan, oftă Catul Bogdan. Voi medita.

— Te las.

După ce plecă Nathan, Catul Bogdan nu mai izbuti să lucreze. Ca întotdeauna, Nathan găsise punctul vulnerabil. Avea dreptate. Era imposibil să nu i-o recunoască. Enervat, natural de dreptatea lui Nathan, dar şi alarmat pentru Luli. Fiindcă într-adevăr o iubea. Şi gîndul că Luli poate să fie, ca şi mama lui, o tăcere resemnată la gura sobei îl sfîşia, dîndu-i spre ea un elan de milă şi de adorație, care bagateliza valoarea manuscrisului şi semnificația singurătății lui. Dacă Nathan n-ar fi fost cu Luli, s-ar fi dus

de îndată în salonaşul ei, gata să facă orice pentru ea: să-şi ia congediu şi să plece din nou în străinătate, imediat, să plece la Galați, la vie, s-o însoțească numai pe ea, acordîndu-i drept de exclusivitate asupra întregii lui ființe.

Dar prezența lui Nathan îi dădea şi o mîndrie, şi o pudoare.

Aşa că mai rămăsese în birou, fără să lucreze, dorind-o pe Luli ca şi cum ar fi fost plecată.

O subită impulsiune rezolvă starea lui de nehotărîre. Plecă în oraş, pe furiş, fără s-o anunțe pe Luli, luă o lojă la teatru, cumpără toate florile vrednice să-i fie dăruite lui Luli şi apăru acasă cu obrajii umezi de ploaie, răsturnînd pe divanul din salonaş culori şi parfum de vară.

— Luli, mergem diseară la teatru!

— Ce s-a întîmplat? Ți-ai isprăvit romanul?

— Ei, romanul? Mi-e dor de tine. Nathan, pune, te rog, patefonul.

Intrase un vînt de primăvară în casă. Dansară pînă la extenuare. Mîncară repede, interpelîndu-se glumeț. Bineînțeles, întîrziară la teatru, ajungînd abea la actul al doilea, fiindcă toaleta lui Luli devenise actul cel mai important, cel mai distractiv şi cel mai fermecător al acestei nopți. Rochiile atîta aşteptau. El singur o dezbrăcase, o îmbrăcase, iar o dezbrăcase, iar o îmbrăcase, răsturnînd-o în rochii ca în valurile unei mări vesele, zburlindu-i părul, pieptănîndu-i-l, sărutîndu-i-l, răscolind-o pe Luli ca o ploaie de primăvară, cu o mie de mîini.

însoțiți de Nathan, intrară la teatru în pauza de după actul întîi. Era spectacolul unei trupe bucureştene venită în turneu. Apariția în lojă a doamnei Bogdan echivala cu o ridicare de cortină pentru actul întîi al unei trupe din străinătate.

Era adorabilă. O rochie de mătasă neagră, decoltată, cu mîneci scurte şi bufante, doi trandafiri galbeni la talie şi părul mauresc împrejmuindu-i puritatea de fildeş a obrajilor.

— Nu-i urîtă, conveni Agatha Bogdan, care n-o mai văzuse pînă atunci decît în treacăt, pe stradă.

Avea în ea ceva de floare mirată şi de zbor, de dans oprit sau neînceput.

Catul Bogdan şi Nathan nu erau singurii care o priviră de multe ori în timpul spectacolului, aplauzele, după ce-o priveau, devenind un simplu bacşiş, obligator pentru efortul cu fard şi declamaţie de pe scenă.

După spectacol supară acasă în trei. Foşnetul rochiei lui Luli, care improviza supeul, dădea şi lui Catul Bogdan şi lui Nathan presimţirea unui menuet. Aveau acest zîmbet, rar după moartea veacului al optsprezecelea într-o Franţă de lumină şi mătasă.

La plecare, profitînd de o clipă de singurătate cu Catul Bogdan, Nathan îi spuse:

— Spune tu, nu-i păcat?

— Sst! Sînt un idiot.

— Ai fost. Noapte bună.

Dar a doua zi dimineaţă, cu capul greu şi ceţos şi ochii încercănaţi, Catul Bogdan găsi manuscrisul ca un palat închis, cînd stăpînul nu mai acordă audienţe.

Bău cafea, iarăşi excesiv, fumă exagerat.

— Nu te simţi bine? îl întrebă Luli la dejun.

— Capul. Ştii, Luli, nu-s deprins.

— Drăguţule, drăguţule şi bunule, lasă, că stăm acasă. Lucrează liniştit. Eu vreau să te simţi bine, să fii mulţumit.

Tocmai asta nu mai putea: să se simtă bine, să fie mulţumit.

Fericirea parcă devenise şi o povară. Dar o povară atît de adorabilă cînd o vedea pe Luli, încît parcă era şi o suferinţă.

II

CATUL BOGDAN ÎŞI IMPUSE TOtuşi un nou regim de viaţă cu Luli şi pentru ea. Cu toată permanenţa zăbrelită a ploii, începură să facă lungi plimbări pe jos, vizitînd zi cu zi cartierele mai puţin oficiale şi convenţionale decît Strada Lăpuşneanu, cu anexele ei arhitecturale şi umane. Tîrgul Cucului le apăru galiţian prin evreimea de acolo, pitorească şi necăjită în desimea ei încîlcită, cu glasuri pasionate şi mereu interogative în jurul samovarului cu ceai sau cu păpuşoi fierţi. Ajunseră din sărăcime în sărăcime, din dugheană în dugheană şi din magherniţă în magherniţă, pînă în Podul-Roşu. Se opriră pe Pod, privind Bahluiul, care dă impresia că se isprăveşte la marginea oraşului cu rit grohăitor de scroafă trîndavă. Suiră dealul Sărăriei, atît de demodat provincial, parcă locuit numai de pensionari cu papuci şi hulubi, cu prezenţa de broască ţestoasă electrificată a unui tramvai de pe vremea războiului ruso-japonez. Escaladară şi înălţimea verde a Tataraşului, adevărat Rădăşăni al laşului, cu casele lui de sat de munte voinic şi chiaburi şi livezile lui rurale, colindară şi prin Beilic, găsind pe o străduţă numai bună pentru săniuş, de lîngă Zlataust, un felinar cu gaz de pe vremea fanaragiilor, şi-n fundul zării — un deal singuratic care părea un bloc predestinat pentru sculptarea capului lui Isus. Intrară la Golia, unde vremea a rămas în cetate, pe iarbă verde şi între ziduri care amintesc cele Şapte Turnuri constantinopolitane, unde a pătimit Brîncoveanu Constantin. Descoperiră farmecul de străveche mînăstire al bisericei Bărboi, unde o sărutare e atît de aproape de îngerii naivi şi de Scaraoschi cel cu ţeapă şi coada înfurcată. Văzură aspectul de şa de elefant de procesiune indică al acoperişului bisericei Barnoschi.

Uneori singuri, alteori întovărăşiţi de Nathan, pe care intimitatea lor îl încorpora. Veneau acasă uzi şi murdari, schimbîndu-şi încălţămintele de la uşă, ca pe pragul moscheilor.

Luli recăpătase sonoritatea rîsului. În ploile ieşene şi pe ulițele desfundate şi glodoase ca ale Fanarului, rîsul lui Luli aducea o lumină şi o melodie de cer italian. Călăuzite de acest rîs, plimbările prețuiau în ploaie frăgezimea, şi în glod, un adaos de pitoresc.

După ce descoperiră intimitățile laşului, făcură o lungă vizită librăriei lui Nathan, şi alta casei lui Nathan. Acolo o aşteptau pe Luli trei tătăroaice de Tonitza. Harul de grație al acestui mare şi fermecător pictor atîrnase uneia dintre ele picioarele, care nu încăpeau la locul lor, deasupra capului, ca şi cum ar fi răsărit ca fructele pe o creangă, sau ca păsările într-un cuib de subt streşină.

Apoi începură cu un automobil de piață plimbări exterioare. Galata, Cetățuia, Repedea. Ajunseră odată, hurducați mai rău decît de galopul bîlbîit al cămilei, tocmai la Bîrnova. Acolo pădurea de aur mort se pregătea de iarna, rărindu-se pentru apariția celor dintîi fulgi. Vremea era vînătă. Într-adevăr, se înapoiară de la Bîrnova cu iarna, aducînd laşului cel dintîi viscol care-i cetluise în casă pentru cîteva zile, într-o intimitate cu alb la ferestre, cîntec de ceai în samovar şi aur cald în sobele duduitoare. Intrară în iarnă veseli, fără să-i simtă apăsarea, văzîndu-i mai ales reculegerea. Ca şi subt lună, subt omăt, laşul devenea un fel de loc al mănăstirilor. Făcură plimbări cu sania. O aducea pe Luli din frig şi din ninsoare, cu gene de zahăr şi obraji de minge de fetiță. În iarnă, Luli parcă întinerea şi mai tare. Cu ea alături într-o sanie cu zurgălăi, iarna căpăta un sens decorativ de început de poveste zugrăvit pe-o filă, alb şi naiv în steluțele fulgilor, naiv şi roş în obrajii fetiței cu căciuliță de astrahan brumăriu.

Dar scrisul lîncezea. Îşi limitase orele de scris între opt şi unu dimineața. După-amiezele erau consacrate lui Luli, şi în anumite zile şi Universității, de unde Luli venea să-l ia însoțită de Nathan. Dar nopțile, după astfel de amieze, erau tot ale lui Luli. Aşa că rareori se deştepta la opt, din zi în zi amînîndu-şi şcolăreşte deşteptarea, cu un ochi deschis

care vedea ora, iar închis, acordîndu-şi încă cinci minute şi încă zece, stricîndu-şi astfel şi somnul, împuținînîndu-şi şi timpul de lucru. Iar in birou nu mai era de ajuns de stăpîn pe el. Luli-l ajungea de multe ori prin uşă şi prin gînd, dîndu-i dorința să treacă timpul mai repede, ca iar să fie împreună. Alături de ea se antrenase iar la plăcerea de-a trăi, socotind scrisul ca un efort şi aproape ca o penitență impusă.

În preajma sărbătorilor Crăciunului îşi acordă — parcă cedînd — o vacanță integrală. Plecară la Galați, însoțiți de dadaia, conduşi la gară de Nathan, care, după plecarea lor, deveni, cu ochii pe sus, cea mai tristă-dintre ciorile de iarnă ale laşului. Cu cei de la Galați plecară la vie, petrecîndu-şi sărbătorile acolo, într-o atmosferă de casă cu jucării. Singurul om serios era dadaia, apoi venea Angelica, copil cuminte, — ceilalți erau copii pur şi simplu. În frunte cu Teodor Novleanu. Făcură stea, cozonaci, om de omăt, ceaiuri cu rom, castane coapte, culcîndu-se tîrziu, sculîndu-se tîrziu, plimbîndu-se cu o sanie preistorică trasă de „moşnegii lui Luli", pînă după Bobotează, — întorcîndu-se cu o sanie de la gară acasă, albi parcă de omătul unei singure plimbări, scuturîndu-şi-l în pragul casei.

— Luli, de-acuma înainte ne punem pe treabă.

— Sigur, ne-am făcut de cap. E timpul să ne cuminţim.

Şi „viața paralelă" reapăru. El în birou, Luli în salonaş Ia gura sobei. Scrisorile către Gabriela căpătaseră material bogat: laşul, clădit bucată cu bucată, colț cu colț, din toamnă pînă-n iarnă, apoi povestea de Crăciun a vacanței de la vie, — pînă cînd iar gîndul lui Luli trebui să urce în pod, căutînd printre lăzile aduse din călătorie material pentru scrisori.

Scrisorile n-aveau miros de naftalină, dar gîndul îl prinsese.

Somnolența zilelor de toamnă se întinse din nou.

Nathan venea în fiecare zi la masă. Tăcerile, însă, nu mai erau umplute de el, ci de Catul Bogdan, care avea o adevărată frică gîndindu-se la un nou dialog cu Nathan. Această frică — de el, în fond, căci Nathan nu era decît glasul propriilor lui gînduri interzise — îl determina să facă efortul de-a nu fi distrat şi taciturn. Dar permanența obligatorie a acestei constrîngeri dădea un sens de corvadă tocmai clipelor de recreație pură, cînd se întîlnea cu Luli în prezența lui Nathan, păzit astfel de ispită. De unde un recul sufletesc, o îndepărtare în el însuşi: singurul loc unde era liber de-a fi el, nelimitat de nimic şi de nimeni.

Nathan vedea desigur, dar nu mai risca o nouă intervenție, temîndu-se ca rezultatul ei să nu se răsfrîngă asupra doamnei Luli, mai deprimant decît actuala revenire la trecut. Şi pe deasupra spera mult în venirea primăverii şi sfîrşirea romanului. Era hotărît să-i determine la o nouă călătorie aproape tot atît de mare ca şi cea din întîiul an al căsătoriei.

Dar într-o zi se întîmplă ceva nou: un fel de conflict.

Catul Bogdan isprăvise partea întîia a romanului. Ultimul capitol îl scrisese în friguri, cu o viteză de gîndire creatoare — gest, dialog, mişcare — care depăşea putința mînii cu creionul de-a transcrie. Cuvintele se încălecau pe hîrtie, într-un fel de galop sălbatec de sotnie căzăcească. Acest tumult îl încălzise, dîndu-i certitudinea unei mari creațiuni. Cu manuscrisul cald încă de contactul cu sufletul, intră în salonaş, găsind-o pe Luli la foc.

— Luli! Luli! Romanul acesta ți-l dedic ție. E cea mai bună carte a mea. Ascultă...

Începu să-i cetească. La început, glasul avu entuziasmul fanaticului. Credea în ce scrisese, credea în valoarea acelei creațiuni recente, încă necontrolată. Dar cetit, îndepărtat oarecum prin glasul care-l exterioriza, textul îi strecură fiorul subțire al unor îndoieli. Căută să le învingă prin meşteşugul lecturii, rămînînd însă în subconştient cu o vagă nehotărîre.

Luli îl asculta cu o atenție. Încordată.

Isprăvi. Ridică ochii spre Luli, convins că are să-i sară de gît, spunîndu-i cuvinte mari, mîndră de el ca de un războinic victorios.

Dar Luli tăcea, meditînd. Îşi aşezase de o parte cartea pe care o cetea la gura sobei, părînd că ascultă ceva îndepărtat.

— Să nu te superi...

Catul Bogdan avu o tresărire lăuntrică şi un frig.

— ...dar mie mi se pare că, nu e verosimil.

Manuscrisul îi căzu din mînă. Se aşeză pe marginea divanului, cu tîmplele umede, palid, deprimat, sleit dintr-o dată.

— Cum, Luli, e fals? Ai ascultat bine?

Luli zîmbi cu o duioşie maternă.

— E întîia oară cînd îmi ceteşti ceva scris de tine. Vrei să-ți spun minciuni, ție?

Tăcură.

O privi dintr-o depărtare astronomică.

Luli veni lîngă el, luîndu-l de mînă.

— De ce te deprimi? E un simplu fragment. Eu nu cunosc romanul. Poate că mă înşel, poate că în roman capitolul capătă alt sens. Ş-apoi, cine sînt eu? Ce importanță are părerea mea...

— Nuu... Atunci se vede că m-am prostit. Nu mai sînt în stare să scriu un rînd ca lumea.

— De ce exagerezi? vorbi Luli cu mare blîndeță. Uite, tocmai ceteam un studiu asupra lui Dostoievski. Romane întregi scrise de cîteva ori.

— Luli dragă, dar eu nu sînt Dostoievski.

— Ți-e frică să revii? să rupi? să renunți? îl întrebă ea cu o mirare crescîndă.

— Uneori nu, alteori da. N-am scris de mult, şi mă deprim uşor. N-am suficientă încredere în mine. Tu ai fost duşul rece. Mi-e scîrbă de roman. Nu mai am curaj să lucrez la el.

— Pentru o simplă vorbă de-a mea? Mai dintîi că e scris foarte bine: viu, energic...

Ochii lui Catul Bogdan se înviorară. Zîmbi uşor, dar căută să-şi stăpînească zîmbetul.

— Stăpînul meu e vanitos? îl întrebă Luli cu glas alinător, dar cu ochi ageri.

— Nu-s vanitos, Luli, dar sînt om, sînt scriitor, am nevoie de...

— Admirație?

— Da şi nu. Am nevoie de căldură, de încredere în mine.

— Trebuie să admir tot ce scrii? îl întrebă Luli fără ironie.

— Luli, vorbeşti ca Nathan. Te-ai molipsit de la el.

— Aa! Nici Nathan nu admiră tot ce scrii?

— Nu ți-a spus nimic? o întrebă el pripit.

— Absolut nimic. Nathan nu vorbeşte despre tine.

Tonul lui Luli devenise cam sec. Pentru întîia oară, Catul Bogdan o privi cu un alt fel de mirare. Nu-i văzuse pînă atunci decît grația şi frumusețea, devenite proprietatea lui suverană. Şi iată că deodată simțea subt fruntea ei un gînd al ei, parcă rebel, care-l judeca dincolo de dragoste. O adora fiindcă era copil prin frăgezime şi prin vrîstă. Şi dintr-o dată se temea că nu e atît de copil cît o crezuse pînă atunci. Parcă-l domina. Fiindcă-l judeca. Fiindcă deprecia un fragment de-a cărui valoare nu se îndoise pînă atunci.

— Luli, în fond, fragmentul n-are nici o importanță. Şi, la drept vorbind, mi se pare că ai dreptate. Chiar în timpul lecturii — ştii, abea l-am scris —, ascultîndu-l am început să am îndoieli. Dar eram ambalat. Frînarea bruscă m-a dezorientat. Am să meditez din nou scena, fără grabă, şi sper că are să iasă ceva bun, Hai, Luli, da-mi mîna.

I-o dădu, dar cam rece, cam distrat.

— Ştii că asta mă surprinde, vorbi ea, revenind din gînduri. Aveam impresia că eşti foarte sever cu tine însuți ca scriitor şi ca profesor. Mi-aduc aminte cît de indignat

erai cînd studenții au aplaudat o prelegere pe care-o socoteai de calitate inferioară. Cred că erai sincer: nu?

— Sigur, Luli.

— Nu te răsfățai cumva?

Tresări, iar, jenat, li părea stranie răsturnarea aceasta a rolurilor: Luli judecîndu-l, şi el în postură de inculpat.

— Luli!

— Atunci de ce atîta dramă pentru că nu mi-a plăcut un simplu fragment?

— Luli dragă, dar nu-i nici o dramă. Exagerezi tu.

— Spui drept că exagerez?

Iar se jenă. Luli avea ochi de-o agerime bărbătească în astfel de clipe. Dădea o impresie de copil precoce.

— Evident că am fost deprimat. Dar, cum vezi, mi-a trecut îndată.

Luli oftă uşor şi tăcu, intrînd iarăşi în gîndurile ei, uitîndu-l parcă dincolo de-o uşă închisă.

— Ce-i, Luli?

— Nimic. Mă gîndeam.

— La ce?

— La tine... Scrisorile de admirație pe care le primeşti îți fac plăcere?

— Dă!... Ai văzut calitatea lor!

— Da, am văzut-o, dar îți fac plăcere, totuşi.

— Un fel de plăcere. E contactul cu publicul.

— Ai nevoie de el?

— Dă, Luli, sînt scriitor.

— Scrii ca să fii admirat?

— Nu, evident, dar admirația încălzeşte.

— Chiar cînd e de calitatea acestor scrisori?

— Luli, nu cumva eşti geloasă?

O luă în brațe cu o mîndrie delirantă, acoperind-o de sărutări. Se lăsă, pasivă, nu fiindcă exuberanța lui pasionată n-ar fi antrenat-o şi pe ca, dar continua să fie preocupată.

În prima pauză Luli continuă.

— Dacă te-aş admira, m-ai iubi mai mult?

— Se poate mai mult?

— Dar dacă nu te-aş admira de loc?

— Luli!

— Ca scriitor.

— Luli, eşti adorabilă! Să lăsăm discuțiile.

Fugea de ele.

începu să o trateze ca pe un copil cu care te joci pe-o plajă. O rostogoli pe divan, o zburli, o sărută, comunicîndu-i cu încetul şi ei această juvenilă zburdălnicie. Şi, după ce-i aprinse obrajii sărutați, li cuprinse capul răsturnat pe divan în palmele lui mari.

— Luli, mă iubeşti?

Îi acoperi gura mută cu mîna, deschizîndu-i buzele cu latul degetului.

— Î-hî, făcură buzele subt mîna lui.

Ochii ei ardeau vesel.

— Sînt Sultanul tău?

— Î-hî.

O simți din nou exclusiv a lui, supusă, devotată, tangibilă. Cu degetul umezit de buzele ei, parcă-i pipăia sufletul.

— Şi eşti geloasă?

Nu-i răspunse. Se ridică, pieptănîndu-şi părul cu mînile şi aranjîndu-şi rochia. Apoi veni în genunchi, pe divan, alături de el, privindu-l drept în ochi.

— Să ştii că te iubesc pe tine aşa cum eşti. N-am nevoie să te admir ca scriitor. Nu iubesc reputația ta, succesele tale. Pe tine, numai pe tine. Te-aş iubi şi cu o mie de defecte. Dar să ştii că aş suferi pentru fiecare. Tu mă poți ucide. Am nevoie să cred în tine, nu să-ți admir literatura.

Nathan îi găsi alături.

După masă, Catul Bogdan intră în birou să-şi revadă capitolul, lăsînd-o pe Luli cu Nathan. Aducea cu el o uşoară teamă de Luli şi amintirea unei clipe de umilință, simțindu-se oarecum descoperit în fața ei, cu toate că

gîndul că Luli poate fi geloasă ii dăduse o mîndrie compensativă, dar pe un alt plan. Nu uitase complet defecțiunea scriitorului. Poate că o stima mai mult pe Luli, descoperind-o lucidă, dar această luciditate, care nu-i mai venea de la Nathan, ci de la Luli, îi dădea iarăşi un uşor recul, o alarmă, o dorință de-a fi singur, de-a fugi, de-a se închide.

Nathan îşi bea încet cafeaua, fumîndu-şi pipa, cu aceeaşi grijă de-a o feri de fum pe doamna Luli.

— Spune-mi, Nathan, toți scriitorii sînt vanitoşi?

— Doamnă Luli, nu mă pot atinge de argintul Sultanului.

— Asta echivalează cu un „da" circumspect.

Nathan zîmbi.

— Altceva, Nathan, dar te rog, sincer, deschis, frățeşte...

Nathan plecă fruntea adînc, glumeț, numai prin gestul oriental al mînii puse pe piept.

— Dacă l-aş admira pentru tot ce scrie crezi că m-ar iubi mai mult?

— Ați avut o discuție?

— Uşoară, fără de importanță.

— Cu subiect... literar?

— Da.

— Cu divergențe?

— Da.

— Şi cu împăcare?

— Da.

— Doamnă Luli, nu ştii să minți.

— Nu ştiu.

Nathan oftă.

— Omagiul meu plecat, doamnă Luli. Dar eu nu sînt scriitor.

— Nathan, scrisorile admirative, primite de scriitori, le fac într-adevăr plăcere?

Zid

— Calule, îți place ovăzul?

— Oricum ar ii?

— Doamnă Luli, cine se mai uită la forma mînilor care aplaudă?

— Şi dacă-s frumoase?

— Doamnă Luli, dă-mi voie să le sărut pe acestea.

Şi plecă.

III

CORESPONDENȚA VENEA ÎNTRE unsprezece şi douăsprezece. Factorul poştal suna la uşa de dinfață, şi, dacă nu erau şi scrisori recomandate, lăsa pachetul cu ziare, reviste şi scrisori în cutia de lingă uşă. De-acolo îl ridica haziaica, distribuind corespondența, după adresă, în biroul stăpînului sau în salonaşul lui Luli.

De cîteva zile, însă, haziaica sosea o dată cu Luli, după ce se auzea soneria tipică a dimineții. Luli aştepta sus în antret ridicarea corespondenței, controlînd-o parcă. Ceea ce o făcu deîndată circumspectă pe haziaica. Nu era numai femeie, dar şi orientală pe deasupra, adică, de cîteva ori femeie. Aşa că după cîteva zile haziaica începu să. escamoteze, în lungile ei buzunare de gospodină, plicurile adresate lui Catul Bogdan, care aduceau a mină de femeie.

— Duduiță scumpă şi iubită, mata n-ai ni micuța.

— Ş-acolo ce-i? întrebă Luli.

— Poftim, vezi şi mata.

Şi i întindea ziarele, revistele, plicurile galbene sau albe venite de la autorități, păstrîndu-le pe celelalte în buzunarul contrabandei. Şi numai după ce Luli se retrăgea în salonaş, haziaica venea în biroul stăpînului scump şi drag, completînd corespondența primită.

Catul Bogdan era atît de deprins cu intrările şi ieşirile haziaicei, încît nu le mai înregistra; le considera ca şi pe tic-tacul pendulei: ceva de acolo. Aşa că nu observase această aducere în rate a corespondenței.

— N-ai mai primit nimic? îl întrebă Luli.

— Ba da. Uite, dacă te interesează.

Şi îi dădu cîteva scrisori primite de la fete şi femei necunoscute.

— Cine ți le-a adus?

— Haziaica.

Luli avu o uşoară încruntare a sprîncenelor, şi, îndată^ tresărire de dezgust. Pricepuse. Pricepuse că, şi pentru haziaica, ea şi cu el erau doi — şi că ea ori alta totuna era pentru haziaică, de vreme ce stăpînul era unul şi acelaşi.

Aruncă o privire pe scrisori.

„Maestre!

O necunoscută vă aduce prinosul...”

Alta: *„Mult admirat şi iubit scriitor, sînteți ca o icoană la câpătîiul unei femei neînțelese de mediul ce i-a fost ursit...”.*

Alta: *„Poate că e banal să te adresezi astfel, ca anonimă din masă, unui scriitor ilustru? Dar un ce tainic şi neprihănit mă cheamă...”*

Alta: *„Am şaisprezece ani. Țam sorbit ca nesaț cărțile în cari esplici dragostea care e visul şi ideala arzător a tuturor fetelor...”*

Alta: *„Ştii tu ce înseamnă portretul tău pentru mine?? Ochii tăi mă privesc...”*

Catul Bogdan zîmbea privind-o pe Luli.

Renunțînd să mai cetească, Luli le dădu îndărăt

— E trist.

Vroi să o sărute. Se scutură, împotrivindu-se.

Catul Bogdan o urmări cu ochi în care mîndria, răsfățul, dragostea şi hazul apăreau pe rînd. Într-o mînă avea scrisorile. Privi spre mînă, apoi din nou spre uşa închisă

după Luli, dădu scrisorile pe foc şi aprinse o ţigară, zîmbind. Accesele de gelozie ale lui Luli căpătau pentru el un sens exclusiv graţios şi deloc dramatic. Se simţea atît de măgulitor bărbat faţă de împotrivirea ei de-a se lăsa sărutată.

Regreta numai nivelul inferior al acestor scrisori. Înainte de-a o cunoaşte pe Luli primise şi cîteva scrisori mai interesante: nici acelea nu depăşeau normalul, dar în tot cazul nu erau compromiţătoare ca acestea. În genere, scrisorile primite de la bărbaţi — studenţi, profesori de prin funduri de provincie, tineri magistraţi, doctori de plasă, ingineri silvici — dovedeau, dacă nu altceva, măcar o evlavie pentru lectură şi scriitor, care emoţiona. Simţeai în aceste scrisori respectul pentru cel care le umplea ceasurile de singurătate, dîndu-le vis, gînduri, meditaţii, îndoieli, curaj, perspective şi, uneori, tovărăşia unor fiinţe care trăiau deşi nu erau purcese din mamă. Auzeai în unele dintre ele sunetul singurătăţilor provinciale: huruitul roţilor unei trăsuri fără client, şuierul unui sergent fără hoţi, tusa vecinului care-şi aprinde întîia ţigară pe stomacul gol, sau muzica militară care cîntă la grădina publică *Traviatta,* în timp ce două cumătre, oprite la poarta casei, comentează cu glas tare scumpirea pîinii. Altele aveau acel patetic S.O.S. al tinerilor scriitori nepublicaţi, muritori de foame, uneori şi cu plămînii şubrezi, care-şi destăinuiesc ispita sinuciderii.

Dar femeile, fără excepţie, vedeau în scriitor pe regele amanţilor. Mai toate asociau renumele de scriitor cu dragostea, socotind că cel care ştie să scrie despre dragoste trebuie să şi o facă la fel. Adresîndu-se scriitorului, doreau numai să cunoască bărbatul, sau măcar să-l adulmece, să-l pipăie de la distanţă prin autograf şi fotografie. Iar dacă scriitorul avea şi nenorocul să nu fie urît, să nu fie respingător — în fotografii retuşate, bineînţeles —, numele literar căpăta pentru ele semnificaţia zornăitului de pinteni

de pe vremea huzarilor virili pe calul luptei şi pe-al dragostei.

Multe dintre ele plagiau cu candoare, traducînd din franţuzeşte cu dicţionarul. Altele delirau direct în româneşte cuvintele limbei ţăranilor solemni pe culmi de munţi, pe ogoare, în lanuri de grîu şi la porţile oraşelor, — căpătînd o trivială epilepsie erotică. Altele îşi dădeau adresa la o prietenă, fiindcă erau măritate cu un „burghezi Acestea vedeau în artist exclusiv adulterul cu „anti-burghez". Altele scriau în franţuzeşte scriitorului român, dîndu-i a înţelege printre greşeli de ortografie că limba românească e un exil, de care se oferă să-l consoleze distins. In sfîrşit, altele expediau imnul versificat, socotind ca versul şchiop, cu rime ca: „amant-diamant, amor-dori; —, e un vehicul liric mai aristocratic, cum ar fi aeroplanul faţă de tramvai.

Considerate însă în totalitatea lor, deveneau un murmur al mulţimii de subt balcon. Şi, ca atare, cantitatea lor devenea un omagiu acceptat, dincolo de criteriul preţuirii individuale şi calitative.

Iată de ce Catul Bogdan Ie dădea pe foc fără părere de rău, simţindu-le totuşi absenţa, dacă nu le-ar fi primit de ajuns de regulat.

Dar „gelozia" lui Luli le dădea un alt preţ, cu toate că le denunţa şi mai apăsat vulgaritatea, platitudinea, oferta sexuală prin intermediul literaturii care căpăta astfel un involuntar sens de hotrie.

Niciodată poate nu dorise mai tare o scrisoare vrednică de o astfel de „gelozie", cu toate că ştia dintr-o vastă experienţă că femeile care ar putea să scrie astfel de scrisori, tac. Tăcere, dacă iubesc pe scriitor. Tăcere, dacă-l admiră. Tăcerea: condiţia calităţii feminine, izvorul misterului. Luna e voalul de argint al tăcerii. Femeile adevărate sînt surorile lunii. Dar Luli n-avea surori.

Totuşi, o scrisoare primită într-o zi, adusă tot de haziaică, îl intrigă.

Adresa: „Domnului Catul Bogdan, Iaşi”. Ştampila poştală: „Rîşnov”. Plic: oarecare. Hîrtia: obişnuită. Scrisul: fin, suplu, mărunt şi parcă mătăsos, ca acei cîrlionți care ies de subt pălărie, tremurînd în vînt uşor pe tîmpla femeilor delicate.

Iată textul:

Totul ne desparte pe tine şi pe mine: distanța, oamenii, viața şi poate şi destinul. Ți-aduci aminte? Ca să-l cunoască pe Cesar, Cleopatra, însoțită de un singur credincios, a trecut marea cu barca, înfruntînd-o, s-a lăsat înfăşurată într-un sac ordinar şi dusă pe umeri în palatul lui Cesar, fără ca nimeni să-şi închipuie ci într-un țol purtat pe umeri regina Egiptului vine să-l vadă pe Cesar.

Iată ce-ti aduce scrisoarea mea. Nu mă tem nici de zîmbetul tău. Deci nu mă tem de nimfe. Sînt ceea ce-i dincolo de fereastra odăii tale: depărtarea. Sînt cea mai mică fată a lumii între rîndunelele ei fiindcă mă înfăşor în întregul ei necunoscut. Privirea ta nu mă va găsi nicăieri. Amintirea ta nu are unde să mă afle. Glasul tău nu poate să mă strige şi nu ştie unde. Sînt intre cele patru zări: răspîntia lor.

Cu zece ani în urmă ti-aş fi spus „Cu-cu”. Dar sufletul meu şi-a pierdut glasul copilăriei. Ştii să asculți? Auzi vîntul la fereastră? Auzi păsările care pleacă şi se întorc, ducînd şi aducînd primăvara? Ştii ce-i nostalgia? Priveşte uneori pe fereastră fără să vezi nimic? Sînt pe acolo şi într-acolo, fără ființă, o apropiere şi o îndepărtare în preajma ta.

Gîndeşte-te la mine ca la o stea desprinsă din tine şi dusă în întunericul fără fund.

L.

Acest „L” îi dădu o bătaie de inimă fiindcă era inițiala lui Luli.

Aşa cel puțin îşi justifică, pentru sine, bătaia de inimă.

Dar imediat îşi dădu seama că nu putea fi Luli. Mai dinții era un scris cu totul opus scrisului ei. Scrisul lui Luli

era atît de vioi încît se reliefa ager pe foaia de hîrtie, ca rîndunelele pe sîrmele vitezei trenului. Aveai impresia că deodată toate literele pot zbura, lăsînd foaia goală, albă.

Nu era nici scrisul lui Nathan, singurul complice posibil al lui Luli pentru o astfel de farsă.

Dar nu era farsă. Avea certitudinea — emotivă — că nu-i farsă.

Cine era „L”?

Cu acest „L” în bătăile inimii, cercetă toate fetele şi femeile cunoscute pe care şi le mai putea aminti.

Aşa ţinea în mîini şi principele din poveste condurul căzut din piciorul Cenuşăresei, privind imensitatea lumii, privindu-i şi miniatura.

Pierdu astfel mult timp, uitîndu-şi manuscrisul care-l aştepta deschis pe masă.

„L”, „L”, „L”. Litera devenise dans: baletul unei litere.

Cine putea fi „L”? „Rîşnov” preciza pecetea poştală...

Luli intră în birou.

— Nu vii la masă? îl întrebă ea din prag.

— Luli, tu eşti.

Se repezi la ea cu scrisoarea deschisa.

— Tu ai scris asta.

Luli rîdea copilăreşte. Luă scrisoarea, aruncă o privire.

— Da, eu sînt.

— Tuu?!

Era o dezamăgire izbitoare în tonul şi expresia lui.

— Tu nu vezi că glumesc? începu Luli după o secundă de şovăire, cu faţa gravă, fără de zîmbet. Ce-i asta? Ia să văd.

Ceti scrisoarea încet, cu o dungă pe frunte. Apoi o aruncă. Văzu o mişcare enervată pe faţa lui şi imediat luă scrisoarea de pe covor, aducîndu-i-o.

— Uitasem că-ţi aparţine. Poftim. Păstreaz-o.

— Luli, sper că nu eşti supărată?

— De ce să fiu supărată?

— Ştiu eu? Nu-ţi fac plăcere astfel de scrisori.

— In schimb ție...

— Nu, Luli, dar fata care a scris-o are talent.

— Daa? Fiindcă ți se închină?

— Luli, fi gentilă.

— Bine, tac, nu mai spun nimic. Poftim la dejun.

Se aşezară tăcuți. După cîtva timp, Catul Bogdan o privi atent pe Luli, spunîndu-i:

— Luli, serios, e o farsă?

— Te rog!... Măcar la dejun să fim numai noi doi, fără admiratoare.

Tonul era sincer enervat. Şi obrazul.

Îşi continuară dejunul fără să mai vorbească.

— Luli, îmi trimiți cafeaua în birou. Mă duc?S lucrez.

O sărută pe obraz. Se lăsă, pasivă, făcînd preparativele de cafea neagră. Dar în loc să-i trimită cafeaua prin haziaică, i-o aduse ea. Îl găsi cu scrisoarea în mînă. Îl privi trist. Apoi îi dezmierdă fruntea.

— Şi o scrisoare poate să mi te fure?

— Luli, drăguță, gîndeşte-te şi tu...

O luă în brațe, ținînd-o pe genunchi.

— ...sînt scriitor. Viața, oamenii mă interesează şi altfel decît pe un oarecare. Apariția talentului e emoționantă...

— Dacă scrisoarea era iscălită Petru Dăscălescu, „apariția talentului” era tot atît de „emoționantă”?

— Sigur, Luli.

— Nu, vorbi ea grav, culegîndu-i din ochi şovăirea.

— Poate că nu, se învoi el. Dar ce importanță are asta?

— Pentru tine n-are nici una?

— Sigur că nu, Luli. Un simplu fapt divers...

— Dar „emoționant”.

— Emoționant artistic.

— Spune tu, începu Luli cu ochii concentrați asupra lui: dacă la Paris, după ce ne-am întors de la Operă, m-ai fi găsit la miezul nopții trează, gîndindu-mă la Serge Lifar, dansator, deci „emoție artistică”, ce-ai fi spus?

— Nimic.

— Eşti convins?

— Bine, tare agreabil n-ar fi fost...

— Nu cumva Sultanul de Argint e o sultană?

— Luli, nu mint.

— Dar spui cu dificultate adevărul, preferind să-ti fie smuls.

Catul Bogdan oftă.

— Te deranjez?

— Tu, Luli?

— Ştiu eu!? Ce ştiu eu despre tine? Mereu descopăr.

— Luli drăguţă, de ce să ne stricăm sufletul şi liniştea pentru fleacuri? N-are nici o importanţă bileţelul acesta anonim.

— De ce nu l-ai dat pe foc?

— Îl dau.

— Nu-nu. Nu vreau să-ţi impun roluri. Păstrează-l. Te-a „emoţionat". Fii sincer. De ce crezi că-mi faci plăcere, amăgindu-mă? Fii tu cum eşti. Te temi de mine?

— Luli!

— Ştiu eu? Mereu fugi. Şi pentru fleacuri. Nu-mi ascunzi nimic important, desigur. Dar tendinţa de-a ascunde nimica, pentru nimic, îmi pare şi mai gravă decît o minciună cu un scop practic. E o nevoie la tine.

— Luli, sînt om ca toţi oamenii.

— Şi eu trebuie să fiu femeie ca toate femeile?

— Tu eşti Luli.

— Ce înseamnă Luli? Certitudinea că eşti iubit? Că poţi dormi fără grijă?

— Luli, crede-mă, sînt dezolat. Uite ce-a ieşit dintr-o prostie, dintr-o nimica toată! îmi vine să blestem biletul acesta.

— Nu blestema „emoţiile artistice", fiindcă iar nu eşti sincer.

Catul Bogdan o privea nedumerit şi alarmat. Iar o simţea stăpînă pe ea, dincolo de voinţa şi dominaţiunea lui — şi

parcă prea lucidă, prea repede la minte, obositoare prin aceasta.

— Luli, dar la drept vorbind, tu pretinzi că scrisoarea aceasta face parte din turmă?

— Vai! Vai! Vai! Ce vanitos eşti! Cleopatra şi Cesar. Ea Cleopatra, tu Cesar. Care-i adresa Cleopatrei?

— Luli, nu caricaturiza.

— Numeşti tu asta caricaturizare, sau caricatură? Ai devenit oare insensibil la ridicol? Cum e posibil ca într-o scrisoare, oricum de dragoste, întîia scrisoare de dragoste, o fată, o fetiță din toată lumea să recurgă la Cleopatra pentru a se prezenta unui scriitor care n-o cunoaşte? Tu mi-ai fi scris întîia scrisoare invocîndu-l pe Napoleon?

Catul Bogdan rîdea.

— Luli, eşti o drăcoaică adorabilă. Nu-ți cunoşteam încă acuşorul de împuns.

O privea intr-adevăr, şi cu un fel de admirație.

— Luli, ți-aduci aminte? „Buna dimineața, buna dimineața, buna dimineața...”

Multă vreme, Luli nu spuse nimic. Îşi rezemase fruntea de obrazul lui, închizînd ochii. Cînd îi deschise, surprinse doi ochi care o adorau mult, fără să îndrăznească s-o tulbure. Îl cuprinse cu mîinile, sărutîndu-l pe ochi, pe frunte, pe gură,- pînă cînd îl lăsă fără suflare, cu capul răsturnat pe spetează. Apoi sorbi o înghițitură din cafeaua lui, privindu-l pe subt gene.

— Ştii de ce beau din cafeaua ta?

— Fiindcă-ți place.

— Nu. Ca să văd dacă nu-i otrăvită.

— Otrăvită! De cine?

— De mine.

— De Luli? Şi pentru ce mă rog?

— Fiindcă era odată un Sultan de Argint care...

— Atunci de ce-ai mai băut?

— Eu întîi, îi răspunse ea cu ochi solemni.

Dar rîdea.

— Luli. eşti o mare actriță.

— Mai mare decît crezi.

Seara, la masă, Luli-i istorisi lui Nathan, neutru, primirea scrisorii.

— Ai dai-o pe foc? îl întrebă ea inocent pe Catul Bogdan.

— Nu. A rămas pe birou.

— Arată-i-o şi lui Nathan: să vedem ce spune. Nathan o ceti lung, ca şi cum ar fi fost scrisă în sanscrită. Patru ochi îi urmăreau fața, fără să descopere Insă nici o expresie.

După ce, în sfîrşit, o isprăvi de cetit, o puse deoparte, aprinzîndu-şi pipa, părînd că a uitat că lectura avea sensul unei consultații, nu al unei informații, — poate chiar şi al unui arbitraj.

— Bine, Nathan, nu spui nimic? Sau eşti şi mata sensibil la „apariția talentului”?

— Vroiați să ştiți la ce mă gîndeam?

— Nu, Nathan, la ce gîndeşti despre scrisoare.

— Îmi făceam o socoteală, vorbi Nathan fără zîmbet. Spune: „Cu zece ani în urmă ți-aş fi spus «Cu-cu»”. Spune ea. Combinînd această mărturisire cu anonimatul pe care ține să-l păstreze, vom deduce că doamna are cel pul in patruzeci de ani. Iar dacă e domnişoară, cu atît mai rău...

— Nathan, are sau n-are talent?

— Doamnă Luli, fetele bătrîne nu mă interesează.

După masă, cînd rămase singură cu Nathan, Luli,

care nu mai insistase în timpul mesei, îl întrebă din nou:

— Nathan, are talent?

— Şi dacă are?

— Are?

— Are, dar e urîtă, oftă Nathan.

— De unde ştii?

Nathan avu o scurtă şovăire neliniştită. Apoi se aplecă spre Luli, şoptindu-i confidențial:

— Eu sînt

— Cine? „L”?

— Da, „L”. Am si eu dreptul să fiu o femeie urîtă.

Luli tăcu, privindu-l lung.

— Nathan, eşti un prieten extraordinar...

IV

SCRISOAREA ACEASTA NU-L OBseda. dar cînd şi-o amintea, uneori chiar în prezența lui Luli, avea ca o atingere pe inimă, pe care o cunoştea şi din experiența scrisului: era semnul că a. apărut un personaj nou, că există. Acel „L”, adică acea „L” exista. Era o mască. Dar subt mască era un obraz. Şi deseori se gîndea la acel obraz necunoscut. Dacă era singur, mişcarea spre acel necunoscut se putea numi vis. Sau mai degrabă tendință de-a reconstitui figura unei apariții care te-a emoționat în timpul somnului. Masca era catifelat intimă ca o închidere de pleoape.

Căutarea zadarnică a fetei sau femeii care se numea „L” era un drum în el, adică devenise astfel.

Dar dacă se gîndea la scrisoare în prezența lui Luli, se ascundea ca cineva care fură, simțindu-se vinovat fără vină.

— La ce te gîndeşti?

— Ştiu eu... la nimic.

„Nimicul” însă avea inițiala „L”. Şi răspunsul Ia întrebarea lui Luli era o minciună. Deşi poate că „minciună” e un cuvînt prea brutal pentru o astfel de nuanța imponderabilă. Căci în fond se gîndea la o femeie care nu exista decît printr-o simplă inițială. Îşi clasa emoția, fracțiunea de emoție, între emoțiile literare. „L” devenea vecină cu Odette-a lui Proust, cu Irena lui Turgheniev, cu fetele lui Galsworthy, cu Madala Gray a Clemence-ei Dane — fum. Mai mult ficțiune decît realitate.

Acel parfum de fin în lumină de lună al fetelor din paginile cărților.

Aştepta totuşi cu o depăşire de simplă curiozitate poşta zilnică. Se întîmpla ceva în univers, departe de el, care-i interesa inima. Posibilitatea să-i mai vie o scrisoare de-acolo dădea lumii de afară un accent de frăgezime şi mister, pe care-l avusese într-un an — parcă îndepărtat — Galaţul teilor înfloriți, şi care mai apoi devenise Luli şi numai Luli pe mările din jurul Europei şi în casa din Fundacul Vechi. .

Dar Luli era soția lui: o realitate, o certitudine, o adorabilă realitate sigură.

Pe cînd „L" era inițiala necunoscutului. Dar nu mai venea nici o scrisoare, deşi o aştepta în fiecare zi, nemaiputînd lucra concentrat între unsprezece şi douăsprezece, ora cînd sosea factorul. Auzea soneria, dar nu îndrăznea să fugă la uşă. Întîrzierile haziaicei de-a-i aduce corespondența ii dădeau o nervozitate inexplicabilă pentru haziaica. Ea însă nu ştia că timpul măsurat cu bătăi de inimă face din zece paşi un drum care nu se mai sfîrşeşte.

Renunțase să mai spere. Regreta, dar era şi mulțumit. Cîştigase în schimb două lucruri: o noua curiozitate pentru lumea exterioară, exact impresia pe care a-i avea-o ştiind că între stelele pe care le priveşti noaptea ar fi şi una locuită de cineva care te cunoaşte şi care poate te urmăreşte de acolo. Cerul acestei stele ar căpăta un sens emoționant intim. Apoi mai cîştigase liniştea de-a nu mai fi constrîns să-i ascundă ceva lui Luli. Deci, mormîntul închis al unei nelinişti.

Surpriza şi nelinişteа deveniră cu atît mai mari într-o zi, găsind la Universitate un plic cu scrisul cunoscut: „Domnului profesor universitar Catul Bogdan, Facultatea de literere, Iaşi". Îşi făcu dintăi cursul, cu efort, avînd certitudinea că dacă ar fi cetit înainte scrisoarea, n-ar mai fi putut să facă nici atît. Apoi luă o sanie şi se duse la

Copou, tocmai în fund, dincolo de Şcoala normală. Ca şi cum ar fi avut o întîlnire. Acolo opri sania şi ceti printre fulgi:

Am visat azi-noapte un şes înflorit cu o cărare la mijloc şi o piatră mare la capăt, o piatră netedă şi albă, lucind în soare. M-am încercat în joacă să dau la o parte. Apoi, înfierbîntată, cu mare greu, am ridicat-o din loc. Mişunau gîndacii şi viermii subt piatra albă. Şi, îngrozită, m-am deşteptat din somn.

Mi-e inima sură ca o minge de sare lucrată în ocne. Cine nu cunoaşte truda şi setea închise într-un bulgăre de sare să stea la o parte.

Lorelei

Era ceva halucinant în tăcerea cîmpiei şi a cerului inchizînd între două valve spațiul cu fulgi.

„Lorelei?..."

Legenda Rhinului i-o îndepărta şi mai mult decît simpla inițială de pînă atunci, deşi, în schimb, o frază a scrisorii i-o apropia atît de tare, încît parcă-i auzea glasul, simțindu-i şi respirația de după plîns: „*Cine nu cunoaşte truda şi setea închise într-un bulgăre de sare, să stea la o parte*". Erau vorbe de după plîns. Glas scoborît de fată care-a plîns. Obrajii roşi. Buze uşor înăsprite. O mînie cu lacrimi: „*Să stea la o parte*". Şi o mîndrie care parcă deschidea ochi negri: „*Să stea la o parte*".

Ningea necontenit asupra săniei oprite în plin cîmp pustiu. De unde-i venea impresia de vară?...

Cine este Lorelei? Bătrînă? Toți fulgii aveau o sclipire de pietre albe subt care nu era nimic.

Judecata lui Nathan îi apăru grosolană şi abjectă.

Lorelei era tînără şi frumoasă. Acest parfum venea din vorbele ei.

Unde? În care oraş? La fereastra cărei case? Lorelei... Blondă? Numele era blond ca teii înfloriți. Teii, teii de-atunci... Şi deodată se gîndi la Luli.

O dori cu atîta panică, încît strigă birjarului:

— Mînă repede!

Ascunse scrisoarea, fără să ştie ce va face cu ea. Mai devale de Universitate, îl întîlni pe Nathan. Opri sania.

— De unde vii la ora asta? îl cercetă Nathan, suindu-se.

— Sărut mîna la cacanaş Nathan.

Catul Bogdan se jenă să mintă în auzul muscalului întors cu fata spre ei.

— Am făcut o plimbare, după curs. Mă cam durea capul.

— Fără de doamna Luli?

Nu răspunse. Dar făcu semn birjarului, care pornise spre casă, să întoarcă, luînd-o la vale. Îl opri la o florărie din centru. Cumpără iar toate florile vrednice de Luli, dînd drumului spre casă, prin fulgi şi iarnă, un ciudat parfum de vară, care-l ducea spre Luli şi cu vorbele lai Lorelei.

Luli îl aştepta la uşă, ca şi cum ar fi fost îngrijorată, îi puse dintîi florile în brațe, sfîşiindu-le hîrtia de mătasă în care erau înfăşurate. Luli le primi fără să zîmbească.

— Unde-ai întîrziat?

— M-a durut capul şi am fost cu sania pînă la Copou.

— De asta nu te-am întîlnit!

— M-ai căutat?

— N-are nici o importanță. Am făcut o plimbare. Nimic nou?

— Nimic. Bună pace... Nu te simți bine, Luli?

— De ce?

— Eşti preocupată, fără chef... Nu-i fi răcit cumva?

— Fii liniştit. Nu sînt bolnavă... Nathan, te rog, iartă-mă. Mi se pare că nici nu ți-am spus bună seara. Dă-mi voie să te împodobesc cu o garoafă.

— Şi pe mine nu? Întrebă Catul Bogdan, dezbrăcîndu-şi blana, în timp ce Luli trecea tulpina unei garoafe roşii prin cheutoarea butonierii lui Nathan.

Îi dădu şi lui o garoafă. Şi, fără să mai prelungească dialogul de lîngă uşă de intrare, se urcă pe scări înaintea lor, invitînd-o pe haziaica să servească masa. Se aduna cu încetul în jurul lor o atmosferă de constrîngere. Nathan istorisea ceva. ştiind că nimeni nu-l asculta; şi el se gîndea la altceva. Luli se ocupa exclusiv de masă şi serviciu. Catul Bogdan nu vorbea; mînca enervat, aruncînd haziaicei priviri ostile de cîte ori îi auzea glasul dulceag. Primirea pe care i-o făcuse Luli ii luase dintr-o dată elanul spre ea, adus de la Copou într-o clipă de panică penitență. Nici măcar nu-i mulțumise pentru flori. Simpla împrejurare că se plimbase puțin fără ea — plimbare care avea în versiunea lui un caracter medicinal, nu recreativ — nu justifica o astfel de primire, un astfel de ton. Luli se comportase ca şi cum ar fi ştiut despre existența scrisorii din buzunarul lui. Dar n-avea de unde să ştie, nici de ce să bănuiască. Astfel că răceala ei era nedreaptă. Ii făcuse un fel de „scerfă de menaj", prelungind-o, şi pe deasupra în prezenta lui Nathan. Pe nesimțite, enervarea iui creştea surd. autorizată de o logică falsă. În loc să se simtă vinovat față de Luli — fiindcă de data aceasta îi ascunsese efectiv ceva — se socotea nedreptățit, ofensat, pentru că. deşi venise cu flori şi cu dorința de-a o avea pe Luli în brațele lui, ea îl primise rece. În schimb, sufletul împresurat de iritări nervoase îşi găsi de cîteva ori refugiul subt ninsoarea de la Copou, în-vorbele lui Lorelei. Hotărît, era exclus să ^le'1 arate scrisoarea; lui Luli şi lui Nathan. Îi cuprindea într-acelaşi plural ostili fiindcă îi simțea în stare să o critice şi pe aceasta, caricaturizînd-o, strîmbîndu-i înțelesul, dîndu-i interpretări sarcastice. Ocrotea şi cu o duioşie întristată prezența lui Lorelei, hulită de ceilalți, întrucîtva victima lor.

După masă se retrase în birou, aşteptîndu-şi acolo cafeaua, aplecat numai de formă asupra manuscrisului. Avînd preocupări străine de literatură, uită de cafea. Dar după un timp, o nouă ţigară aprinsă îi aminti absenţa cafelei. Parcă trecuse prea mult timp de cînd o aştepta. Se duse în sofragerie: stins, nimeni. De asemeni în salonaş. Deopotrivă în ietac. Luli nu era nicăieri. Sună lung, dînd vibraţie mîniei. Haziaica apăru gîfîind.

— Unde-i duduia?

— A ieşit cu domnu Nathan.

— ...Bine. Pleacă.

Era umilit, furios şi îngrijorat. Aşa ceva nu i se întîmplase niciodată. Se uita cu mirare la cuierul gol. Intr-adevăr, blana lui Luli nu era. Ieşise la plimbare cu Nathan, fără să-l anunţe măcar. In timpul nopţii Unde? Poate că se duseseră la un cinematograf. Se plimba prin casa pustie cu paşi repezi, fără astîmpăr, privind pe rînd toate pendulele şi ceasornicele care enervau tăcerea cu toaca lor sarcastică. Mai bine de două ceasuri se plimbă prin casă, scoborîndu-se uneori Ia uşa din faţă, deschizînd-o, ieşind afară cu capul gol: nimic. Fulgii cădeau pe Fundacul Vechi ca în Pohod na Sibir. Fiecare zgomot îl făcea să tresară. Aprinse pe rînd luminile în mai multe odăi ca să alunge parcă tăcerea o dată cu întunericul. Dar, luminată, tăcerea devenea şi mai pătrunzătoare, lumina electrică exaltînd-o parcă.

În sfîrşit, auzi paşi care scîrţîiau prin zăpadă. Năvăli spre uşă, deschizînd-o cu violenţă, zmulgînd-o aproape.

— Slavă Domnului că te văd, Luli! De cînd te aştept!

— Mă aşteptai? Noapte bună, Nathan. Mulţumesc.

— Luli, de ce-ai plecat? o întrebă el rugător, scoţîndu-i şoşonii.

— Aveam nevoie de aer.

Îşi culcă obrazul pe genunchii ei.

— Luli, fii bună cu mine.

— Şi tu?

— Eu sînt bun.

— Milă?

— Dragoste.

Luli porni spre salonaş. Catul Bogdan o urmă.

— Luli, spune, de ce eşti supărată?

— Tu nu ştii?

— Fiindcă m-am plimbat singur?

— Mă supăr eu fiindcă stai singur în birou ceasuri întregi? zile întregi? Ți-am cerut eu vreodată să-mi ții de urît?

— Atunci?

Îl privea cu ochi atît de pătrunzători, încît se simți iar dominat, intimidat, supus.

— Am primit încă o scrisoare.

— Da? Interesantă?

— Luli, fii drăguță...

Îi întinse scrisoarea, scoțînd-o din buzunar, cu o strîngere de inimă şi pentru Luli, şi pentru Lorelei. Dar Luli i-o dădu îndărăt, fără s-o cetească.

— Păstreaz-o. E a ta.

— Luli, n-am nimic de ascuns. N-am nici o vină.

— Mi-ai fi arătat-o?

— Sigur.

— Sigur? Sigur?...

— N-am vrut să ți-o arăt față de Nathan. După aceea ai plecat Crede-mă, Luli.

Luli respiră lung.

— Iartă-mă.

I se umpluseră ochii de lacrimi. Catul Bogdan o luă în brațe, simțind-o ostenită, moale, copilăreşte încrezătoare în trupul lui bărbătesc. Şi el era foarte ostenit Deşi o adăpostea în brațele lui, amîndoi erau parcă pe-o margine de drum lung, rezemîndu-se unul de altul, istoviți deopotrivă.

S-auzea numai focul din sobă, şi la fereastră, ca o mătasă veche, foşnetul uscat al ninsorii.

Luli parcă se deşteptă din somn, ştergîndu-şi ochii. Apoi zîmbi, dezmierdînd cu obrazul ei obrazul de alături.

— Îți mulțumesc pentru flori. Mai eşti supărat?

— Nu, Luli, țiu! Niciodată nu pot fi supărat pe tine: Te iubesc, Luli, o strig în fața lumii întregi. Nu simți, Luli, cît de mult te iubesc? Ce nevoie am de tine? Uite, de cînd ai plecat de acasă, nu mai eram om, nu mai puteam face nimic. Simțeam că înnebunesc dacă nu vii...

— Drăguțule, drăguțule şi bunule, alunei de ce nu eşti deschis cu mine? De ce le temi de mine? De ce nu-mi spui drept? De ce fugi? De ce te ascunzi?

— Ştiu eu, Luli? Omul e un țesut de contradicții şi absurd.

— Şi cînd iubeşte?

— Mai ales.

— Atunci eu de ce sînt altfel? De ce nu-ți ascund nimic?... decît dragostea mea...

— Mi-o ascunzi? zîmbi el.

— Uneori...

— Luli, tu eşti Luli: unică.

— Unică! oftă Luli. Adică singură.

— Nu. Luli, doi. Sîntem doi, alături, Împreună, strînşi şi striviți într-aceeaşi mînă dulce şi năprasnică.

— N-ai răcit cumva?

— Nu. Nu te speria. Am fost de cîteva ori afară cu capul gol, şi strănut! Nu-i nimica.

— Ai fost afară? Cu capul gol? pentru mine?

— Da, Luli. de ce?

Abia izbuti s-o prindă lingă scară. Voia să se ducă afară să stea cu capul gol in ninsoare, drept pedeapsă. Cu greu izbuti să o facă să renunțe. O aduse de acolo în brațe, dar complet transformată. Era numai în jurul lui şi pentru el, supusă, devotată, neştiind ce să mai facă. Îi pregăti cu minele ei un ceai fierbinte cu rom; îl puse în pat cu de-a sila, ii dădu aspirină, îi făcu masaj cu alcool pe creştetul capului, legîndu-l cu un turban, înteți focul în soba. şi

numai după ce-l văzu la adăpost, doftorit şi liniştit, se odihni, stînd lîngă el pe marginea patului, gata să-l vegheze toată noaptea.

— Vrei să-ți cetesc ceva?

— Nu, Luli, pe tine te vreau. Altă carte nu-mi trebuie.

începu să se dezbrace repede, apărînd din ce în ce

mai ispititor sprintenă, pe măsură ce hainele cădeau de pe ea. Trupul ei incomplet despîrlit avea palori aurii de miez de banană coaptă, dînd celui care-l privea cu ochi lucioşi nevoia să muşte şi fiorul acestei pofte.

Dar Luli stinse lumina, continuînd să se dezbrace prin întuneric, abea zărită dincolo de aleea de rubin a jarului din sobă.

Cînd o avu alături, lipită de el ca apa vie de malul stîncos, o întrebă pe pragul cufundării în noapte:

— Luli, de unde ştii tu cînd îți ascund ceva?

Luli oftă adînc.

— Cum să nu ştiu cînd trăiesc numai în line?

V

DACĂ AR FI FOST SA TREC PRIN-tr-o pădure cu lupi ca să ajung pînă la tine, aş fi ajuns cu zdrențele tinereții mele sfîşiate, dîndu-ți ultima ei picătură.

De-ar fi fost să trec prin ierburi cu şerpi ca să ajung pînă la tine, cu tălpile goale aş fi călcat pe şuierul morții mele, aducîndu-ți-o să-i închizi ochii.

Dar la poarta casei tale veghează dragostea — şi mi-am tras paşii înapoi ca la ieşirea cu icoană din biserică.

Cînt răguşit pe subt ferestrele casei tale, cum cîntă copiii italieni pe străzile oraşelor noastre, in mizeria frumuseții lor cu ochi mediteraneeni.

Cînt cu mîna întinsă subt cer, ca odinioară cei neîmpăcați la răspîntii de drum: Ascultați, voi toți bucuria şi durerea mea.

Lorelei

*

Casa din Fundacul Vechi era plină de ghiocei şi toporaşi. Prezența lor era proaspătă ca întîia apariție a lui Luli în casa din Fundacul Vechi.

Luli şedea acum la fereastră, cu paltonul pe umeri, privind cerul, aşa cum privise jarul la gura sobei o iarnă întreagă, în acelaşi salonaş unde odinioară o mamă îşi aştepta moartea alături de copilul ei.

Afară, grădinarul dezbrăca trandafirii din hainele de iarnă. Mirosea a pămînt răscolit. Florile erau pe-aproape: zîmbeau ca fetițele îmbulzite după o uşă, aşteptînd să năvălească pe covorul bunicilor.

Zborul cocorilor şi al rîndunelelor trecuse peste somnul caselor, venind din marea călătorie cu un cer de culoarea mărilor meridionale.

Soarele răsărea cu proră de aur şi apunea cu pînze de purpură.

Cornul înflori galben ca mălaiul în mîna unei țărăncuțe cu ochi albaştri.

Într-o noapte, zarzării răsăriră uzi din fundul unei mări, aducînd în brațe faguri de mărgean trandafiriu. Din urmă îi ajunseră şi piersicii cu brațele pline de şiraguri de mărgean aprins.

Abea deşteptat din somn, pămîntul îşi îmbrăca hainele de dans.

— Doamnă Luli, cred că ar trebui să plecați.

Stăteau împreună pe terasă. Aurul nou al soarelui îşi recăpătase întîia căldură de primăvară. Catul Bogdan era la Universitate.

— De ce să plecăm?

— Iaşul are ceva morbid. E un oraş pentru pensionari. Patria doamnei Luli e Italia.

— Nathan, ai impresia că sîntem bolnavi?

— Protestez în numele doamnei Luli.

— Numai?

— În numele lui Tani protestează doamna Luli.

— Îți mulțumesc, Nathan, dar aveai dreptate cînd mă alungai de la Iaşi. Am impresia că am îmbătrînit. Sînt ostenită. Nu mai am resort. Zilele trec identice. Mă scol, mănînc, stau, mănînc, mă culc şi iar mă scol. Gide citează cazul cuiva care s-a sinucis scriind un bilețel în care spunea laconic: „Prea mulți nasturi de încheiat şi descheiat în fiecare zi”.

— Doamna Luli, dacă nu mă înşel, n-a împlinit încă douăzeci şi patru de ani?

— Te înşeli, Nathan, avînd dreptate. Aş fi încîntată să cochetez cu bătrînețea la douăzeci şi patru de ani neîmpliniți. Dar nu-mi mai simt vrîsta ca o realitate decît în oglindă, şi încă...

— Doamnă Luli, primăvara deprimă mai tare decît toamna.

— Oare?

— Sigur.

Luli zîmbi potolit.

— Ai devenit soră de caritate, Nathan. Înainte aveai numai un pacient, acum ai doi.

— Soră de caritate, nu. Frate pur şi simplu.

— Nathan dragă, nu ştiu unde am cetit, poate că într-un roman rusesc, ceva cam aşa: „Nu poți pleca din tine însuți;i.

— Dar acest „tine însuți” e variabil. Poți schimba o odaie punînd o floare, deschizînd o fereastră — dar un suflet!...

Soarele apunea. Luli se ridică, întinzînd mîna lui Nathan care i-o sărută plecîndu-se adînc.

Şi intră în casă după Luli, făcînd o reflecţie pe care i-o sugerase umbra sa: „Cyrano îşi vedea nasul; umbra mea depăşeşte pesimismul nasului lui Cyrano”.

*

De un timp, prezenţa primăverii la ferestre făcea din bucuria vieţii ceva exterior casei din Fundacul Vechi, cu toate că de cîte ori se întorcea de la Universitate, Catul Bogdan umplea casa de flori, fără să fie fățarnic.

O iubea pe Luli şi n-o înşela. Nu se uita la nici o femeie cu dorinţă în ochi, nedorind în nici una ceva ce n-ar fi găsit în Luli. Fără să-şi fi pierdut preţul pentru inima şi mintea lui, Luli parcă-şi pierduse unicitatea. Nu împărţea nimic cu Lorelei, care de altfel nu era decît un nume şi un cîntec nevăzut la ferestrele primăverii. Dar exista şi Lorelei ca o prelungire emotivă a lui Luli, dincolo de strictul contur al fiinţei ei.

Luli, Lorelei, Sunet. Ecou. Acelaşi lucru şi totuşi altceva. Pe Luli o vedea şi o avea; pe Lorelei o căuta fără de speranţa şi poate că nici voinţa de-a o găsi. Lorelei era un semn al necunoscutului.

Dar se întîmpla ceva curios. Pînă atunci o socotise pe Luli ca o primejdie — involuntară, desigur — pentru libertatea sufletească pe care i-o cerea scrisul. Din acest punct de vedere se apăra oarecum de fericirea de-a fi lingă Luli, închizîndu-se în birou, şi uneori şi în migrenele reale sau simulate, ca într-un refugiu sigur.

Dar tocmai în birou era acum mai alături de Lorelei. Şi ea îl împiedica să scrie, limitîndu-i cu o emoţie libertatea minţii, neatîrnarea ei. Totuşi, de accastă prezenţă nu se ferea, nici nu se apăra. Şi-n sufletul lui. Lorelei era lot un cîntec nevăzut de la fereastră. Îl asculta, avînd parcă nostalgia unei plecări. Unde? Nicăieri. Dar niciodată nu mai era singur în el, nici sigur. Parcă aştepta. Avea sufleteşte acele tresăriri pe care le ai cînd aştepţi apropierea unui pas, la sunetul oricărui alt pas.

Nu-i mai arăta lui Luli scrisorile lui Lorelei, avînd certitudinea că izbuteşte să le treacă neobservate. Luli nu-l mai întreba, nu-l mai cerceta, acceptînd vorbele şi explicațiile lui, fără să le provoace, ca şi florile pe care i le aducea de cîte ori se întorcea din oraş. O simțea pe Luli mai pasivă, mai potolită, uneori parcă si melancolică, dar evita explicațiile, preferind s-o răsfețe, s-o iubească, să fie cu ea numai bun, numai gentil, fără nervi, fără curiozități apăsate.

O singură dată numai, Luli îl întrebase:

— Cum merge romanul tău?

— Lucrez încet. Am un subiect tare greu.

De atunci nu mai vorbiseră nimic despre literatura lui. De altfel, vorbele lui cu Luli erau de suprafață, deşi foarte afectuoase. Glumea cu ea, comenta pe alții, uneori în treacăt şi cîte-o lectură recentă, căutînd mai ales să provoace alături de ea alintările dragostii şi gemetele ei. Despre ei, nimic. Ca şi cum alipirile trupeşti — pasionate — şi convieţuirea fizică în acelaşi decor ar fi făcut inutilă discuția despre ei, împărtăşirea de gînduri.

Se adunau mari tăceri, şi prezența lor solemnă de ghețari aducea clipe de panică parcă, dar îndată întinse de veselii improvizate, aşa cum orchestra de pe vapoare cîntă mai însufleţit în ceasurile de primejdie, ca să înşele călătorii.

În fond, însă, Catul Bogdan nu se temea, fiindcă n-avea de ce. Pe Luli o iubea: era sigur. Iar Lorelei nu era o primejdie: apărea în viitor ca ceva lăsat în trecut. Nu putea să o uite, deşi n-o cunoscuse şi nici nu spera. Aşa că tot ce-i venea dinspre ea se revărsa asupra lui Luli, lui rămînîndu-i numai o nostalgie resemnată.

De cîteva ori, Nathan îl vizitase în birou, sugerîndu-i călătorii în străinătate.

— Dintîi să-mi isprăvesc romanul.

— Ai tot timpul pînă la vară.

— Ştiu eu...

Ciudat! Nu-i venea să plece în străinătate numai cu Luli şi din cauza scrisorilor care-ar fi putut să vie în urmă. Hotarele României erau şi ale lui Lorelei. Se simțea bine In țară.

Plecarea în străinătate cu Luli, oricît de ispititoare, îl îndestula mai puțin, ştiind că acolo nu-i Lorelei. Subt soarele străinătății, Luli parcă şi-ar fi pierdut umbra care o întregea complex, fără să i-o înstrăineze.

Nathan erau în greu impas. Luli nu-i spunea nimic, dar nici nu-i ascundea obrazul adevărat cu-n început de paloare.

De la Catul Bogdan nu putea afla nimic şi nici nu putea să-i mai reproşeze ceva, fiindcă n-avea ce: decît întristarea lui Luli. Dar prin viata lui actuală. Catul Bogdan n-o mai ocolea pe Luli ca odinioară, la începutul romanului. O întovărăşea mai mult, făcea şi plimbări cu ea, uneori se duceau toți trei la teatru şi la cinematograf. Aşa că Nathan, cu toată calitatea ochilor lui, nu izbutea să descopere fisura mărgăritarului, simțindu-i numai matitatea treptată, sleirea sură.

Dar Nathan nu se mărginise numai să vadă şi să audă ceea ce se întîmpla în casa din Fundacul Vechi. Atribuind lui Luli acel dar de divinațiune intuitivă grație căruia o femeie autentică poate simți ceea ce vine, fără să fie informată, îl spionase pe Catul Bogdan, călcîndu-şi pe inimă legea discreției, pe care-o respectase totdeauna. Şi nu aflase nimic. Nu descoperise nici o femeie clandestină în viața lui Catul Bogdan. Poate că tocmai de asta teama lui Nathan sporise. Frica pe care-o ai într-o cameră goală cu uşa zăvorită şi ferestrele luminate de soare e mai lăuntrică şi mai chinuitoare decît frica de hoți într-o casă întunecată.

Mereu nu se întîmpla nimic şi mereu doamna Luli avea mîni de călugăriță fără de mătănii şi carte de rugăciuni.

Mintea lui Nathan, mereu neliniştită şi mereu iscoditoare, cercetase şi gîndul unei boli încete. Dar nu putea surprinde nimic care să anunțe boala. Nu îndrăznea

s-o întrebe pe Luli, dar de cîteva ori, pornind de la literatură, Nathan orientase discuția spre boli.

— Nathan, ştii ce cred eu? Să nu rîzi! Că numai sufletul deschide uşa bolilor. Adică nu. Mai exact: că bolile intră cînd sufletul uită să închidă uşa, sau se dezinteresează de ea. Las la o parte accidentele. Acelea-s hazard ca în toate cele. N-am dreptate?

Astfel de gînduri în mintea lui Luli, care nu împlinise încă douăzeci şi patru de ani, dădeau lui Nathan mai multă melancolie decît boala incurabilă a sluțeniei.

De altfel, mai toate discuțiile lor din ultimul timp se aplecau spre moarte, spre viața judecată, nu trăită — ca şi cum amîndoi ar fi făcut pe terasă cură de aer şi de soare la un Davos oarecare al unei altitudini apline.

Într-o zi Nathan veni cu o nouă sugestie.

— Ce mai face domnişoara Gabriela Nei?

O cunoscuse la nunta lui Luli.

— E profesoară la Braşov. Ți-aduci aminte de ea V

— Să uit eu pe cineva din alaiul doamnei Luli I Se poate? Ce-ar fi dacă am răpi-o Braşovului?

— Ar fi foarte bine. Dar e greu...

Luli începu să rîdă, privindu-l pe Nathan.

— Nathan, tu şi Gabriela ați fi o pereche perfectă.

— Doamnă Luli, protestă Nathan; nu mă gîndesc la mine.

— Dar am eu dreptul să mă gîndesc la prietenii mei.

O clipă, tăcură amîndoi, uşor jenați, fiindcă şi unul şi altul îşi amintiră unul pentru altul rasa lui Nathan şi toate reculurile penibile, inerente unei astfel de discuții. Dar Luli se grăbi să repare.

— Nathan, în timpul şcolii nu poate veni. Dar o invit de Paşti. Mi-ai dat o idee foarte bună. O aducem şi pe ea pe terasă şi începem un taifas...

Nathan sperase altceva pentru Luli decît un „taifas”. Dar tăcu, mulțumindu-se deocamdată şi cu atîta.

La masă, Luli îl întrebă pe Catul Bogdan:

— Vrei s-o invit pe Paşti pe Gabriela?

— Vai, Luli, e nevoie să mă întrebi! Tot ce-ți face ție plăcere... Dar unde stă Gabriela?

— Nu ştiai? La Braşov.

VI

RĂMAS BUN.

Mă numesc numai Lorelei. Legenda spune că am ucis.

Anii mei tineri au sunat a cîntec, dar am trecut pe lîngă el cu dragostea de mînă şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear.

Mi-e sufletul ca tufişul Păiurului pe coasta Mării Negre: numai ghimpi curbi ca re-au încununat odată fruntea lui Hristos.

A trecut o ploaie de primăvară şi s-a țesut în zare brîul frînt de mătasă al curcubeului; cu el îmi încing mijlocul şi mă duc.

Lorelei

Catul Bogdan rămase cu ochii uzi după lectura acestei scrisori: a zecea. Ultima. Chiar dacă n-ar fi fost decît un poem cu zece file, nu renega umezeala care însoțea pe prag de gene plecarea lui Lorelei. Era trist. Poate că poemul era un epitaf real. Poate că dispărea o viață anonimă, dar atît de legată de inima lui, încît ochii o plîngeau fără s-o fi privit vreodată.

Era singur într-o cancelarie a Facultății de litere. De afară şi dinlăuntru venea zvon de glasuri tinere. Primăvara era în zilele gloriei ei, trecînd din zi în zi, din cer în cer, cu lumini pe subt cupole de soare ca o tînără împărătească bizantină.

„Rămas bun...”

Aveau din nou să înflorească teii: Rămas bun.

Aveau să vie zilele de vară: Rămas bun.

Sufletul cobora treptele melancoliei, ducîndu-se spre mările amare care bat ultima treaptă a palatului ei palid.

Scrisoarea îl răscolise ca o veste venită din viață, deşi totul se petrecuse dincolo de viață.

Pînă cînd ultima scrisoare legîndu-se prin saltul amintirii cu cea dintîi îi aduse întrebarea de atunci. „Cine”? Şi, ca şi atunci, privi cu de-amănuntul scrisul şi apoi plicul. Avu o mare tresărire, căci pecetea poştală spunea cu litere nete: Braşov. Întîia scrisoare purta pecetea Rîşnov: localitate de lîngă Braşov...

„— Unde stă Gabriela?

— Nu ştiai? La Braşov.”

Gabriela Nei?

Ea, Lorelei?

Era ultima lecție din preajma vacanței de Paşti. Pluteau Floriile pe fețele tinereții din bănci, chemînd poemele spre ele. Le ținu o lecție scurtă, dîndu-le drumul în primăvară cu un: „Sărbătorile cu bine”.

Luă o trăsură, ajungînd acasă mai devreme decît de obicei. Luli era pe terasă cu Nathan. Intră hoțeşte în salonaşul ei, căutînd prin corespondența lui Luli scrisoarea prin care Gabriela îşi anunța sosirea la Iaşi. O găsi în mapa cu scrisori, la fund. o luă. aruncînd numai o privire pe adresă. Mîna lui Lorelei scrisese: „Doamnei Lucia Bogdan. Fundacul Vechi. Iaşi”.

Ea era.

Lorelei trăia.

Lorelei venea.

Afară era primăvară,

— Luli! Luli!

O sărută lung pe un obraz şi pe celălalt.

— Ce s-a întîmplat?

— Am luat vacanță.

Luli îl privi atentă şi, văzînd că bucuria lui era reală, tinerească, fără de nimic simulat — avu un inexplicabil oftat de uşurare şi, veselă ca pe vremea teilor înfloriți de Ia Galați, îi sări de gît.

— Nathan, astăzi e o zi mare, îl vesti ea cu tot aurul soarelui pe față, din brațele Sultanului de Argint.

— Luli, hai să ne inaugurăm vacanța printr-o plimbare.

— Unde?

— Unde vreți. Îl luăm şi pe Nathan.

— Ai dat vacanță şi romanului?

— Sigur. Numai ție nu. Mă duc un moment să-mi strîng hîrtiile din birou şi plecăm. Vă stau la dispoziție.

— Unde mergem, Nathan? îl consultă Luli, ca şi cum gîndul ei dus în altă parte ar fi fost incapabil să răspundă la o astfel de întrebare străină de ceea ce o absorbea.

— Dă-mi voie să-ți pun dintîi o întrebare. Şi eu simt că e o zi mare. Calendarul meu e obrazul doamnei Luli. Văd că-i sărbătoare, dar nu ştiu cum se cheamă...

Luli meditä o clipă, stăpînindu-şi sacadele unei izbucniri de rîs care dacă s-ar fi pornit ar fi ajuns pînă la lacrimi. Cu acest rîs, abea învins, îl privi din nou pe Nathan.

— Dragă Nathan, am un secret... —

— Doamnă Luli, o întrerupse Nathan, după ce-i văzu lupta cu rîsul; îți doresc cîte un astfel de secret în fiecare zi a anului.

— Nu-nu-nu, se apără Luli. Ajunge unul. Dar nu ți-l pot spune, Nathan, deşi eşti duhovnicul predestinat al unor astfel de secrete.

— Doamnă Luli, e un secret în doi?

— În două, zîmbi Luli enigmatic.

Nathan păru că ceteşte cu atenție un text nevăzut.

Luli avea o sclipire de rîs pe față, urmărind expresia lui Nathan.

— Doamnă Luli, începu el rar, ca cineva care-i pe punctul de-a dezlega o şaradă.

— Nathan, chiar dacă bănuieşti, taci, şi aşteaptă.

— Mi se pare că ştiu, dar ceea ce-mi scapă e cauza veseliei de astăzi. De ce nu ieri, şi alaltăieri?... Ori doamna Luli e o mare actriță?

Dar efortul lui Nathan de-a recapitula amintiri pentru a dezlega o problemă transmisese şi lui Luli aceeaşi orientare. Şi ea recapitula, la lumina de fulger a unei bătăi de inimă, amintiri, pentru a lămuri o îndoială atunci răsărită din vorbele lui Nathan.

Şi, deodată, Nathan o văzu subt ochii lui complet transformată. Albă ca bătută de brumă. Cu ochii măriți ca atunci cînd plutesc asupra unui țipăt care n-a pornit din buzele încleştate.

Fugi. Intră în salonaş. Se duse de-a dreptul la biroul ei. Văzu corespondența prin care-i umblase cineva. Şi găsi plicul scrisorii de la Gabriela pe birou, deşi îl ascunsese în mapa cu scrisori.

— Luli! Luli!

Glasul lui Catul Bogdan se apropia, chemînd-o.

Îl auzi vorbind cu Nathan.

— Ei, Luli, unde plecăm?

— Mi-ai umblat prin scrisori?

Catul Bogdan şovăi numai o clipă. Glumi.

— Eu n-am dreptul să fiu gelos?

Luli încercă să zîmbească.

*

Multă vreme. Catul Bogdan şi cu Nathan îşi învecinară tăcerile preocupate. Şedeau pe terasă. Şi unul şi altul se gîndeau la Luli. Absența ei şi amintirea obrajilor ei albiți deodată dădeau primăverii tristețea pe care o are cînd e privită de pe terasa unui sanatoriu.

Tăcerile lor se despărțiră, luînd alte drumuri. Catul Bogdan nu izbutea să priceapă de ce-o invitase Luli pe Gabriela ştiind că-i „L”. Abea acum îşi lămurea reacția lui Luli. după ce văzuse întîia scrisoare. De vreme ce era în corespondență cu Gabriela, desigur că de atunci îi recunoscuse scrisul. Cea mai bună prietenă a ei!... Ca şi

cum Nathan i-ar fi scris lui Luli o scrisoare de dragoste... un poem, dar sensul era al unei scrisori de dragoste, al unei mărturisiri. Îl privi o clipă pe Nathan, pe furiş, şi clipa comparativă îi dărui un uşor zîmbet care-l împiedică să simtă reacţia lui Luli, fiindcă Nathan era cu totul altceva decît Gabriela. Se simţea incapabil altfel decît noţional să fie gelos din cauza lui Nathan. În fond, însă, conţinutul singurei scrisori cetite de Luli nu avea suficientă consistenţă ca să provoace o gelozie reală. O înţepătură, da. Mai mult, nu. Păstrase scrisoarea, dar o cetise de atîtea ori, încît o ştia pe dinafară. Şi-o reaminti fragmentar: *„Sînt între cele patru zări: răspîntia lor...” „Gîndeşte-te la mine ca la o stea desprinsă din tine şi dusă în întunericul fără fund”.*

Atît cunoscuse Luli din scrisorile lui Lorelei: renunţarea la el şi poate mărturisirea unei devoţiuni literare, ceva mai pasionată, dar şi mai platonică prin expresie. Luli nu mai citise şi a doua scrisoare, cu toate că i-o arătase: mîndrie?... Despre celelalte opt nu mai ştia nimic. Desigur însă că scrisoarea Gabrielei, dacă nu deşteptase în Luli o gelozie propriu-zisă — n-avea obiect —, în schimb dăduse prietenei ei din copilărie şi adolescenţă accentul unei perfidii, descoperit prin surpriză. Exact impresia pe care ar fi avut-o şi el, dacă Nathan i-ar fi trimis lui Luli o astfel de scrisoare, păstrîndu-şi însă anonimatul faţă de Luli.

Atunci, de ce-o invitase pe Gabriela la ei, ştiind cine-i?

Sensul exact al invitării Gabrielei îi scăpa, deşi mîndria lui Luli, amestecată cu înfruntarea experienţei directe, puteau să explice dorinţa ei de-a o avea pe Gabriela în timpul vacanţei de Paşti în casa ei, alături de ea şi de el.

Dar care putea fi explicaţia veseliei lui Luli cînd o anunţase că a intrat în vacanţă, propunîndu-i o plimbare, urmată fulgerător de întristarea ei...

Văzuse că i-ă umblat printre scrisori — ceea ce nu se întîmplase niciodată pînă atunci — descoperind şi scrisoarea Gabrielei, pe care o uitase prosteşte pe biroul ei,

după ce-o luase din mapă... Şi?... Îşi dăduse seamă Luli că a descoperit identitatea lui „L”? Probabil.

Dar Gabriela? Dar Lorelei, care venea în casa lor, numindu-se Gabriela?...

Gîndul lui făcu un salt peste ani, revenind la fereastra trenului oprit în gara cu cireşe. Şi lăsînd-o pe Luli să se împiedice, răsturnîndu-şi cireşele pe peronul gării, o privi pe Gabriela, care o îndemna pe Luli să se urce în tren, spunîndu-i „Luli” cu un glas dulce, aerian, de cîntec auzit sus, între crengi care ascund pasărea acelui cîntec.

— Lu-li...

Asculta acum glasul, nu numele. Glasul lui Lorelei...

...Apoi o întîlnise în cancelaria şcolii, în fund, lîngă fereastră. Vorbele cu tei înfloriți... Ochii ei îl priveau de alunei. Abea acum îşi aducea aminte privirea lor... *„Cine nu cunoaşte truda şi setea închise într-un bulgăre de sare să stea la o parte.”*

Şuvițe ruginii pe tîmple, care dădeau o melancolie de toamna genelor plecate peste ochii negri. *„...Anii mei tineri au sunat a cîntec, dar am trecut pe lîngă el cu dragostea de mină şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear”*

Abea o zărise la nunta de la vie. N-avea ochi pentru ea. *„...De-ar fi fost să trec prin ierburi cu şerpi ca să ajung pînă la tine, cu tălpile goale aş fi călcat pe şuierul morții mele, aducîndu-ți-o să-i închizi ochii. Dar la poarta casei tale veghează dragostea — şi mi-am tras paşii înapoi ca la ieşirea cu icoană din biserica...”*

De-atunci n-o mai văzuse. *„Cînt cu mîna întinsă subt cerul gol. ca odinioară cei neîmpăcați la răspîntii de drum: Ascultați, voi toți, bucuria şi durerea mea”*

El trăise fericit pe mările din jurul Europei... *„Mi-e sufletul ca tufişul Păiurului pe coasta Mării Negre: numai ghimpi curbi care-au încununat odată fruntea lui Hristos”.*

Fuma țigară după țigară, fără să-şi dea seamă.

Şi Nathan, pipă după pipă.

Două fumuri se învecinau necontenit, ca de pe două acoperise de cătun bătut de viscol. Luli şi Lorelei. Luli şi Gabriela. Odată le cunoscuse, amîndouă apărîndu-i de la aceeaşi fereastră de unde le privise coborînd dintr-o trăsură de altădată, din care adia şi amintirea mamei lui.

Şi inima lui nu mai ştia. Aceeaşi milă pentru amîndouă, pentru o suferință veche şi pentru una care poate abea avea să înceapă. Pe amîndouă ar fi vrui să le cuprindă în braţe şi parcă de nici una nu se mai putea despărți. Inima lui nu întîlnise mai tragică răspîntie.

— Nathan, sînt trist.

Tresăriră.

Luli apăruse la spatele lor, fără să o audă. Era calmă. Se pudrase. Ochii nu mai păstrau nici o urmă. Avea pe umeri o haină de lînă, deşi afară, amurgul de primăvară venit peste pomii înfloriți nu le înfrigura florile încrezătoare în haina lor subțire.

Se ridicară.

— Ce faci, Luli?

— Sînt gata de plimbare.

VII

APROPIEREA SFINTELOR PAŞTE dădea trecerii zilelor de primăvară un fel de solemnitate mistică. Parcă se întorceau foile unei Evanghelii cu strălucirea primăverii numai în scoarțe.

Într-o zi, Luli văzu calendarul din antreu cu foaia la zi. Îşi aminti că uitase de cîteva zile să rupă foile.

— Tu le-ai rupt? îl întrebă ea pe Catul Bogdan.

— Nu ştiu bine. Eu, sau Nathan, sau poate haziaica.

Luli nu insistă.

Haziaica împreună cu dadaia începuse marea grijitură. Dadaia grijea salonaşul lui Luli şi ietacul. Haziaica. avînd subt ordine pe ceilalți servitori, care nu apăreau deloc prin casă, restul odăilor.

Luli îşi petrecea timpul pe terasă. Într-un scaun de pînză cu alungire, cu picioarele înfăşurate în pled.

Nathan era aproape mereu în preajma lui Luli. Uneori venea la dejun, rămînînd pînă după masa de seară; alteori venea după dejun, luîndu-şi cafeaua acolo.

Într-o zi, dadaia îi aduse lui Luli în poală cîțiva puişori aurii de găină, abea ieşiți din ou. Luli îi culese cîte unul în palmele adunate, îşi dezmierdă obrazul de puful lor auriu şi-i dădu îndărăt.

Cu toate că Universitatea era închisă, Catul Bogdan se ducea în fiecare zi, subt pretextul unor consfătuiri la rectorat în legătură cu mişcările studenţeşti şi cu problema închiderii căminurilor. Nu mai primise nici o scrisoare de la Lorelei, dar cerceta zilnic dacă nu i-a venit vreo scrisoare la Universitate.

Gabriela îşi anunțase sosirea. Se dusese dintîi să-şi vadă părinții Ia Bucureşti, rămînînd cu ei cîteva zile.

Într-o noapte, Catul Bogdan se deşteptă avînd impresia că-i privit.

Pe jumătate ridicată din pat, Luli îl privea prin întuneric.

— De ce nu dormi, Luli?

— Am visat rău şi m-am trezit.

Luli îi dezmierdă fruntea blînd, cuprinzîndu-i-o apoi în palma ei subțire, ca şi cum ar fi vrut să-i ia mulajul.

— Dormi.

Şi se culcă şi ea. O cuprinse cu un braț, adunîndu-şi trupul lingă al ei. Nu mai putea dormi. Era neliniştit. Simți un tremur uşor în trupul de alături. Acoperi cu mîna obrazul lui Luli. Era ud.

— Luli...

O tăcere, o lină mişcare de lacrimi.

— Am visat rău. Nu-i nimic. Sînt nervoasă. Am să dorm şi-mi trece.

Nu-şi dădu seamă cînd adormi, dar avu din nou, după ani, visul cel simplu şi răscolitor al vieţii lui. Mîna caldă care-i apuca mîna, lăsîndu-l apoi singur. Mîna mai tristă decît genele Madonei. Se deşteptă cu mîna lui Luli în mîna lui. Dormea. Îi auzea respiraţia regulată... *„...Şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear...”*

I se umeziră ochii abea deşteptaţi din somn, fără să ştie care-i mîna pe care o plînge: a mamei lui, a lui Luli sau a lui Lorelei... Vîsle triste în apele amare...

Adormi cu inima grea, cerînd somnului uitare.

Paloarea venită pe obrajii lui Luli pe terasă, subt ochii lui Nathan după un rîs învins, apărea prea des acum.

— Doamnă Luli, nu te simţi bine?

— Poate... E ceva nelămurit...

Grijitura se isprăvise. Parchetele lustruite aduceau mirosul de ceară şi terebentină al sfîrşitului vacanţelor mari în nara copilului întors acasă şi tuns pentru şcoală. Grijită, casa îşi pierduse din intimitate. Parcă devenise nouă, uitînd că a fost locuită şi pînă atunci. Numai biroul lui Catul Bogdan fusese cruţat de legea gospodinelor. Lucra. Nu la ultimul roman. Spunea că adună şi înseamnă materialul unui roman nou.

Nathan aştepta sosirea Gabrielei cum aştepţi fulgerile şi ploaia cînd nouri nevăzuţi încă încing arşiţa, dînd nervilor scîntei şi inimei o ghemuire înfricoşată.

Prezenţa lui Luli întinsă pe terasă dădea primăverii o tristeţă atît de sfîşietoare, încît Nathan ar fi dorit parcă s-o sfarme ca pe-o oglindă dintr-acelea do poveste, în care apare, între luminări aprinse la miezul nopţii, craniul morţii, fotei care-şi înfruntă ursita, chemîndu-i chipul.

— Nathan, oare fericirea e în renunţare la tine, devotîndu-te altora?... E greu să renunţi la tine?

— E greu să fii erou.

— Totuşi, aş vrea să fiu infirmieră sau misionară undeva la capătul lumii. Cred că devotîndu-mă nenorocirii altora, mi-aş pierde orgoliul...

Buzele ei avură o mişcare de pasăre care nu mai poate zbura.

— Doamnă Luli, ce e? se alarmă Nathan, scăpîndu-şi pipa.

— Nu. nimic... M-am speriat prosteşte. Am avut un fel de durere...

Părea că ascultă, căutînd să descopere ceva care trecuse fulgerător.

— A trecut.

Dar năduşise?.

— Haidem la masă. Trebuie să mergem la gară. Vine Gabriela.

Îi anunțară pe Catul Bogdan, aşezîndu-se toți trei la masa, tăcuți. Pentru nici unul sosirea Gabrielei nu mai era o bucurie. Devenise o fatalitate acceptată.

— La cîte vine trenul? întrebă Luli.

— La nouă şi ceva, răspunse Nathan în locul Ivii Catul Bogdan.

— V-ați îngrijit de trăsură?

Tot Nathan răspunse.

— Am reținut un automobil. Trebuie să sosească. Doamnă Luli, ce-i?

Luli îşi plecase capul pe masă, scăpînd din mînă paharul, care căzu cu un zgomot strident de fereastră spartă de furtună.

Şi Catul Bogdan, şi Nathan veniră lîngă ea. Avea un gemăt sacadat. Apoi, un oftat adînc. Fața căpătase o împietrire chinuită. Năduşise. Nasul i se subțiase deodată. O ridicară de pe scaun, ajutîndu-i să umble. O duseră încet în salonaş.

— Lăsați-mă cu haziaica.

O lăsară.

— Nathan...

— Stai, nu-ți pierde cumpătul, vorbi Nathan, ştergîndu-şi cu palma sudoarea de pe frunte.

Şi-l pierduseră amîndoi.

Bătură la uşă. Intrară în vîrful picioarelor. Luli era întinsă pe divan, acoperită cu un pled. Zîmbea. Obrazul apărea prea alb, chiar pe pernă.

— V-am speriat degeaba. Încep să mă simt mai bine. Continuați-vă masa şi duceți-vă la gară. Sînt dezolată. Tocmai Gabriela să mă găsească în halul acesta...

Le zîmbi, cu un aer vroit ştrengăresc, ca şi cum i-ar fi păcălit.

Obrajii îşi recăpătau culorile, evoluînd spre roş aprins.

— Luli dragă, rămîn cu tine. Se duce Nathan la gară.

— Sigur, se oferi Nathan, plecînd.

Luli părea suptă de o bulboană care apăruse în ea. Cehii i se dilataseră, privind cu spaimă spre Catul Bogdan.

Îi puse termometrul.

Între timp, venise şi dadaia.

Fața lui Luli părea strîmbată de izbucnirile unui coşmar. Năduşea. Catul Bogdan îi şterse fața cu batista lui, apoi îşi şterse fața lui cu degetele. Se uită la termometru, urmărit de ochii lui Luli.

— Cît?

Abea-i auzi glasul. Drept răspuns îi zîmbi blînd. scutură termometrul şi ieşi repede, făcînd semn dadaiei să stea cu Luli. Telefona unui doctor, implorîndu-l să vie imediat.

Cînd automobilul cu Gabriela şi Nathan se opri în fața casei din Fundacul Vechi, văzură o trăsură. Din urmă, cu un sunet de alarmă, îi ajunse şi automobilul Salvării.

— Ce-i, doctore? întrebă Nathan pe medicul care ieşea preocupat din salonaş.

— Trebuie operată imediat... Un acces de apendicită acută...

Ridică din umeri, parcă declinîndu-şi răspunderea.

Casa parcă se înnegrise, deşi toate lămpile ardeau.

O transportară pe targa. Ochii lui Luli, în friguri, nici nu putură zîmbi Gabrielei, care o întovărăşea spre uşă, cu capul aplecat asupra targei.

Porniră cu toţii la spital, printr-un oraş funebru.

Biserica Sfîntului Spiridon îi întîmpină cu obraz şi cruce de moarte, din mijlocul ogrăzii spitalului, după ce porţile fură deschise cu un scrîşnet medieval.

Suiră scările lucii, intrînd în mirosul fenicat al clădirii cu pereţi albi. Totul mergea încet: doctorii, infirmierele, pregătirile, timpul. Mînile lui Luli ardeau în mînile Sultanului de Argint văzut de ochii ei într-o depărtare de orizont nebulos ca al apusului lunii.

Apărură cei cu halate albe, aducînd căruciorul. Rudele şi prietenii fură îndepărtaţi. Se adunară într-un fund de coridor, lîngă o fereastră albastră de noapte de primăvară. De afară se auzeau glasurile unui *Hristos a înviat*: corul bisericii făcea repetiţie.

Calul Bogdan nu putea să-şi aprindă ţigara. Încercă de cîteva ori. Renunţă. Rămase cu ea în gură, mozolindu-i cartonul.

Apoi, pe urma căruciorului, se îndreptară spre sala de operaţie. Luli nu mai era decît o învîlvoiere de păr negru deasupra unei frunţi de argint. Căruciorul parcă ducea struguri de Corinth şi un început de nimb.

Iar se adunară posomoriţi unul lîngă altul, Gabriela, Nathan, Catul Bogdan, dadaia, haziaica, — despărţiţi parcă de stranele unei veghi funebre.

Timpul deveni enorm şi vid ca o catedrală pustiită.

Un doctor asistent apăru, evitîndu-le ochii.

Nathan îl apucă de mîneca halatului. Doctorul ridică din umeri.

— Sînteţi rudă?

— Prieten.

— O lasă deschisă...

Căruciorul reapăru, ducînd rana unui trup fără cruce.

A doua zi, spre amurg, Luli muri subt ochii lor.

O infirmieră bătrînă îi aprinse luminarea, în timp ce dadaia îi închidea ochii.

— Dumnezeu s-o ierte!

Infirmiera deschise ferestrele.

VIII

PÎNĂ DUPĂ ÎNMORMÎNTARE, CA-tul Bogdan nu mai vorbi deloc cu nimeni. Fuma şi tăcea, auzind mereu clopote şi preoţi, cu nările pline de mirosul luminărilor aprinse, al tămîiei şi al florilor. De altfel, nimeni nu vorbea. Fiecare nou-venit era o altă tăcere: două de la Galaţi, părinţii, una de la Braşov, Gabriela, şi celelalte de la Iaşi.

Uneori, ochii vreunuia dintre ei o vedeau pe Luli — şi vie şi moartă: şi una şi alta erau atît de recente încît se îmbinau — şi începea un plîns, încă unul, ocolit cu oroare de ceilalţi.

Nathan, dadaia şi cu haziaica se ocupaseră de înmormîntare.

Acum, Luli era în pămîntul primăverii, aşa cum o lăsaseră preoţii: roaba lui Dumnezeu, Lucia.

În casa din Fundacul Vechi, cei întorşi de la înmormîntare făceau un fel de veghe a umbrelor. Toţi în haine de doliu, plînşi, tăcuţi, închişi în ei. Stăteau pe scaune, cu mînile încrucişate pe genunchi, ca în sala de aşteptare a unei gări, deşi nu mai aşteptau nimic. Luli plecase.

Dar mai sinistre erau vizitele de condoleanţe.

Aristide Bogdan, care avea nevoie de votul lui Catul pentru o alegere la Universitate, profită de moartea care deschisese uşile casei din care plecase după moartea primei lui soţii, intrînd cu Agatha. Veni cu cravată neagră

şi mînile întinse spre Catul Bogdan, numindu-l „Bietul meu copil”. Catul Bogdan era atît de pasiv, încît se lăsă cuprins în braţe şi sărutat. Apoi veni rîndul socrilor. Intre timp, Agatha, care nu cunoştea casa, începu să o viziteze odaie cu odaie. Pe terasă îl găsi pe Nathan, care-şi fuma pipa. Aprinse şi ea o ţigară, aşezîndu-se pe fotoliul de alături. Nathan întoarse capul, o văzu profilată cu buze roşii pe dealurile doamnei Luli şi, fără să spuie nimic, se ridică şi plecă.

— Nathan.

Nu-i răspunse.

— Deprimantă casă!

îşi isprăvi ţigara, îşi refăcu în oglindă figura, împrospătîndu-şi culorile, şi se întoarse în casă, făcîndu-i semn lui „papa Mito” că e timpul să plece.

Mai veniră cîţiva magistraţi, cunoscuţi de-ai lui Teodor Novleanu, şi cîţiva profesori universitari.

Apoi. din nou, umbrele rămaseră între ele. Haziaica Ii adună pe toţi în jurul mesei. Se supuseră automat acestei deprinderi, dar şi masa tot o veghe deveni, cu batiste la ochi şi fum de tutun.

După masă. Teodor Novleanu, condus de haziaica, intră în odaia dadaiei. O găsi la fereastră, cu lumina stinsă.

— Dadaie, noi plecăm mîne dimineaţă. Vii cu noi.

Dadaia îl privi cîtva timp în tăcere. Apoi vorbi posomorit:

— Eu rămîn aici.

Şi Teodor Novleanu se duse îndărăt cu ochii roşi, amintindu-şi întîia întîlnire cu Smărăndiţa Merişor, cînd intrase în biroul lui cu Luli în braţe, spunîndu-i la sfîrşit, după ce aflase cum a murit Toader: „Pe fetiţa asta eu am s-o cresc”.

Începură pregătirile de noapte. Ietacul desperecheat rămase singurei perechi din casă: părinţilor lui Luli. Îşi duseră nesomnul, mînă în mînă, pe patul de soţie al fetei lor.

Haziaica înfăţă divanul din salonaş pentru Gabriela. Dar Gabriela descoperi terasa şi rămase acolo, luînd, fără să ştie, locul lui Luli.

Apoi haziaica se retrase, lăsînd un samovar aprins şi un ibric plin de cafea neagră.

Ultimii nu plecau: Nathan şi Catul Bogdan. Fumau mereu. Aceleaşi clopote sunau în capetele lor. Într-un tîrziu, Nathan se ridică de pe scaun, căutînd ceva de băut: îi era gura arsă. Descoperi ibricul de cafea neagră şi, întorcînd capul, se aşează din nou pe un scaun, reluîndu-şi călătoria pe loc. De la o vreme, însă, gîndurile lui luară alt drum pentru şirul lor negru. Faţa îşi pierdu vagul de pînă atunci, căpătînd dungile unei concentrări şi un fel de înviorare. De cîteva ori privi spre Catul Bogdan: Sultanul de Argint... Sultanul de Argint se vestejea încet pe scaunul de piatră arsă al întîiei nopţi, după cele o mie şi una ale Şeherazadei.

Nathan se ridică încet, se duse în biroul lui Catul Bogdan, stătu cîtva timp, lăsă o scrisoare pe birou şi ieşi de acolo, spunînd lui Catul Bogdan.

— Mă duc, Tani.

Catul Bogdan dădu din cap. Îl auzi scoborînd scările, deschizînd uşa, închizînd-o.

Era atît de mare tăcerea laşului în Fundacul Vechi, încît îndepărtarea paşilor lui Nathan devenea distinctă şi solemnă ca o cadenţă dintr-o simfonie de Beethoven:

Pînă cînd noaptea răsună toată, imensificată pînă-n stele, deasupra unui mormînt.

— Dumnezeule!

Fruntea îi căzu pe masă, răsunînd tare ca bulgării răsturnaţi pe sicrie, şi marele plîns izbucni, ţintuindu-l la început acolo unde îl prinsese, ridicîndu-l apoi cu ochi de nebun în luminile — luminări aprinse! luminări aprinse! — ale casei pustii şi gonindu-l apoi oriunde, departe de toate şi de el însuşi. Pînă cînd ajunse pe ultimul loc al lui Luli.

O lună enormă dădea nopții contur de marmură funebră.

Catul Bogdan își acoperi ochii ca în fața soarelui, plîngînd cu capul în văzduh. Avea în el gemătul lui Oedip după ce și-a ars cu fierul înroșit luminile ochilor, căci urletul aceluia nu mai putea ieși din buzele lui albe de înghețul morții. Gemătul era în piept, surd și adînc, ca lătratul cînelui pămîntului la ceasul de noapte al strigoilor.

Luna imensifica umbra acestui trup zvîrlit dintre mormintele pămîntului deschis de primăvară, ducînd-o pînă departe, peste alei și peste flori, parcă pînă-n dealurile ude de argint, ca pe o brazdă a morții.

Mînile lui, mînile lui unde erau? Moarte ale mamei lui, moarte ale lui Luli, frunze desprinse de pe inima lui.

Dacă terasa ar fi dat pe o mare, trupul orb al acestei clipe ar fi fost suprema vîslă a unei vieți...

Dar alt destin îl aștepta pe această terasă lunară, care pierduse într-un mormînt abea deschis o umbră tînără. Și-l întîlni, descoperindu-și ochii. Cu păr de toamnă și ochi plînși, veghea alături mila lui Lorelei.

*

Abea a doua zi, dimineață, după ce însoți la gară pe părinții lui Luli, privindu-i cum plecau spre un Galați care era o candelă aprinsă pe un mormînt, — la întoarcere. Catul Bogdan descoperi pe birou scrisoarea lui Nathan.

Începea astfel:

Dragă Tani, iartă-mă că te las singur. Nu știu încă exact ce voi face, dar plec din Iași pentru totdeauna...

La sfîrșit, spunea:

Un ultim sfat pe care mi l-am dat mie, și pe care ți-l dau ție: Dacă vrei să mai poți rezista, uită-te pe tine și devotează-te altora.

Nathan

*

Ultimul din neamul Sabbetailor plecă în lumea largă din care venise cel dinții. Unii spuneau că plecase în Palestina, patetica patrie a celor rătăcitori; alții spuneau că plecase mai departe.

Poate că plecase şi mai departe.

PARTEA A ŞAPTEA

„...Şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear”

I

CATUL BOGDAN ÎŞI PETRECU anul de doliu la Braşov, unde Gabriela era profesoară, îşi luase congediu de la Universitate, pentru îngrijirea sănătății. Moartea lui Luli justifica suficient durata acestei convalescențe de-a lungul căreia nu părăsise nici haina de doliu, nici sufletul ei, cu toate că mina lui purta un nou inel de logodnă. Plecase de la Iaşi vînzînd casa din Fundacul Vechi, în care nu mai putea intra. O cumpărase Aristide Bogdan — speculînd deprimarea fiului şi colegului său — cu un preț foarte avantajos, clădind în locul ei un sanatoriu cu trei etaje. Singura amintire ieşeană de care Catul Bogdan nu se despărțise era haziaica. O luase cu el^ la Braşov, unde închiriase o mică vilă retrasă. De la fereastra ei vedea zidul afumat de veacuri al Bisericii Negre, cu care sufletul lui se întovărăşea în ceasurile de singurătate. Devenise foarte blînd. Trăia într-un fel de somnolență, fără pic de nervozitate. Dacă n-ar fi fost Gabriela, desigur că haziaica ar ii pus o stăpînire despotică pe el, de-a lungul acestui timp de pasivitate dezarmată. Prezența viitoarei ei stăpîne, însă, o împiedica-pe haziaica să dea forme autoritare devotamentului ei, cu toate că de

cînd plecase Nathan puterea ei domestică sporise încă. Pe Gabriela o cîştigase de la Iaşi, servind-o de atunci cu o căldură atribuită de Gabriela — puțintel măgulită — simpatiei spontane, dar care în realitate era determinată şi de o justă intuiție a rolului Gabrielei în viitor. Iar la Braşov haziaica deveni deopotrivă şi îngrijitoare Gabrielei, care locuia la o pensiune vecină cu vila lui Catul Bogdan. Puteau să-şi vorbească de la fereastră la fereastră. Logodna lor nu era secretă. Dar doliul lui Catul Bogdan arunca o umbră pe aurul ei nou. Gabriela renunțase la sporturi, excursii şi celelalte distracții în tovărăşia tineretului de acolo, devotîndu-se exclusiv logodnicului ei. Instalarea lui Catul Bogdan la Braşov nu trecuse neobservată. Şi ziarele locale, şi revistele literare semnalau omagial prezența cunoscutului romancier şi profesor universitar. Numai doliul îl cruța de excesul solicitărilor. Totuşi, primea de ajunse invitații de-a participa la şezători literare, de-a ține conferințe, de-a prezida procese literare. Refuza prin Gabriela, care devenise secretara şi interpreta lui față de public şi tinerii scriitori. Într-o măsură, Gabriela luase locul lui Nathan, ținînd corespondența cu editorii, făcînd corecturile noilor ediții, punînd stăpînire pe trecutul său literar, căci prezentul era mut. Adusese de la Iaşi parte din cărțile şi manuscrise începute acolo, dar de manuscrise nu se atingea. Gabriela era entuziasmată de ultimul roman început la Iaşi. I-l lăudase de cîteva ori, reținîndu-i toate amănuntele.

— De ce nu-l continui?

— Gabriela, scrie-l tu mai departe. Eu îți istorisesc tot ce mi-a mai rămas din proiectele de atunci. Tu pune pe hîrtie, articulează.

Gabriela se roşi, plecînd genele.

— Nu pot

— Lorelei poate, zîmbi el blînd şi ostenit. Încearcă.

În noaptea acestui dialog, Gabriela plînse mult, cu fața în pernă. De atunci nu-l mai îndemnă să scrie. Dar mai

toate conversațiile lor aveau un caracter literar. Pe Gabriela o interesa pasionat tehnica intimă a romanului şi a creațiunii literare în genere. *Le journal des Faux-Monnayeurs* al lui Gide stimulase şi mai mult curiozitatea ei de-a cunoaşte faptele care declanşează creațiunea şi raportul dintre viață şi roman. Vorbindu-i despre creațiunea epică, odată Catul Bogdan îi spusese: „Să-ți *aminteşti* despre oameni cari n-au existat, devenind biograful destinului lor: opera romancierului autentic".

Gabriela îl admira fără rezerve, — deocamdată, cel puțin. Niciodată nu combătea părerile şi judecățile lui, însuşindu-şi cu grație punctele lui de vedere. Cu el alături de-a lungul acestui an, îşi revizui toată cultura, rectificînd tot ce-i părea eronat față de criteriile lui.

Îl admira şi din alt punct de vedere. Cînd ieşeau împreună la plimbare, distincțiunea lui arhaică, sporită încă de haina de mare doliu, întorcea multe capete feminine, fără ca el să aibă nici un surîs măgulit, nici o atenție pentru acest omagiu, cu toate că multe dintre cele care i-l aduceau aveau suficientă seducțiune în ochii Gabrielei. Dar, efectiv, nici o altă femeie nu exista pentru el. Vorbea despre femei cu o detaşare de savant bătrîn.

Gabriela nu-i cunoştea viața, nici nu îndrăznea să-l întrebe despre trecut, pentru că mormîntul lui Luli închidea toate drumurile îndărăt. Continua să primească şi la Braşov corespondență admirativă, mai mult de la femei. Iarăşi, mormîntul lui Luli, peste care se ivise Lorelei, făcea din acest subiect o tăcere. Despre Lorelei, nimic alt, decît unele priviri trist zîmbitoare. Şi Gabriela o evita pe Lorelei. Catul Bogdan îi spunea „Gabriela" cu un glas grav, înduioşat şi melancolic, cuprinzînd-o pe Lorelei, nenumită, în sonoritatea acestui nume. Şi Galațul îl evitau în convorbiri. Şi amintirile legate de tinerețea Gabrielei, între care Luli-boy căpăta mai multă viață, proiectată pe mormîntul viitorului trecut. Aşa că nu le mai rămînea decît literatura şi viitorul. Cum însă căsătoria lor implica

dezbrăcarea hainei de doliu, fiind situată după împlinirea anului de la moartea lui Luli, Catul Bogdan evita şi acest subiect: întîiul eveniment al viitorului comun amîndorora. Astfel, cu toate că moartea năprasnică a lui Luli îşi pierduse tragismul primelor săptămîni, şi cu toate că Luli nu mai era pomenită nici de unul, nici de altul, dragostea lor îşi căpăta conturul prin mormîntul lui Luli — piatra ei de hotar negru — şi prin fuga de Luli, devenind mai mult un exil melancolic decît o alegră explorare în doi a vieții.

Dragostea exaltă vitalitatea pînă la temeritate şi eroism, dînd şi sufletelor timide sonorități de trîmbiță. Lirismul dragostii e de fapt o epopee sufletească pentru cei stăpîniți de el. Dragostea lor, însă, avea accent de elegie. Logodnica era. cuminte şi gravă ca o văduvă. Iar Catul Bogdan, sufleteşte,* era atît de învăluit de umbra doliului, încît inelul de logodnă nu era mai mult decît un crai-nou cuprins de spațiul unei vaste nopți. Deşi păstrase scrisorile lui Lorelei, de la moartea lui Luli nu le mai recetise, evitînd şi întîlnirea prin amintire cu textul lor. Cerca să trăiască exclusiv în prezent, zi cu zi, noapte cu noapte, căutînd să uite trecutul, care-i suna în inimă clopote de moarte, şi să nu vadă din viitor decît obrazul Gabrielei, aşa cum îi apărea la fereastra casei cu care se învecina. Noua lui dragoste era ca lumina soarelui de toamnă pentru oamenii bătrîni; îi cerea o ultimă căldură aurie pentru frigul şi întunericul din el. Poate că nu renunțase la scris. Dar amîna pe timp indefinit această confruntare şi acest efort. După moartea lui Luli slăbise îngrijorător, pierzîndu-şi somnul şi pofta de mîncare, temîndu-se de nopți ca de convieţuirea cu un nebun. Luase cîtva timp somnifere, îndrumîndu-se pe nesimțite spre morfină. Informată de haziaica, Gabriela plînsese alipită de umărul lui, cerîndu-i întîiul sacrificiu. Renunțase la somnul artificial din cauza Gabrielei — nu mai putea suporta plînsul unei femei — dar şi din cauza unui rest de cochetărie, care supraviețuise dramei. Nu vroia să îmbătrînească de-a binelea. Şi abuzul

de droge îi dăduse o paloare uscată care anticipa bătrînețea în anii maturității. Din acest punct de vedere, viața de la Braşov îi făcu un bine real. Trăia numai în aer curat, fie că şedea în odaie cu fereastra deschisă, fie că se întindea afară pe *chaise-longue*, fie că făcea plimbări în tovărăşia Gabrielei. Pofta de mîncare reveni treptat. Somnul nu mai era o panică, ci o răbdătoare aşteptare. Soarele plimbărilor îi recoloră obrajii, înviorîndu-i. Nu mai fugea de oglinzi ca pînă atunci. Cafea neagră nu mai bea deloc. Absența ei diminuase fără efort abuzul de tutun. Acum fuma între treizeci şi patruzeci de țigări pe zi, fără să se resimtă. Lecturile acestei epoci evoluară spre exterior, devenind numai informative. Adunase mai toată literatura publicată asupra revoluției comuniste [...]. Apoi trecu la dictaturi, urmărind fenomenul Mussolini [...] şi delirul Hitler, profund germanic. Se distrase chiar, cercînd să facă din Hitler o încarnare socială într-un individ a isteriei muzicei lui Wagner. Succesul lui Hitler epiloga tîrziu şi pe alt plan, aplauzele devenite mai mult tradiție şi pietate, de la Bayreuth, stăpînind o Germanie care se îndrăgostise odinioară femeieşte şi de muzica lui Wagner.

Noua primăvară îl găsi la Braşov în această fază, stăpînit de amintirea muzicei lui Wagner.

O lungă epocă de castitate absolută exalta încă mirosul de iarbă crudă al unor acorduri wagneriene.

Pînă atunci, raporturile lui cu Gabriela fură frățeşti. Cu toate că o săruta cînd se despărțeau seara, cu toate că de multe ori îi dezmierda fruntea şi părul tomnatec, nu-i comunicase Gabrielei nici o tulburare. Tăcerile lor nu se temeau de ei, de parfumul sîngelui, ci de o umbră culcată subt o cruce.

Într-o noapte însă — luna plină dînd nopții întîia bluză de vară pe parfumurile crude ca sînii tineri —, Catul Bogdan avu visuri tulburi. Se deşteptă în plină noapte, sfîşiat ca pe terasa casei din Fundacul Vechi după moartea lui Luli. Dar n-o visase pe Gabriela. Prin somn, trupul lui

simțise conturul tinereții lui Luli, umplîndu-se de o dorință care devenea tragică în clipa deşteptării, cînd luna plină punea lespede albă pe pămîntul morților, dînd trupului care dorise alt trup conştiința macabră a morții. Dorința, rămasă încă după vis, devenea o pîngărire. Renunță la somn. Se îmbrăcă sumar, ieşind afară. Cu toată preajma munților de brad, noaptea era de primăvară. Puterea lunii stinsese stelele, dînd cerului un abur de dimineață stranie. Munții apăreau nebuloşi, pierzîndu-şi masivitatea, devenind vaste pînze de corăbii oprite pe rotundul orizontului de jur în jur.

Era trist şi singur şi, totuşi, dorința domina tristeța, batjocorind-o.

Pămîntul, pe care-şi vedea umbra solitară ca o pulpană de doliu, era pămîntul în care dormea Luli cu mînile pe piept. Mintea vedea şi umbra, şi mormîntul acestui pămînt. Dar nările simțeau mereu numai primăvara, aspirînd-o lung, chemînd-o, dorind-o. Pînă cînd, deodată, se opri la fereastra Gabrielei şi ciocăni. Aşteptă, cu tîmplele duduitoare. Capul Gabrielei apăru speriat la fereastră, devenind altfel speriat cînd recunoscu pe cel care o deşteptase din somn.

— Gabriela, nu pot dormi.

Era o tînguire surdă în glasul lui, care aminti Gabrielei — auzind-o în noaptea cu lună plină — scena de coşmar de pe terasa casei din Fundacui Vechi, deşi tînguirea acestei nopți, poate mai tragică decît aceea, avea şi alt sens.

Gabriela îmbrăcă un halat de noapte, paltonul pe umeri, şi ieşi repede, venind cu mîinile întinse înspre el. Părul pieptănat pentru noapte dădea o coadă aurie de fată tînără spinării acoperite cu paltonul, evocând dormitorul pensionatelor de fete, tinerețe liceală, dînd scenei sensul unei întîlniri romantice numai din cauza lunii şi oraşului medieval prin tăcerea adunată în jurul Bisericii Negre, — căci sîngele o simțea altfel. Mînile lui Catul Bogdan o primiră altfel decît pînă atunci. Cuprinse în mînile lui,

mînile Gabrielei comunicară pentru întîia oară cu pămîntul sevelor de primăvară, simțindu-i drumul spre înfloriri. Cîtva timp se plimbară mînă în mînă, neputînd vorbi, amețiți din ce în ce de pulsul tăcerii lor. Apoi intrară în vila lui Catul Bogdan, mergînd încet, ca să n-o deştepte pe haziaica. Se ascundeau, trăind subt semnul păcatului.

Lumina lunii punea coruri de crini la toate ferestrele.

Alte lumini nu avură.

Gabriela îşi cunoscu trupul prin alte mîni. Un geamăt surd o împrejmuia ca o mare. Părul ei, despletit de mînile bărbatului, înflori ca teii, dînd aur, căldură şi parfum. Tremura. Cuvinte de friguri apăreau pe buzele ei arse. Palizi, obrajii căpătau flăcări. Ochii mureau încet ca valurile la țărm. Pînă cînd primăvara acestui ceas îşi cunoscu şi toamna, într-o lungă revărsare şi plutire de frunze de aur şi de sînge. Marele foşnet al trupului împlinit venise.

Se despărțiră în zori. Pentru întîia oară Gabriela lipită de trupul lui, îi înlănțui gîtul cu brațele goale, sărutîndu-i ochii, gura, şi la urmă, într-un avînt de pasionat devotament, mînile dezmierdărilor.

Astfel, Gabriela deveni amanta logodnicului ei, înainte de-a-i fi soție.

II

DE-ATUNCI ÎNCEPURĂ NOPȚILE. Viața lor îşi schimbă structura şi echilibrul de pînă atunci. Nu pomeneau nimic în timpul zilei despre întîmplările nopții. Şi trupurile lor tot o tăcere erau, o complicitate de tăceri, înmulțindu-le pe celelalte. Conversațiile diurne aveau acelaşi drum literar al inițierilor Gabrielei. dar uneori, întîlnind cîte-o privire oprită asupra trupului ei,

Gabriela avea o bătaie de inimă adîncă, se roşea şi tăcea cu ochii strălucitori subt genele plecate. Din ce în ce preajma bărbatului îi dădea senzaţia mîndră şi lacomă a nudităţii ei. În faţa trupului ei gol, romancierul pe care-l admira, intelectualul de care se lăsa dominată şi călăuzită devenea un geamăt şi o prosternare. Misterul nopţilor dădea un alt adînc frumuseţii ei în timpul zilei. Avea din nou, faţă de alţii, senzaţia că şoimul enigmatic apăruse pe umărul ei. Se despărţea pe nesimţite de trecut, de urnele lui funebre, simţindu-se ca o amforă plină pe umărul robust al viitorului. Devenea din ce în ce mai veselă, mai cochetă, mai sigură de ea, mai egală celui admirat ziua şi iubit noaptea. Începu să facă proiecte de viitor. Nu vroia să renunţe la catedra ei de profesoară, cu toate că averea lui Catul Bogdan, leafa lui de profesor şi venitul lui de scriitor le-ar fi ajuns la amîndoi. Dar cunoscuse de ajuns în casa părintească surprizele materiale pe care le puteau aduce vremurile de după război, pentru a se pune la adăpost şi prin munca ei. La început, Catul Bogdan se împotrivi, rugînd-o să demisioneze din învăţămînt, spunîndu-i că vrea să o aibă numai pentru el, să n-o împartă cu nimeni. Gabriela nu acceptă. Uşurinţa victoriei o surprinse la început, dîndu-i apoi o uşoară mîndrie. Îşi afirmase voinţa ei, făcîndu-l s-o accepte. Pe urmă îl determină să plece la Bucureşti, spre a interveni la minister pentru detaşarea sau transferarea ei la Iaşi. Altă victorie, căci lunga covalescenţă de la Braşov îl dezvăţase şi mai tare de călătorii, dîndu-i o panică anxioasă numai, la gîndul lor. Totuşi, plecase la Bucureşti, obţinînd de la foştii lui camarazi de la Paris, care făcuseră carieră politică, transferul Gabrielei la Iaşi.

Acest drum marcă începutul unei alte faze. Stimulat de Gabriela, care dorea să fie cît mai curînd „doamna Gabriela Bogdan", Catul Bogdan se resemnă, acceptînd ca pe-o fatalitate socială această concentrare temporară în viaţa activă. Intră în corespondenţă cu Aristide Bogdan, rugîndu-

l să-i procure actele necesare căsătoriei, căci tatăl lui era singurul cunoscut de la Iaşi, căruia, oricum, putea să-i ceară astfel de servicii. Îşi comandă haine, participînd şi la pregătirile Gabrielei, care dorea o nuntă efectivă, cu lămîiță, biserică şi celelalte.

Făcură nunta la Braşov, în prezența părinților Gabrielei şi a soților Aristide şi Agatha Bogdan, avînd de față pe toți cunoscuții Gabrielei de la Braşov. După nuntă se instalară temporar în vila închiriată de Catul Bogdan, acordîndu-şi o vacanță prealabilă pregătirilor pentru întoarcerea la Iaşi, unde sosiră în toamnă, devenind oaspeții lui Aristide Bogdan. Gabriela se ocupa de găsirea unei case, însoțită de Agatha, care avea un automobil pe care-l conducea singură, cu țigara în gură, — în timp ce Catul Bogdan îşi pregătea deschiderea cursului atîta vreme întrerupt. Prezența laşului îi dădea o adevărată panică de singurătate. Cînd rămînea singur, muncea fără cruțare, cum ți-ai muşca buzele pînă la sînge, ca să nu țipi. Dar căuta cu dinadins societatea altora. Ajunse pînă acolo, încît acceptă şi convorbirile cu Aristide Bogdan, căutînd să-i dea o replică omogenă: cancanuri universitare şi politice, anecdote etc. ...Dejunurile se prelungeau pînă pe la cinematograf, după care supau în oraş, întorcîndu-se acasă după unu. Cînd le spunea „noapte bună", nările Agathei aveau o dilatare care dădea tînărului menaj numai conştiința unei prospețimi erotice. Adormeau tîrziu, frigul toamnei dîndu-le nevoia unei apropieri trupeşti din carele năşteau flăcări.

Gabriela era mulțumită. Intrarea ei în Iaşi era măgulitoare şi distractivă. Cu Agatha alături făcuse multe cunoştințe. Primea invitații din toate părțile. Fiind cea mai inedită dintre toate femeile bunei societăți ieşene, avea pretutindeni o explicabilă întîietate. Toți bărbații erau curtenitori. laşul îi apărea ca un ciclu de distracții intime. Nu~l vedea deloc morbid, aşa cum îl cunoscuse din literatură, nici melancolic. Dimpotrivă, vechimea lui

părăginită stimula prin contrast pofta de viață şi gustul ei de must abea fermentat. Participă la cîteva petreceri organizate de Agatha la vila lor de la Copou. Oameni veseli pe un cerdac bătrînesc împrejmuit de ruginile toamnei şi de suavitatea de stînjenei abea înfloriți, a dealurilor ieşene, — anecdote, dans, must, vin vechi, farse, focuri de toamnă aprinse în noapte — şi sărutări roşii ca mustul strugurilor negri, undeva, subt un nuc de aur aromat, în brațele amantului cu păr de argint, care uneori era atît de tînăr în veselie, încît dădea ochilor tuturor femeilor mişcări de absorbire hipnotică. N-o vedea decît pe ea. Acest omagiu evident îi sporea prestigiul de femeie deşteaptă, cultă, veselă, frumoasă şi abea apărută în societatea ieşană.

Agatha organiză şi cîteva excursii mai lungi: Agapia, Varatic, Neamț, Durău şi o suire pe Ceahlău.

Găsi cu Agatha şi o casă pe placul ei, recent construită de un tînăr arhitect întors din Franța. În ea te simțeai cuprins de lumină ca pe un yacht cu pînze albe. Ferestre mari, terase cu flori pentru baie de soare, calorifer, încăperi armonios proporționate şi un suflet de copil abea născut. Nici trecut, nici amintiri. Prag de viață nouă. Pe ferestrele ei parcă numai fluturi albi intrau, cu toate că era toamnă deasupra laşului şi în fundul zării vegheau dealurile albastre ca amintirile cu ochii deschişi.

Se instală pe încetul, Gabriela răsfrîngînd cochetăria ei asupra încăperilor, îmbrăcîndu-le una cîte una, cum şi-ar fi îmbrăcat trupul în oglindă. Pregăti romancierului o odaie de sus, luminoasă ca atelierul unui pictor, cu vedere largă spre dealuri, peste acoperişurile caselor. Îi aranjă biroul, un divan, biblioteca, aşternîndu-i pe jos un covor de un albastru tare cu suple şerpuiri de culoarea mărgeanului umed, care sporea încă luminozitatea marină a încăperii.

Haziaica devenise aghiotantul ei administrativ. Îi executa ordinele, făcîndu-i numai complimente.

Inaugurară noua casă cu o petrecere omagial comentată de ziarele locale. O dată cu Gabriela, lunga izolare ieşană a

lui Catul Bogdan încetă. Prin Gabriela. oamenii laşului apărură în casa lui, bine dispuşi, veseli, unii interesanți, alții mai puțin, acceptîndu-i şi dîndu-le o semnificație de zgomot social intrat pe fereastra deschisă. Nu-l interesau bucată cu bucată; îi aprecia în totalitatea lor distractivă.

Astfel îşi începură şi anul şcolar. Şi unul şi altul ieşeau de acasă, Gabriela la liceul de fete, el la Universitate, istorisindu-şi la întoarcere impresiile şi micile întîmplări zilnice. Se duceau regulat la cinematograf. Acceptau invitații la masă, fie la Agatha, fie la alți cunoscuți, invitînd şi ei la rîndul lor.

— Duduiță scumpă şi iubită, îți sărut mînuşițele, îi spuse haziaica într-o zi, mata l-ai înviat. Dacă nu erai mata, se pierdea...

Gabriela mai auzise astfel de aluzii şi de la alții.

Agatha îi spusese: „Gaby dragă, mi-aş dori şi mie o astfel de apă de tinereță". Ar fi băut-o într-adevăr, căci Agatha nu disprețuia nici distracțiile între nimfe.

Acest refren, care deveni corul propriilor ei convingeri, dădu Gabrielei viziunea exactă a rolului ei în viața lui Catul Bogdan. Îl regenerase. Toți recunoşteau că bărbatul ei devenise un „om nou", sociabil, vesel, agreabil. Meritul acestei transformări îi revenea exclusiv.

Dar Gabriela mai dorea ceva. De cînd îl văzuse o dată cu Luli la Galați. Catul Bogdan nu publicase decît un singur volum. Dacă notorietatea lui ieşană devenise mai caldă, mai simpatizată, în schimb, revistele literare începeau să-l uite, socotindu-l parcă definitiv integrat în trecut.

Gabriela îl dorea tînăr şi în literatură, păşind cu ea alături spre viitor. Fără să spuie nimic vedea un nou roman dedicat ei. Această dedicație îi dădea o strîngere de inimă care depăşea simpla ambiție, devenind şi emoția unei însoțiri întru glorie.

— Cînd ne mai odihnim? îl întrebă ea într-o zi.

— Ce fel de odihnă? răspunse el privind-o cu ochii uşor măriți.

Gabriela îi acoperi ochii cu mîna, spunîndu-i la ureche.

— Cînd scrii?

— Dă-mi urechea.

Şi-n loc să-i răspundă, o sărută pe ureche, dîndu-i cu dinţii un cercel urzicător pe lobul trandafiriu de subt şuviţele de toamnă.

Dar buzele Gabrielei aveau parcă uneori îndărătnicia buzelor lui Nathan. „Cînd scrii?" deveni un refren care apărea şi în multe întrebări ale ochilor ei.

Într-o zi, cînd din nou îl întrebă astfel, după ce-l duse cu o dezmierdătoare silă în biroul de sus, care-l aştepta ca o cameră de comandă a vaporului, — Catul Bogdan îi răspunse, privind-o adînc:

— Dar tu cînd scrii, Lorelei?

Gabriela avu o tresărire ca în faţa unei fantome.

— Eu nu mai scriu.

— De ce?

— Trăiesc.

— Şi eu trăiesc, Lorelei. Tu eşti datoria mea de-a trăi. Scrisul e numai un capriciu.

III

— ERA FERICIT? NU-ŞI PUSESE această întrebare.

Era trist? Nu-şi dăduse acest răspuns.

Trăia alături de Gabriela. Fapt sigur. Răsfrîngerile înlăuntru, asupra lui însuşi, le evita.

Viitorul? O perpetuare a zilelor prezente, prin anotimpuri. Mai mult nu vedea, nici altfel. Tumultul vieţii de toate zilele cu îmbulzirea de fapte mărunte, toate exterioare, îl ostenea, dar îl şi ferea de singurătate. Nu vroia să se oprească. Să meargă mereu cu alţii şi printre alţii,

avînd-o alături pe Gabriela. Nu analizase încă niciodată uşurinţa cu care se adaptase Lorelei la viaţa ieşană exterioară, fiindcă evita să analizeze tot ce era în legătură directă cu sufletul lui şi cu trecutul acestui suflet. Deşi era de aproape două luni la Iaşi şi deşi umbla mult prin oraş, făcînd vizite, ducîndu-se la teatru şi la cinematograf cu Gabriela, — încă nu văzuse oraşul. A „vedea" nu în sensul exclusiv optic al acestui verb, ci în sensul sufletesc. Memoria refuza să participe la înregistrările vizuale, situînd imaginele optice în ciclul amintirilor. Aşa că după cum alta era casa lui, şi alta viaţa lui, altul era şi oraşul în care trăia. Un oraş nou ca o staţiune balneară moldovenească, necunoscută pînă atunci, care avea din întîmplare şi o Universitate. Întîmplarea aceasta însă îl găsi vulnerabil, făcîndu-l într-o zi să „vadă" oraşul. De obicei, cînd ieşea de la Universitate, lua o trăsură, grăbindu-se să ajungă acasă. Alteori îl lua Gabriela, ducîndu-se împreună la cinematograf sau făcînd vizite. Intr-o zi, Gabriela, care trebuia să vie la Universitate, îi telefonă să n-o mai aştepte, fiindcă are de încercat nişte rochii. Poate că tocmai absenţa neprevăzută a Gabrielei îl făcu, după ce ieşi de la Universitate, să vadă dinţii toamna cu zdrenţe de rugină a teilor care, priviţi din vale, sînt un drum spre cer: apare în fund, ca un ochi de mare.

De data aceasta nu luă trăsură. Porni pe jos alături de copacii toamnei, care pe jos se duceau în cer şi pe jos veneau din cerul zărilor ieşene. Cerul amurgului era amar şi intim. Trecătorii provinciali erau atît de aproape de sufletul lor, încît cei mai mulţi vorbeau singuri. Poate spuneau versuri, poate murmurau vorbe fără şir, dînd şi ei toamnei frunzele singurătăţii lor.

Ştia sigur că pe locul casei din Fundacul Vechi, noul proprietar, Aristide Bogdan, clădise un sanatoriu pe care-l specula în tovărăşia unui doctor specializat în avorturi. Dar era atît de distrat, încît uită să-şi alunge vechiul suflet, care se strecurase ca un cîne rămas fără stăpîn după

„marea vînătoare”, fără să-l simtă, fără să~l audă, însoțindu-l pe drumul paşilor lui Luli. Şi cînd, din castan în castan, din poartă în poartă şi din fereastră în fereastră, ajunse către capătul Fundacului Vechi, găsind în locul casei mamei lui o altă casă, fu cel mai despuiat dintre copacii toamnei din Fundacul Vechi. Nimic nu mai era. Nici casa, nici grădina, nici terasa, nici mama lui, nici Luli.

„Luli...”

O chemă încet, în el, şi, rezemat de un stîlp de telefon, plînse.

— Domnul nu se simte bine?

— Mulțumesc. O amețeală, mi-a trecut.

Luli. Luli. Geamătul toamnei şi al singurătății.

Şi întorcîndu-se, cu spinarea mai aplecată, prin frigul înserării, pas cu pas îşi aminti prietenia lui cu Nathan. Nici pe el nu-l mai avea. Niciodată. Ca acel corb al destinului. din balada lui Edgar Poe, gîndul repeta mereu: Niciodată. Niciodată. Mama lui, Luli, Nathan şi el: niciodată.

Ajunse acasă tot pe jos, întorcîndu-se ca de la o înmormîntare. Casa era nouă ca un hotel abea deschis. Gabriela nu venise. Ii deschise haziaica. Şi haziaica era nouă.

— Haziaică, unde-r dadaia?

Haziaica îl privi cu un fel de mirare dojenitoare.

— Nebuna ceia! Pe la vreo mănăstire, Doamne iartă-mă, sau la vreun balamuc.

— Te-am întrebat unde-i: dacă ştii. Nu ce crezi.

— Stăpînu meu scump şi drag, nu ştiu, de unde să ştiu. S-o tot dus, ne-am dus şi noi. De unde să ştiu?

Se retrase în biroul lui încuind uşa, luă un caiet, un creion, aprinse o țigară, dar nu se aşeză pe scaunul biroului, ci lingă fereastră, fără să aprindă lumina. Ardeau pe zarea din fund, deasupra dealurilor vinete, marii cărbuni ai amurgului de toamnă. Prin penumbră, cu sufletul ca atunci cînd murmuri după ani un cîntec de leagăn, pe care ți-l cîntau buzele mamei, începu să

desemneze pe caietul aşezat pe genunchi. Aşa îşi începea de obicei romanele, schițîndu-le decorurile, scoțînd din neant sau amintire case, locuri... Treptat, casa din Fundacul Vechi apăru pe foaia albă.

Scrise:

CASA DIN FUNDACUL VECHI

Privi: era titlul unei sfîşietoare melancolii. Apărea ca acel cîntec de clopote al cetăților scufundate. Însemnă: „Trandafiri albi, salonaşul, soba de teracotă...” Vorbe care pictau amintiri. Nici un nume: le avea în el, săpate pe morminte.

Apoi lăsă caietul şi creionul.

Nu era un roman, ci o spovedanie. Poate: dar numai pentru el. Şiragul de mătănii al singurătății.

Dar gîndul avea izbucniri de vînt venit foarte de departe, cu glasuri de rîndunele şi cocoare.

Pînă cînd, trecînd peste morminte, peste primăveri şi toamne, ajunse la apariția lui Lorelei. Aprinse lampa. Luă scrisorile păstrate într-o cutie, în fundul biroului. Le reciti pe rînd... *„Anii mei tineri au sunat a cîntec, dar am trecut pe lîngă el cu dragostea de mină şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear...”*

Gabriela... soția lui.

Era foarte stranie impresia care-l stăpînea. Şi Lorelei aparținea casei din Fundacul Vechi. Dar Gabriela, nu. Ca şi cum ar fi fost două persoane.

„...Mi-e sufletul ca tufişul Păiurului pe coasta Mării Negre: numai ghimpi curbi care-au încununat odată fruntea lui Hristos...”

„Rămas bun... O ploaie de primăvară a țesut în zare, brîul frînt de mătasă al curcubeului; cu el îmi încing mijlocul şi mă duc... Lorelei”.

Unde-l duceau aceste vorbe triste şi eroice?

De ce-l duceau spre mormîntul lui Luli, şi nu spre fiinţa Gabrielei?

Straniu.

Atît de straniu, încît îndată ce auzi automobilul Agathei care-o aducea pe Gabriela, oprindu-se la poarta, strînse manuscrisul *Casei din Fundacui Vechi*, aşezînd în foile lui albe ca obrajii morţilor scrisorile lui Lorelei încuindu-l în sertar.

Gabriela apăru vioaie şi rumenită. Se aşeză pe genunchii lui, cuprinzîndu-i gîtul cu braţele. Avea parfumul cangurilor cu violete, al femeilor care vin toamna de-afară cu blană la gît.

— Ce făceai singur?

— Fumam.

Nu îndrăznise să-i spuie: „Ceteam scrisorile tale", fiindcă ar fi avut impresia că minte.

Gabriela era îmbrăcată cu un tailleur albastru, cu etolă de vulpe argintie în jurul gîtului. În timpul, mesei rămase numai în bluză. De cîtva timp, şi trupul şi obrajii ei se împliniseră. Nu se îngreuiase. Dar pierduse fragilitatea sprintenă a fecioarei tinere. Devenise femeie. Nu mai era subt semnul eminescian al teilor înfloriţi, ci în plenitudinea fructelor toamnei. Mîna, care pornea să-i dezmierde cast — înduioşată poate — rugina aromată a părului de pe tîmple, ajungea întotdeauna spre sîni, c-un început de lăcomie, şi deseori cădea ameţită spre coapse, săgetată de vîrful viu al sînilor neliniştiţi.

Gabriela ştia. Şi n-avea sfiala acestei puteri, ci mîndria ei. Această mîndrie statornică adusese o mare schimbare în ea, exprimată printr-o singură nuanţă. Înainte, gîtul ei avea o aplecare meditativă de floare înclinată pe marginea unei ape, devenind parcă tulpina ochilor cu gene lungi şi a frunţii. Acum, gîtul se înălţa alb şi robust, rămînînd tulpina buzelor pline şi a nărilor.

În timpul mesei îi povesti cu de-amănuntul forma şi culoarea rochiilor ei de iarnă. Vorbea şi bărbatului — ştia că-i cochet pentru ea —, dar şi romancierului.

După moartea lui Luli, cafeaua neagră o făcea haziaica la bucătărie, servind-o în ceşti.

— Haziaica, adă-mi de cafea. Azi o fac eu.

— Lasă s-o facă haziaica.

— Nu-mi dai voie să te „servesc”?

După ce prepară cafeaua, îi aduse ea singură ceaşca, aşezîndu-se iarăşi pe genunchii lui, cu mînile în jurul gîtului.

— Am să te rog ceva. Vrei să-mi faci o plăcere, o mare plăcere?...

Îşi lipise obrazul de obrazul lui, dîndu-i, printr-o uşoară mişcare ritmică, senzația nudității.

— Agatha mi-a găsit un automobil de ocazie; vrei să mi-l cumperi?

„...Anii mei tineri au sunat a cîntec...”

— De ce nu-mi răspunzi?

Glasul se alinta ca şi obrazul, căutînd sîngele bărbatului, nu sufletul.

— Sigur, Gabriela. Ți-am discutat eu vreo dorință?

— Eşti bun, eşti drăguț, eşti cel mai iubit...

Sărutări adînci continuară vorbele.

Claxonul unui automobil oprit la poartă îi despărți. Gabriela se duse repede la uşă, deschizînd Agathei, care apăru urmată de papa Mito.

— Ei, copii? întrebă Agatha privind-o pe Gabriela.

— Mi-l cumpără.

— Felicitările mele, colega, ai intrat la stăpîn.

— Sînteți gata? îi cerceta Agatha, grăbindu-i cu gestul mînii.

— Gata pentru ce? întrebă Catul Bogdan.

— Mergem la cinema.

— Eu lucrez. Regret...

— Bine, rămîi. Dar pe Gaby o luăm cu noi.

Ochii Gabrielei se opriră întrebători asupra lui Catul Bogdan.

— Du-te dacă te distrează,

Gabriela şovăi.

— Hai, Gaby, o îndemnă Agatha. Cînd lucrează n-are nevoie de tine.

Gabriela se resemnă parcă, îmbrăcîndu-se cu mare grabă. La plecare îl sărută lîngă ureche, şoptindu-i:

— Să mă aştepţi într-un pat cald — pecetluindu-şi secretul cu o sărutare.

După plecarea lor Catul Bogdan se retrase în birou, aşezîndu-se prin întuneric la fereastră. Trupul, alintările şi sărutările Gabrielei îi dăduseră iar dorinţi trupeşii neîmplinite, care stăruiau încă, făcînd din singurătatea lui provizoratul unei aşteptări nerăbdătoare. Deschise fereastra, răcorindu-şi fruntea în umezeala amăruie a nopţii de toamnă. Pînă cînd respiraţie cu respiraţie îşi aduse toamna în el, amară ca o mare, solemnă ca o mare, vastă ca o mare, — stranie ca tăcerea unei mări acoperită de ceaţă prin care simţi o apropiere.

O simţea. O văzu. Casa din Fundacul Vechi îi apăru ca o altă corabie-fantomă, cu toate umbrele lui: mama lui, Luli, Nathan...

Îl stăpîni deodată o adevărată panică de singurătate, noapte şi tăcere. Aprinse luminile în toate odăile, umplând casa cu tumultul electricităţii; o sună pe haziaica, cerînd să-i facă subt ochii lui o cafea. Haziaica ii privi nedumerită, dar se supuse. Prezenţa ei, de îndată vorbareţă, îl supăra, dar avea nevoie de o tovărăşie. Dacă ar fi avut un câne, n-ar mai fi chemat oameni. Se gîndi o clipă să se ducă şi el la cinematograf. Renunţă. Îşi bău cafeaua, ceru haziaicei să-i aducă patefonul şi înlocui zgomotul haziaicei cu zgomotul plăcilor. Aşa îl găsi Gabriela.

— Ai lucrat bine?

Patefonul cînta.

— Te-am aşteptat.

Ochii lor se întîlniră. Gabriela fugi, pregătindu-se pentru noapte. O aşteptă în ietac, limitat la o simplă dorinţă fizică, după cum arcul, cînd se întinde, nu-i decît viitorul săgeţii.

Tîrziu, somnul îi dezlipi.

Dintîi, somnul fu negru ca o peşteră astupată de avalanşe preistorice.

Apoi, Luli apăru întîia oară vie în sufletul lui. Era într-un salon luminat cu luminări aprinse în candelabre şi policandre... Lumina era galbenă, salonul — de catifea roşie, mobilele — de lemn negru. Luli, îmbrăcată într-o crinolină albă cu umerii decoltaţi, şedea într-un fotoliu alături de un pian negru, pe care era un trichel de argint, cu trei luminări aprinse. Flăcările lor se răsfrîngeau în luciul pianului negru. În vis, Luli avea graţia luminoasă şi fragilă a unui mălin înflorit. Parcă s-auzea o muzică: un vals demodat. În răstimpuri, bărbaţi în frac — era ciudată impresia de sicriu şi cutie de vioară pe care o dădeau aceste fracuri — se opreau alături de Luli, aplecîndu-se. Ea le mulţumea cu un zîmbet, dar refuza invitaţia la vals. Plecau. Veneau alţii. Şi nimeni nu vedea că Luli ţinea pe braţe un copil care semăna cu ea şi cu el. O fetiţă de o sfîşietoare frumuseţă. Avea buclele lui Luli, ochii ei şi paloarea obrajilor Sultanului de Argint. Pe faţa acestei fetiţe apărea destinul copiilor care vor muri de meningită. O iluminare patetică în ochi, o gravitate prematură şi ostenită în expresie. Mînuţile ei erau şi mai mici decît ale mamei, şi triste. Cu o batistă, Luli ştergea mereu fruntea fetiţei care năduşea zîmbind ostenit. Alt dansator în frac se opri, înclinîndu-se. Luli aşează fetiţa pe covor, blînd ca pe o vioară, trăgîndu-şi încet mîna pe subt capul ei, ca şi cum s-ar fi temut să n-o deştepte, luă trichelul cu luminări aprinse, îl puse la căpătîiul ei, îi închise ochii — şi plecă valsînd, devenind o ceaţă de argint, un reflex de lună, un abur evaporat, o lacrimă...

O găsi, deschizînd ochii, pe obrazul lui.

Se deşteptă plîngînd. Sufletul lui era o depărtare neagră ca moartea.

„...Gîndeşte-te la mine ca la o stea desprinsă din tine şi dusă în întunericul fără fund..."

— Luli...

Vorbise singur în tăcerea încăperii întunccate, în care se auzea numai respirația somnului Gabrielei. În jurul acestui vaiet de înaltă singurătate, sufletul lui se adună treptat, plutind, cu vulturii deasupra vieții. Şi viața lui de pînă atunci îi apăru abjectă. Călcase în picioare mormîntul lui Luli. Petrecuse, glumise, se distrase îh oraşul mormîntului ei. Trist şi oribil.

Se ridică din pat, îmbrăcîndu-şi halatul prin întuneric, deschise uşa fără zgomot şi se duse în biroul lui.

Venise o ploaie subțire de toamnă. Ulucele picurau, începea adevărata toamnă a ploilor, dincolo de aurul faclelor ei răsturnate.

Îşi petrecu restul nopții ascultînd murmurul ploii, aplecat asupra sufletului deschis prin toate rănile. Abea spre dimineață luă un caiet şi un creion. Un caiet nou, altul decît al *Casei din Fundacul Vechi*.

Scrise pe întîia pagină: *Casa cu trandafiri albi*.

O revăzu ca în diminețiile copilăriei: cu mama lui la fereastra salonaşului, aplecată înspre trandafirii albi abea înfloriți...

Sînt romane care ar trebui să înceapă ca şi poveştile cu un „A fost odată..." Căci o mamă aplecată asupra copilului ei e ca şi un început de poveste, cînd o revezi după ce a murit, şi cînd tu însuți nu mai eşti copil şi nici nu ai alții.

Nu se uita cu teamă la paginile albe, deşi de mult nu mai scrisese. Dar albul paginilor, ca şi al trandafirilor de altădată, cuprindea mînile mamei lui, spre care se ducea din nou să uite că trăieşte, regăsindu-se copil cu ea alături şi cu trandafirii tinereții ei.

Era în el un început de melodie dincolo de viață și de ploaia toamnei. Începu fără de gînd, fără de plan. Fața i se îmblînzise. Surîdea... Surîdea copilului lui: fetiței din vis.

Numele ei? Numele ei? îl căuta într-un văzduh în care rîndunelele erau răspunsurile la întrebări.

Li. Fetița lui Luli se numea Li.

— Buna, dimineața, Li.

De ce: *Casa cu trandafiri albi?*

Numele cărții era altul. Simplu: *Buna dimineața.*

Oare nu-i asta copilăria?...

„Bună dimineața, bună dimineața, bună dimineața”.

Şi noul roman porni cu lacrimi pe obraji, fiindcă, de dincolo de moarte, glasul lui Luli îi spunea ca la începutul dragostii lor: *„Buna dimineața, buna dimineața, buna dimineața”.*

Dar teii înfloriți, care din nou să-l ducă pînă la ea. nu mai aveau să înflorească niciodată pe fața pămîntului.

Fetița lor din vis — Li — nu era decît o silabă a morții lui Luli.

IV

NICI UN ALT ANOTIMP NU APROpie sufletul, ca iarna, şi de frăgezimea copilăriei şi de reculegerea bătrîneții. Eşti bunic şi copil în acelaşi timp, privind la fereastră fulgii care sclipesc îmbătrînindu-te cu un zîmbet față de amintirea propriei copilării ivită cu mînuța întinsă după fulgi.

Tovărăşia ninsorilor aduse lui Catul Bogdan tocmai ce-i trebuia: tăcere şi alb sclipitor. De la fereastra biroului, laşul apărea mănăstirit subt ninsori pînă-n orizontul dealurilor albe ca o procesiune de urşi polari pe sloiuri.

Trăia dincolo de viață, privind şi ascultînd două ninsori care se oglindeau: cea de la fereastră şi cea din el.

Niciodată nu scrisese despre copii şi despre copilărie, decît analitic, pentru a explica particularitățile sufleteşti ale oamenilor maturi. Acest roman, însă, apărea fără de analize, fulguindu-şi alb şi lin narațiunea blîndă. Nici nu era un roman propriu-zis. Scene, scene în care nu apăreau decît Li şi mama ei, dar şi toată feeria copilăriei față de misterul lumii, descoperit mereu.

Nu se grăbea. Scria puțin şi încet, dar trăia enorm în amintire. Păstrase tot. Nimic nu dispăruse. Ar fi putut clădi palate; se mulțumea însă numai cu fulgi delicați. Lăsa mereu deoparte, alegînd numai reginile roiului stîrnit.

Vestea că în sfîrşit scrie dădu Gabrielei o bucurie mult mai mare decît automobilul, pe care învățase repede să-l conducă singură. Îl privea pe Catul Bogdan cu un fel de evlavie, simțindu-se iarăşi foarte mică alături de el, de cînd redevenise scriitor. Îl cruța de orişice zgomot; nemaipoftind pe nimeni la masă, spunînd tuturora? cu o mîndrie pluralã, deşi cuvintele precizau un singular: „Catul scrie un roman".

Astfel, noua casă recăpătă liniştea şi izolarea cele! vechi.

La început, Gabriela speră că va participa şi ea marginal la elaborarea noului roman. Dar Catul Bogdan se ferecase într-o tăcere care o excludea şi pe ea din secretele acestei intimități.

— Spune-mi subiectul.

— N-are subiect.

Gabriela văzu în acest răspuns un refuz de-a răspunde. Nu insistă. Se simțea jignită. Dar avea din tinereță un respect atît de adînc pentru misterul creațiunii literare, încît nu îndrăzni să arate nici o supărare, nici o enervare. Îi acorda privilegiul unei regalități absolute, respectîndu-i chiar şi capriciile. Solidarizîndu-se oarecum cu efortul lui solitar, se izola şi ea la început, fără ca el să-i ceară sau să-i impuie acest regim. Dar devenind şi ea mai puțin vizibilă,

parcă era într-adevăr soție de romancier, participînd la „sublimul exil”. Avea o nemărturisită cochetărie a acestei izolări benevole care poate o asocia cu el în istoria literară.

Asta la început. Era a doua iarnă de renunțare la viață exterioară. Întîia la Braşov; a doua începea la Iaşi, identică, dar cu mai multă tăcere, cu mai puține conversații literare, iar fosta logodnică a gloriei scriitorului devenise între timp soția lui.

Crezu la început, subt emoția marelui eveniment, că se va adapta uşor la această viață. De altfel, multe ierni ale tinereții le petrecuse în casă, cetind. Îşi reluă lecturile, ca şi atunci, întîlnindu-şi soțul la dejun, la masă şi noaptea într-un pat care devenise cast nu din cauza ei. Treptat, însă, orele de la şcoală, care la început ii apăruseră ca o datorie plicticoasă, deveniră. o distracție față de monotonia vieții de acasă. Sperase că un roman modern se scrie ceva mai repede. Nimic însă nu vestea sfîrşitul. Scrisul apărea fără de capăt, ca şi iarna ieşană. Fără de prieteni, fără de distracții, laşul dansant al toamnei devenea într-adevăr un oraş deprimant: aşa cum îl prezentau scriitorii moldoveni în ploaia, de toamnă a scrisului lor.

N-avea nici radio. Catul Bogdan ura acest instrument de tortură. Patefonul nu mai putea cînta din cauza romanului, care avea nevoie de ambianța unei tăceri omogene. Aşa că viata de acasă se rezuma la lectură, conversații cu haziaica, tic-tacul pendulelor şi zbîrnîitul caloriferului.

Iarna căpăta o imensitate polară. Iar intre timp cunoştințele ieşene ale Gabrielei, în frunte cu Agatha, petreceau la, baluri, ceaiuri, patinaj, făceau sky, bob — dîndu-i impresia că îmbătrîneşte sau că duce o viață de babă.

Într-o zi, Catul Bogdan o găsi privind cu tristeță costumul de sky scos de la naftalină.

— Gabriela, mi se pare că ți-e urît? o întrebă el luîndu-i bărbia în mînă.

— Nu, protestă ea cu o enervare exagerată.

— De ce nu faci sky?

— Cu cine?

— Cu cine vrei tu. Cu cine-ți place.

— Şi tu?

— Eu? zîmbi el, punînd între ei anii diferenței de vîrstă. Eu scriu.

— Şi nu te superi?

— De ce să mă supăr? Tu te superi că scriu?

— Nu-i acelaşi lucru.

— Ba da. Eu cu distracțiile mele, tu cu ale vîrstei tale.

O bătu pe obraji, blînd.

— Distrează-te. Nu-ți impune renunțări pe care nu ți le cer. Eu țin să mă iubeşti, nu să mă urăşti.

Gabriela cedă, descoperind bucuria de-a trăi iarna, cu primul pas pe sky la Şorogari, în tovărăşia Agathei şi a altor cunoscuți tineri. Şi de-atunci, însoțită fie numai de Agatha şi de „banda" ei, fie şi de papa Mito, îşi reluă ciclul distracțiilor, început toamna, alături de Catul Bogdan.

Acum, el scria, iar ea îşi făcea lecțiile la şcoală, redevenind apoi femeie tînără într-o societate care avea un singur idol: distracția; şi o singură groază: de plictiseala provincială.

Dar noul gen de viață îi liberă treptat sincerițăile intime acoperite pînă atunci de sincerități de suprafață, descoperind astfel că tinerețea unei femei îşi păstrează drepturile chiar şi alături de un scriitor, oricît ai admira „misterul creațiunii literare".

De ce-o lăsa singură? De ce n-o mai însoțea niciodată? întrebări care nu apăreau pe buzele ei, dar se intensificau tocmai din această cauză, devenind parcă mişcări de revoltă. În numele lor, Gabriela îşi proclamă dreptul plenar la distracții, dedîndu-se şi unui nou sport compensativ: al cochetăriei cu alți bărbați. Cochetăria pură, deşi apare ca cel mai platonic act al adulterului, e în realitate cel mai esențial: geneza celorlalte. Fiindcă prin el femeia se liberează principial de stăpînirea unicului bărbat, dînd

tuturora seducțiunea ei. Astfel, Gabriela căpătă alaiul celor dintîi succese. Cum n-avea preferințe particulare, alaiul creştea, dîndu-i măgulitoarea senzație a regalității feminine. Şi pe măsură ce această senzație se afirma, verificîndu-se, prestigiul scriitorului se micşora.

Desigur, Gabriela cunoscuse, cu mult înainte, succesul femeiesc. Şi la Galați în anii liceului, şi la Bucureşti, în timpul universității, fusese adulată şi iubită. Provocase şi o pasiune: Matei Dima, care o adora şi de cînd se căsătorise, absența oricărei alte femei din viața lui — Gabriela se informase — fiind poate mai măgulitoare decît o sinucidere. Apoi la Braşov, în anul următor căsătoriei lui Luli, trăise din succes în succes, şi în mediul sportiv, şi în cel intelectual. S-ar fi putut căsători oricînd. Dar succesele de la Braşov nu erau decît un mod de a ucide timpul şi amintirea speranței din timpul teilor înfloriți la Galați. Renunțase la Catul Bogdan, dar nu vedea nicăieri în jurul ei pe cel care-ar fi putut înlocui în inima ei pe romancierul iubit de Luli, pe cel care-o descoperise pe Luli în mulțimea băncilor şcolare.

Dragostea apăruse Gabrielei, în viață, abea cînd se înapoiase la Galați după cîțiva ani de absență, în preajma lui Luli, înainte de îndrăgostirea lui Luli. Un an întreg trăise lîngă Luli, crezînd că misterul ei e al dragostei ascunse în ea. Apoi descoperise talentul lui Luli, întîiele lui silabe de primăvară, păstrînd alături de ea aceeaşi stare de evlavie lirică. Dragostea le apăruse odată amîndorora. Dar iubită fusese numai Luli de cel adus de teii înfloriți atunci. Căsătoria lui Luli o rănise adînc, dar misterul lui Luli sporise încă. Talentul şi dragostea erau aripele lui Luli. Scrisorile pe care i le trimetea din străinătate nu-i aduceau numai strălucirea meridională a fericirii, dar şi dovada necontenită că deşi Luli renunțase la literatură, talentul nu renunțase la ea. Îi trimetea pe cîte-o carte poştală poeme scurte, desprinse din privelişte ca un fruct al ei, luminos de sucuri aromate, cald şi viu. După întoarcerea lui Luli la

Iaşi, scrisorile, pe care i le trimetea de acolo, păstraseră şi substanţa şi forma celora din întîiul an...

Aşa că pentru Gabriela, de-a lungul acestui timp, a iubi şi a trăi însemna a fi ca Luli. Toate succesele ei nu erau decît o resemnare alături de afirmarea fericirii lui Luli.

Acum, însă, Luli nu mai era decît o amintire rămasă în trecut. Secretul lui Lorelei numai ea îl avea. Iubirea lui Lorelei ea o avea. Devenise stăpînă stăpînului lui Luli Şi iată că prestigiul lui scădea. Văzut de aproape, în viaţa de toate zilele şi nopţile, scriitorul redevenea simplu om în rîndurile celorlalţi. Prin nimic, Gabriela nu i se simţea inferioară. Ramînea harul talentului, această sonoritate suplimentară a scriitorului faţă de viaţă. Dar pe de o parte, Catul Bogdan părea ieşit din timp, rămas în urmă. Romanele lui aveau hotarul fragil al desuetului turn de fildeş, într-o vreme cînd scriitorii galopau în fruntea mulţimilor, făcînd din individualitatea lor bici, goarnă, torţă sau paloş. Individualitatea lui Catul Bogdan apărea statică şi deprimant elegantă, ca o salcie uitată la o margină de lac demodat în vremea statuilor. Îi lipsea vigoarea, dinamismul, amploarea socială. Trăise unilateral, închis în el, în casa lui şi în mediul lui, şi scrisul răsfrîngea această izolare îngustă. Se: demoda. Sau chiar se demodase. Aceasta era impresia intimă a Gabrielei* Fără să-l deprecieze, nu-l mai admira ca pînă ieri. li pricepea slăbiciunea, mai ales de cînd trăise alături de el, evadînd din singurătatea lui în viaţa celorlalţi. Îl socotea ca pe o elegantă cupea de altădată, cu mătasă de bună calitate, dar decolorată, faţă de automobilele cu caroserii aerodinamice, nebune de viteză pe vigoarea rotundă a cauciucurilor agresiv bombate. Sufletul lui, sensibilitatea lui se temeau de actualitate. Telefonul îl indispunea: îi tulbura liniştea. De radio avea oroare. Nu vroia să audă zgomotul lumii şi armoniile ei. Nu avea ureche decît pentru scoica singurătăţii lui; urechea universală a aparatului de

radio îl înfricoşa. Deci, n-o accepta. Reacţia lui faţă de marşul lumii era o oblonire, o ferecare, nu o integrare în el.

Un învins: aceasta era concluzia Gabrielei, care în aceeaşi măsură se simţea învingătoare, fără să exagereze proporţiile victoriei ei. Îşi dădea bine seamă că înfrîngerea lui era mai semnificativă şi mai preţioasă decît victoria ei.

Dar ea *trăia*. Şi începuse să preţuiască mai mult viaţa, oricît de anonimă şi modestă, decît talentul învins. Într-aceasta evoluase. Se dezbărase de fetişismul talentului. Simţea că abea acum. după această intimă edificare, începea să trăiască, privind viaţa cu ochii ei, judecind-o cu mintea ei, lăsînd-o pe Luli în mormînt — pentru amintirile bătrîneţii — iar pe Catul Bogdan în stearpa lui izolare.

Nu ştia ce va face în viitor. Era încă mîndră de a fi soţia lui Catul Bogdan. Atracţia bărbătească pe care o exercita asupra ei nu ostenise cu totul, dar îi acorda suficientă luciditate pentru a o judeca şi defini exact, fără concesii lirice. Avea şi un fel de duioşie pentru el. Era, de fapt, ultima ei legătură cu Luli, pe care noul suflet o privea, din nou, ca pe un fel de Luli-boy de altădată. Cît despre Lorelei...

Noul suflet privea cu un surîs indulgent — în care se insinua şi cinismul timpului exprimat de viaţă şi literatură — „puntea lui Lorelei”...

V

GABRIELA NU MAI AŞTEPTA CU nerăbdare sfîrşitul romanului. Ar fi dorit numai să i-l dedice.

Se îndepărtau unul de altul, paralel, fără ciocniri şi fără dramă. Se întîlneau numai în pat, trupeşte, dar foarte rar, căci, pe de o parte, contactul cu copilăria pe morminte

dădea lui Catul Bogdan un fel de reculegere în puritate, iar pe de altă parte, trupul Gabrielei, redevenit sportiv în ger de iarnă, dorea mai cu seamă somnul odihnitor.

Astfel trecu întîia iarna a căsniciei lor.

Primăvara apăru cu o întrebare pe buzele Gabrielei:

— Ai isprăvit romanul?

— Nu. Mai am mult, îi răspunse el blînd.

Gabriela oftă. Căci o dată cu primăvara se ivise la Iaşi un bărbat care, deşi mai în vrîstă decît soţul ei, era un om viu, nu un scriitor. Îl cunoscuse în casa Agathei. Venise pentru o mare întrunire ţinută la Iaşi de partidul naţional-ţărănesc. Îl ascultase vorbind la Circul „Sidoli" unei mulţimi nedisciplinate. O dominase aspru, brutal, cu o vorbă încruntată ca şi sprîncenile lui groase, mefistofelic zburlite la rădăcina lor. Dădea impresia că nu minte. Vorbele lui n-aveau gesturi de marmură netedă; erau pietre colţuroase. Nici subtil, dar nici grosolan. Puternic, masiv, direct.

Ascultîndu-l, Gabriela devenise o fracţiune din mulţimea dominată. I-l prezentase Agatha, la care era invitat la masă. Se numea Ion Dragomir. Era inginer. Construise poduri şi în America. Se înapoiase în ţară bogat, adus nu de gîndul cîştigului sau odihnei, ci de comandamentul care dăduse lui Tudor Vladimirescu un destin, acelaşi cu al lui Avram Iancu. Dorea să purifice moravurile, să echilibreze finanţele ţării, să stîrpească abuzurile dimpreună cu legenda că nu pot fi stîrpite, — adică o serie de locuri comune, cînd le vezi scrise în ziare, sau cînd le auzi în gura oamenilor politici. Dar acest Ion credea în ele. Era onest şi crunt. „Locurile comune" deveneau realităţi care justificau omagiul devotamentului viguros, răbdător, lipsit de scepticism, convins de victorie. Spunea că America e lecţia imposibilului care devine posibil, în contrast cu România, unde şi posibilul apare ca imposibil. Admiraţiile lui aveau întotdeauna şi o structură jutilitară. În munţi şi păduri vedea exploatări, în ape, energia captabilă. Nici o lene lirică

în contactul lui cu lumea. Vorbea despre România cum ar vorbi un sculptor despre un bloc splendid de marmură în care ar întrevedea statui. Actual prin cunoştinţe şi experienţă tehnică, era arhaic prin frusteţa patriotismului.

Niciodată Gabriela nu se simţise mai de mătasă şi catifea decît alături de el. Şi el simţise alături de ea acest dulce ţesut feminin. Se mirase că Gabriela poartă părul lung, că n-are unghiile „date cu sînge" şi că nu-şi sulimeneşte buzele. Vorbiseră o seară întreagă. Îi istorisise întîmplări din America, din Rusia sovietică, din China, raportând tot ce văzuse la ţara lui. Nu venise de-acolo cu nostalgii, aducea experienţe. Nu se sprijinea deloc pe lecturi, decît atunci cînd erau statistice. Cu toate că cetise literatură, o socotea cam de sus, întocmai cum priveau războinicii de odinioară ţesutul şi împletitul femeilor. Gabriela îl stimulase prin întrebări inteligente, care dovedeau un interes real pentru spusele lui. De fapt, o interesa naratorul, nu naraţiunea, căci aceleaşi lucruri, spuse de un om oarecare, i-ar fi părut anoste şi prozaice. Dar tocmai aceasta era puterea lui: de-a valorifica cifra şi faptul brut. Pe Gabriela nu o privise nici o clipă cu ochi cinici. La plecare îi sărutase mîna scurt, strîngîndu-i-o tare, şi-i spusese:

— Doamnă Bogdan, dulce ţinut e Moldova dumitale! Rău îmi pare că am venit atît de tîrziu...

Gabriela simţise că se roşeşte. Dar se lăsase privită şi astfel, cu genele plecate.

După o săptămînă, află de la Agatha că Ion Dragomir s~a întors de la Bucureşti, avînd o afacere cu primăria Iaşi. Venise cu automobilul. Începură plimbările. Apoi excursiile: una la Durău, alta la Borsec. Aristide Bogdan nu se amesteca în astfel de „afaceri, intime". Agatha jubila: o veche revanşă.

Într-o Zi, pe cînd Gabriela era la şcoală, o scrisoare trimisă ei, cu răspuns urgent, veni, din pură întîmplare, în

mînile lui Catul Bogdan. Haziaica i-o adusese lui numai din cauza răspunsului urgent.

Catul Bogdan o deschise distrat, întrerupîndu-şi scrisul.

„Scumpa mea prietenă...”

Jos o iscălitură bărbătească: *„Ion”*

Conținutul scrisorii era decent, dar intim. Cel care-o scrisese trebuia să plece la Bucureşti, chemat telegrafic şi dorea să o vadă înainte de plecare.

Catul Bogdan trimise pe haziaica la liceu, cu scrisoarea.

Seara, o întrebă pe Gabriela:

— Cine e prietenul cu care eşti atît de intimă?

Gabriela, informată de haziaica, răspunse calm:

— Un inginer foarte simpatic, pe care l-am cunoscut la Agatha: Ion Dragomir.

VI

IUNIE DESCHIDEA PORȚILE DE aur ale teilor înfloriți, pe care intră vara în cetate.

De cîtva timp Catul Bogdan stătea mai mult la fereastra biroului, față în față cu dealurile, peste casele oraşului. Scînteiau atîtea cruci deasupra laşului, că parcă era o vale a bisericilor.

Nu isprăvise în *Buna dimineața*. Sufletul lui se oprise la fereastră o dată cu presimțirea parfumului de tei, atins şi de alte nelinişti. De o vreme, Gabriela se parfuma din ce în ce mai tare. Ca toți cei predispuşi la migrene, Catul Bogdan suporta greu parfumurile, mai ales cînd erau întrebuințate abuziv. El nu-şi parfuma decît tîmpiele şi batista cu „Esprit de Fleurs de Cédrat”, aroma coajei de chitru. Gabriela întrebuința „Apres l’Ondée — Guerlain”, parfum suav cînd

abea umezeşte o şuviță de pe tîmplă şi lobul urechilor, dar dulceag şi obsedant cînd e pus pe haină, pe batistă, pe păr şi pe brațe. Fiecare apropiere de Gabriela era şi învecinarea cu o migrenă. O astfel de exagerare nu putea fi explicată decît printr-o cauză exterioară casei.

N-o spiona. Dar o considera cu mai multă atenție ca pînă atunci. Cînd făcea baia, cînta ca pentru ea. N-o auzise pînă atunci cîntînd. Cînd era cu el, devenea progresiv distrată, cu răstimpuri de atenții şi amabilități exagerate, care puteau ascunde o temere sau o căință. Avea tendința să se înroşească de cîte ori o întreba: „Ce-ai mai făcut?", — ca şi cum ar fi simțit iminența unui interogator; de unde tendința de-a întoarce capul într-altă parte, improvizînd o preocupare casnică de cîte ori era întrebată asupra vieții ei de afară. Uneori era cuprinsă de volubilități disproporționate față de felul lor obişnuit de-a vorbi, ca şi cum s-ar fi temut de pauzele tăcerilor ca de-o invitație la pîndă. Pînă atunci se mărginise să glumească binevoitor pe socoteala camarazilor ei de sporturi şi distracții; acum începuse să-i critice sever, lepădîndu-se oarecum de societatea exterioară .căminului, prezentîndu-i-o ca pe un mediu mult inferior celui de-acasă. N-o întrebase niciodată: „Cine te obligă să te distrezi cu oameni pe care pretinzi că-i disprețuieşti?", fiindcă se mărginea să o observe, fără să-i ceară vreo socoteală.

Încă o dată: n-o spiona. Iscodirea e pîndă deliberată, premeditată, voit clandestină. Observațiile lui erau involuntare; adnotau în tăcere evoluția Gabrielei.

Alteori, Gabriela, care pînă atunci înclina mai cu seamă spre discuțiile literare, se amesteca în politică, devenind vehementă şi peremptorie, ambalîndu-se ca un adevărat militant.

— Te interesează? o întrebase Catul Bogdan privind-o calm dar curios.

Gabriela se încurcase la început, dar îndată devenise teoreticiană agresivă, cu obraji de şcolăriță pe care ai prins-

o copiind la teză. Dar roşeaţa obrajilor putea fi socotită şi ca expresia noviciatului într-un nou gen de entuziasm. Sigur că o interesa politica. Femeia contemporană nu se mai putea limita numai la dragoste şi literatură. Avea încă obligaţia şi chemarea de-a împodobi viaţa, dar trebuia şi s-o priceapă subt toate aspectele ei. Intr-o vreme de prefaceri sociale ca acestea, politica era ca un dig înaintat de pe care simţeai mai bine vînturile de larg ale vieţii.

O vedea gata să-l combată. Apologia politicei, socotită dig în viaţă şi far revelator, era de fapt o răzvrătire împotriva omului apolitic din faţa ei; şi faptul că exprima această recalcitranţă tocmai în faţa lui nu era deloc conform cu docilitatea prudentă a Gabrielei de pînă atunci. O ştia pe Gabriela ca pe acei căţeluşi care nu latră cu pretenţii de ferocitate decît dacă au îndărăt prezenţa ocrotitoare a stăpînului, care-i ia în braţe la nevoie, sau gardul inviolabil după care se pot refugia. Alt sens nu putea să aibă emanciparea Gabrielei.

În schimb, întocmai cum ţinerile căsătorite simt mereu nevoia de-a spune „te iubesc", Gabriela îi repeta mereu: „Te stimez. Nu cunosc om mai demn de stimă decît tine." Dacă hoţia n-ar fi epică, ci lirică, şi hoţul ar spune păgubaşului: „Te stimez, fiindcă te fur".

În sfîrşit, Gabriela nu mai putea ceti. Vedea în fiecare seară efortul ei de-a ceti în pat şi neputinţa de-a urmări măcar rîndurile unei pagini. Ochii ci deraiau imediat alături de carte, în vid.

Toate acestea dădeau abuzului de parfum sensul unui simptom observat de Catul Bogdan în viaţă şi comentat în romanele lui. Sînt rare femeile, oricît ar fi de subtile în cochetărie, care să nu exagereze întrebuinţarea parfumului lor obişnuit în clipa cînd un nou bărbat se apropie de inima lor. Nu-şi schimbă parfumul, fiindcă şi noul bărbat, cu acest parfum le-a cunoscut. Dar sporita vitalitate legată de apariţia acestui bărbat, care le înmulţeşte bătăile inimii, care le aprinde mai tare ochii şi obrajii, vrea să se afirme şi

prin puterea crescută a parfumului, înfloresc mai tare. Abuzul de parfum e de fapt o mişcare de dărnicie spre nara noului bărbat şi o mişcare de îndepărtare dinspre bărbatul nedeprins cu acest abuz.

În sfîrşit, în ultimul timp, Catul Bogdan o auzise zilnic suindu-se în pod; uşa podului se învecina cu odaia lui de lucru.

— Ce faci în pod?

— Scot haine de vară.

Dar Catul Bogdan remarcase că hainele de vară scoase din pod coincideau cu sosirea poştei. De cînd nu mai lucra efectiv, reținea involuntar gamele zgomotelor casei, mai ales în timpul dimineții. Aşa că apariția factorului poştal lătrat de cînii cartierului cu alternanțe tipice, urmată de sonerie, urmată apoi de apariția haziaicei cu corespondența lui şi epilogată de paşii Gabrielei pe scările podului, devenise de la o vreme o frază uniformă care denunța un secret.

Într-o zi, după dejun, Gabriela ceru haziaicei să-aducă tacîmul cafelei negre. În timp ce făcea cafeaua, Catul Bogdan îşi aminti că mai preparase o dată ea singură cafeaua: cînd îl rugase să-i cumpere un automobil. Aşa că aştepta şi de data aceasta să audă o rugăminte.

Nu se înşelase. Rugămintea apăru încet, strategic. Gabriela se simțea, obosită. Aerul laşului devenise irespirabil. Avea opresiuni. Nu mai putea dormi... Toate acestea nu erau decît un drum în spirale lente spre Cheile Bicazului.

Catul Bogdan consimți cu atîta uşurință, încît Gabriela deveni obsedant şi exagerat recunoscătoare. Un fel de bucurie servilă, neştiind ce servicii, ce concesii să facă celui care-i dăruise această bucurie, ca şi cum bărbatul ei s-ar fi arătat ireductibil pînă atunci, deprinzînd-o numai cu sacrificarea dorințelor ei.

Catul Bogdan acceptă calm această gudurare, retrăgîndu-se apoi la fereastra odăii de sus.

Gabriela, învingătoare mai uşor şi mai repede decît sperase lirismul care-i ţinea loc de luciditate, avut timp s-o anunţe pe Agatha şi să obţie o convorbire telefonică urgentă cu Bucureştiul. Se pregăti pentru Cheile Bicazului pînă tîrziu noaptea, ca şi cum s-ar fi dus la un concurs de eleganţă. Veni în pat gata pentru toate generozităţile şi sacrificiile, dar zeul înşelaf dormea.

Plecarea era fixată la patru dimineaţa. Pînă la patru, în acelaşi pat se învecinară două insomnii cu pleoapele închise, refugindu-se în ipocrizia somnului.

După plecarea Gabrielei, Catul Bogdan luă toate cheile şi se sui în pod: un fel de mansardă ale cărei ferestre rotunde erau înălbăstrite de .apariţia dealurilor din fund. Abea se luminase de ziuă. Oraşul era o tăcere argintie prin care vîsleau măturătorii dimineţii.

Podul nu avea vechimea aţelor de păianjen. Era nou, curat, fără adînc, fără trecut. Cufărul cel mare al Gabrielei era aşezat chiar lîngă o fereastră; alături de el, un gemantan, care desigur devenise scaunul unor lecturi alături de scrinul improvizat al textului lor.

Catul Bogdan încercă pe rînd cheile luate de jos, pînă cînd o nimeri pe cea bună.

Era atît de sigur anticipativ, încît văzu scrisorile lui Ion Dragomir fără emoţie adîncă.

Adîncul ei insă veni din altă parte, neaşteptat şi straniu. Obrajii lui Catul Bogdan deveniră albi, cu broboane de sudoare pe frunte şi pe tîmple. Inima nu mai era o bătaie în piept, ci o năruire concretă a sufletului. Mînile-i tremurau. Respiraţia se învălmăşea. Căci subt teancul scrisorilor amantului ochii lui descoperiseră scrisul lui Luli.

Podul căpătă deodată vechimea sfîşiată a sufletului, devenind solemn, ca o piramidă în care ai găsit sarcofagul unei regine moartă în anii tineri ai mileniilor.

Vorbele lui Luli apărură cu piuitul rîndunelelor care se deşteptau în cerul dimineţii de vară.

O carte poştală de la Constanţa:

„Dragă Gabico,

Iți scriu de pe vapor. Numai două vorbe. Marea Neagră are ochi albaştri. Sufletul meu e privirea acestei imensități. Sînt orbită.

Luli”

Şi marea călătorie începu în timpul dus, o dată cu răsăritul soarelui acestei dimineți. Podul devenise turela unui vapor tragic, pornit pe mări de cîntec, spre un alt Ierusalim.

Căci încă înainte de-a isprăvi scrisorile călătoriei, vorbele lui Lorelei reapărură în el, dîndu-i adevărul sîngelui prelins din răni:

„Anii mei tineri au sunat a cîntec...”

Cînd întîlni scrisoarea de la Iaşi, — ştia.

„...O simplă farsă. Transcrii cu mîna ta şi iscăleşti «L».

— Luli, tu ai scris asta.

Luli rîdea copilăreşte.

— Da, eu.

— Tu?...

— Tu nu vezi că glumesc?

Apoi a doua scrisoare: *„Farsa a prins. O voi continua, solicitîndu-ți complicitatea. M-ai botezat odată Lorelei. S-o facem să trăiască. Eu îi dau cîntecul — de greier —, tu scrisul — scrisul tău fin, Gabico, — dar stăpînul meu iubit? Mă va trăda cu mine însămi, devenită Lorelei?...”*

„...Cînt răguşit pe subt ferestrele casei tale, cum cîntă copiii italieni pe străzile oraşelor noastre, în mi- zeria frumuseții lor cu ochi mediteranieni.

Cînt cu mîna întinsă subt cerul gol, ca odinioară cei neîmpăcați la răspîntii de drum: Ascultați, voi toți, bucuria şi durerea mea”.

...O revedea pe Luli sărindu-i veselă în brațe, în ziua vacanței de Paşti, cînd venise acasă de la Universitate cu

rîsul pe față, deşi Luli ştia că Lorelei murise şi că vestea morții ei era în buzunarul lui.

Abea acum înțelegea brusca întristare de atunci a lui Luli, după ce găsise scrisoarea prin care Gabriela îşi anunța sosirea, pe biroul ei, ştiind că el a văzut-o.

Atunci şi deodată Luli îşi dăduse seamă că Lorelei devenise Gabriela.

Dar mîndră — tăcuse.

„...Şi am rămas cu mîna întinsă ca a regelui Lear."

Obrazul lui Catul Bogdan parcă slăbea zîmbind.

Buzele se deschideau încet, ca o rană, cu lancea soarelui înfiptă în ea.

*

Se spălă. Se îmbrăcă. Era foarte distrat. Trupul, săracul, făcea singur gesturile obişnuite ale deprinderilor vieții de toate zilele, ca minutarele ceasornicului unui mort.

Apoi se duse în birou luînd caietele, *Casa din Fundacul Vechi*, în care erau scrisorile lui Lorelei, şi *Buna dimineața*.

Plecă încet spre cimitir. Soarele începea să ardă.

Vara era veselă pe morminte ca o fetiță care nu ştie că-i orfană.

Trecu pe lîngă mormîntul mamei lui, descoperindu-se.

Mormîntul lui Luli era împrejmuit cu un gărduț de lemn, avînd portița de intrare cu streşină, cum o au unele case de la munte. Era deschisă. O umbră neagră muncea în genunchi deasupra mormîntului.

Multă vreme, Catul Bogdan rămase descoperit alături de gărduțul care împrejmuia fluturarea de curcubeu cu fluturi a florilor de pe mormînt.

Dadaia era atît de preocupată de plivirea ierburilor, încît nu-l observă decît după ce-şi isprăvi treaba. Se ridică, uscată, înaltă şi severă, cu degetele înnegrite de pămînt, ştergîndu-şi năduşeala ca țăranii, cu dosul palmei. După ce ieşi din grădina ei cu cruce, Catul Bogdan se apropie de ea, îi luă mîna şi, aplecîndu-se adînc — ca în biserică — i-o sărută.

Apoi se îndreptă grăbit spre poarta cimitirului.

Casa din Fundacul Vechi nu mai era: purta cu el cenuşa ei.

Oraşul nu mai avea decît cimitirul — îl văzuse — şi gara; porni spre ea. Luă trenul de Galaţi, izolîndu-se într-un compartiment de clasa întîia.

Trenul porni în timpul mort. Trecu pe lîngă toate fără să privească. Pe lîngă vară, pe lîngă ierburi care cîntau. pe alături de gara cu cireşe, pe lîngă teii înfloriţi în gări. pe lîngă zarea de amurg, pe lîngă Brateşul de odinioară.

Ajunse la Galaţi cu noaptea de vară. Porni pe jos: nimic nu-l grăbea. Se opri alături de casa copilăriei lui Luli.

Un cîne îl lătră: Moşu?...

Plecă.

Aceiaşi tei înfloriţi care spuseseră buna dimineaţa vieţii lui spuneau acum în cor ceresc: noapte bună.

Mergea încet ca pelerinii drumurilor lungi. Uliţa Domnească era pustie. Şi iarăşi, parcă aduse de parfumul teilor, vorbele lui Lorelei îl împrejmuiră. Atît mai rămînea din Luli: Lorelei.

O femeie cu obraji aprinşi de fard trecu pe lîngă el, aruncîndu-i o privire aprigă. Văzîndu-l blînd şi aproape zîmbitor, se luă după el.

O auzea din urmă, pas cu pas. Parfumul ei lătra prin corul teilor şi-al vorbelor lui Lorelei.

Ştia că vine după el.

Porni brusc spre Dunăre.

„Spre?”

„La?”

„În?”

Întrebările aveau o sacadare de dans scheletic.

„În.”

Căci numai aşa putea scăpa de femeia care se ţinea după el ca un cîne flămînd după o bucată de carne crudă.

Tekir-Ghiol, 1927 — Borsec, 1935

Lei 7,25

Colecția
«Romanul de dragoste»
7

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
apar:

Liviu Rebreanu	Adam și Eva
Camil Petrescu	Patul lui Procust
Mihail Sadoveanu	Cazul Eugeniței Costea
Ionel Teodoreanu	Lorelei
G. M. Zamfirescu	Sfînta mare neruşinare
Guy de Maupassant	O viață
Prosper Mérimée	Carmen
Heinrich Mann	Îngerul albastru